

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Jerome_Klapka_Jerome-Tri_muži_na_toulkach.pdb

PDB Name: Tři muži na toulkách

Creator ID: REAd

PDB Type: TEXt

Version: 0

Unique ID Seed: 0

Creation Date: 16.8.1973

Modification Date: 16.8.1973

Last Backup Date: 1.1.1970

Modification Number: 0

Tři muži na toulkách
Jerome Klapka Jerome

Tři muži potřebují změnu - Příběh, který ukazuje, jak zlé následky mívá podvádění - Georgeova morální zbabělost - Harris má nápady - Historika o starém námořníkovi a nezkušeném plachtaři - Bodrá lodní posádka - Jak je nebezpečné vyplout, když vítr vane od pevniny - Jak je nemožné vyplout, když vítr vane od moře - Ethelbertina hádavost - Na řece je vlhko - Harris navrhuje výlet cyklistický - George upozorňuje na vítr - Harris navrhuje Černý les - George upozorňuje na kopce - Harris má plán, jak na kopce vystupovat - Přerušuje nás paní Harrisová.

I

"Potřebujeme změnit způsob života," řekl Harris.

V tom okamžiku se otevřely dveře a nakoukla k nám paní Harrisová; že prý ji posílá Ethelberta, aby mi připomněla, že kvůli Clarencovi nesmíme přijít domů moc pozdě. Já si teda myslím, že Ethleberta si o naše děti dělá zbytečné starosti. Tomu klukovi vlastně vůbec nic nebylo. Dopoledne byl venku s tetou; a když se roztouženě zakouká do výkladní skříně u cukráře, ta teta ho vezme do krámu a tak dlouho mu kupuje trubičky se šlehačkou a mandlové dorty, dokud kluk neprohlásí, že už nemůže, a zdvořile, leč rezolutně cokoli dalšího sníst neodmítne. U oběda pak pochopitelně nechce druhou porci nákypu a Ethelberta si hned myslí, že je to příznak nějaké nemoci. Paní Harrisová dále dodala, že bychom vůbec

měli přijít co nejdřív nahoru, pro své vlastní blaho, jinak že zmeškáme výstup slečny Muriel, která přednese Bláznivou svačinu z Alenky v kraji divů. Muriel je ta Harrisova starší, osmiletá; dítě bystré a inteligentní; ale já za svou osobu ji poslouchám raději, když recituje něco vážného. Řekli jsme paní Harrisové, že jen dokouříme cigarety a přijdeme co nevidět; a prosili jsme ji, aby Muriel nedovolila začít, dokud tam nebudeme. Slíbila, že se vynasnaží udržet to dítko na uzdě co nejdéle, a odešla. A jakmile se za ní zavřely dveře, Harris se vrátil k větě, při níž ho prve přerušila.

"Důkladně změnit způsob života," řekl. "No však vy víte, jak to myslím."

Problém byl jenom v tom, jak toho dosáhnout.

George navrhoval "úřední záležitost". To bylo pro George typické, takový návrh. Svobodný mládenec se domnívá, že vdaná žena nemá ponětí, jak se vyhnout parnímu válci. Znal jsem kdysi jednoho mládence, inženýra, který si usmyslil, že si "v úřední záležitosti" vyjede do Vídně. Jeho žena si přála vědět, v jaké úřední záležitosti. Řekl jí tedy, že dostal za úkol navštívit všechny doly v okolí rakouského hlavního města a podat o nich hlášení. Manželka prohlásila, že pojede s ním; taková to byla manželka. Pokoušel se jí to rozmluvit; vykládal jí, že důl není vhodné prostředí pro krásnou ženu. Odvětila, to že instinktivně vycítila sama, a že s ním tedy nebude fárat dolů do šachet; jen ho k nim každé ráno doprovodí a pak se až do jeho návratu na zem bude bavit po svém; bude se dívat po vídeňských obchodech a sem tam si koupí pár věcíček, které se jí třeba budou hodit. Protože s tím programem přišel sám, nevěděl, chudák, jak se z něho vyvléci; a tak deset dlouhých letních dní skutečně trávil v dolech v okolí Vídně a po večerech o nich psal hlášení a jeho žena je sama odesílala jeho firmě, která o ně vůbec neměla zájem.

Ne že bych si myslel, že Ethelberta nebo paní Harrisová patří k téhle sortě žen, ale s "úřední záležitostí" se prostě nemá přehánět - tu si má člověk schovávat jen pro případ potřeby zcela naléhavé.

"Ne, ne," pravil jsem tedy, "na to se musí jít zpráva a mužně. Já řeknu Ethelbertě, že jsem dospěl k závěru, že manžel nikdy nepozná pravou cenu štěstí, když se mu těší neustále. Řeknu jí, že se chci naučit vážit si výhod, jichž se mi dostává, vážit si jich tak, jak si to zaslужují, a z toho důvodu že se nejméně na tři týdny hodlám nísilím odtrhnout od ní a od dětí. A řeknu jí," dodal jsem obrátě se k Harrisovi, "žeš to byl ty, kdo mě na mé povinnosti v tomto směru upozornil; tobě že vdčíme..."

Harris tak nějak zbrkle postavil na stůl svou sklenici.

"Jestli tě smím o něco prosit, člověče," přerušil mě, "tak nic takového radši neříkej. Ethelberta by se o tom určitě zmínila mé ženě a... no, já si zkrátka nechci přisvojovat zásluhy, které mi nepatří."

"Jak to, že ti nepatří?" pravil jsem. "To byl přece tvůj nápad!"

"Ale tys mě na něj přivedl," znovu mě přerušil Harris. "Říkal jsi přece, že to je chyba, když člověk zapadne do vyježděných kolejí, a nepřetržitý život v kruhu rodinném že otupuje ducha."

"To bylo míněno všeobecně," vysvětloval jsem.

"Mně to připadalo velice výstižné," pravil Harris, "a říkal jsem si, že to budu citovat Claře; Clara si o tobě myslí, že jsi člověk velice rozumný, vím, že má o tobě vysoké mínění. A tak jsem přesvědčen, že..."

Ted' jsem zase já přerušil jeho: "Hele, radši nebudeme nic riskovat. Tohle jsou choulostivé věci. A já už vím, jak na to. Řekneme, že s tím nápadem přišel George."

Georgeovi, jak si často s rozhořčením všímám, naprosto chybí přívětivá ochota podat někomu

pomocnou ruku. Řekli byste, že příležitost vysvobodit dva staré kamarády z těžkého dilematu přímo uvítá; ale on místo toho velice zprotivněl.

"Jen si to zkuste," pravil, "a já jim oběma řeknu, že můj původní návrh zněl, abychom jeli společně, s dětmi a s celými rodinami; já že bych byl s sebou vzal svou tetu a že jsme si mohli najmout rozkošný starý zámeček v Normandii, o kterém dobře vím a který stojí hned u moře, kde je podnebí speciálně vhodné pro choulostivé dětičky a kde mají mléko, jaké se v Anglii nesežene. A ještě jim řeknu, že vy jste ten návrh úplně rozmetali kategorickou námitkou, že nám bude mnohem líp, když pojedeme sami."

S člověkem, jako je George, nemá smysl jednat vlídně; na takového platí jen pevná rozhodnost.

"Jen si to zkus," pravil Harris, "a já, co mě se týče, tu tvou nabídku okamžitě přijmu. A ten zámek si najmeme. Ty s sebou vezmeš tetu - o to se postarám - a protáhneme si to na celý měsíc. Naše děcka se v tobě vidí; Jerome a já nebudeme nikdy k dosažení. Slíbil jsi, že Edgara naučíš chytat ryby; a hrát si na divokou zvěř, to taky zůstane na tobě. Dick a Muriel beztak od minulé neděle nemluví o ničem jiném než o tom, jak jsi jim dělal hrocha. Budeme v hájích pořádát společné pikniky - jenom nás jedenáct - a večer co večer bude na programu hudba a recitace. Muriel, jak víš, umí zpměti už šest básniček; a ostatní děti se učí ohromně rychle."

A tak se George podvolil - on nemá moc pevné zásady -, i když ne zrovna ochotně. Co mu prý zbývá, když jsme takoví neřádi a zbabělci a falešníci, že bychom se dokázali snížit k tak mrzkým úkladům? A jestli prý nemám v úmyslu vypít celou láhev toho claretu sám, tak ať mu laskavě naleju aspoň jednu skleničku. A ještě dodal, poněkud nelogicky, že je to ostatně úplně jedno, neboť jak Ethelberta tak paní Harrisová jsou ženy velice prozíravé a mají o něm mnohem lepší mínění, než aby byt' jenom na okamžik uvěřily, že by takový návrh mohl opravdu vyjít od něho.

Tento nedůležitý bod byl tedy projednán a zbývala otázka, jak máme způsob života změnit.

Harris byl, jako obvykle, pro moře. Ví prý o jedné plachetnici - pro nás jako stvořené -, kterou bychom dokázali zvládnout sami, bez té hordy ulejšáků, kteří se jen flákají a přitom stojí spoustu peněz a zbavují plavbu veškeré romantiky. Když prý bude mít k ruce jednoho šikovného plavčíka, může ji řídit úplně sám. Ale my jsme tu plachetnici znali a hned jsme mu to připomněli; už jsme si na ní jednou s Harrisem vyjeli. Ta loď páchne ztuchlou vodou, které má plné dno, a zkaženou zeleninou a spoustou všelijakých dalších smradů, vedle nichž žádný normální mořský vzduch nemá nejmenší naději se prosadit. A pokud by si měl přijít na své jenom čich, pak přece můžeme strávit jeden týden někde v rybí tržnici. Kromě toho není na té lodi místočko, kam by se člověk mohl schovat před deštěm; kajuta má rozměry tři a půl metru krát jeden a půl metru a polovinu toho prostoru zabírají kamna, která se rozpadávají, jak jen se chystáte v nich zatopit. Koupat se musíte na palubě a ručník uletí do moře, zrovna když lezete z kádě. Harris a plavčík obstarávají všechnu práci, která může člověka bavit - napínají a podkasávají plachty, kýlují loď a pouštějí si ji volně po větru a tak podobně - zatímco na George a mne zbývá loupání brambor a umývání nádobí.

"No prosím," řekl Harris, "tak si teda opatříme pořádnou jachtu s kapitánem a vyjed'me si se vši parádou!"

Ale já jsem i proti tomuto řešení protestoval. Tyhle kapitány moc dobře znám; výlet po moři, to pro ně znamená kotvit v dosahu souše, aby měli pár kroků k ženě a k rodině, o zamilované hospodě ani nemluvě.

Před lety, když jsem byl ještě mladý a nezkušený, jsem si jednou sám najal plachetnici. Tři okolnosti se spojily, aby mě vehnaly do toho nerozumu: potkalo mě neočekávané štěstí; Ethelberta projevila touhu po

mořském vánku; a zrovna příští ráno jsem v klubu čirou náhodou vzal do ruky jedno číslo Sportovce a přišel tam na tento inzerát:

MILOVNÍKŮM PLACHTĚNÍ. - Jedinečná příležitost - Ferina, jola o 28 tunách. - Vlastník, odvolaný náhle v obchodní záležitosti do ciziny, ochotně pronajme tohoto luxusně vybaveného "mořského chrtu" na jakoukoli kratší i delší dobu. - Dvě kajuty a salón; pianino značky Woffenkoff; nový kotel na vyvářku. - 10 guinejí týdně. - Bližší informace u firmy Pertwee a spol., Bucklersbury 3A.

To mi připadalo jako vyslyšená modlitba. "Nový kotel na vyvářku" mě sice nikterak nezajímal; těch pár věcí, které bude zapotřebí přeprat, klidně počká až domů, říkal jsem si. "Pianino značky Woffenkoff", to však znělo lákavě. Představil jsem si Ethelbertu, jak večer hraje - něco s refrénem, který po několika zkouškách může s námi sborově pět posádka -, zatímco náš pohyblivý domov uhání "jako chrt" po stříbrných vlnách.

Vzal jsem si drožku a na udanou adresu jsem si rovnou zajel. Pan Pertwee byl pán nenápadného vzhledu a měl neokázalou kancelář ve třetím poschodí. Ukázal mi akvarel Feriny, letícího po větru. Paluba byla skloněna k oceánu v úhlu 95 stupňů. Na palubě nebyla na tom obrázku ani živá duše; všechny patrně sklouzly do moře. Já taky nechápu, jak by se tam někdo byl mohl udržet, ledaže by byl přitlučen hřebíky. Poukázal jsem na tuto nevýhodu, ale agent mi vyložil, že ten obrázek představuje Ferinu v okamžiku, kdy se za onoho svého pověstného vítězného závodu o medwayský pohár obrací o 180 stupňů a obeplouvá, nebím už co. Pan Pertwee předpokládal, že o té události je mi všechno známo, tak jsem se radši na nic neptal. Dvě skvrnky až u samého rámu, které jsem v první chvíli pokládal za moly, zobrazovaly, jak se ukázalo, druhého a třetího vítěze v té proslulé regatě. Fotografie Feriny kotvícího u Gravesendu, byla už méně impozantní, zato slibovala větší stabilitu. A jelikož všechny odpovědi na mé dotazy zněly uspokojivě, najal jsem si tu loď na čtrnáct dní. Pan Pertwee pravil, že to je šťastná náhoda, že ji chci pouze na čtrnáct dní - později jsem mu dal za pravdu -, protože ta doba přesně navazuje na další pronájem. Kdybych prý Ferinu žádal na tři týdny, nemohl by mi vůbec vyhovět.

Když jsme se takto dohodli, pan Pertwee se mě zeptal, jestli jsem si už vyhlédl nějakého kapitána. Že jsem si žádného nevyhlédl, to byla další šťastná náhoda - štěstí mi zřejmě přálo ve všem všudy - ježto pan Pertwee byl přesvědčen, že nemohu udělat nic lepšího, než se přidržet pana Goylese, v jehož péči se loď v současné době nalézá; je to znamenitý kapitán, ujistíval mě pan Pertwee, námořník, který zná moře jako manžel vlastní manželku a pod jehož velením nikdy nikdo nepřišel o život.

Pořád ještě bylo časné dopoledne a plachetnice kotvila u Harwiche. Chytil jsem vlak v deset pětáctýřicet z nádraží Liverpool Street a v jednu hodinu jsem už rozmlouval s panem Goylesem přímo na palubě. Pan Goyles byl obtloustlý chlapík, který měl v sobě něco otcovského. Vyložil jsem mu, jak si to představuji, že bych totiž rád obeplul ty ostrovy nad Holandskem a pak to vzal nahoru k Norsku. Kapitán řekl "Výborně, pane," a zatvářil se, jako kdyby ho vyhlídka na tu cestu nadchla; sám prý z ní bude mít požitek. Přešli jsme k otázce potravinových zásob a pan Goyles projevil nadšení ještě větší. Přiznávám se ovšem, že množství potravin, které navrhoval, mě překvapilo. Být to v dobách kapitána Drakea a španělského panství v karibské oblasti, byl bych pojal obavy, že se chystá k něčemu nezákonnému. Ale on se tím svým otcovským způsobem zasmál a ujistil mě, že to nikterak nepřeháníme. A když něco zbude, tak si to rozdělí a vezme domů lodní posádka - tak to bylo zřejmě zvykem. Já měl sice dojem, že tu posádku zásobím na celou zimu, ale nechtěl jsem vypadat jako držgrešle, a tak jsem už nic neříkal. Požadované množství nápojů mě překvapilo rovněž. Já jsem naplánoval tolik, kolik jsme podle mého odhadu mohli spotřebovat my sami, a pak pak Goyles zahovořil jménem posádky. K jeho cti musím říci, že o to své mužstvo vskutku pečoval.

"Neradi bychom zažili nějaké orgie, pane Goylesi," namítl jsem.

"Orgie!" zvolal pan Goyles. "Tahle kapička jim stačí tak akorát do čaje!"

A vysvětlil mi, že se řídí heslem: "Opatři si dobrý chlapy a dobře se o ně starej!"

"Pak vám odvedou lepší práci," dodal pan Goyles, "a rádi přijdou zas."

Já za svou osobu jsem si ani moc nepřál, aby přišli zas. Začínal jsem jich mít až po krk, a to jsem je ještě ani neviděl; pro mě to byla posádka chamtivá a nenažraná. Ale pan Goyles stál tak bodře na svém a já byl tak nezkušený, že jsem mu opět nechal volnou ruku. A on slíbil, že osobně dohlédne, aby ani v této kategorii nepřišlo nic nazmar.

I výběr členů posádky jsem nechal na něm. Říkal, že kvůli mně to všechno může zastat, a taky zastane, s dvěma lodníky a jedním plavčíkem. Jestli narážel na likvidaci zásob jídla a pití, pak na to taková posádka rozhodně nemohla stačit; ale snad měl na mysli obsluhu plachetnice.

Na zpáteční cestě jsem se stavil u svého krejčího a objednal jsem si úbor na jachtu a bílý klobouk, a krejčí slíbil, že sebou hodí a že to všechno ušije včas. A pak jsem se vrátil domů a řekl jsem Ethelbertě, co všechno jsem zařídil. Její radost kalila jen jediná obava - jestli jí švadleny budou moci včas ušít úbor na jachtu. To jsou ty ženské!

Svatební cestu, na kterou jsme si vyjeli teprve před nedávnem, jsme museli předčasně ukončit, a tak jsme se rozhodli, že tentokrát s sebou nikoho nepozveme a necháme si celou plachetnici jenom pro sebe. A že jsme se takto rozhodli, za to dodnes děkuji nebesům. V pondělí jsme se nastrojili do samých nových věcí a vyrazili jsme. Co měla na sobě Ethelberta, to už si nepamatuji, vím jeom, že jí to ohromně slušelo. Já měl oblek tmavomodrý, lemovaný úzkou bílou paspulkou, což bylo myslím velice efektní.

Pan Goyles nás už čekal na palubě a oznámil nám, že je prostřeno k obědu. Kuchaře, to musím uznat, opatřil znamenitého. Schopnosti ostatních členů posádky jsem neměl příležitost posoudit. Ale podle toho, jak vypadali za odpočinku, mohu říci, že dělali dojem mužstva sympatického.

Představoval jsem si, že až se i posádka naobědvá, ihned zvedneme kotvu a že se budu opírat o zábradlí, s doutníkem v ústech a s Ethelbertou po boku, a budu se dívat, jak se bílé útesy mé otčiny pomaloučku noří za obzor. Ethelberta i já jsme se svých rolí v tomto představení řádně ujali a čekali jsme, majíce celou palubu sami pro sebe.

"Dávají si načas," prohodila Ethelberta.

"Nu," odvětil jsem já, "jestli mají ve čtrnácti dnech sníst aspoň polovičku toho, co je v této lodi uskladněno, budou potřebovat na každé jídlo hezky slušnou dobu. Radši na ně nespěchejme, nebo z toho všeho nespořádají ani čtvrtinu."

"Zřejmě šli už spat," řekla Ethelberta o něco později. "Vždyť je pomalu čas na svačinu."

Chovali se vskutku velice tiše. Šel jsem na příď a zavolal jsem dolů pod schůdky na kapitána Goylese. Zavolal jsem na něj třikrát, a teprve potom se pomalu vyškrábal nahoru. Připadal mi nemotornější a starší, než když jsem ho viděl naposled. Z pusy mu trčel vyhaslý doutník.

"Až budete se vším hotov, pane kapitáne, tak vyplujeme," řekl jsem.

Kapitán Goyles vyňal z pusy ten doutník.

"Dneska ne, pane, když dovolíte," odvětil.

"Ale! Copak se vám na dnešku nelíbí?" zeptal jsem se. Víím, že námořníci jsou cháska pověřčivá, a tak jsem si myslel, že pondělek třeba považují za den nešťastný.

"Den ten by nevadil," odpověděl kapitán Goyles, "ale vítr mi dělá starosti. A nevypadá na to, že by se chtěl změnit."

"Copak potřebujeme, aby se změnil?" divil jsem se. "Podle mého je přesně takový, jaký má být - měli bychom ho v zádech."

"No právě, právě," přitakal kapitán Goyles, "v zádech, to je ten správný výraz. V těch zádech bysme totiž měli smrt, kdybysme, nedej Pámbu, museli v tomhle vyplout. Abyste rozuměl, pane," vysvětloval v odpověď na můj udivený pohled, "tohle je vítr, kterému my říkáme "soušák", poněvadž fouká přímo od souše."

Musel jsem uznat, že ten člověk má pravdu: vítr skutečně foukal přímo od souše.

"V noci se možná obrátí," pravil kapitán Goyles už trochu nadějněji. "Naštěstí není prudkej, a tahle loď sedí pevně."

Pak si dal dutník zpátky dopusy a já se vrátil na zád' a vyložil jsem Ethelbertě, proč se náš odjezd odkládá. Ethelberta už neměla tak jásavou náladu, jako když jsme se nalodili, a přála si vědět, proč nemůžeme vyplout, když vítr fouká od souše.

"Kdyby nevanul od souše," prohlásila, "tak by vanul od moře a hnál by nás zpátky ke břehu. Já si myslím, že tohle je zrovna ten vítr, jaký potřebujeme."

"To z tebe mluví tvá nezkušenost, miláčku," poučoval jsem ji. "To se jen tak zdá, že tohle je zrovna ten vítr, jaký potřebujeme, ale není to ten vítr. Tomuhle větru my říkáme soušák a soušák je vždycky velice nebezpečný."

Ethelberta chtěla vědět, proč je soušák velice nebezpečný.

Ta její neústupnost mně už začínala jít na nervy; ale asi jsem sám nebyl v nejlepší kondici; monotónní houpání zakotvené plachetníčky působí na čínorodého ducha depresivně.

"Podrobně ti to vysvětlit nemůžu," odvětil jsem podle pravdy, "vím jenom, že vyplout za tohoto větru by byl vrchol hazardérství a mně na tobě příliš záleží, má drahá, než abych tě zbytečně vystavoval nebezpečí."

To jsem považoval za dost obratné uzavření debaty, ale Ethelberta na to podotkla, že za těchto okolností jsme se mohli klidně nalodit až v úterý, a sešla do podpalubí.

Nazítří se vítr otočil k severu; byl jsem vzhůru ož od časného jitra a hned jsem na tu změnu upozornil kapitána Goylese.

"No právě, právě, pane," pravil. "Je to smůla, ale to se nedá nic dělat."

"Tak vy máte za to, že dnes vyplout nemůžeme?" odvážil jsem se zeptat.

Kapitán se na mně nerozhněval. Jenom se zasmál.

"Inu, pane," povídá, "kdybyste chtěl jet do Ipswiche, tak bysme lepší vítr mít nemohli, jenomže my máme namířeno k holandskému pobřeží a v tom pádě - no co vám mám povídat?"

Sdělil jsem tuto novinu Ethelbertě a dohodli jsme se, že ten den strávíme na břehu. Harwich není moc veselé město, k večeru je tam dokonce dost velká nuda. "U doverského dvora" jsme si dali čaj a pár chlabičků s řeřichovým salátem a pak jsme se vrátili na nábreží, abychom se podívali, co dělá loď a kapitán Golyes. Na kapitána jsme čekali celou hodinu. Když přišel, byl v mnohem lepší náladě než my; kdyby mi sám nebyl řekl, že než jde na kutě, jakživ nevypije víc než jednu sklenici horkého grogu, byl bych si myslel, že je opilý.

Nazítří ráno vanul vítr k jihu, což kapitána Goylese nemálo zneklidnilo; ukázalo se totiž, že je stejně nebezpečné vyplout, jako zůstat tam, kde jsme; zbývala nám jediná naděje: že se vítr změní, dřív než se nám něco stane. To už Ethelberta pojala k té plachetnici značnou nechuť; prohlásila, že by mnohem raději strávila týden v takové té lázeňské kabině na kolečkách, neboť lázeňská kabina na kolečkách se aspoň dá pevně postavit.

Strávili jsme další den v Harwichi a noc po něm - i tu příští - jsme přespali "U královny hlavy", jelikož vítr vanul neustále k jihu. V pátek foukal vítr přesně od východu. Kapitána Goylese jsem potkal na nábreží a zmínil jsem se mu, že za těchto okolností bychom se snad mohli vydat na cestu. Má umíněnost ho zjevně rozčílila.

"Kdybyste se v tom kapánel líp vyznal, pane," pravil, "sám byste pochopil, že to není možný. Vždyť vítr fouká rovnou od moře."

"Pane kapitáne," řekl jsem, "povězte mi laskavě, co jsem si to vlastně najal. Je to plachetnice nebo hausbót?"

Vypadal, jako kdyby ho ten dotaz překvapil."

"Je to jola," povídá.

"Abyste totiž rozuměl, oč mi jde," na to já. "Může se s tou věcí vůbec pohnout? Nebo je tady pevně přimontovaná? Jestli je přimontovaná," dodal jsem, "upřímně mi to prozrad'te, a my si seženeme pár truhlíků s břechťanem, dáme si je pod okénka z kajuty, palubu si osázíme dalšími kytičkami a natáhneme si přes ni plátěnou střechu a prostě si to tady pěkně zvelebíme. Jestli se ale ta věc může hýbat..."

"Hejbat!" skočil mi do řeči kapitán Goyles. "Když má Ferina za sebou ten správněj vítr..."

"A jaký je to vítr, ten správný?" ptám se.

To kapitánu Goylesovi očividně zamotalo hlavu.

"V tomto týdnu," pravil jsem dále, "jsme už měli vítr od severu, od jihu, od východu, od západu - a to s různými modifikacemi. Jestli víte o nějakém dalším bodu na větrné růžici, z něhož může vítr dout, řekněte mi o něm, a já ještě počkám. Jestli o žádném nevíte a jestli vaše kotva už nezarostla do dna oceánu, tak ji dneska zvedneme a uvidíme, co to bude dělat."

Z toho vyrozuměl, že jsem odhodlán ke všemu.

"No prosím!" řekl. "Vy jste pán, já jsem kmán. Mám, zaplat' Pámbu, jenom jedno děcko, který ja na mě závislý, a vykonavatelé vaší poslední vůle budou nepochybně vědět, jaký povinnosti je čekaj vůči mý starý."

Jeho slavnostně vážný tón na mě zapůsobil.

"Pane Goylesi," řekl jsem, "jednejte se mnou na rovinu. Existuje nějaká naděje, nebo nějaké počasí, jež nám umožní dostat se z tohoto pitomého hnízda?"

V kapitánu Goylesovi opět ožila ta jeho bodrá vlídnost.

"Víte, pane," povídá, "tohle je moc divný pobřeží. Jak už je člověk jednou venku na moři, tak je všechno v pořádku, ale dostat se tam v takový skořápce, jak je tahle - víte, pane, upřímně řečeno, to je pěkná fuška."

Rozloučili jsme se, když mě kapitán Goyles ujistil, že bude bdít nad počasím jako matka nad svým spícím robátkem; to bylo jeho vlastní přirovnání a mě dost dojalo. Pak jsem ho zas viděl v poledne; bděl nad počasím za oknem hospody "U řetězu a kotvy".

Toho odpoledne v pět hodin se na mě usmálo štěstí; v prostředku hlavní třídy jsem potkal dva své kamarády, plachtaře, kteří se v Harwichi museli zdržet, protože se jim polámalo kormidlo. Vyprávěl jsem jim, co mě potkalo, a je to zjevně spíš pobavilo než překvapilo. kapitán Goyles a jeho lodníci pořád ještě bděli nad počasím. Běžel jsem tedy ke "Králově hlavě" a zburcoval jsem Ethelbertu. Pak jsme se všichni čtyři tiše přikradli na nábreží a ke své lodi. Na palubě byl jenom plavčík; moji dva přátelé se ujali velení a v šest hodin už jsme vesele klouzali podél pobřeží k severu.

Tu noc jsme zakotvili v Aldborough a příštího dne jsme dorazili do Yarmouthu. Tam se moji přátelé s námi museli rozloučit, a tak jsme se orzhodl plachetnici opustit. Zásoby jsme hned zrána prodali na pláži v dražbě. Prodělal jsem na tom, ale hrálo mě vědomí, že jsem doběhl kapitána Goylese. Ferinu jsem svěřil jednomu místnímu námořníkovi, který ji za pár zlat'áků slíbil dopravit zpátky do Harwiche; a do Londýna jsme se vrátili vlakem. Možná že všechny plachetnice nejsou jako Ferina a všichni kapitáni jako pan Goyles, ale já jsem po téhle zkušenosti jak proti plachetnicím, tak proti jejich kapitánům zaujatý.

I George byl toho mínění, že plachetnice by znamenala spoustu odpovědnosti, a tak jsme tento nápad zavrhli.

"A co řeka?" nadhodil Harris. "Na řece jsme zažili moc pěkné časy."

George mlčky zabafal ze svého doutníku a já rozlouskl další ořech.

"Řeka, to už není to, co to bývalo," řekl jsem. "Bůhví, co to v tom říčním vzduchu teď je - snad taková vlhkost nějaká - že z toho vždycky dostanu hexnšús."

"Já taky," pravil George. "Bůhví, čím to je, ale já si už nemůžu dovolit spát někde poblíž řeky. Na jaře jsem byl týden u Joea a každou noc jsem se tam probudil už v sedm a pak jsem už nezavřel oka."

"No to byl jen takový návrh," poznamenal Harris. "Mně osobně řeka taky nesvědčí; vždycky mi rozbouří to moje revma."

"Co mně dělá dobře," řekl jsem, "to jsou hory. Co byste říkali pěší túře po Skotsku?"

"Ve Skotsku pořád prší," namítl George. "Já tam byl předloni tři neděle a v jednom kuse jsem byl zlitý - v tom původním slova smyslu teda."

"Moc hezky je ve Švýcarsku," podotkl Harris.

"Jenže do Švýcarska bychom nemohli jet sami, to by ženské nesnesly," namítl jsem. "Víš, jak to dopadlo posledně. My musíme někam, kde by to delikátně vypiplané dámy nebo děti prostě nevydržely; někam, kde jsou mizerné hotely a kde se cestuje nepohodlně; někam, kde nám to dá zabrat, kde se nadřeme a třeba budem mít vysoko do žlabu..."

"Tak to pozor!" přerušil mě George. "Pozor, kamaráde! Nezapomeň, že jedu taky já!"

"Já už to mám!" zvolal Harris. "Vyjedeme si na kolech!"

George se zatvářil nerozhodně.

"To musíš každou chvíli do kopce," pravil. "A máš proti sobě vítr."

"Ale pak zas jedeš s kopce a máš vítr v zádech," řekl Harris.

"To jsem nikdy nepozoroval," namítl George.

"Na nic lepšího, než je výlet na kolech, nepřijdeš," trval na svém Harris.

Já jsem s ním chtěl nechtěl musel souhlasit.

"A řeknu ti, kam si vyjedeme," dodal Harris. "Do Černého lesa."

"No dovol! Tam je to pořád jenom do kopce," namítl George.

"Pořád ne," odvětil Harris. "Tak ze dvou třetin. Ale existuje jedna vymoženost, na kterou jsi zapomněl."

Opatrně se rozhlédl a snížil hlas až do šepotu.

"Na ty kopce jezdí nahoru takové malinké vláčky, takové miniatúrky s ozubenými kolečky, které..."

Vtom se otevřely dveře a objevila se paní Harrisová. Ethelberta si prý už nasazuje klobouk a Muriel po marném čekání zarecitovala Bláznivou svačinu bez nás.

"Zítra ve čtyři v klubu," zašeptal mi Harris, když se zvedal, a já, když jsme šli nahoru, jsem to přihrál Georgeovi.

Choulostivá záležitost - Co mohla říci Ethelberta - Co ve skutečnosti řekla - Co řekla paní Harrisová - Co jsme řekli Georgeovi - Hodláme odjet ve středu - George navrhuje, jak bychom mohli rozšířit svoje obzory - Harris a já jsme skeptičtí - Kdo se na tandemu nejvíc nadře - Jak se na to dívá ten první - Jak na to nahlíží ten za ním - Jak Harris ztratil manželku - Otázka zavazadel - Moudrost nebožtíka strýce Podgera - Začátek historky o muži, který měl brašnu.

II

Já jsem doma provedl ofenzívu ještě téhož večera. Zahájil jsem ji tím, že jsem byl schválně poněkud popudlivý. Přestavoval jsem si, že Ethelberta k tomu něco podotkne. A já že to přiznám a odůvodním naprostým přepracováním. Což přirozeně povede k debatě o mém celkovém zdravotním stavu a o samozřejmé nutnosti okamžitě a nesmlouvavě s tím něco udělat. Doufal jsem, že když budu postupovat jen trochu takticky, docílím možná i toho, že příslušný návrh vyjde přímo od Ethelberty. Už jsem ji v duchu slyšel, jak říká: "Kdepak, miláčku, změnit způsob života musíš, dokonale změnit způsob života. Dej si říct a na měsíc někam odjed'. Ne, ne, abych jela s tebou, to nechťej. Já vím, že by byl rád, kdybys s tebou jela, ale já nepojedu. Ty teď potřebuješ mužskou společnost. George a Harrise zkus přemluvit, aby s tebou jeli. Věř mi, mozek, který musí být pořád v tak vypjaté pohotovosti jako ten tvůj prostě vyžaduje občasnou úlevu od toho vyčerpávajícího domácího prostředí. Zapomeň na chvilku, že děcka potřebují hudební výchovu a boty a kola a třikrát denně rebarborovou tinkturu; zapomeň, že jsou na světě taky kuchařky a čalouníci a sousedovic psi a účty od řezníka. Najdi si nějaký zelený kouteček, kde bude pro tebe všechno nové a neznámé a kde ten tvůj přetažený mozek zas načerpá klid a svěží nápady. Prostě na nějaký čas odjed' a mně tak dej možnost, abych tě postrádala a mohla se zamyslet nad tvou dobrotou a nad všemi tvými ctnostmi, na které, když je mám kolem sebe pořád, bych třeba mohla pozapomenout - vždyť jsem jenom člověk; dobrodiní slunce a krásy měsíce si přece taky dost nevážíme, protože jsme si na ně zvykli. Odjed' a vrať se mi osvěžený na duchu i na těle, vrať se mi ještě vtipnější a hodnější - jestli to vůbec ještě jde -, než jsi teď."

Ale i když se naše přání někdy splní, nikdy s nám nezjeví v takové parádě, v jaké si je malujeme. Tak především: že jsem popudlivý, to Ethelberta vůbec nezaznamenala; sám jsem ji na to musel upozornit. Řekl jsem:

"Nesmíš se na mě zlobi, ale já dneska nejsem ve své kůži."

A ona na to: "Tak? Mně se nezdá, že bys byl jiný než obvykle. A co je s tebou?"

"Těžko říct," pravil jsem. "Ale připravuje se to ve mně už hezkých pár neděl."

"To je ta whisky!" děla Ethelberta. "Jakživ ji nepiješ, jenom když jsem u Harrisových. A dobře víš, že ji nesnášíš. Hned ti stoupne do hlavy."

"To není po whisky," odvětil jsem, "to má hlubší příčiny. Jde spíš od duševní nevolnost, ne o tělesnou."

"To máš z toho, že čteš ty kritiky o sobě," pravila Ethelberta, už s větším porozumněním. "Dej konečně na mou radu a házej je do ohně."

"Po kritikách to taky není," odpověděl jsem. "Ty poslední byly dost lichotivé - jedna nebo dvě z nich."

"Tak co to s tebou je?" děla Ethelberta. "Nějaký důvod to mít musí."

"Ne, nemá," odvětil jsem, "to je na tom to pozoruhodné. Zmocnil se mne prostě takový podivný pocit neklidu, jinak to popsát nedovedu."

Ethelberta se na mě podívala s poněkud zpytavým výrazem; ale neřekla nic, a tak jsem v té debatě pokračoval sám.

"Děsí mě ten bolestně jednotvárný způsob života, ty klidné, blažené dny, kdy se nic neděje."

"Na to bych moc nereptala, být tebou," pravila Ethelberta. "Třeba přijdou jinačí dny, a ty se nám budou líbit o moc míň."

"Tím si nejsem tak docela jist," odporoval jsem. "Když je život samá radost, dovedu si představit, že i bolest uvítá člověk co příjemnou změnu. V duchu se ptávám, jestli svatým v nebi nejde tej jejich božský klid občas na nervy. Mne aspoň by život v nekonečné blaženosti, nepřerušované nějakou ojedinelou diskontní notou, uváděl v šílenství. Jsem asi moc divný člověk," říkal jsem dále, "sám se v sobě nevyznám. Jsou dokonce chvíle, kdy sám sebe nesnáším."

Takovýhle proslůvek, naznačující skryté hlubiny nepopsatelných citových rozpoložení, už nejednou Ethelbertu dojal, ale toho večera to v ní kupodivu nevzbudilo pražádné porozumění. Pokud jde o to nebe a o to, jak by na mě případně působilo, tím ať se prý netrápím, radila mi a podotkla, že jenom blázen chodí naproti starostem, které třeba ani nepřijdou; a že jsem divný člověk, nu, s tím už prý stejně nemůžu nic dělat, a když už jsou ostatní lidé ochotni to se mnou vydržet, tak ať prý nad tím mávnu rukou. A že je život jednotvárný, dodala, to je běžná zkušenost; v tomhle bodě mě prý chápe.

"Ani nevíš," řekla, "jak já někdy zatoužím být pryč odtud, dokonce i od tebe; ale vím, že to nejde, a tak si tím nelámu hlavu."

Takhle jsem Ethelbertu ještě nikdy mluvit neslyšel; a nesmímě mě to ohromilo a zarmoutilo.

"To od tebe nebylo moc hezké," řekl jsem. "Takové věci manželka říkat nemá."

"To já vím," odvětila, "a proto taky je obyčejně neříkám. Vy muži jakživi nepochopíte," pokračovala, "že ikdyž vás žena sebevíc miluje, někdy vás přece jen má až po krk. Nemáš ponětí, jak by se mi líbilo, kdybych si občas mohla nasadit klobouk a vypadnout z domu a nemusela nikomu vykládat, kam jdu a proč tam jdu a jak tam budu dlouho a kdy se vrátím. Nemáš ponětí, jak ráda bych sem tam dala připravit večeři, která by chutnala mně a dětem, ale tebe by přiměla k tomu, abys popadl deštník a odešel do klubu. Nemáš ponětí, jak někdy toužím pozvat si některou ženu, kterou mám ráda, ale kterou, jak dobře vím, nemáš rád ty; nebo jít na návštěvu k lidem, s kterými bych si já ráda popovídala, nebo jít spat, když já jsem unavená, a vstát ráno, až mně se bude chtít vstát. Když dva lidé žijí spolu, tak každý z nich musí v jednom kuse podřizovat svá přání tomu druhému. A tak dělá člověku moc dobře, když se to napětí občas uvolní."

Když jsem o těch Ethelbertiných slovech uvažoval později, musel jsem uznat, že v nich bylo moc moudrosti. Ale v té první chvíli, to přiznávám, mě ranila a rozhořčila.

"No jestli se mne chceš zbavit..." řekl jsem.

"Neplácej nesmysly, prosím tě," přerušila mě Ethelberta. "Chci se tě zbavit leda na chvíličku, jenom na tak dlouho, abych zapomněla, že jedna dvě stráněčky v tvé povaze nejsou zrovna dokonalé, jenom na tak dlouho, abych si vzpomněla, že jinak jsi docela milý, a abych se na tebe zase těšila, jako jsem se na tebe těšovala v dobách, kdy jsem tě nevidala tak často jako teď; teď jsem vůči tobě možná trochu zlhostejněla, zrovna tak jako člověk zlhostejní k nádheře slunce, když se s ní setkává den co den."

Tenhle Ethelbertin tón se mi nelíbil. Mluvila s lehkovážností, která se naprosto nehodila k tématu, k němuž jsme se dostali. Že je nějaká žana vůbec schopna s radostí vítat možnost tí až čtyřnedělního odloužení od manžela, to mi připadalo velice ošklivé a odporovalo to mé představě o ženství; a Ethelbertě to už vůbec nebylo podobné. Rozmrzelo mě to a už se mi na ten výlet vůbec nechtělo. A nebýt George a Harrise, byl bych se myšlenky na něj vzdal. Ale za stávajících okolností jsem neviděl možnost, jak své rozhodnutí změnit se ctí.

"Prosím, Ethelberto," řekl jsem, "budiž po tvém. Když si přeješ mít ode mne dovolenou, měj si ji a dobře

si jí užij. Ale jestli to od manžela není impertinentní zvědavost, moc rád bych věděl, co za mé nepřítomnosti hodláš dělat."

"Najmeme si ten domek ve Folkestonu," odpověděla Ethelberta, "a nastěhuju se tam s Kate. A jestli chceš prokázat dobrou službu Claře a Harrisovi," dodala, "přemluv Harrise, aby jel s tebou, a já pak budu moci vzít s sebou i Claru. My tři jsme spolu zažily moc veselých časů, než jste přišli vy chlapi, a bylo by moc příjemné si ty časy připomenout. Co myslíš, podařilo by se ti pana Harrise přemluvit, aby s tebou jel?"

Řekl jsem, že se o to pokusím.

"To budeš hodný," pravila Ethelberta. "A nedej se odbýt. A co kdybyste s sebou vzali George?"

Odvětil jsem, v tom že nevidím žádnou výhodu, když pojedou taky George, to že je přece starý mládenec, takže jeho odjezd nebude pro nikoho dobrodíním. Ale ženy satiru nechápou. Ethelberta pouze podotkla, že by to bylo od nás nekamarádské, kdybychom jeli bez něho. Slíbil jsem tedy, že mu to předložím k úvaze.

Když jsem se druhého dne odpoledne sešel v klubu s Harrisem, hned jsem se ho zeptal, jak pochodil.

"Ale výborně!" povídá. "Všecko šlo úplně hladce."

Ale z jeho tónu jsem vycítil, že k úplné spokojenosti mu něco chybí, a tak jsem naléhal, aby mi to vyličil podrobně.

"No byla na mě jako med," vykládal tedy. "Že prý to je od George vynikající nápad a že prý mi to určitě udělá dobře."

"To zní skvěle," povídám. "Kde je ten háček?"

"V tomhle není žádný háček," odpověděl Harris, "jenomže to ještě není všecko. Pak přešla Clara k jiným věcem."

"Aha," řekl jsem.

"Začala s tou svou poslední mání - s koupelnou," vykládal dál.

"O tom už vím," přikývl jsem. "I Ethelbertě už ten nápad nasadila do hlavy."

"Musel jsem zkrátka dovolit, aby se to všecko hned rozjelo. No moc jsem se bránit nemohl, pochop, když v té druhé věci projevila takové porozumění. Bude mě to stát sto liber, přinejmenším."

"Tolik?" podivil jsem se.

"Ani o penny míň," pravil Harris. "Jenom předběžný rozpočet zní na šedesát."

To jsem moc nerad slyšel.

"A pak je tu ještě ten kuchyňský sporák," pokračoval Harris. "Všecky katastrofy, co se u nás v posledních dvou letech semlely, zavinił jenom ten sporák."

"To já znám," přitakal jsem. "My už bydlíme v sedmém domě od té doby, co jsme se vzali, a kuchyňský sporák byl v každém novém domě horší než v tom předešlém. Ten, co máme teď, to není jenom budížkníchemu, to je přímo pot'ouchlík. Jak máme hosty, hned to pozná, a dělá všechno možné, aby se předvedl v tom nejhorším světle."

"No, my budeme mít nový sporák," řekl Harris, ale neřekl to zrovna pyšně. "Clara soudí, že hrozně ušetříme, když obě ty přestavby provedeme současně. Já si myslím, že kdyby ženská chtěla diamantovou tiáru, tak by tvrdila, že ji chce jenom proto, aby ušetřila za klobouk."

"Kolik myslíš, že tě ten sporák bude stát?" ptal jsem se. Velice mě to zajímalo.

"Nevím," odvětil Harris. "Asi další dvacku. A pak jsme mluvili o pianu. Poznáš ty, jestli je mezi dvěma piany nějaký rozdíl?"

"No, některé dělá větší rámus než ostatní," odpověděl jsem, "ale na to si člověk zvykne."

"To naše má úplně špatný vyšší rejstřík," pravil Harris. "Mimochodem, co to je, ten vyšší rejstřík?"

"To je ten konec, kde to ječí," vysvětloval jsem, "kde ten instrument vydává zvuky, jako kdybys mu šlapal na ocas. Kadenci v tomhle rejstříku končívají taková ta obíbená potpourri."

"Tak tenhle rejstřík prý musí být hlasitější," pravil Harris. "Naše staré piano ječí moc slabě. Takže je budu muset dát do dětského pokoje a do salónu koupím nové."

"A to je všechno?" zeptal jsem se.

"Ano," přikývl Harris. "Na nic jiného si Clara zřejmě nevzpomněla."

"Až přijdeš domů, řekl jsem, "uvidíš, že si vzpomněla ještě na něco."

"Na co?" děsil se Harris.

"Na domek ve Folkestonu. Pro letní sezónu."

"K čemu by jí byl domek ve Folkestonu?" ptal se Harris.

"K bydlení," pravil jsem. "K bydlení v letních měsících."

"Ale vždyť jede ke svým příbuzným do Walesu," namítal Harris. "Na celé prázdniny. S dětmi. Pozvali ji tam."

"Tak asi pojede nejdřív do Walesu," řekl jsem, "a potom teprve do Folkestonu. Nebo se v tom Walesu zastaví na zpáteční cestě. Ale ten domek ve Folkestonu na léto chtít bude, tak jako tak. Můžu se ovšem mýlit - kvůli tobě bych si to přál - ale mám takové tušení, že se nemýlím."

"To bude drahá záležitost, ten náš výlet," pravil Harris.

"Byl to idiotský nápad," řekl jsem, "hned od základu."

"A od nás to byla pitomost, že jsme toho chlapa vůbec poslouchali," dodal Harris. "Jednou nás ještě přivede do opravdického maléru."

"On vždycky všechno zbabrá," přikývl jsem.

"A vždycky musí být po jeho," dodal Harris.

V tu chvíli jsme z haly zaslechli jeho hlas; ptal se, jestli mu přišla nějaká pošta.

"Radši mu nic neříkejme," navrhoval jsem. "Teď už stejně nemůžeme couvnout..."

"A nic bychom tím ani nezískali," přidal se Harris. "Já už tu koupelnu a to piano teď pořídit musím."

George vstoupil s veselým výrazem.

"Tak co?" ptal se. "V pořádku? Povedlo se vám to?"

Jeho tón se mi ani trochu nelíbil; a Harrisovi, jak jsem si všiml, byl stejně protivný.

"Co jestli se nám povedlo?" otázal jsem se.

"No vypadnout z domu," řekl George.

Cítil jsem, že nadešel čas, abych Georgeovi podal jistá vysvětlení.

"V manželství," pravil jsem, "muž míní a žena nemění. To je její povinnost, to jí velí každé náboženství."

George si založil ruce a zvedl oči ke stropu.

"Můžeme se tomu posmívat, můžeme na to vymýšlet vtipečky," pravil jsem dále, "ale v praxi to vždycky dopadne stejně. Harris a já jsme svým manželkám oznámili, že odjíždíme. Jsou z toho zarmouceny, přirozeně; chtěly by jet s námi; a když to nejde, byly by raději, kdybychom zůstali doma. Ale my jsme jim vyložili, jak si to přejeme - a je po debatě."

"Tak to odpusťte," povídá George, "tohle já jsem nevěděl. To víte, starý mládenec! Jeden ti řekne to, jiný zas ono, a já každého vyslechnu..."

"To právě nemáš," řekl jsem. "Chceš-li být správně informován, přijď vždycky k Harrisovi nebo ke mně; my ti tyhle problémy objasníme podle pravdy."

George nám poděkoval a přešli jsme k tomu co se mělo projednat.

"Kdy vyrazíme?" ptal se George.

"Pokud jde o mne," odpověděl Harris, "čím dřív tím líp."

Chtěl být asi pryč, než si jeho žena vzpomene ještě na něco dalšího. A tak jsme to domluvili na příští středu.

"A jakou si určíme trasu?" pravil Harris.

"Já bych jeden návrh měl," řekl George. "Předpokládám, že toužíte rozšířit svoje obzory."

"No, aby z nás byly nějaké monstrózy učenosti, to nechceme," odvětil jsem. "Do jisté rozumné míry se přivzdělat můžeme, to ano, ovšem jestli se to dá pořádit lacino a bez větší fyzické námahy."

"To dá!" pravil George. "Holandsko a Rýn už známe. Navrhuju tedy, abychom jeli lodí do Hamburku, prohlédli si Berlín a Drážďany a pak se přes Norimberk a Stuttgart vydali do Černého lesa."

"Taky v Mezopotámii je prý pár pěkných místech," zabručel Harris.

George pravil, že Mezopotámie je trochu z ruky, ale trasa Berlín - Drážďany že je dosažitelná. Ať už měl pravdu nebo ne, nakonec nás přemluvil.

"A kola," pravil George, "jako obvykle, ne? Harris a já na tandemu..."

"Tak to teda ne," přerušil ho rozhodně Harris. "Na tandemu pojeděš ty s Jeromem a já pojedu sólo."

"To je mi jedno," souhlasil George. "Tak na tandemu já s Jeromem a Harris..."

"Já si svůj díl klidně odpracuju," přerušil jsem ho zase já, "ale nemíním George vést celou cestu. S tímhle břemenem se musíme střídat."

"Prosím," souhlasil Harris, "budeme se tedy střídat. Ale jen když Geroge svatosvatě slíbí, že bude taky šlapat."

"Že bude co?" ptal se George.

"Že bude šlapat," opakoval rozhodně Harris. "Aspoň do kopce."

"Pane na nebi!" zvolal George. "Copak vy si nechcete ani trochu vytrénovat svaly?"

S tandemem jsou vždycky nepříjemnosti. Přední jezdec je přesvědčen, že ten vzadu vůbec nic nedělá; a zrovna tak je přesvědčen ten vzadu, že hnací silou je jedině on sám a ten přední že jenom funí. Tahle záhada se nikdy nedočká rozřešení. To je k vzteku, když vám do jednoho ucha šeptá Rozvaha, že člověk nemá přepínat síly, nebo že si užene srdeční vadu, do druhého ucha vám současně domluví Spravedlnost: "Proč by ses měl dřít jenom ty? Tohle není drožka a ten chlap není tvůj pasažér," a do toho zachrčí váš spolujezdec:

"Tak co je? Upadly ti pedály?"

To Harris si jednou v raných dobách svého manželství pěkně nadrobil právě proto, že nevěděl, co dělá osoba za jeho zády. Jel se svou ženou po Holandsku. Cesty tam byly kamenité a tandem hrozně poskakoval.

"Drž se!" křikl Harris, aniž se otočil.

Paní Harrisová ale rozuměla, že křičí "Seskoč!" Jak mohla rozumět "Seskoč", když on křikl "Drž se", to ani jeden z nich nedovede vysvětlit.

Paní Harrisová to vykládá takto: "Kdybys byl řekl 'Drž se', proč bych byla, prosím tě, seskakovala?"

A Harris na to namítá: "Kdybych byl chtěl, abys seskočila, proč bych byl, prosím tě, křičel 'Drž se'?"

A takhle se o to hádají dodneška, i když už dávno beze zloby.

Ale ať už je vysvětlení jakékoli, pranic nemění na faktu, že paní Harrisová opravdu seskočila, zatímco Harris, přesvědčený, že má manželku pořád za sebou, vytrvale špapal dál. Ona si zřejmě v první chvíli myslela, že se před ní producíruje a chce jí předvést, jak hravě vyjede kopec. Oba byli v těch dnech ještě mladí a Harris takové věci dělával. A tak paní Harrisová čekala, že na vrcholku toho kopce seskočí, nedbale a ladně se opře o tandem a počká na ni. Ale když viděla, že místo toho ten vrcholek přejíždí a řítí se dál po dlouhém a příkrém svahu, zachvátil ji nejdřív úžas, potom rozhořčení a posléze panika. Vyběhla nahoru, na kopec a křičela, ale Harris se ani jednou neotočil. Dívala se za ním, jak mizí v lese, vzdáleném od ní aspoň dva kilometry, a pak si sedla na zem a rozbřečela se. Toho rána se trochu nepohodli, a tak ji napadlo, jestli to snad nevzal vážně a nechce od ní dezertovat. Neměla vůbec žádné peníze; neuměla ani slovo holandsky. Kolem šli nějací lidé a vypadali, jako kdyby ji litovali; a ona se jim snažila vyložit, co se jí stalo. Vyrozuměli, že něco ztratila, ale co ztratila, to nepochopili. Ale zavedli ji do nejbližší vesnice a vyhledali jí strážníka. Ten z její němohry vydedukoval, že jí nějaký chlap ukradl kolo. Uvedli v činnost telegraf a v jedné vsi, asi šest kilometrů daleko, objevili nebohého kloučka, který jel na dámském velocipedu muzeálního typu. Tak jí ho přivezli v policejní káře, ale jelikož ani o něho ani o jeho kolo zjevně nestála, zase ho pustili a propadli naprostému zmatení myslí.

Harris zatím pokračoval v jízdě s nevšedním potěšením. Měl totiž dojem, že se z něho zčistajasna stal cyklista mnohem zdatnější a v každém ohledu výkonější. Prohlásil, jak se domníval, ke své choti:

"Takhle lehce se mi nešlapalo, ani nepamatuju. To je asi tím zdejší vzduchem, ten mi zřejmě dělá moc dobře."

Pak jí řekl, aby se nebála, že jí teď ukáže, jak rychle by mohl jet, kdyby chtěl. A sklonil se až k řídítkům a šlapal ze všech sil. Kolo se hnalo po silnici jako živá bytost; statky a kostely, psi a kuřata, všechno se řítilo proti němu a okamžitě mizelo za ním. Starší lidé zůstávali stát a jenom na něj zírali a děti mu s jásotem mávaly.

Takhle bujaře uháněl asi osm kilometrů. Potom, jak to sám líčívá, se v něm začal vzrýhat takový divný strach, že něco není v pořádku. Že svou ženu neslyší mluvit, to ho nepřekvapilo; hlasitě hvízdal vítr a kolo pořádně rachotilo. Ale najednou ho přepadl pocit opuštěnosti. Natáhl ruku za záda a hmatal; měl za sebou jenom vzduch. Seskočil, či lépe řečeno sletěl s kola a civěl za sebe na silnici; ta se jako rovná bílá čára táhla tmavým lesem a nebylo na ní vidět živou duši. Harris znova skočil do sedla a šlapal zpátky do kopce. Za deset minut přijel na křižovatku, kde se cesta rozbíhala do čtyř stran; tam seskočil a snažil se upamatovat, kterou z těch odboček sem prve přijel.

A jak si tak namáhal mozek, objevil se chlapík, sedící z jedné strany na koni. Harris ho zastavil a vyložil mu, že ztratil svou ženu. Ten člověk se ani moc nedivil, ani Harrise nelitoval. Zatímco spolu hovořili, přijel další statkář, a ten první mu začal vypravovat, co se Harrisovi přihodilo, ale neličil to jako nehodu, nýbrž jako povedenou anekdotu. Toho druhého chlapíka nejvíc překvapovalo, že s tím Harris nadělá tolik cavyků. Ani z jednoho ani z druhého nevypáčil Harris rozumné slovo, a tak jim vynadal, znova nasedl na kolo a dal se nazdařbůh tou prostřední silnicí. V polovině kopce potkal dvě mladé ženy, které si mezi sebou vedly jednoho mladíka. Zřejmě si ho obě náramně předcházely. Harris se těch tří zeptal, jestli neviděli jeho ženu. A oni se ho zeptali, jak vypadá. Podrobně jim ji popsat nemohl, tolik holandsky neuměl; dovedl jim jenom říci, že je to žena moc krásná a že je prostřední postavy. To jim zjevně nestačilo, to byl popis příliš všeobecný; tohle mohl říci každý a tím způsobem si třeba pomoci k ženě, která mu neapťí. Ptali se ho tedy dál, co má jeho manželka na sobě; za živý svět si to nedovedl vybavit.

Já myslím, že žádný muž nedokáže už deset minut potom, co se s manželkou rozloučil, popsat, co měla na sobě. Harris se upamatoval jenom na modrou sukni. Ale to oblečení museli jít, jak už to bývá, až

nahoru, ke krku; nad sukní asi byla blůza; Harris měl nejasně před očima nějaký pásek; ale jaká blůza to je? Zelená, žlutá, modrá? S hladkým stojacím límečkem nebo s mašlí? A co má žena na klobouku? Péra? Kytky? A má dneska vůbec klobouk? To všechno si Harris popisovat netroufal, protože se bál, že by to mohl poplést a že by ho mohli poslat někam daleko za úplně jinou osobou. Ty dvě mladé ženy se pochichtávaly, a to Harrise v tom jeho rozpoložení rozčilovalo. A ten mladík koukal, jak by se Harrise co nejrychleji zbavil, a radil mu, aby jel do nejbližšího města na policii. Harris se tam nakonec rozjel. Na policii mu dali arch papíru, a ať prý jím svou ženu do všech podrobností popíše a přesně vyličí, kdy a kde ji ztratil. Ale Harris nevěděl, kde ji ztratil; pamatoval si jenom jméno vesnice, kde obědval. Tam ještě byla jeho žena s ním, to věděl, a tamodtud odjeli spolu.

Policisté se tvářili podezřívavě. Pochybnost v nich budily tři věci: Za prvé: je to vskutku jeho manželka?; za druhé: ztratil ji doopravdy? za třetí: proč ji vlastně ztratil? Ale s pomocí místního hoteliéra, který uměl trochu anglicky, tu jejich nedůvěru rozptýlil. Slíbili mu, že v té věci něco podniknou, a večer mu manželku přivezli v uzavřeném valníku, spolu s účtem za výdaje s tím spojené. Shledání nebylo zrovna něžné. Paní Harrisová není moc dobrá herečka a působí jí veliké potíže, když se má přetvařovat. A v tomto případě, jak upřímně přiznává, se ani přetvařovat nechtěla.

Jen jsme měli z krku otázku, na čem kdo pojede, už opět vyvstal ten věčný problém, co všechno s sebou.

"Seznam, jako obyčejně, ne?" pravil George a chystal se psát.

Téhle moudrosti se naučil ode mne; a já jsem se jí před lety naučil od strýce Podgera.

"Než se dáš do pakování," říkával můj strýc, "vždycky si nejdřív udělej seznam."

Byl to člověk metodický.

"Vezmi si kus papíru -, " on vždycky začínal od začátku - "a zapiš si všechno, co budeš potřebovat; pak si ten seznam znova projdi a hled', ať v něm nezůstane nic, bez čeho se můžeš obejít. Představ si, že ležíš v posteli; co máš na sobě? No a hned to zapiš - a jedno navíc, rezervní. Vstáváš. A co děláš? Jdeš se umýt. Čím se meješ? Mýdlem; zapiš si mýdlo. Atakdale. Pak se zaměř na oblečení. Začni od nohou; co nosíš na nohou? Boty, střevíce, ponožky; zapsat! A tak postupuj až k hlavě. A co potřebuješ kromě oblečení? Kapku koňaku; zapiš si to! Vývrtku; zapsat! Všecko si zkrátka zapiš, a pak na nic nezapomeneš."

Sám se podle toho návodu vždycky řídil. A když si ten seznam sepsal, pokaždé ho pečlivě zkontroloval, aby se ujistil, že na nic nezapomněl. Potom ho zkontroloval ještě jednou a vyškrtal všechno, co mohl postrádat.

Načež ten seznam vždycky ztratil.

George povídá: "S sebou na kola si vždycky vezmeme jenom věci na den nebo dva. A hlavní část zavazadel budeme od města k městu posílat."

"Ale musíme dát pozor," řekl jsem, "já znal jednou jednoho chlapíka..."

Harris se podíval na hodinky.

"To si poslechneme až na lodi," řekl, "já mám za půl hodiny schůzku s Clarou. Na nádraží Waterloo."

"To nebude trvat půl hodiny," ujišťoval jsem ho. "Je to historka naprosto pravdivá a..."

"Tak si ji nech v zásobě," přerušil mě George. "V Černém lese prý bývají deštivé večery, pak nám to vyprávění přijde vhod. Teď musíme honem dopsat ten seznam."

Když tak o tom teď přemýšlím, tak si uvědomuji, že jsem tu historku nikdy neudal; vždycky mě při ní někdo přerušil. A vážně byla pravdivá.

Harris má jednu vadu - Harris a anděl - Jedinečná lampa na velociped - Ideální sedlo - "Správkař" - Jeho orlí zrak - Jeho metoda - Jeho bujará sebedůvěra - Jeho prosté a laciné záliby - Jak vypadá - Jak se ho zbavit - George coby prorok - Vysoké umění zprotivit se v cizím jazyce - George studuje lidskou povahu - A navrhuje jeden pokus - Jeho prozíravost - Harrisova podpora je zajištěna, ovšem za jistých podmínek.

III

V pondělí odpoledne k nám přišel Harris; v ruce měl cyklistický časopis.

"Jestli ti můžu poradit," povídám, "tak to pusť z hlavy."

"Co mám pustit z hlavy?" povídá Harris.

"Tu zbrusu novou, patentní, revoluci v cyklistice znamenající, všechno překonávající bůhvíjakou pitominu, inzerovanou v tom, co držíš v ruce."

"No já teda nevím," řekl Harris. "Budeme mít co dělat s mnoha příkrými kopci; a tak budeme potřebovat dobré brzdy."

"Brzdy potřebovat budeme, to ano," řekl jsem já, "ale nemůžeme potřebovat nějakou mechanickou překvapovačku, v které se nevyznáme a která nikdy nefunguje, když zrovna fungovat má."

"Tohle," děl Harris, "funguje automaticky."

"To mi ani nemusíš říkat," pravil jsem. "Já vím naprosto přesně, co to bude dělat, na to mám instinkt. Když pojedeme do kopce, zakousne se to do kola tak svědomitě, že celou tu mašinu budeme muset nahoru vynést. Ale vzduch na vršku udělá tomu zařízení dobře, takže znenadání přijde zase k rozumu. A až pojedou z kopce, začne si uvědomovat, jak nemožné se chovalo. To povede k výčítkám svědomí a nakonec k zoufalství. Ta věc si řekne: 'Ne, za brzdu já se nehodím. Vůbec těm mládencům nepomáhám; naopak, ještě je utahám. Jsem prostě zmetek, ano, zmetek jsem.' A bez jediného slůvka varování celou svou funkci zničehonic složí. Takhle se ta brzda zachová. Pusť ji z hlavy. Jsi dobrák, ale máš jednu vadu."

"Jakou?" zeptal se popuzeně.

"Jsi hrozně důvěřivý," odpověděl jsem. "Když si přečteš nějakou reklamu, vždycky jí hned uvěříš. Každý experiment, který si nějaký blázen vymyslí v oboru cyklistiky, ty hned vyzkoušíš. Tvůj strážný anděl je našťástí duch kvalifikovaný a svědomitý, a tak tě zatím pokaždé uchránil od všeho zlého. Ale radím ti dobře, neomezeně na něj nespolehej. Od té doby, co ses dal na cyklistiku, nepoznal chvilku oddechu. Nedoháněj ho k šílenství."

"Kdyby takhle mluvil každý," řekl Harris, "tak by ani v jediné životní oblasti nedošlo k žádnému pokroku."

Kdyby nikdy nikdo nevyzkoušel nové věci, svět by zůstal stát na jednom místě. Jenom tím, že..."

"Všechny tyhle argumenty já znám," přerušil jsem ho. "A uznávám, že člověk to s novými vynálezy zkoušet má - ale jen do pětatřiceti; po pětatřicítce má podle mého názoru právo myslet na sebe. Ty i já jsme v tomhle směru svou povinnost vykonali - ty především. Jednou tě vyhodila do povětří patentní karbidová lampa..."

"To byla moje chyba, to ty dobře víš," řekl Harris. "Patrně jsem ji seřídil na moc vysoký plamen."

"Rád věřím," přitakal jsem, "že jestli existoval nějaký způsob, jak s tou lampou nesprávně zacházet, pak to byl ten způsob, jak jsi s ní zacházel ty. Tenhle svůj sklon bys měl vzít v úvahu; ten je pro naši debatu rozhodující. Já jsem si tenkrát nevšiml, cos udělal; já jenom vím, že jsme si tak pokojně a vesele jeli po silnici a že jsme si zrovna povídali o třicetileté válce, když ta tvá lampa bouchla, jako když vystřelí z pistole. Mne to jen hodilo do příkopu; ale ještě dneska vidím v duchu výraz tvé ženy, když jsem jí říkal, to že nic, ať si nedělá starosti, že tě ti dva chlapi vynesou až nahoru a v minutě že bude u tebe doktor a že s sebou přivede ošetřovatelku."

"Škoda že tě nenapadlo tu lampu sebrat," řekl Harris. "Moc rád bych byl vyšetřil, proč tak vybouchla."

"Sebrat tu lampu, na to nebylo dost času," připomněl jsem mu. "To by bylo trvalo dvě hodiny, než bych ji byl sesbíral jakž takž dohromady. A pokud jde o to, že vybouchla, tak už sám ten fakt, že ji inzerovali jako nejbezpečnější dosud vynalezenou lampu, by byl každému kromě tebe napověděl, že způsobí neštěstí. No a potom," pokračoval jsem, "jsi měl tu elektrickou lampu."

"Ta přece svítila moc pěkně," pravil Harris. "Sám jsi to říkal."

"Svítila báječně," řekl jsem, "na osvětlené hlavní třídě v Brightonu, kde splášila jednoho koně. Ale v okamžiku, kdy jsme za městem vjeli do tmy, zhasla a tys platil pokutu za jízdu bez světla. Snad se pamatuješ, žeš tu lampu nechával naplno rozsvícenou, kdykoli jsi někam jel za slunného odpoledne. Když potom přišel čas, kdy se rozsvítit měla, to už byla pochopitelně unavená a chtěla si odpočnout."

"No, tahle lampa trošku na nervy šla," zabručel Harris, "na to si vzpomínám."

"I mně šla na nervy," řekl jsem. "Jak teda musela jít na nervy tobě! A pak tu máme ta sedla," pokračoval jsem - přál jsem si, aby si tu lekci vzal jaksepatří k srdci. "Víš o nějakém propagovaném sedle, které jsi nevyzkoušel?"

"Já si odjakživa myslím," odvětil Harris, "že to pravé sedlo se jednou objevit musí."

"Tak téhle naděje se vzdej," pravil jsem. "Žijeme v nedokonalém světě, kde je radost promíchána s žalostí. Možná že někde existují světy lepší, kde se sedla na bicykly vyrábějí z duhy, vycpávané obláčky; ale na tomto světě je nejjednodušší zvykat si na tvrdý dosed. Vzpomeň si na to sedlo, co sis koupil v Birminghamu; v prostředku bylo rozdělené a vypadalo jako ledviny."

"Bylo zkonstruováno podle zásad anatomických," vysvětloval.

"Nejspíš," řekl jsem. "Na víku té krabice, v které sis je přinesl, byl obrázek, představující sedícího kostlivce - či spíš tu část kostlivce, která sedění obstarává."

"A naprosto správně," přikývl Harris. "Ukazovalo to skutečnou pozici tvé..."

"Nezabíhejme do detailů," přerušil jsem ho. "Mně ten obrázek připadal nechutný."

"Z hlediska lékařského byl správný," přel se Harris.

"Pro člověka, který si na kolo nebere nic jiného než kosti, snad," řekl jsem. "Ale na to sedlo jsem se posadil i já a musím říct, že pro člověka, který má taky maso, to bylo utrpení. Pokaždé když jsem jel přes kámen nebo přes nějaký výmol, tak mě to kouslo; měl jsem dojem, že jedu na popudlivé langustě. A tys na něm jezdil celý měsíc."

"Chtěl jsem mu dát poctivou příležitost," odvětil, "a zkusit to s ním pořádně."

"A tvá rodina přitom pořádně zkusila s tebou, smím-li toho rčení použít takto," řekl jsem. "Tvá žena se mi svěřila, že za celé vaše manželství jsi nebyl v tak mizerné náladě a nechoval ses tak nekřesťansky jako ten měsíc. A ještě si vzpomeň na to další sedlo, na to s tou pružinou vespod."

"Á, myslíš 'spirálu', " zvolal Harris.

"Myslím to sedlo," pravil jsem, "co tě v jednom kuse vyhazovalo, takže jsi lítal nahoru a dolů jako tajtrdlík na gumičce; někdy jsi dopadl zpátky na patřičné místo, ale někdy taky ne. Tohle všechno ti nepřipomínám proto, abych v tobě vyvolal trapné vzpomínky, ale abych ti vštípil do hlavy, jaké je to bláznovství dělat v tvém věku nějaké experimenty."

"Nech si ty ustavičné narážky na můj věk," ohrazoval se Harris. "Muž, kterému je čtyřiatřicet..."

"Muž, kterému je kolik?"

"No, když teda tu brzdu nechceš, tak prosím," řekl Harris. "Ale jestli se ta vaše mašina s vámi zřítí s nějaké hory a ty i George proletíte střechou kostela, nedávejte pak vinu mně."

"Za George ti nic slíbit nemůžu," pravil jsem, "toho, jak víš, rozčílí někdy úplná maličkost. Takže jestli k takové nehodě, jakou naznačuješ, dojde, George se možná hněvat bude, ale já se vynasnažím mu vysvětlit, že ty za to nemůžeš."

"A máš všechno v pořádku?" ptal se.

"Tandem v pořádku je," odvětil jsem.

"Překontroloval jsi každou součástku?"

Řekl jsem pevně: "Nepřekontroloval, a nikdo je překontrolovávat nebude! Kolo je ve stavu pojízdném a ve stavu pojízdném až do našeho odjezdu zůstane!"

Mám totiž zkušenosti s tímhle "překontrolováním". Ve Folkestonu žil jeden chlapík, s kterým jsem se občas vídal v cyklistickém klubu. Jednou večer mi navrhl, abychom si příštího dne vyjeli společně na delší cyklistický výlet, a já jsem byl pro. Vstal jsem časně; přinutil jsem e k tomu s velikým sebezapřením, takže jsem měl sám ze sebe radost. Ten chlapík se opozdil o půl hodiny; já na něj čekal v zahradě. Byl nádherný den.

"Ta vypadá pěkně, ta vaše mašina," povídá ten chlapík. "Jak běhá?"

"No jako všechny ostatní," odpověděl jsem. "Ráno dost lehce, po obědě kapánek ztuha."

Popadl můj velociped za přední kolo a za vidlici a zuřivě jím zalomcoval.

"Tohle s ním nedělejte!" povídám. "Ublížíte mu!"

Neviděl jsem důvod, proč by měl s mým kolem lomcovat; nic mu neudělalo. Nemluvě o tom, že i kdyby si zasloužilo, aby se s ním zalomcovalo, pak jsem já byl ta příslušná osoba, která s ním měla zalomcovat. Měl jsem zrovna takový pocit, jaký bych měl, kdyby začal mlátit mého psa.

"To přední kolo se viklá," řekl.

"Neviklá, když s ním nevikláte vy," pravil jsem. A neviklalo se, na mou duši ne, ani trošku se neviklalo.

"To je nebezpečná věc," řekl ten chlapík. "Máte francouzák?"

Měl jsem pevně stát na svém ale myslel jsem si, že se v tom třeba opravdu trochu vyzná. A tak jsem šel do kůlny, abych se tam pohlédl po nějakém nářadí. Když jsem se vrátil, můj známý seděl na zemi s předním kolem mého bicklu mezi nohama. Hrál si s ním tak, že je držel mezi ukazováčky a točil s ním; zbytek velocipedu ležel vedle něho na pěšině z oblázků.

"S tím vaším předním kolem se něco stalo," pravil.

"Vypadá to tak, že?" odpověděl jsem. Ale on patřil k lidem, kteří jakživi nepochopí ironii.

Řekl: "Na mě to dělá dojem, jako by mělo vytlučená ložiska."

"S tím si nedělejte starosti," povídám, "zbytečně se unavíte. Nasad'me to kolo zpátky a pojedeme."

"Radši se koukneme, co to s ním je, když už je stejně venku," prohlásil. A říkal to tak, jako kdyby bylo nešťastnou náhodou vypadlo samo.

A než jsem ho mohl zarazit, něco někde rozšrouboval a po cestičce se rozkutálelo deset dvacet kuliček.

"Schytejte je!" zařval. "Schytejte je! Ani jediná se nesmí ztratit!" A byl z nich celý pryč.

Aspoň půl hodiny jsme se plazili po zemi a našli jsme těch kuliček šestnáct. Můj známý pravil, že pevně doufá, že jsou všechny, protože kdyby všechny nebyly, znamenalo by to pro mé kolo vážnou pohromu. Když se kolo rozebírá, na nic prý se nemusí dávat takový pozor jako na to, aby se neztratila ani jediná kulička do ložisek. Kuličky se mají pečlivě spočítat, když se vyndávají, vykládal, aby přesně stejný počet přišel zas na příslušná místa zpátky. Slíbil jsem mu, že kdybych si někdy rozebíral kolo, budu mít jeho ponaučení na paměti.

Pro jistotu jsem dal ty kuličky do svého klobouku a ten klobouk jsem položil na práh. To moc rozumné nebylo, to přiznávám. Po pravdě řečeno, byla to vyslovená hloupost. Ale zpravidla nebývám takové nemehlo; to on na mě musel tak působit.

Prohlásil potom, že když už se do toho dal, podívá se mi prý taky na řetěz, a okamžitě se jal odmontovávat talíř s pedály.

Snažil jsem se ho od toho odradit. Opakoval jsem mu, co mi kdysi smrtelně vážně řekl jeden můj zkušený přítel:

"Když máš nějak v nepořádku střed, celé to kolo prodej a kup si nové; to přijde laciněji."

"Tohle říkají lidi," odbyl mě ten chlapík, "co nemají o kole ani ponětí. Nic není lehčího než vymontovat střed."

V tom měl pravdu, to jsem musel uznat. Ani ne v pěti minutách měl střed, rozebraný na dva kusy, na cestičce a lezl po čtyřech a sháněl šrouby. To je prý pro něho věčná záhada, kam se vždycky ztratí šrouby.

Pořád ještě jsme hledali ty šrouby, když vyšla z domu Ethelberta. Zřejmě ji překvapilo, že jsme ještě v zahradě; myslela si prý, že jsme už prá hodin pryč.

"Teď už to dlouho trvat nebude," pravil můj známý. "Já jen vašemu manželovi pomáhám překontrolovat to jeho kolo. Dobrá mašina, ale každá sem tam potřebuje generální prohlídku."

"Jestli se budete chtít umýt, až s tím budete hotovi," řekla Ethelberta, "jděte laskavě dozadu do kuchyně. V pokojích děvčata právě uklidila."

Mně pak řekla, že jestli se sejde s Kate, vyjede si s ní patrně na plachetnici; ale v každém případě že bude zpátky do oběda. Zlatku bych byl dal za to, abych mohl jet s ní. Začínalo mi být nanic z pohledu na toho blázna, který mi rozbíjel kolo.

Zdravý rozum mi pořád našeptával: "Zaraž ho, než nadělá ještě víc škody. Máš přece právo chránit svůj vlastní majetek proti řádění šílence. Popadni ho vzadu za krk a vykopni ho z vrátek!"

Ale když dojde k tomu, že bych měl ranit něčí city, je ze mne najednou slaboch, a tak jsem ho nechal dělat tu paseku dál.

Hledání zbývajících šroubů se vzdal. Šrouby prý mají ve zvyku se znenadání objevit, když už s nimi člověk ani v nejmenším nepočítá, a tak se prý teď nejdřív mrkne na ten řetěz. A vypjal ho tak, že se ani nehnul; potom ho povolil, až byl dvakrát tak volný jako dřív. Načež prohlásil, že bychom měli radši pomýšlet na to, jak zasadit zpátky to přední kolo.

Já držel rozevřenou vidlici a on se hmoždil s kolem. Po deseti minutách jsem navrhl, aby vidlici držel on a kolo že si vezmu na starost já; a tak jsme si vyměnili místa. Po první minutě pustil bicykl na zem a šel se krátkými krůčky procházet kolem kroketového hřiště, přičemž si obě ruce pevně svíral stehny. Jak se tak procházel, vykládal, že zvlášť je třeba dávat pozor, aby se prsty nepřiskříply mezi vidlici a dráty kola. Řekl jsem, že mu z vlastní zkušenosti musím dát za pravdu. Pak si zabalil ruce do několika hadrů a znovu jsme se pustili do práce. Posléze jsme to kolo přece jen dostali tam, kam patřilo; ale v okamžiku, kdy už bylo tam, kam patřilo, můj známý vyprskl smíchy.

"Copak je na tom legračního?" ptám se.

"Ale jsem prostě blbec!" povídá.

To byla první jeho slova, pro která jsem k němu pocítil respekt. A zeptal jsem se ho, co ho k tomu objevu přivedlo.

"No, zapomněli jsme na kuličky," řekl.

Ohlédl jsem se po svém klobouku; ležel všelijak zdrchaný na prostředku cestičky a ložiskové kuličky zrovna polykal, tak hbitě, jak jen stačil, Ethelbertin nejmilejší pejsek.

"To ho zabije!" zvolal Ebbson - od toho dne jsem ho už nikdy neviděl, ale mám dojem, že se jmenoval Ebbson. "Vždyť je to solidní ocel!"

"O toho psa si starosti nedělám," řekl jsem. "Tenhle týden už spořádal jednu tkaničku od boty a balíček jehel. Příroda je vynikající vůdce; a štěňata zřejmě takováhle projímadla potřebují. Spíš mi leží na srdci mé kolo."

Ebbson byl v úsměvné náladě. "Inu, dáme tam zpátky aspoň ty, co najdeme, a musíme prostě důvěřovat v prozřetelnost."

Našli jsme jich jedenáct. Šest jsme jich vpravili na jednu stranu a pět na druhou a o půl hodiny později bylo zas přední kolo na svém místě. Jistě netřeba dodávat, že teď se skutečně viklalo; už si toho muselo všimnout i malé děcko. Ebbson pravil, že zatím se s tím takhle musíme spokojit. Sám už začínal vypadat unaveně. Kdybych ho byl nechal, určitě by se byl v tu chvíli sebral a šel domů. Ale já jsem si zatím umínil, že u mne musí zůstat a všechno dodělat. Pomyšlení na vyjížďku jsem úplně pustil z hlavy. Pýcha, s kterou jsem se díval na své kolo, byla ubita. Už jsem měl jen jedinou touhu: vidět Ebbsona, jak se dře a moří a utlouká. Oživil jsem jeho pohasínající elán sklenicí piva a uznalou pochvalou. Prohlásil jsem:

"Vás pozorovat při téhle práci, to je pro mně veliká škola. Nejenže mě okouzlují vaše šikovnost a vynalézavost, ale přímo požitkem mi působí to, jak jste pln bujaré sebedůvěry a jak jste přesvědčen o zdárném výsledku svého snažení."

Takto povzbuzen, pustil se do převodního kolečka a pedálů. Opřel si velociped o dům a šelna to z té méně přístupné strany. Pak si velociped opřel o strom a šel na to ze strany přístupnější. Pak jsem já mu velociped držel a on ležel na zemi, s hlavou mezi oběma koly, a šel na to zespodu a nechal na sebe kapat olej. Pak mi zas velociped odebral a vpůli se přes něj přehnul jako pár sedlových brašen, takže ztratil rovnováhu a sletěl na hlavu.

Tříkrát řekl: "Zaplat' pámbu, konečně je to v kupě."

A dvakrát řekl: "Není to v kupě, herdek krucinál."

Co řekl potřetí, to se snažím zapomenout.

Potom se přestal ovládat a zkoušel na mé kolo pouštět hrůzu. S radostí jsem zaznamenal, že kolo projevovalo ducha; a další akce se zvrhla v prachsprostu zuřivou rvačku mezi Ebbsonem a mou mašinou. Chvillemi ležel bicykl na oblázkové cestičce a on se válel po něm; v příštím okamžiku se však situace pokaždé obrátila - na oblázkové cestičce ležel Ebbson a bicykl se válel po něm. Občas stál Ebbson, překypuje vítězoslávou, na nohou a pevně svíral bicykl mezi koleny. Ale jeho trimumf neměl nikdy dlouhého trvání. Nenadálým, prudkým trhnutím se kolo vždycky osvobodilo, vrhlo se na něj a rázně ho třísklo do hlavy jedním drždlem řídítek.

Ve čtvrt na jednu, zmazaný a rozcuchaný, pořezaný a zkrvavený, konečně prohlásil: "Tak to by snad bylo," a sbíral se ze země a utíral si čelo.

Kolo vypadalo, jako by toho taky mělo dost. Ale kdo z těch dvou to odnesl hůř, to se dalo těžko říci. Ebbsona jsem zavedl dozadu do kuchyně, kde se, pokud to bez sody a příslušného mycího nářadí šlo, poněkud umyl, a pak jsem ho poslal domů.

Kolo jsem naložil do drožky a odvezl je do nejbližší správkárny. Přišel se se na ně podívat sám mistr z té dílny.

"Co si přejete, abych s ním udělal?" ptal se.

"Přál bych si," řekl jsem, "abyste je, pokud je to možné, zrestauroval."

"Inu, je safraportsky zchátralé," pravil, "ale já udělám, co bude v mých silách."

A udělal, co bylo v jeho silách, což přišlo na dvě libry deset šilinků. Ale už to nikdy nebylo to moje staré kolo; a koncem léta jsem je svěřil jednomu agentovi, aby je prodal. Nechtěl jsem nikoho klamat, a tak jsem tomu člověku dal pokyn, aby je inzeroval jako velocipéd z minulého roku. Agent mi však radil, abych se o stáří toho kola raději ani nezmiňoval. Pravil:

"V tomhle podnikání nejde o to, co je pravda a co není; jde o to, co můžete lidem předložit k věření. A tohle kolo, jen tak mezi námi, nevypadá jako kolo z loňského roku; podle vzhledu by mohlo být staré deset let. A tak nebudeme o jeho stáří vůbec mluvit; dostaneme za ně, co za ně dostat můžeme."

Nechal jsem to na něm a on pro mě vyzískal pět liber, což, jak říkal, bylo mnohem víc, než čekal.

Jsou dvě možnosti, jak provozovat cyklistiku, abyste měli dostatek pohybu: buď kolo spravujete, nebo na něm jezdíte. A já si konec konců nejsem jist, jestli člověk, který si libuje ve spravování, na tom není líp. Je nezávislý na počasí a na větru; nejde mu na nervy stav silnic. Dejte mu francouzák, balík hadrů, mazničku a něco, na čem se dá sedět, a je mu blaze celý den. S jistými nevýhodami se ovšem smířit musí - není růže bez trní. On sám vypadá pořád jako dráteník a jeho kolo vám vždycky vnucuje myšlenku, že je někde ukradl a snaží se je tedy přestavět k nepoznání; ale jelikož se s ním jen zřídka dostane dál než k prvnímu milníku za obcí, tak na tom patrně nesejde. Omylu se ovšem dopouštějí lidé, kteří se domnívají, že s jedním a týměž kolem lze provozovat ty sporty oba. To je vyloučeno; takové dvojí vypětí žádné kolo nevydrží. Musíte se rozhodnout: buď z vás bude správkař nebo cyklista. Já osobně na kole raději jezdím, a tak přísně pečuju o to, abych kole sebe neměl nic, co by mě mohlo pokoušet k správkaření. Když se s mým kolem něco stane, dovedu je do nejbližší opravy. A mám-li k městu nebo k nějaké vesnici tak daleko, že bych tam nedošel, sednu si u silnice a čekám, až kolem pojede nějaká kára. Největší nebezpečí v takovém případě hrozí od potulného správkaře. Na toho působí pohled na porouchané kolo jako na krkavce zdechlina; s přátelským triumfálním skřekem se na ně střemhlav snese. Zprvu jsem to zkoušival se zdvořilostí. Říkával jsem:

"To nic, neobtěžujte se. Jed'te si dál a hezky si to užijte, tím mi prokážete tu největší laskavost. Jed'te dál, moc vás o to prosím."

Ale zkušenost mě poučila, že v tak překérní situaci se se zdvořilostí nic nesvede. Ted' říkám:

"Na to kolo nesahejte a zmizte, než vám uzarím tu vaši pitomou palici!"

A když se tváříte odhodlaně a máte v ruce pořádný, statný klacek, tak toho správkaře obyčejně zaženete.

Později toho dne přišel George. Povídá:

"Tak co, bude všechno přichystáno?"

"Všecko bude přichystáno do středy," řekl jsem, "až na tebe a Harrise patrně."

"Tandem je v pořádku?" ptal se George.

"Tandemu se daří výborně."

"Nemyslíš, že by se na něm mělo všecko překontrolovat?"

Odvětil jsem: "Věk a zkušenosti mě poučily, že existuje přamámo věcí, které člověk nemusí brát v pochybnost. V důsledku toho mi už zbývá jen velmi omezený počet otázek, jež mohu zodpovědět aspoň s částečnou jistotou. A mezi takové dosud ničím neotřesené názory patří u mne přesvědčení, že na mém tandemu není třeba nic překontrolovávat. A postarám se, za předpokladu, že můj život zůstane zachován, aby na něm od této chvíle až do středy žádná lidská bytost nic nepřekontrolovala."

"Být sebou," pravil George, "tak bych se kvůli tomu tak nerozčiloval. Přijde den, a patrně dost brzy, kdy ten velociped bude mít mezi sebou a nejbližší správkárnou několikere pohoří a navzdory tvé chronické touze po odpočinku opravu vyžadovat bude. Pak na nás budeš křičet, abychom ti řekli, kam sis dal olejničku a cos provedl s francouzským klíčem. Pak s vypětím posledních sil budeš ten tandem přidržovat u nějakého stromu a budeš chtít, aby ti někdo vyčistil řetěz a napumpoval zadní pneumatiku."

Cítil jsem, že ty Georgeovy výtky jsou oprávněné - a že jsou do jisté míry i prorocky moudré.

"Jestli ti připadám moc nedůtklivý, tak se na mě nezlob," řekl jsem. "Ale ráno tu byl Harris..."

"Tak už mi nic neříkej, všechno chápu," pravil George. "Beztak jsem si s tebou přišel pohovořit o něčem jiném. Koukni se na tohle."

A podal mi útlou knížečku v červené plátěné vazbě. Byla to rukojeť anglické konverzace pro turisty z Německa. Začínala "Na lodi" a končila "U doktora"; a nejdelší kapitola byla věnována konverzaci v železničním vagónu, a to v kupé zřejmě přecpaném hádavými a hulvátskými pomatenci:

"Což se nemůžete posadit dále ode mne, pane?" - To jest nemožno, milostivá, můj soused z druhé strany jest velice tlustý." - "Vynasnažme se uspořádati skladněji naše nohy." - "Bud'te prosím tak laskav a přitiskněte si vaše lokty k tělu." - "Neračte se rozpakovati, milostivá, jestliže se vám na mém rameni spočívá pohodlně," přičemž pranic nenaznačovalo, jestli je to míněno sarkasticky nebo upřímně. - "Jsem vskutku nucen vás požádati, slečno, abyste se poněkud odsunula, takto nemohu vůbec dýchat," čímž chtěl autor bezpochyby vyjádřit přesvědčení, že tou dobou leží už celá společnost, všelijak propletena, na podlaze. Kapitolu uzavírala věta "Konečně jsme u cíle naší cesty, díky Bohu! (Gott sei Dank!)" zbožné to zvolání, jež za daných okolností mělo zcela jistě zaznít sborem.

Na konci knížky byl dodatek, udílející německému turistovi pokyny, jak si během pobytu v anglických městech uchovat zdraví a dobrou pohodu; především ho nabádaly, aby vždy cestoval se zásobou dezinfekčního zasypu, aby si na noc všude zamykal dveře a aby neustále pečlivě přepočítával vrácené drobné.

"To není zrovna duchaplná publikace," poznamenal jsem, vraceje svazeček Georgeovi. "Já za svou osobu bych Němci, který zamýšlí navštívit Anglii, tuhle knížku nedoporučil; tou by se tu určitě každému zprotivil. Ale znám knihy, vydané v Londýně a určené pro Angličany, cestující do ciziny, a ty jsou zrovna tak potomé. Všechna tahle díla zřejmě sepisuje nějaký vzdělaný idiot, který umí špatně sedm řečí a záměrně rozšiřuje zkreslené a falešné informace o moderní Evropě."

"Nemůžeš ale popřít," pravil George, "že tyhle knížky jdou ohromně na odbyt. Prodají se jich tisíce, to já vím. Po každém evropském městě musí chodit spousty lidí, kteří mluví tímto stylem."

"Patrně," odvětil jsem. "Ale naštěstí jim nikdo nerozumí. Sám jsem na nástupišťích na nádraží a na nárožích v ulicích moc často viděl chlapy, kteří hlasitě předčítali z takovýchhle publikací. Ale jakživ nikdo neví, jakým to mluví jazykem, a nikdo nemá ani tušení, co to vlastně říkají. A to je jejich štěstí; kdyby jim lidi rozuměli, bezpochyby by jim způsobili těžké ublížení na těle."

"To máš pravdu," řekl George. "Ale já bych si přál vidět na vlastní oči, co by se stalo, kdyby jim lidi rozuměli. A navrhuju, abychom v tu středu přijeli do Londýna hodně brzy zrána a hodinku dvě chodili s pomocí téhle knížečky nakupovat. Já sám potřebuju dvě nebo tři maličkosti - mezi jiným čepici a nějaké trepky. Loď nám odjíždí z Tilbury až ve dvanáct, takže budeme mít plno času. A já chci tenhle styl konverzace vyzkoušet někde, kde se mohu důkladně přesvědčit, jak působí. Chci prostě zažít pocity cizince, s kterým se mluví tímhle způsobem."

Ten nápad mě okouznil, připadal mi velice sportovní. V záchvatu nadšení jsem se Georgeovi nabídl, že půjdu s ním a vždycky na něj počkám před krámem. A prohlásil jsem, že jistě i Harris se k němu rád připojí - či vlastně ke mně.

Ale George řekl, že takhle si to nepřestavuje. Harris a já máme prý jít s ním až do krámu. Jedině když ho zaštití Harris, protože ten vypadá hrozivě, a když já budu u dveří, abych v případě nutnosti přivolal policii, je prý ochoten se do toho dobrodružství pustit.

Zašli jsme k Harrisovi a vyložili jsme mu své záměry. Harris si prozkoumal tu příručku, zvláště kapitoly pojednávající o nákupu bot a klobouků, a řekl:

"Jestli bude George kterémukoli ševci nebo kloboučníkovi říkat věci, které stojí v téhle knížce, nebude potřebovat žádnou záštitu; to bude potřebovat převoz do nemocnice."

To George rozzlobilo.

"Copak jsem nějaký ztřeštěný kluk bez kouska rozumu? Budu si samozřejmě vybírat věty jenom z těch zdvořilejších a ne tak provokujících partií; sprostším urážkám se vyhnu."

Pouze za toho předpokladu slíbil Harris svou spoluúčast; a definitivně jsme se dohodli, že odstartujeme ve středu časně ráno.

Proč Harris pokládá budík v životě rodinném za zbytečnost - Společenské pudry mládeže - Dětské představy o účelu jitra - Noční hlídač, který nikdy nespí - Jeho přehnaná úzkostlivost - Noční úvahy - Co všechno dělá člověk před snídaní - Hodná ovečka a ovečka zlá - Jaké to má nevýhody, když je někdo hodný - Harrisův nový sporák se uvádí špatně - Jak můj strýc Podger denně odcházal z domu - Postarší měšťan, považovaný za závodního běžce - Přijíždíme do Londýna - Hovoříme jazykem turistů.

IV

George přijel už v úterý večer a spal u Harrisových. To jsme považovali za mnohem lepší řešení než to, co on sám navrhoval, totiž abychom se pro něj cestou stavili a "vyzvedli ho". Vyzvednout George brzy po ránu, to znamená vyzvednout ho přímo z postele a třepat s ním, dokud se neprobudí - už to samo je příliš vyčerpávající činnost, aby s ní člověk zahajoval den -, pomáhat mu najít jeho věci a připakovat je; a pak to znamená čekat, než se nasnídá, což je z hlediska divákova představení nesmírně jednotvárné, se

scénami, které se únavně opakují.

Ale věděl jsem, že když bude spát u Harrisových v Beggarbushi, bude vzhůru včas; sám tam občas spím, a tak je mi známo, jak to tam chodí. Asi tak uprostřed noci, jak usoudíte, ale ve skutečnosti asi o něco později vás vyburcuje z prvního spánku randál, jako kdyby chodbou, zrovna kolem vašich dveří, pádila kavalérie. Váš jenom napůl probuzený rozum váhá, má-li si to vysvětlit jako vpád lupičů, příchod soudního dne nebo výbuch plynu. Posadíte se na posteli a pozorně se zaposloucháte. Události vás nenechají čekat dlouho; už v příštím okamžiku prásknou někde dveře a někdo nebo něco sjíždí dolů po schodech, asi na čajovém podnosu.

"Já ti to říkal," povídá venku nějaký hlásek a vzápětí třískne do výplně vašich dveří jakýsi tvrdý předmět, podle zadunění patrně hlava.

To už lítáte jako šílenec po pokoji a sháníte svoje svršky. Nic není tam, kam jste si to večer položil, a součásti základní důležitosti zmizely úplně; a zatím to vraždění nebo ta revoluce, či co to je, probíhá zcela nerušeně dál. S hlavou pod skříní, kde se vám zdá, že vidíte trepky, na moment znehybníte a nasloucháte vytrvalému, monotónnímu bušení do vzdálených dveří. Za těmi se bezpochyby zabarikádovává nebohá oběť; a někdo ji odtamtud chce vypácti a dobít. Dostanete se tam včas? Ale klepání náhle ustane a nějaký hlásek, jehož krotce prosebný tón na vás působí úlevně uklidňujícím dojmem, se pokorně táže:

"Tati, můžu už zůstat vzhůru?"

Ten druhý hlas neslyšíte, jen reakce na něj:

"Ne, to byla jenom vanička - ne, moc se neuhodila - jenom se vymáchala, víš. Jo, mami, já jim to vyřídím - ne, nikdo za to nemůže, to byla náhoda. Jo. Dobrou noc, tati."

Načež týž hlásek, namáhající se, aby ho bylo slyšet i v nějakých dalekých prostorách domu, hlásí:

"Máte jít zpátky do ložnice. Tati říká, že na vstávání je ještě moc brzy."

I vy se vrátíte do postele a posloucháte, jak někdo je vlečen nahoru po schodech, zjevně proti své vůli. V důsledku promyšleného uspořádání jsou v Beggarbushi pokoje pro hosty zrovna pod pokoji dětí. A tak dojdete snadno k závěru, že týž někdo, s úctyhodnou vytrvalostí se vzpíraje, je ukládán zpátky do lože. Vývoj zápasu můžete sledovat velice přesně, neboť pokaždé, když je to tělo vrženo na pérové matrace, přímo nad vaší hlavou poskočí postel; zatímco pokaždé, když se tomu tělu podaří se opět vyprostit, zaznamenáte prudké zuchnutí na podlahu. Za nějaký čas je po boji - nebo možná po posteli, která se zřítila - a vy znovu upadnete do spánku. Ale za okamžik, nebo za dobu, která vám delší než okamžik nepřipadá, musíte opět otevřít oči, protože si uvědomujete, že u vás v pokoji někdo je. Dveře jsou pootevřeny a tou škvírou na vás civí čtyři vážné obličejíčky, naskládané jeden nad druhým; civí na vás jako na nějakou přírodní raritu, schválně chovanou v této místnosti. Nejhořejší obličejíček si všimne, že rarita se probudila, klidně překročí ostatní tři obličejíčky, vstoupí k vám a velice kamarádsky se posadí k vám na postel.

"My jsme nevěděli, že už jste vzhůru," povídá. "My už jsme vzhůru dost dlouho."

"To jsem si myslel," odpovíte stroze.

"Tati to nemá rád, když vstáváme moc brzy," pokračuje obličejíček. "On říká, že když vstaneme, tak nikdo v domě nemá klid. A tak samozřejmě moc brzy vstávat nesmíme."

Jeho tón, to je tón mírné rezignace. Je proniknut ctnostnou pýchou, pramenící z vědomí sebeobětování.

"A tomuhle neříkáte být vzhůru?" poznamenáte.

"Ó ne. My vlastně nejsme opravdicky vzhůru, víte, poněvadž jsme se ještě pořádně neoblíkli." Tato skutečnost je očividná. "Tati je ráno vždycky hrozně utahaný," praví dál ten hlásek. "No jakpak by ne, když celý den těžce pracuje. Vy taky býváte ráno utahaný?"

V tu chvíli se otočí a teprve teď si uvědomí, že ostatní tři děti už taky vešly do pokoje a usadily se v půlkruhu na podlaze. Z jejich výrazu je zjevné, že se omylem připravily na takovou tu zdlouhavější formu kratochvíle, na nějaké veselé kázáníčko nabo kouzelnické představení a že trpělivě čekají, kdy tedy vylezete z postele a začnete něco dělat. Toho prvního to pohoršilo, to, že ostatní děti vnikly do hostovy ložnice. A kategoricky jim velí, aby šly pryč. Děcka mu na to neodpovědí; vůbec neodmlouvají; za hrobového mlčení a jako na jediný povel se na něj prostě vrhnou. Z postele vidíte jen zmatený propletenec zmitajících se paží a nohou, připomínající opilou chobotnici, která se marně snaží udržet rovnováhu. Nepadne ani jediné slůvko; to zřejmě patří k etiketě těchto společenských zvyklostí. Spíte-li v pyžamu, vyskočíte z postele a celou tu větu ještě zvýšíte; máte-li na sobě méně atraktivní úbor, zůstanete, kde jste, a vykřikujete různé povely, jichž si vůbec nikdo nevšímá. Nejjednodušší je přenechat to všechno tomu nejstaršímu chlapci. Ten ty ostatní za chvíli vystrká ven a zavře za nimi dveře. Ty se však vzápětí znovu otevrou a jedno z dětí, obvykle Muriel, je vstřeleno zpátky do pokoje. Vletí tam jako vymrštěné z katapultu. Murielíným handicapem jsou její dlouhé vlasy, jichž se dá výhodně použít jako topírka při vrhu kladivem. Je si této své přirozené nevýhody očividně vědoma, drží si tedy vlasy pevně v jedné hrsti a druhou rukou mlátí. Ten největší zase otevře dveře a chytře využije sestry jako beranidla proti zdi, kterou tvoří ti venku. Slyšíte tupé údery, jak Murielina hlava do té zdi naráží a bourá ji. Když pak ten nejstarší zvítězí na celé čáře, vrátí se a znova se posadí k vám na postel. Není v něm ani špetka hněvu; už na celou tu příhodu zapomněl.

"Já mám ráno rád," oznamuje. "Vy ne?"

"Některé ráno je příjemné," souhlasíte. "Ale některé je dost rušné."

Tu vaši výhradu nebere vůbec na vědomí; do jeho až éterické tvářinky se vloudí zasněný výraz.

"Já bych si přál umřít takhle po ránu," dí, "to je všechno takové krásné."

"Inu, to se ti může lehce stát," odvětíte, "jestli sem tvůj tatínek někdy pozve ně noc někoho popudlivého a nebude ho zavčas varovat."

Sestopí z výšin kontemplativní nálady a je už zas ve své kůži.

"Teď je moc pěkně na zahradě," prohlásí. "Nechtěl byste vstát a zahrát si kriket?"

Takhle jste si ráno nepředstavoval, když jste šel večer spat, ale za tohoto vývoje událostí vám to připadá zrovna tak dobré, jako zůstat ležet, když nemáte nejmenší naději na usnutí; a tak tu nabídku přijmete.

Později toho dne se dovíte, jak to vlastně bylo: Nemohl jste ráno spát, vstal jste tedy velice časně a dostal jste chuť zahrát si kriket. Dítka, vychovaná, aby hosty zdvořile respektovala, považovala za svou povinnost vašemu rozmaru vyhovět. Paní Harrisová u snídaně poznamená, že jste měl alespoň dohlédnout na to, aby se dívka pořádně oblékla, než jste je vytáhl ven; a Harris vám důrazně a velice rozechvělým hlasem dá na srozuměnou, že stačilo jedno ráno, a váš příklad a vaše vybidnutí nadobro rozmetaly jeho mnohaměsíční výchovné úsilí.

Tu dotyčnou středu ráno údajně zburcoval George Harrisovic děti už ve čtvrt na šest a přemluvil je, aby se za jeho vedení naučily na Harrisově novém velocipedu exibiční jízdě kolem skleníků s okurkami. Avšak v tomto případě našeho přítelte ani paní Harrisová nekárala; instinktivně vytušila, že na tento nápad nemohl přijít sám od sebe.

Ale ne že by se Harrisovic děti chtěly nějak vyhnout pokárání na účet přítele nebo druhá. Každé jednotlivě i všechny dohromady jsou v tom, jak dovedou převzít odpovědnost za vlastní přečiny, vtělená poctivost. Jde jenom o to, jak se to všechno předloží jejich chápání. Když jim vysvětlíte, že nebylo vaším původním úmyslem vstát v pět ráno a hrát kriket na kroketovém hřišti, nebo jít předvádět výjevy z raných dějin církve a střílet z kuše na panáčky přivázané ke stromům, ale že kdyby to bylo bývalo ponecháno na vaší iniciativě, byl byste mírumilovně spal, dokud by vás v osm hodin nebyli po křesťanskou vzbudili vůní přineseného šálku čaje, když jim tohle všechno vysvětlíte, pak ty děti nejdřív žasnou, poté se omlouvají a nakonec se kají. V tom posledním případě - když pouhým mávnutím ruky odbudete čistě akademickou otázku, jestli to, že se George probudil něco málo před pátou, lze přičíst jeho vlastnímu vnuknutí, nebo náhodnému vletu domácky vyrobeného bumerangu do okna jeho ložnice - ta milá dívka upřímně doznala, že vinu na tom, že George vstal, lze dávat jim. Nejstarší chlapec to vyjádřil takto:

"Měli jsme mít na paměti, že strejdu George čeká perný den, a měli jsme mu to rozmluvit, když chtěl vstát. Já sám si to velice vyčítám."

Ale příležitostné vybočení z běžného návyku nikomu neublíží; a pro George, jak jsme Harris i já svorně usoudili, to byl konec konců prospěšný trénink. V Černém lese bychom měli vstávat v pět každé ráno; na tom jsme se usnesli. George sám po pravdě řečeno navrhoval budíček už v půl páté, ale Harris a já jsme ho přesvědčili, že asi tak v pět to bude až dost brzy; to budeme už kolem šesté na kolech a hlavní kus denní tury budeme mít vždycky za sebou, než nastane vedro. Příležitostně, nikoli však pravidelně, můžeme vyrazit i o něco dřív.

Znám lidi, kteří se dokážou vzbudit v kteroukoli dobu přesně na minutu. Když večer kladou hlavu na polštář, řeknou si doslova "čtyři třicet", "čtyři čtyřicet pět" nebo "pět patnáct", podle toho, jak to potřebují; a otevrou oči v okamžiku, kdy hodiny ten čas ukážou. Podivuhodná věc, tohleto; a čím víc o ní člověk hloubá, tím větší je to záhada. Zřejmě máme uvnitř v sobě ještě nějaké "ego", které jedná naprosto nezávisle na našem vědomém já, a to je schopné, zatímco spíme, sledovat čas. Bez pomoci hodinek nebo slunce nebo jakékoli jiné pomůcky, známé některému z našich pěti smyslů, drží prostě v temnotě stráž. A v ten pravý okamžik zašeptá "Ted!" a probudí nás. Kdysi jsem mluvil s jedním chlapíkem od Temže, jehož zaměstnání vyžadovalo aby byl každé ráno venku z postele půl hodiny před přílivem. Říkal mi, že nikdy ani o minutku nezaspal. V pozdějších letech se už ani nenamáhal s tím, aby si dobu přílivu napřed vypočítal. Prostě si večer co večer unavený lehl, usnul bezesným spánkem a každé ráno, vždycky v různou hodinu, ho tichounce probudil ten nehmotný hlídač, přesný jako sám příliv. Ocházel snad potmě duch toho člověka zablácené schody v hrázi řeky? Nebo se vyznal ve všech pochodech přírody? Ale ať už postupoval jakkoli, ten člověk sám si nebyl ničeho vědom.

V mém případě vyšel asi ten můj vnitřní hlídač kapánek ze cviku. Dělá, co může; je ale přehnaně úzkostlivý; tak si připouští starosti, že se pak plete v počtech. Řeknu mu třeba "V pět třicet, prosím," a on se mnou škube a probudí mě v půl třetí. Kouknu se na hodinky. Hlídač míní, že jsem si je patrně zapomněl natáhnout. Dám si je k uchu; pořád jdou. Hlídač tedy usoudí, že se asi nějak porouchaly; je totiž skálopevně přesvědčen, že je půl šesté, ne-li dokonce víc. Abych ho upokojil, vklouznou do trepek a jdu se podívat dolů na hodiny v jídelně. Jak se vede člověku, když uprostřed noci v županu a v trepkách tápe po domě, to snad není třeba líčit; většina lidí to zná z vlastní zkušenosti. Všecko - zvláště všecko, co má ostré rohy - se zbabělým potěšením do člověka vráží. Když máte na nohou pevné boty, všechny předměty se vám vyhnou; ale když si troufnete mezi nábytek ve vlněných pantoflích a bez ponožek,

kdekterý kus po vás skočí a kopne vás. Vracím se do postele v náladě velice mizerné, odmítám poslouchat hlídačovy další slabomyslné názory, jako že všechny hodiny v domě se proti mně spikly, a trvá mi to půl hodiny, než zase usnu. Mezi čtvrtou a pátou mě pak můj hlídač budí každých deset lminut. Proč jen jsem ho o to buzení vůbec žádal? V pět hodin i on, přišerně utahaný, usne a přenechá svou povinnost služce, která ji splní o půl hodiny později než obvykle.

V tu dotyčnou středu mě soužil do té míry, že jsem vstal v pět, jen abych už měl od něho pokoj. A nevěděl jsem ovšem, co mám dělat. Náš vlak odjížděl až v osm; všechna zavazadla jsme si zapakovali a odeslali i s bicykly na nádraží ve Fenchurch Street už včera večer. Šel jsem do pracovny; říkal jsem si, že budu hodinku psát. Ale časné jitro, zvláště když se člověk ještě nenasnídal, to není, jak jsem zjistil, ta pravá doba pro literární snažení. Sepsal jsem tři odstavce jakési povídky a hned jsem si je po sobě přečetl. O mém díle už bylo řečeno leccos nelichotivého; ale nikdy nikdo nenapsal dosud nic takového, co by vystihlo hodnotu těch tří odstavců. Hodil jsem je do koše a vzpomínal jsem, která - jestli vůbec nějaká existuje - charitativní instituce vyplácí penze nemohoucím autorům.

Abych tomuto proudu úvah unikl, vstrčil jsem si do kapsy golfový míček, vybral jsem si jednu hůl a vyšel jsem si do ohrady. Tam se pásly dvě ovce a s živým zájmem se jaly přihlížet mému tréninku. Ta jedna byla taková přívětivá, přátelská holka. Golfu asi nerozuměla; ale patrně se jí zalíbilo, že se té nevinné zábavičce věnuji tak časné zrána. Po každém mém úderu zabečela:

"Be-e-e zvadně-ě-ě, be-e-e-zvadně-ě-ě!"

Radovala se z těch úderů, jako kdyby je prováděla sama.

Pokud jde o tu druhou, to byla nabručená, protivná bába, a jako mě její kamarádka povzbuzovala, tak mě tahle všechnu chuť ke hře kazila.

"Blbě-ě-ě-ě, blbě-ě-ě!" komentovala každý můj úder. A některé z nich, abych se přiznal, byly vskutku znamenité. Ale ta ovce je schávlně hanobila, jen proto, že si postavila hlavu a že mě chtěla rozčilovat. To mi bylo jasné.

Nanejvýš nešťastnou náhodou udeřil jeden můj prudce odpálený míček tu hodnou ovci do čumáku. A tu se ta zlá zachechtala - zřetelně, nepochybně se zachechtala; chraptivě, sprostě se zachechtala. A zatímco její kamarádka zůstala stát jako přimrazená, úžasem úplně zkoprnělá, ta protivná poprvé změnila tón a zabečela:

"Be-e-e-zvadně! To be-e-e-ru. Bá-á-á-ječně jsi ji ba-a-a-cil!"

Půlkorunu bych byl dal za to, kdyby tu ránu byla místo tamté slízla tahle. Ale v tomhle světě vždycky trpí ti hodní a milí.

Promarnil jsem v té ohradě víc času, než jsem zamýšlel, a když mě Ethelberta přišla upozornit, že je už půl osmé a že mám na stole snídani, najednou jsem si uvědomil, že jsem se ještě neholil. A když se holím ve spěchu, tak se Ethelberta zlobí. Má totiž strach, aby si nezasvěcení nemysleli, že jsem se velice nešikovně pokusil o sebevraždu, a aby se tady v sousedství nezačalo šuškat, že spolu nejsme šťastní. Ostatně, říká Ethelberta, můj vzhled je toho druhu, že není radno ještě si s ním nějak zahrávat.

Celkem vzato jsm byl jen rád, že se s Ethelbertou nemohu dlouho loučit; nerad bych byl ristkoval, že se žalem zhroutl. Škoda však, že jsem neměl dost času, abych mohl na rozloučenou udělit pár dobrých rad dětem, zejména ve věci rybářského prutu, z kterého si umíněně dělají branky pro kriket; ale hrozně nerad honím vlak. Půl kilometru před nádražím jsem dohonil George a Harrise; taky utíkali. V jejich případě -

jak mě útržkovitě informoval Harris, když jsme klusali bok po boku - to zavinil ten nový kuchyňský sporák. Zrovna toho rána ho chtěli poprvé vyzkoušet, a on z té či oné příčiny vyhodil do povětří ledvinky a opařil jejich kuchařku. Harris vyslovil naději, že než se vrátíme, budou s ním u nich doma umět líp zacházet.

Vlak jsme nezmeškali tak říkajíc jenom o chlup, a když už jsme úplně bez dechu seděli ve vagónu a já si vzpomínal na všechny události toho rána, živě mi vyvstaly před očima scény, jak můj strýc Podger dvěstěpadesátkrát do roka odjížděl vlakem v devět třicet z Ealing Common do Moorgate Street.

Od domu méno strýce Podgera bylo nádraží osm minut chůze. A strýc říkal:

"Dej si na to čtvrt hodiny, aspoň se neuženeš."

Ale v praxi to prováděl tak, že vyrazil z domu pět minut před odjezdem vlaku a pádil. Nevím, čím to bylo, ale tento zvyk vládl v celém předměstí. V Ealingu bydlelo v těch dobách mnoho tělnatých úředníků z londýnské bankovní čtvrti - řada jich tam patrně bydlí dodnes - a všichni ráno chytali vlak do Londýna. Všichni se pokaždé vypravili z domu pozdě; všichni měli v jedné ruce černou aktovku a noviny a v druhé deštník; a posledních pět set metrů cesty ke stanici, ať pršelo nebo bylo hezky, všichni utíkali.

Lidi, co neměli nic na práci, hlavně chůvy a poslíčkové, sem tam i nějaký ten podomní zelinář, se za pěkného počasí scházivali ráno na obecní louce, aby běh těch pánů mohli sledovat, a těm nejzasloužilejším provolávali slávu. Strhující podívaná to nebyla. Pánové neběželi moc dobře, ba neběželi ani moc rychle; ale brali věc vážně a činili se ze všech sil. Ta exhibice uspokojovala ani ne tak citění umělecké, jako spíš vrozený sklon obdivovat svědomité snažení.

Příležitostně docházelo v přihlížejícím davu k nevinným sázkám.

"Dvě proti jedný na toho dědu v tý bílý vestě!"

"Deset proti jedný, že támhleten ufuněněj bubřina sebou řízne, než tam doběhne!"

"Šecky prachy na barvoměnku duhovou!" - kteroužto přezdívkou dala mládež s entomologickými zálibami jednomu sousedovi mého strýce, vojenskému hodnostáři ve výslužbě, pánovi, který vypadal nesmírně impozantně, když byl v klidu, ale obdivuhodně měnil barvy, když se musel pohybovat.

Můj strýc i ti druzí psali občas do ealingských novin články, v nichž si trpce stěžovali, že místní policie proti takovým zlořádům nic nedělá; a redakce připojovala plamenné úvodníky O úpadku zdvořilosti v nižších vrstvách, zejména v západních předměstích. Ale nikdy nedošlo k nápravě.

Ne že by můj strýc nevstával dost brzy; ale v poslední chvíli ho vždycky zaskočily nějaké potíže. První, co dělal po snídani, bylo, že ztratil noviny. A když něco ztratil, hned jsme to všichni poznali podle výrazu užaslého rozhořčení, které bylo v takových případech namířeno proti celému světu. Strýci Podgerovi nikdy nepřišlo na mysl, aby si řekl:

"Jsem nepořádný, roztržitý dědek. Všecko si někam založím, a jakživ nevím, kam jsem to dal. A sám si to najít, to prostě nedokážu. Takže kdekomu v domácnosti musím jít strašně na nervy. Musím se sebou něco udělat a polepšit se."

Naopak, kdykli si něco někam založil, vždycky jakýmsi zvláštním myšlenkovým pochodem došel k přesvědčení, že je to vina všech ostatních v domě, jen jeho ne.

"Ještě před minutou jsem ty noviny měl v ruce!" vykřikoval.

A z jeho tónu se dalo soudit, že je obklopen kouzelníky, kteří mu vždycky všechno někam odčarují, jen aby ho dožirali.

"Nenechals je v zahradě?" nadhodila obyčejně teta.

"Proč bych je nechával v zahradě, prosím tě? V zahradě noviny nepotřebuju. Noviny potřebuju ve vlaku."

"A nesložil sis je už do kapsy?"

"Kams dala rozum, ženská? To si myslíš, že bych pět minut před devátou trčel ještě doma a sháněl se po novinách, kdybych je už měl v kapse? To mě vážně máš za blbce?"

Vtom někdo zvolal: "A co je tohle?" A odkudsi vylovil nějaké noviny, pečlivě složené.

"Ách, copak to nejde, nechat moje věci na pokoji?" zavrčel strýc a zuřivě po těch novinách chňapnul.

Otevřel aktovku a chtěl si je tam dát, tu se na ně podíval, zarazil se a pocit křivdy ho zbavil řeči.

"Co je?" zeptala se teta.

"Předvčerejší!" hlesl strýc; vždycky byl tak raněn, že ani na křik se nevzmohl; a novinami mrskl o stůl.

Kdyby to občas byly včerejší, mohla to být aspoň zajímavá změna. Ale vždycky to byly předvčerejší; s výjimkou úterka, v úterý to byly sobotní.

Nakonec jsme mu ty noviny obyčejně našli. Když ne, tak to si na nich seděl. A v tom případě se vždycky usmál, nikoli potěšeně, ale s výrazem únavy, jaká přepadá člověka, který cítí, že osud ho obklopil bandou nevyléčitelných idiotů.

"Celou tu dobu je mají přímo před nosem a..." Tu větu nikdy nedokončil; zakládal si na tom, že se dovede ovládat.

Když se věc s novinami vyřídila, strýc vykrčil do haly, kam si teta Marie navykla nahnat všechny děti, aby mu daly sbohem.

Teta sama, kdykoli odcházela z domu, byt' třeba jen na skok s sousedům, pokaždé se něžně rozloučila s každickým spolubidlicím. Člověk nikdy neví, říkávala, co se může stát.

Jedno z dětí samozřejmě vždycky chybělo, a v okamžiku, kdy se to zjistilo, všech šest ostatních se bez nejmenšího zaváhání s hlasitým hulákáním rozuteklo je hledat. A sotva šeck dítě zmizelo, to chybějící se samo od sebe někde zcela blizoučko objevilo a mělo pro svou absenci naprosto rozumné vysvětlení; a okamžitě se rozběhlo za těmi ostatními, aby jim řeklo, že už je na světě. Tím pak, že každý člen rodiny hledal každého dalšího člena rodiny, se promarnilo nejméně pět minut, kterážto doba umožnila strýci, aby našel deštník a ztratil klobouk. Posléze, když se celý ten dav přece jen znovu shromáždil v hale, hodiny v salónu začaly odbíjet devět. Měly chladný, pronikavý hlas, který měl na mého strýce vždycky velice matoucí vliv. V tom rozčilení políbil obyčejně některé děti dvakrát a některé vynechal, zapomněl, které políbil a které nepolíbil, a musel začít znova od začátku. Říkával, že se ty děti určitě všelijak přeskupují a promíchávají schválně, a já si při nejlepší vůli netroufám tvrdit, že to obvinění bylo nespravedlivé. K

dovršení jeho trampot mělo jedno z dětí tvářičku vždycky celou ulepenou, a právě toto dítě bylo vždycky nejpřítulnější.

Když to všechno probíhalo proti všemu očekávání příliš hladce, tu se nejstarší chlapec obvykle vytasil s upozorněním, že všechny hodiny v domě jdou o pět minut pozadu a on že kvůli otmu přišel včera pozdě do školy. To mého strýce vždycky přímo vystřelilo, zběsile se rozehnal k zahradní brance, a tam si pokaždé uvědomil, že si nevzal ani aktovku ani deštník. Ale to už se za ním řítila všechna ta dítká, která teta nedokázala zadržet, dvě z nich ve rvačce o deštník a ostatní v jednom chumlu kolem aktovky. A když se pak děti vrátily, obvykle jsme zjistili, že to nejdůležitější nechal strýc ležet na stole v hale, a dohadovali jsme se, jak asi nám kvůli tomu vynadá, až večer přijde domů.

Na nádraží Waterloo jsme dorazili něco po deváté a ihned jsme se pustili do provádění Georgeova projektu. Otevřeli jsme knížku u kapitoly "Na stanovišti drožek", přistoupili jsme k jednomu kočáru, nadzvedli klobouky a přáli kočimu "Dobré jitro".

Toho muže nemohl však ve zdvořilosti předčit nižádný cizinec, ať už pravý nebo hraný. Na svého přítele jménem Charles křikl, aby mu "podržel komoně", seskočil z kozlíku a vysekl nám poklonu, za kterou by se nemusel stydět ani učitel vzorného chování. Přivítal nás, zřejmě jménem celého národa, do Anglie a vyslovil politování, že zrovna v tu chvíli nedlí v Londýně Její Veličenstvo.

Nemohli jsme mu bohužel splatit stejnou mincí. S něčím takovým naše příručka nepočítala. Oslovili jsme ho "vozko", načež se opět poklonil až k dlažbě, a otázali jsme se ho, zda by byl tak dobrý a dovezl nás na Westminster Bridge Road.

Ačkoli tam bylo jen pár kroků, nehnul ani brvou, položil si ruku na srdce a prohlásil, že potěšení bude na jeho straně.

George si přečetl třetí větu té kapitoly a zeptal se, "jaké nám bude zapraviti jízdné."

Tato otázka, uvádějící do rozhovoru nízký prvek, ranila zřejmě drožkářovy city. Pravil, že od vynikajících cizinců nikdy nebere peníze; naznačil, že by možná přijal nějaký suvenýr - diamantovou jehlici do kravaty, zlatou tabatěrku na šňupavý tabák, prostě takovou nějakou drobnůstku, která by mu nás připomínala.

Ježto se zatím kolem nás shlukl malý zástup a ten žert mohl zajít příliš daleko, raději jsme bez dalšího dohadování nastoupili a odjeli jsme za provolávání slávy. Zastavit jsme dali kousek za Astleyovým divadlem, před obchodem s obuví, který vypadal podle našeho přání. Byl to takový ten přecpaný krám, jaký v okamžiku, kdy se ráno otevrou jeho okenice, vychrlí záplavy zboží daleko před sebe. Krabice s botami stály narovnané nejen na chodníku, ale i v rigolu pod ním. Boty visely v girlandách nade dveřmi i nad výlohami. Plátěná stříška proti slunci vypadala jako nějaký umouněný révový keř, plodící hrozny černých i hnědých bot. A vnitřek krámu, to byla besídka vystavěná ze samých bot. Když jsem vstupovali, majitel toho obchodu měl právě plné ruce práce: dlátem a kladivem zrovna otvíral novou bednu plnou botek.

George smekl a řekl "Dobré jitro".

Obchodník se ani neotočil. Okamžitě jsem poznal, že je to člověk nerudný. Zabručel cosi, co mohlo být "dobrýtro", ale taky nemuselo, a pokračoval v práci.

George pravil: "Váš obchod mi byl doporučen mým přítelem panem X."

V odpověď na to měl obchodník říci: "Pan X jest velice vážený pán; posloužiti někomu z jeho přátel bude mi svrchovaným potěšením."

Ale on řekl: "Neznám; v životě jsem vo něm neslyšel."

To nás vyvedlo z míry. Příručka uváděla tři nebo čtyři metody, jak nakupovat obuv; George si pečlivě vybral tu, která se točila kolem pana X., ježto byla ze všech nejdvořilejší. Hezkou chvíli jste si s majitelem obchodu povídali o tom panu X., a teprve potom, když bylo takto navázáno přátelství a porozumění, jste přirozeně a ladně sklouzli k vlastní příčině vaší návštěvy, totiž k vašemu přání dostat botky, a to "dobré a levné". Avšak tomuto hrubému, materialistickému muži nešlo očividně ani za mák o to, aby maloobchodní jednání probíhalo v delikátním duchu. S takovým člověkem bylo nutno jít k věci s brutální přímostí. George tedy pustil k vodě pana X., vrátil se k předchozí stránce a na té si namátkou vybral jednu větu. Jeho volba nebyla zrovna šťastná. Ten proslov by každému ševci musel připadat přinejmenším zbytečný. A za zmíněných okolností, když nás ze všech stran boty přímo ohrožovaly a dusily, měl důstojnost vyložené imbecility. Ta věta zněla: "Bylo mi řečeno, že zde máte botky na prodej."

Ted' teprve odložil obchodník dláto i kladivo a zahleděl se na nás. A zvolna, ochraptělým, zastřeným hlasem promluvil: "A k čemu myslíte, že si je tu skladuju? Abysem si k nim čuchal?"

Patřil k lidem, kteří začínají klidně, ale za řeči se čím dál tím víc rozhořčují, neboť utrpěné křivdy v nich působí jako kvasnice.

"K čemu myslíte, že tady ty botky mám?" pokračoval. "Abysem si z nich dělal sbírku? Proč si myslíte, že tenhle vobchod vedu? Pro zdraví? Nebo si myslíte, že ty botky miluju a že se vod jedinýho páru nemůžu vodloučit? Nebo že si je tu rozvేశuji, abysem se ně ně moh koukat? To jich tu je eště málo? Kde si myslíte, že ste? Na ňáký mezinárodní ševcovský výstavě? Co si myslíte, že tyhle boty představujou? Historickou sbírku? Už ste někdy slyšeli vo člověku, kterej vede vobchod s botama, ale ty boty neprodává? To si jako myslíte, že nima ten vobchod vozdobuju, aby pěkně vypadal? Zač mě vůbec máte? Za unikátního blba?"

Já vždycky tvrdil, že tyhle návody ke konverzaci nejsou k ničemu. Ted' jsme potřebovali nějaký anglický ekvivalent známého německého idiomu "Behalten Sie Ihr Haar auf." Ale nic takového se v té knížce, od první stránky do poslední, nedalo najít. Georgeovi však musím k jeho cti a chvále přiznat, že z toho, co se tam najít dalo, vybral a použil větu daleko nejlepší. Řekl:

"Přijdu jindy, až mi snad budete moci ukázati více botek. Zatím adieu!"

S tím jsme se vrátili do drožky a odjeli jsme a obchodník zůstal stát v botami ozdobeném vchodu do krámu a něco za námi pokřikoval. Co říkal, to jsem už neslyšel, ale kolemjdoucím to zřejmě připadalo zajímavé.

George se přimlouval, abychom zastavili u jiného obchodu s obuví a udělali ten experiment nanovo; že prý doopravdy potřebuje pantofle. Ale my jsme ho přemluvil, aby s tím nákupem počkal, dokud nepřijedeme do nějakého cizího města, kde jsou obchodníci bezpochyby zvyklejší na takovýhle styl hovoru, nebo aspoň od přírody přívětivější. Pokud šlo o čepici, to byl však neoblomný. Tvrdil, že bez čepice se prostě nemůže vydat na cestu, a tak jsme zastavili před malým kloboučnictvím na Blackfriars Road.

Vlastník toho obchůdku byl bodrý mužíček s bystrýma očkama a spíš nás povzbuzoval, než brzdil.

Když se George slovy příručky zeptal: "Máte nějaké klobouky?" nikterak se nerozlobil; jenom se zarazil

a zamyšleně se poškrábal na bradě.

"Klobouky," řekl. "Nechte mě kapánek přemýšlet. Ano..." a tu se jeho milá tvář rozzářila vysloveně radostným úsměvem, "...ano, teď, když o tom uvažuji, tak se mně zdá, že tu nějaký klobouk mám. Ale povězte mi upřímně: Proč se mě na to ptáte?"

George mu vysvětlil, že sei přeje zakoupit čepici, cestovní čepici, ale podstatou té transakce bylo, že to musí být "dobrá čepice."

Mužiček protáhl obličej.

"Ách," povzdychl si, "to jste mě bohužel dostal. Víte, kdybyste si přál čepici mizernou, která za ty peníze, co za ni chci, nestojí, čepici dobrou leda k mytí oken, pak bych vám mohl vyhledat přesně to pravé. Ale dobrou čepici... ne, dobré čepice nevedeme. Nicméně však minutku počkejte," dodal, když si povšiml výrazu zklamání, který se rozprostřel po Georgeově výrazné tváři. "Nespěchejte. Jednu čepici bych tu měl -" přikročil k dlouhé zásuvce a otevřel ji - "není to sice dobrá čepice, ale přece jen není tak mizerná jako většina těch ostatních čepic, co prodávám."

Předložil ji na dlani.

"Co byste jí řekl?" zeptal se. "Mohl byste se s ní spokojit?"

George si ji zkusil před zrcadlem a vybral si další větu z příručky:

"Tento klobouk mi sedí obstojně dobře, avšak povězte mi, soudíte, že mi sluší?"

Mužiček o krok couvl a důkladně si George prohlédl.

"Mám-li být upřímný," řekl potom, "nic takového říci nemohu."

Otočil se od George a oslovil Harrise a mne.

"Krásu vašeho přítele," pravil, "bych označil jako prchavou. Existuje, samozřejmě, ale snadno se vám může stát, že ji propásnete. Nu, a v této čepici ji podle mého názoru propásnete zcela určitě."

V tom okamžku měl George dojem, že si už z toho zvláštního mužička střílel dost, a řekl:

"No dobře, dobře. Neradi bychom zmeškali vlak. Kolik?"

A mužiček odpověděl: "Cena této čepice, pane, - cena to dle mého mínění dvojnásobně vyšší, než jaká odpovídá hodnotě toho výrobku - je čtyři šilinky, šest pencí. Přál byste si, abych vám ji zabalil do obyčejného balicího papíru, pane, nebo do hedvábného?"

George řekl, že si ji vezme jen tak, zaplatil mužičkovi čtyři šest ve stříbře a vyšel z krámu. Harris a já za ním.

Ve Fenchurch Street jsme to s drožkářem usmlouvali na pět šilinků. Znovu nám vysekl dvornou poklonu a prosil nás, abychom od něho pozdravovali rakouského císaře.

Když jsme si pak ve vlaku vyměňovali názory, shodli jsme se na tom, že jsme to projeli dva jedna; a George, zjevně velice zkamaný, vyhodil tu příručku z okna.

Na lodi jsme v pořádku našli svá zavazadla i kola a ve dvanáct hodin jsme s odlivem vyrazili dolů po Temži.

Nezbytná odbočka - Zahájení historkou, jež obsahuje morální naučení - Jeden z půvabů této knihy - Časopis, který neměl úspěch - Jeho honosné heslo: "Poučení spojené se zábavou" - Problém: co se má pokládat za poučení a co za zábavu - Populární hra - Co si myslí znalec o anglických soudech - Další půvab této knihy - Jaký to byl les, co v něm žila ta panna - Popis Černého lesa.

V

Vypráví se historka o jednom Skotovi, který měl milou a chtěl si ji vzít. Ale byl jako všichni jeho soukmenovci velice opatrný. V okruhu svých známých si všiml, že mnohý jinak slibný svazek končí ve zklamání a rozčarování jenom proto, že si nevěsta či ženich udělali falešné představy o dokonalosti toho druhého. A umínil si, že v jeho případě k žádnému takovému zhroucení ideálů dojít nesmí. Jeho žádost o ruku vypadal tudíž takto:

"Já sem chudej čloujek, Jennie; já ti nemůžu nabídnout ani žádný tříbro ani žádnou půdu."

"Stačí, že ně můžeš nabídnout sebe samyho, Davie."

"Kéž bych ti mohl nabídnout něco lepčího, d'ouče. Dyk já sem takovej ubohej nepodařenej trouba, Jennie."

"Ale di! Na sjetě sou vo moc šerednější musky než ty, Davie."

"Já sem teda žádný šerednější neviděl, d'ouče, a počítám, že bych je ani vidět nechtěl."

"Lepči nehezkej chlap, na kteryho je spoleh, Davie, než takovej, kerej prohání d'oučata je takovej vejlupek dokonalosti, že sou s nim doma jen samy mrzutosti."

"Na tom rači moc nestaujej, Jennie; von to neni dycky ten nejhezčí krocan, co na dvorku rozfofruje nejvic krútiho péři. Já zrouna běhám za sukněma, to je vo ně vobecně známy; takže se mnou, počítám, budeš mít safraporcky trápení."

"Dyk ty máš dobrý srce, Davie, a máš mě dovopraudy rád, tím sem si jistá."

"Jó, rád tě mám, Jennie, to jó, i dyž, samosebou, nemůžu říct, jak dlouhy trvání ta moje láska bude mít; a dobrák sem taky, to taky jó, ale jenom pokavád de ušeko po mym a nic ně z myho pořádku nevyhákne. To potom řádim jak čerchmant, jen se zeptej my mámy, a počítám, že zrouna tak jako s mym tátou to i se mnou bude horší a horší, čím vic budu stárnout."

"Ty si pořád nasazuješ psi hlavu, Davie. Ale seš čloujek hodnej. Já tě znám lip, než se znáš sám, a domou s tebou bude dobrej domou."

"Může bej, Jennie. Ale svy chyby mám. A to je pro ženu a pro děcka moc smutná ujec, dyž se chlap nedá votáhnout vod sklenice; a já jak jen ucejtim visky, tak vodvirám hubu jak náká ryba; a pak to do sebe léju a léju, jako bych byl bezednej."

"Ale dyž seš třízlivej, tak seš hodnej, Davie."

"Voušem jen dokavád ně nic nepřeléze přes nos."

"No snad to se mnou vydržiš, Davie, a budeš mi pomáhat v práci."

"Nevidím duvod, proč bych to s tebou nevydržel, Jennie. Ale vo práci, vo ty se přede mnou ani nezmiňuj. Na tu ně stačí pomyslet, a hned ně je nanic."

"Každopádně budeš dělat, co je v tvejch silách, Davie. Žádnej čloujek nemůže dělat vic, jak říká náš pan farář."

"Jenže ty moje síly, to sou ubohy síly, Jennie, a tak nevím, esli jich moc brzo nebudeš mít plny zuby. Sme ušecky slaby a hříšny stvoření, Jennie, ale to by ti dalo moc a moc práce, dybys chtěla najít eště slabčího a hříšnějšího čloujeka, než sem já."

"Každopádně máš praudomluvněj jazy, Davie. Jiny chlapi slibujou chudákoj d'oučeti hory doly, ale pak se na ty sliby vykašlou zrouna tak jako na srce toho d'oučete. Ty se mnou mluviš vodeuřeně, Davie, a já si tě teda vemu a uvidíme, co to bude dělat."

O tom, co to dělalo, už ta historka nepovídá nic, ale jisté je, že za těchto okolností neměla ta dáma žádné právo si na zboží, které si koupila, stěžovat. Ale ať už si stěžovala nebo ne - ženy si přece neseřizují jazyky podle logiky - muži ostatně taky ne, když už o tom mluvíme - Davie si mohl aspoň s klidným svědomím říkat, že si žádné výčitky nezaslouží.

A já chci jednat zrovna tak otevřeně s čtenářem této knihy. Chci zde svědomitě odhalit její nedostatky. Chci, aby nikdo nepřistupoval k četbě této knihy s falešnými představami.

V této knize nebudou žádné užitečné informace.

Kdo by se domníval, že by s pomocí této knihy mohl procestovat Německo a Černý les, ten by patrně zabloudil, dřív než by vyplul z Temže na moře. A to by ještě bylo to nejlepší, co by se mu mohlo stát. Čím dál by se dostal od domova, tím větší by měl potíže.

Obstarávání užitečných informací nepovažuji totiž za svou silnou stránku. Toto přesvědčení nepatří mezi vlastnosti, s nimiž jsem se už narodil, k tomu jsem dospěl zkušenostmi.

V raných dnech své žurnalistické dráhy jsem robotil v jednom plátku, který byl předchůdcem mnoha velice oblíbených periodik z dneška. Naší chloubou bylo, že jsme spojovali poučení se zábavností; co se mělo brát ako zábava a co jako poučení, to si čtenář posuzoval sám. Udíleli jsme rady lidem, kteří chtěli vstoupit v manželství - rozsáhlé, vážné rady, které, kdyby se jich bylo dbalo, mohly z okruhu našich čtenářů udělat předmět závisi celého manželského světa. Líčili jsme svým předplatitelům, jak se dá získat jmění chovem králíků, a dokládali jsme to fakty a číslicemi; naše čtenáře muselo udivovat jen to, že jsme sami nezanechali žurnalistiky a nezaložili si králíčí farmu. Stále a stále jsme totiž na základě věrohodných pramenů nezvratně dokazovali, že člověk, jenž si s dvanácti výběrovými králíky a trochou soudnosti založí králíčí farmu, musí koncem třetího roku docílit výnosu dvou tisíc ročně, kterýžto výnos bude dále prudce stoupat; to prostě jinak nejde. Ten člověk třeba ty peníze ani nechce. Třeba ani neví, co s nimi, až je bude mít. Ale isté je, že ho čekají. A sám jsem se však jakživ nesetkal s chovatelem králíků, který by vydělával dva tisíce ročně, ačkoli jsem o mnoha z nich věděl, že začali s těmi dvanácti nezbytnými, pečlivě vybranými králíky. Někde něco vždycky selhalo; možná že neměnná atmosféra králíčí farmy podrývá tu soudnost.

Pověděli jsme svým čtenářům, kolik holohlavých mužů žije na Islandu, a podle toho, co jsme mohli zjistit, to asi byl počet správný; kolika uzenáčů by bylo zapotřebí, aby položeny těsně za sebou pokryly vzdálenost mezi Londýnem a Římem, což muselo být velice prospěšné pro každého, kdo si přál položit řadu uzenáčů od Londýna k Římu, neboť si jich pak mohl rovnou objednat přesné množství; kolik slov proneše za den průměrná žena; a poskytli jsme řadu dalších podobných informací, vypočtených k tomu, aby naši čtenáři byli moudřejší a věhlasnější než čtenáři ostatních časopisů.

Pověděli jsme im, jal léčit hysterické záchvaty u koček. Já osobně nevěřím - a už tenkrát jsem nevěřil - že hysterické záchvaty u koček se léčit dají. Kdybych já měl kočku se sklonem k hysterickým záchvatům, dal bych si inzerát, že ji prodám, nebo bych se jí dokonce zbavil. Bylo však naší povinností opatřit informaci, o kterou jsme byli požádáni. A o tomhle nám nějaký blázen napsal, že to chce mermomocí vědět; a tak jsem nejhezčí část odpoledne strávil sháněním vědomostí v tomto oboru. To, co jsem potřeboval, jsem posléze našel na poslední stránce jedné starodávné kuchařky. Co tam to mělo co dělat, to jsem nedovedl pochpit. S vlastním posláním té knihy to nemělo pranic společného; ani zmínka tam nebyla o tom, že byste si z kočky mohli připravit nějakou pochoutku, a to ani z kočky, kterou jste vyléčili z hysterických záchvatů. Ten odstavec přidala autorka čistě z velkomyslnosti. A já mohu jen vyslovit lítost, že ho nevynechala; přivodil spoustu zlostné korespondence a ztrátu čtyř, ne-li více předplatitelů našeho plátku. Tazatel nám napsal, že uposlechnutí naší rady ho stálo dvě libry za roztrískané nádobí v kuchyni, nemluvě o rozbitém oknu a otom, že si pravděpodobně přivodil otravu krve; a kočka prý ještě ke všemu má mnohem horší záchvaty než dřív. A přitom ten náš recept byl dost jednoduchý: kočku držet mezi koleny, ovšem něžně, aby ji to nebolelo, a nůžkami ji udělat čistý, ostrý zářez do ocasu. Nikoli kus toho ocasu odstříhnout, to ne! Na to pozor! Jenom provést malou incisi!

Vhodným místem pro tu operaci, jak jsme kazateli vysvětlili, by byla zahrada nebo sklep na uhlí; pokoušet se ji provést v kuchyni, a bez cizí pomoci, to mohl jedině idiot.

Dávali jsme čtenářům pokyny ohledně etikety. Vykládali jsme jim, jak oslovovat peery a biskupy; jak jíst polévku. Instruovali jsme nesmělé mladíky, jak si v salónech osvojit nenucenou graciéznost. S pomocí diagramů jsme obě pohlaví školili v tanci. Řešili jsme za ně jejich náboženské pochybnosti a zásobovali jsme je kodexy mravních naučení, za jaká by se nemuselo stydět žádné malované chrámové okno.

Ten časopis neměl finanční úspěch, předběhl o pár let svou dobu, a v důsledku toho byl náš redakční štáb skrovný. Do mé působnosti, vzpomínám si, patřily "Rady matkám" - ty jsem psal za přispění své bytné, která se rozvedla s jedním manželem a pochovala čtyři děti, a tak jsem ji považoval za spolehlivou autoritu ve všech problémech domácnosti -, "Návod, jak si zařídit a vyzdobit byt - s nákresy", sloupek "Pokyny pro začínající literáty" - upřímně doufám, že jim mé vedení prospělo líp než doposud mně samotnému - a týdenní rubrika "Přímá slova mladým mužům", podpísovaná "strýc Henry". To byl moc laskavý, bodrý chlapík, ten strýc Henry, a měl rozsáhlé a mnohostranné zkušenosti a veliké porozumění pro nastupující generaci. Sám ve své, už dávno minulé, mladosti prošel mnoha trampotami, a tak mu téměř všechno bylo jasné. Dodnes si rady strýce Henryho čtu a - i když zrovna já bych to říkat neměl - pořád mi připadají dobré a zdravé. Často si myslím, že kdybych se byl radami strýce Henryho řídil přesněji, byl bych moudřejší, nebyl bych nadělal tolik chyb a byl bych sám se sebou spokojenější, než dneska jsem.

Taková tichá, utahaná maličká ženská, která bydlela v bytečku o jediné místnosti za Totenham Court Road a měla manžela v blázinci, nám vyplňovala "Kuchařský koutek", "Pokyny stran výchovy" - pokyny jsme prostě překypovali - a jednu a půl stránky "Módních zvěstí", kteréžto zvěsti psala tím žoviálně samolibým stylem, jaký ani dnes, jak slýchávám, ještě docela nevymizel z moderního žurnalismu: "Musím se vám pochlubit, jakou božskou róbičku jsem měla na sobě minulý týden na slavnostních dostizích v Goodwoodu. Vévoda z C... leč nikoli!, to, co mi ten blázeň všechno napovídal, to prostě opakovat nesmím; on vždycky tolik přehání! A ta miloučká paní hraběnka, ta na mě, myslím, drobátko žárlila..."

atakdále.

Chudinka malá! Pořád ji vidím v těch jejích ušmudlaných vlněných šatech s inkoustovými skvrnami. Jeden den v Goodwoodu, nebo kdekoli jinde, kde je svěží vzduch, by jí byl možná vehnal do tváří trošku červeně.

Majitel našeho časopisu - jeden z nejnestoudnějších ignorantů, s jakými jsem se kdy setkal - pamatuji se, jak jednou smrtelně vážně poučil jistého tazatele, že "Školu pro ženy" napsal Sheridan, a jak se potom dobrácky rozchechtal, když ho upozornili, že se plete - psal pomocí laciného naučného slovníku stránky, zasvěcené "Informacím všeobecným", a psal je celkem vzato pozoruhodně dobře. A náš redakční poskok, vyzbrojený znamenitými nůžkami, ručil za to, že budeme stále zásobováni "Vtipy a humorem."

Byla to tvrdá dřina a plat byl ubohý, ale napřimovalo nás vědomí, že vzděláváme a zvelebujeme své spolubližní. Ze všech her, co jich je na světě, všude a věčně nejoblíbenější je hra na školu. To seberete šest dětí, posadíte si je na práh a sám si vykračujete sem a tam s knížkou a rákoskou. Takhle si hrajeme už jako mrňata, takhle si hrajeme, když jsou z nás kluci a holky, takhle si hrajeme, když jsme dospěli v muže a ženy, takhle si hrajeme, když se scvrklí a v bačkorách šouráme ke hrobu. Tahle hra se nám nikdy nezprotiví, nikdy nás neunaví. Kází ji jenom jedno: že každé z těch ostatních šesti dětí se vehementně domáhá toho, aby taky na ně přišla řada a zase ono si mohlo vykračovat s knížkou a rákoskou. Že je žurnalistika přes četné stinné stránky povoláním tak oblíbeným, to má, tím jsem jist, tento důvod: každý žurnalista má pocit, že on je ten kluk, co si vykračuje sem a tam s rákoskou. Vláda, zámožní i chudí, společnost, umění, literatura, to jsou ty ostatní děti, co sedí na prahu. A žurnalista je vzdělává a zvelebuje.

To jsem ale odbočil. To všechno jsem připomněl jenom proto, abych se omluvil, že teď tak zarytě odmítám stát se pramenem užitečných informací. Tak se zase vraťme.

Jednou nás někdo, kdo se podepsal "Stavitel balónu", požádal o návod, jak si vyrobit vodík. Ten se dá vyrobit snadno - mně aspoň to snadné připadalo, když jsem si to prostudoval v knihovně Britského muzea; nicméně jsem "stavitele balónu", ať už to byl kdokoli, upozornil, že musí učinit všemožná nezbytná opatření, aby nedošlo k nehodě. Víc jsem přece udělat nemohl. Za deset dní přišla do redakce rudolící dáma, vedoucí za ruku cosi, o čem sama podala vysvětlení, že je to její syn, dvanáct let starý. Obličej toho chlapce byl až pozoruhodně bezvýrazný. Proč, to jsem pochopil, když ho máti postrčila dopředu a sundala mu klobouk. Neměl totiž vůbec žádné obočí a z vlasů mu zbyl jenom jakýsi odporný prach, který jeho hlavě propůjčoval vzhled natvrdo uvařeného vajíčka, oloupaného a posypaného pepřem.

"Dneska týden to byl hezký mládeneček a vlásky se mu od přírody vlnily," pravila dáma. Mluvila stále se zvyšujícím tónem, který napovídal, že se něco strhne.

"A copak se mu to stalo?" zeptal se šéfredaktor.

"Tohle se mu stalo!" odsekla dáma. Vytáhla z rukávnicku číslo našeho časopisu z minulého týdne, kde byl tužkou zatřený můj článek o výrobě vodíku, a mrskla s ním před šéfa. Ten to číslo zvedl a článek si přečetl.

"Tak to byl on, ten "stavitel balónu" ?" otázal se.

"Ano, to byl on, ten "stavitel balónu" ," přiznala dáma. "Takové ubohé, nevinné děcko - a teď se na něj koukněte."

"Třeba mu zas narostou," nadhodil náš šéfredaktor.

"Třeba ano," odvětila dáma a její tón se pořád ještě zvyšoval, "a třeba taky ne. Ale já chci vědět, co pro něj hodláte udělat."

Šéfredaktor navrhl vodičku na vlasy. V prvním okamžiku jsem si myslel, že se dáma na něj vrhne; zatím se však omezila na slova. Ukázalo se, že jí nejde o žádnou vodičku na vlasy, ale o odškodné. Pronesla také několik poznámek o celkové úrovni našeho listu, o jeho prospěšnosti, o tom, má-li vůbec nárok na podporu veřejnosti, o tom, kolik zdravého rozumu a moudrosti mají jeho spolupracovníci.

"Ale já si vážně nemyslím, že za to můžeme my," trval na svém šéfredaktor - byl to člověk slušných způsobů. "Váš chlapec žádal o informaci a dostal ji."

"Nechte si ty vtipy," řekla dáma (ale on to určitě nemyslel jako vtip, frivolita k jeho slabostem nepatřila), "nebo vy dostanete něco, o co jste ani nežádal. Sec mazec," utrhla se znenadání, takže jsme se oba jako poplašená kuřátka horempádem uchýlili na svá křesla, "jestli po vás skočím, tak budete mít hlavu takovouhle." Chtěla tím bezpochyby říct, takovou jako ten chlapec. Poté připojila několik připomínek k šéfovu osobnímu zjevu, které byly zjevně nevkusné. Milá žena to nebyla, to rozhodně ne.

Já jsem toho mínění, že kdyby tu žalobu, kterou vyhrožovala, byla na nás podala, nemohla ji vyhrát; ale náš šéfredaktor měl se soudy své zkušenosti a jeho neměnnou zásadou bylo se jim vyhýbat. Říkával:

"Kdyby mě na ulici někdo zastavil a chtěl moje hodinky, tak bych mu je pochopitelně nedal. Kdyby mi začal vyhrožovat, že si je tedy vezme násilím, pak bych patrně, i když nejsem žádný rváč, udělal všechno, abych je před ním ochránil. Kdyby však prohlásil, že má v úmyslu je získat nějakým soudním řízením, pak bych je vytáhl z kapsy a podal mu je, a ještě bych si myslel, že jsem z toho vyvázl lacino."

S tou rudolící dámou to srovnal pětiliberní bankovkou, která určitě představovala celoměsíční výnos časopisu; a dáma se vzdálila a svou poškozenou ratolest si odvedla s sebou. Po jejím odchodu ke mně šéfredaktor vlídně zahovořil. Pravidl:

"Nemyslete si, že vám to mám nějak za zlé; to není vaše vina, to je osud. Věnujte se dál mravním naučením a kritice - v tom jste nesporně dobrý; ale o "Užitečné informace" se už nepokoušejte. Jak říkám, vaše vina to není. Vaše informace jsou naprosto správné - nic se jim nedá vytknout; ale přinášejí prostě smůlu."

Kéž bych se byl tou jeho radou vždycky řídil! Sobě i jiným lidem jsem mohl uspořít nejednu katastrofu. Já nevím, čím to je, ale je to tak. Když někoho poučím, kudy se nejlíp dostane z Londýna do Říma, ztratí ve Švýcarsku zavazadla, nebo hned za Doverem málem ztroskotá jeho loď. Když mu poradím při koupi fotoaparátu, prožene ho v Německu policie, že fotografoval nějaké vojenské pevnosti. Jednou mně dalo spoustu práce, než se mi podařilo jistému muži vysvětlit, jak se má ve Stockholmu oženit se sestrou své zesnulé manželky. Zjistil jsem, kdy mu z Hullu odplouvá loď, a v kterých hotelích se nejlépe ubytuje. V informacích, kterými jsem ho zásobil, nebylo od začátku do konce ani jediné nedopatření; všude šlo všechno hladce. No prosím, a ten člověk se mnou od té doby nemluví.

Proto já krotím svou vášeň k poskytování informací; proto, jestli se mi to podaří, se na těchto stránkách nebude vyskytovat nic, co by mělo charakter praktického návodu.

Nebudou tu žádné popisy měst, žádné historické reminiscence, žádné poznámky o architektuře, žádná mravní naučení.

Kdysi jsem se zeptal jednoho inteligentního cizince, co říká Londýnu.

Řekl: "To je velikánské město."

Já na to: "Co vás na něm upoutalo nejvíc?"

Odvětil: "Lidi."

A já zase: "A co ve srovnání s jinými městy - s Paříží, Římem, Berlínem -, co potom Londýnu říkáte?"

Pokrčil rameny. "Je větší," pravil. "Co by se o něm dalo říct jiného?"

Jedno mraveniště jako druhé. Spousty ulic, širokých i úzkých, kde se v nepochopitelném zmatku hemží malinké bytůstky; tyhle se přičinlivě, důležitě honí; tamhlety postávají a tlachají; jedny se hmoždí s ohromnými břemeny; jiné se jen vyhřívají na sluníčku. Spousty sýpek, plných potravy; spousty komůrek, kde ti tvorečkové spí a jedí a milují se; a koutek, kde leží jejich bílé kůstečky. Tenhle úl je větší, ten sousední menší. Jedno hnízdo je v písku, jiné zase pod kamením. Tohleto bylo vystěněno teprve včera, tamhleto bylo vybudováno před celými věky, říká se dokonce, že ještě před tím, než přiletěly vlaštovky; kdoví.

Ani lidové písně a báje v téhle knize nenajdete.

Každé údolí, kde jsou nějaké usedlosti, má svou píseň. Já vám řeknu, jakou má zápletku, zveršujte si to a zhudebňte podle svého:

Byla jedna dívka, najednou přišel jeden mládenec, měl ji rád a zase odjel.

K omrzení stejná písnička, sepsaná v mnoha řečech, neboť ten mladý muž byl zřejmě ohromný cestovatel. V sentimentálním Německu se na něj pamatují moc dobře. Ale i obyvatelé modrých hor elsaských si vzpomínají, jak mezi ně přijel. A zrovna tak - jestli mě neklame paměť - navštívil břehy řeky Allan ve Skotsku. Učiněný věčný žid, ten mládenec; protože i dnes ještě prý naslouchají bláhová děvčata slábnoucímu dusotu kopyt jeho koně.

V německé zemi, kde je tolik ruin, jež v dávných dobách byly domovy, znějícími lidskými hlasy, se dosud udržuje mnoho pověstí; i v tomto případě vám jenom prozradím, co všechno se do toho dává, jídlo si už ukuchtěte podle své chuti. Vemte jedno lidské srdce nebo dvě, každé jiného druhu; svazeček lidských vášní - těch není moc, nanejvýš půl tuctu; jako koření si připravte směs dobra a zla; hotovému pokrmu pak dodejte pikantnosti příchutí smrti a podávejte kdekoli a kdykoli libo. I název si stanovte podle libosti - "světcova cela", "strašidelná věž", "hrob v žaláři", "propast milenců" - ten guláš je ovšem vždycky stejný.

A konečně nebudou v mé knize žádné popisy krajin. To ode mne není lenost, to je sebeovládání. Nic není snazšího než popsat krajinu; nic těžšího a zbytečnějšího než ty popisy číst. Když se Gibbon musel spolehnout na to, co líčili cestovatelé, aby mohl popsat Hellespont, a když s Rýnem seznamovaly anglické studenty především Caesarovy Commentarii, to se ještě slušelo, aby každý světoběžník, ať už jel jakkoli daleko, popsal nejlépe, jak dovedl, všechno, co viděl. Dr. Johnson, který znal jen o málo víc než vyhlídku na Fleet Street, si možná přečetl popis yorkshireských vřesovišť s potěšením i s užitkem. Rodilému Londýňanovi, který v životě neviděl vyšší kopec než Kančí hřbet v Surrey, připadalo patrně líčení Snowdonu vzrušující. Ale my jsme to všechno změnili, či lépe řečeno, všechno to pro nás změnily lokomotivy a fotografické aparáty. Člověk, který si každý rok zahraje tenis na úpatí Matterhornu a kulečnická nahoře na Rigi, vám sotva poděkuje za sebedovednější a sebepečlivější popis skotských Grampian. Obyčejného člověka, který z desítky olejomalb, stovky fotografií, tisíce obrázků v

ilustrovaných časopisech a z řady stereoskopů zná Niagaru, slovomalba nějakého vodopádu určitě otráví.

Jeden můj přítel z Ameriky, velmi kultivovaný pán, který měl moc rád poezii, už pro tu poezii, se mi přiznal, že si o jezerní oblasti udělal mnohem přesnější a uspokojivější představu z knížky fotografií za osmnáct pencí než ze všech slov Coleridgeových, Southeyových a Wordsworthových dohromady. A vzpomínám si, že na téma literárního líčení přírodních krás taky prohlásil, že to by mohl být autorovi zrovna tak vděčný, kdyby mu výmluvně popsal, co měl zrovna k večeři. Ale to už bylo v jiné debatě; v debatě o tom, co je vlastním posláním toho kterého umění. Můj přítel tvrdil, že zrovna tak, jako se plátno a barvy nehodí k vyprávění příběhů, je slovomalba, i ta nejlepší, jen neohrabanou metodou, jak vyvolat dojmy, kterých člověk mnohem líp nabude prostřednictvím zraku.

A když už jsme u tohoto problému, tak si taky živě vzpomínám na jedno horké odpoledne ve škole. Měli jsme hodinu anglické literatury a vyučování jsme zahájili četbou jakési zdlouhavé, ale jinak docela přijatelné básně. Jméno autora, to musím ke své hanbě přiznat, jsem už zapomněl, a titul té básně taky. Četba skončila, my jsme zavřeli knihy a náš profesor, bělovlasý starý pán, velmi laskavý, nás vyzval, abychom vlastními slovy vylíčili to, co jsme právě četli.

"Povězte mi," řekl povzbudivě, "o čem ta báseň pojednává."

"Prosím, pane profesore," promluvil náš primus - hovořil se sklopenou hlavou a se zjevnou zdráhavostí, jako kdyby to bylo téma, o němž by se sám od sebe nikdy ani nezmínil - "pojednává to o jedné panně."

"Zajisté," přisvědčil profesor, "ale já bych byl rád, kdybyste mi to vylíčil vlastními slovy. A my přece neříkáme panna, my říkáme dívka. No prosím, pojednává to tedy o jedné dívce. A co dál?"

"O jedné dívce," opakoval vyvolaný chlapec, jehož rozpaky se dosazením toho nového výrazu očividně ještě zvýšily, "která žila v lese."

"V jakém lese?" ptal se profesor.

Chlapec si velice pozorně prohlédl kalamář ve své lavici a potom se zahleděl na strop.

"No!" pobízel ho profesor, už trochu netrpělivě. "Vždyť jste o tom lese četl celých deset minut. Tak mi přece o něm něco říci můžete."

"Rozsochaté stromy, jejichž větvoví propletené..." spustil ten primus.

"Ne, ne," přerušil ho profesor, "já od vás nechci, abyste mi opakoval ty verše. Já chci, abyste mi vlastními slovy řekl, jaký byl ten les, co v něm žila ta dívka."

Profesor netrpělivě podupával; primus udělal zoufalý pokus.

"Prosím, pane profesore, byl to les jako každý jiný."

"Povězte mu, jaký to byl les," řekl profesor, ukazuje na dalšího mládence.

Ten prohlásil, že to byl "zelený les". To profesora rozladilo ještě víc; řekl - a já vážně nechápu proč - tomu druhému chlapci, že je trdlo, a přešel k třetímu, který už celou minutu seděl zřejmě na rozpálené plotně a mával pravou paží nahoru a dolů jako pomínutý semafor. Byl by to v příští vteřině tak jako tak ze sebe vysypal, ať by ho byl profesor vovolał nebo ne; byl už v obličeji celý rudý, jak tu vědomost

nemohl v sobě udržet.

"Tmavý a pochmurný les!" zakřičel a hrozně se mu ulevilo.

"Tmavý a pochmurný les," opakoval profesor s patrným uspokojením. "A pročpak byl tmavý a pochmurný?"

Třetí chlapec se i teď mohl blýsknout.

"Protože se do něj nedostalo slunce."

Profesor cítil, že objevil básnka naší třídy.

"Protože se do něj nedostalo slunce, či lépe řečeno, protože do něho nemohly proniknout sluneční paprsky. A pročpak tam nemohly proniknout sluneční paprsky?"

"Prosím, pane profesore, protože tam bylo moc husté listí."

"Velmi dobře," řekl profesor. "Ta dívka žila v tmavém a pochmurném lese, skrze jehož olistěný baldachýn se nemohly prodrat sluneční paprsky. No a copak v tom lese rostlo?" A ukázal na čtvrtého hochu.

"Prosím, pane profesore, stromy, pane profesore."

"A copak ještě?"

"Muchomůrky, pane profesore." To se ozvalo po pauze.

Muchomůrkami si profesor nebyl zrovna jist, ale když se poradil s textem, zjistil, že chlapec má pravdu; vskutku tam byla zmínka o muchomůrkách.

"Správně," připustil tedy profesor, "rostly tam muchomůrky. A co ještě? Copak nacházíme v lese pod stromy?"

"Prosím, pane profesore, hlínu, pane profesore."

"Ale ne. Co v lese roste, kromě stromů?"

"Aha! Prosím, pane profesore, křoví, pane profesore."

"Křoví, velmi dobře. Tak jsme se konečně dostali o kousek dál. V tom lese byly stromy a keře. A co ještě?"

Ukázal na drobného chlapce až skoro vzadu, který už dávno dospěl k náhledu, že ten les je příliš daleko, aby jemu osobně mohl nějak vadit, a krátil si dlouhou chvíli tím, že sám proti sobě hrál čtverečky. To vyvolání ho vyrušilo a dopálilo, považoval však za nutné, aby i on inventář lesa něčím doplnil, a odvážně nabídl ostružiny. Ale to byla chyba; o ostružinách se básník nezmínil.

"No jakpak by ne! Klobstock myslí pořád jenom na jídlo," komentoval to profesor, který si zakládal na tom, jak je pohotově vtipný. Třída se na Klobstockův účet zasmála a profesor měl radost.

"Vy," řekl pak, ukazuje na jedoho hoch a v prostřední lavici. "Co ještě bylo v tom lese kromě stromů a keřů?"

"Prosím, pane profesore, byla tam bystřina."

"Zcela správně; a copak dělala ta bystřina?"

"Bublala, prosím."

"Ale ne. Bublají potůčky, kdežto bystřiny...?"

"Prosím řvou."

"No budiž, ta bystřina tedy řvala. A co bylo toho příčinou?"

To byla záludná otázka. Jeden chlapec - ne zrovna génius, to připouštím - obvinil tu dívku. Aby nám pomohl, formuloval profesor otázku jinak:

"Kdypak ta bystřina řvala?"

Na pomoc opět přispěchal náš třetí hoch a vysvětlil, že bystřina řvala, když padala mezi balvany. Nejednoho z nás asi napadlo, že to musla být notná cimprlina, ta bystřina, když nadělala tolik rámusu kvůli takové maličkosti; srdnatější bystřina by se vždycky zase vzchopila a beze slova uháněla dál. Bystřina, která řvala, pokaždé když spadla mezi balvany, to byla podle nás dost rozmazlená bystřina; ale profesor se nad tím výkladem tvářil spokojeně.

"A co ještě kromě té dívky v tom lese žilo?" zněla další otázka.

"Prosím, pane profesore, ptáčci, pane profesore."

"Ano, v tom lese žili také ptáčci. A co ještě?"

Ale ptáčci naši obrazotvornost zcela vyčerpali.

"Ale no tak!" pobízel nás profesor. "Co je to za zvířátka, ta, co mají dlouhé ocásky a běhají po stromech?"

Chvilku jsme přemýšleli, pak někdo z nás nadhodil kočky.

Ale to byl omyl, o kočkách neřekl básník ani slovo; to, co se z nás profesor snažil vypáčit, byly veverky.

O moc víc podrobností jsem si o tom lese už nezapamatoval. Jenom si ještě vzpomínám, že se tam mluvilo taky o obloze. Tam, kde byly stromy trochu dál od sebe, bylo možno při pohledu vzhůru spatřit oblohu; na té obloze byly často mraky a ta dívka, jestli mě neklame paměť, sem tam zmokla.

Zdržel jsem se u této příhody jenom proto, že podle mého mínění osvětluje celý problém literárního líčení přírodních krás. Už tenkrát jsem nedovedl pochopit - a nedovedu to dodnes - proč to resumé našeho primusa profesorovi nestačilo. Při vši úctě k autorovi té básně, ať už byl kdokoli, nelze přece nesouhlasit s tím, že ten les byl - jakž ani nelze - "jako každý jiný".

Ted' bych vám mohl velice podrobně popsat Černý les. Mohl bych vám přeložit Hebela, který Černý les

opěvoval. Spousty stránek bych mohl vyplnit líčením tamních rozeklaných roklí a úsměvných údolí, sosnami porostlých strání, skalními útesy korunovaných vrcholků hor, zpěněných potůčků (pokud je pořádkumilovní Němci neodsoudili, aby ve vsi slušnosti tekly dřevěnými koryty nebo odvodňovacími rourami), bílých vesniček, osamělých statků.

Ale děsí mě podezření, že byste to všechno přeskočili. Ale i kdybyste byli tak svědomití - nebo tak slabomyslní - že byste to nepřeskočili, nedokázal bych nic víc, než vzbudit ve vás představu, kterou mnohem lépe zprostředkují prostá slova nenáročného "Průvodce":

Malebné pohoří, na jihu a na západě ohraničené nížinou rýnskou, do níž se svažuje velmi srážně. Po stránce geologické se skládá převážně z pestrých pískovců a z žuly; nižší jeho vrcholky jsou hustě porostlé jehličnatými lesy. Je bohatě zavlažováno četnými vodními toky a jeho lidnatá údolí jsou úrodná a dobře obdělávaná. Hostince jsou tu dobré, cizinci by však měli velice opatrně popíjet místní vína.

Proč jsme jeli do Hannoveru - Co v cizině dovedou lépe - Umění zdvořilé konverzace v cizím jazyku, jak se mu vyučuje v anglických školách - Skutečný příběh, poprvé vyprávěný - Jak se francouzského žertu použilo k pobavení anglické mládeže - Harrisovy otcovské pudy - Kropič ulic, když se na něj díváme jako na umělce - Georgeův patriotismus - Co měl Harris udělat - Co však udělal - Zachraňujeme Harrisovi život - Město, kde se nespí - Drožkářský kuň coby kritik.

VI

Po klidné plavbě bez zvláštních příhod jsme v pátek dorazili do Hamburku; a z Hamburku jsem cestovali do Berlína, a to přes Hannover. To není ta nejpříjemnější trasa. A proč jsme navštívili Hannover, to nemohu objasnit jinak, než jak ten černoch objasnil soudci, proč byl v pastorově kurníku.

"Jo, jo, pan souce, co pan konstábl vypovídal, to je nic než pravda. Já tam byl, pan souce."

"Tak to tedy přiznáváte? A co jste v tom kurníku pana děkana pohledával s pytlím o půlnoci?"

"Já budu to hned povídat, pan souce. Jo. Já přinášel pytel plný vod melouny k Massa Jordan. Jo. Massa Jordan, von moc milá a von ptal mě jít k von."

"No a dál?"

"Jo jo, pan souce, moc milá čovek je Massa Jordan. A tak my posadili a mluvili a mluvili..."

"To si dovedu představit. Ale my chceme vědět, co jste dělal v kurníku pana děkana."

"Jo, pan souce, na to budu psít. On bylo moc pozdě, než já vopustil vod Massa Jordan, a tak já povím sám ke mě, teď kroč ven s tvoje pravá noha, Ullysses, nebo ty dostáváš do malér s tvoje stará. Moc hubovatá ženská ona je, pan souce, moc..."

"To mě nezajímá. Hubatých ženských je v našem městě víc. Fara pana děkana je ale od té cesty, co vede od pana Jordana k vám domů, skoro kilometr stranou. Jak jste se tam dostal?"

"To je, co já budu vobjasnit, pane souce."

"To mě těší. A jakpak nám to objasníte?"

"No já myslím, pan souce, že já musel vodbočil."

A my jsme zřejmě taky trochu odbočili.

Na první pohled vám Hannover, nevím proč, připadá velice nezajímavý, ale pak vás chytne. Jsou to vlastně města dvě; jedno má široké moderní, hezké třídy a vkusné zahrady; a hned vedle je město ze šestnáctého století, kde starobylé domy s černým trámovím tvoří převisy nad užoučkými uličkami; kde můžete skrze nízké klenuté průjezdy nahlížet do dvorů, nad nimiž se vrší řady pavalčí a jež kdysi nepochybně bývaly přecpány kavaleristy nebo zataraseny rachotivými kočáry se šestispřežím, čekajícími na své vlastníky, bohaté kupce a jejich tlusté, pomalé paničky, ale v nichž se teď volně prohánějí děti a slepice, zatímco přes vyřezávaná zábradlí pavlačí visí a suší se obnošené prádlo.

Nad Hannoverem se vznáší zvláštní anglická atmosféra, zvláště v neděli, kdy stažené rolety na výkladech skříních a vyzváněcí zvony připomínají slunnější Londýn. Tu atmosféru britské neděle jsem necítil jenom já sám, to bych to přičítal své obrazotvornosti; i George měl stejný dojem. Harris a já jsme ho zastihli, když jsme se po nedělním obědě vrátili ze zapálenými doutníky z kratičké procházky, jak pokojně klímbá v nejpohodlnější lenošce v kuřáckém salónku.

"Marná věc," pravil Harris, "britská neděle má něco do sebe a člověku s anglickou krví v žilách se musí líbit. A mně by to bylo moc líto, kdyby vzala za své, ať si mladá generace říká co chce."

Posadili jsme se každý do jednoho kouta rozložitého kanape a připojili jsme se k Georgeovi.

Do Hannoverska by prý měl člověk jet, když se chce naučit nejlepší němčině. To má ale tu nevýhodu, že mimo Hannoversko, což je jen malá provincie, nikdo té nejlepší němčině nerozumí. Takže se musíte rozhodnout, jestli chcete mluvit dobrou němčinou a zůstat v Hannoversku, nebo špatnou němčinou a cestovat. Německo, poněvadž bylo po tolik staletí rozděleno na desítky knížectví, má to neštěstí, že je v něm spousta rozmanitých nářečí. Když si Němci z Poznańska chtějí popovídat s lidmi z Württemberska, tak aby snad pokaždé mluvili francouzsky nebo anglicky, a slečinky, jimž se dostalo nákladného vzdělání ve Vestfálsku, moc překvapí a zklamou své rodiče, protože nejsou schopny porozumět jedinému slovu, když na ně promluví někdo v Meklenbursku. Je sice pravda, že cizinec ovládající angličtinu by byl zrovna tak vedle na yorkshireské pahorkatině nebo na whitechapelské periférii; ale to je něco jiného. V Německu se nemluví dialektem pouze na venkově nebo mezi nevdělanci. Tam má vlastně každý kraj svou vlastní řeč, a na tu je pyšný a hrozně na ní lpí. Vzdělaný Bavorák vám přizná, že akademicky řečeno, je severní němčina správnější; ale mluvit bude dál jihoněmecky a jihoněmčině bude učit i své děti.

Ale já si myslím, že během takových sta let vyřeší Němci tenhle svůj problém tím, že budou mluvit anglicky. Už teď každý německý chlapec a každé německé děvče, s výjimkou vrstvy rolnické, angličtinu ovládají. Kdyby angličtina měla méně libovolnou výslovnost, není nejmenší pochyby, že by se během relativně velmi krátké doby stala jazykem světovým. Všichni cizinci se shodují v tom, že pokud jde o gramatiku, je to řeč, které se dá naučit ze všech nejsnáze. Němec, když ji srovnává se svou mateřštinou, v níž se každé slovo v každé větě řídí nejméně čtyřmi odlišnými a na sobě nezávislými pravidly, vám řekne, že angličtině nemá gramatiku vůbec žádnou. K témuž závěru došla zřejmě i hezká řádka Angličanů; ale to jsou na omylu. Anglická gramatika doopravdy existuje a jednoho krásného dne zjistí ten fakt i naše školy a gramatika se začne vtoukat do hlavy našim dětem, a možná že pronikne i do kruhů literárních a novinářských. Teď zatím, jak se zdá, souhlasíme s cizinci, že je to veličina zcela zanedbatelná. Kamenem úrazu při našem pronikání do světa je anglická výslovnost. A anglický pravopis byl zřejmě vymyšlen především k tomu účelu, aby tu výslovnost zamaskoval. Lišácký nápad, vypočtený na to, aby krotil troufalost cizinců; nebýt toho, naučili by se té výslovnosti za rok.

Neboť v Německu vyučují řečem jinak než u nás, takže němečtí hoši a děvčata, když v patnácti letech vyjdou z hymnasia nebo jiné střední školy, mohou se jazykem, kterému se učili, opravdu dorozumět. U nás v Anglii na to máme metodu, která v tom, jak dosáhnout co nejmenšího výsledku při co největším vynaložení času a peněz, je snad nedostižná. Anglický chlapec, který prošel dobrou anglickou střední školou, může hovořit s Francouzem, pomalu a s obtížemi, o zahradnicích a o tetách, kterážto konverzace může někoho, kdo ani nemá tety ani si nanajímá zahradince, brzy omrzet. Snad, je-li to chlapec zcela výjimečný, dokáže ještě říci, kolik je hodin, nebo prohodit pár opatrných poznámek o počasí. Dovedl by ovšem odříkat z paměti slušný počet nepravidelných sloves; jenomže po pravdě řečeno, pramálo cizinců stojí o to, aby jim mladý Angličan odříkával jejich vlastní nepravidelná slovesa. Zrovna tak si možná zapamatuje namátkový výběr groteskně komplikovaných francouzských idiomů, které žádný moderní Francouz jakživ neslyšel, a když je slyšel, tak jim nerozuměl.

Vysvětlení je v tom, že takový chlapec se v devíti případech z deeti učil franštině z "Ahnovy učebnice pro začátečníky". Historie tohoto slavného dílka je zajímavá a poučná. Tu knihu napsal původně pro legraci jeden vtipný Francouz, který sídlil několik let v Anglii. Myslel ji jako satiru na konverzační potenci britské společnosti. A z tohoto hlediska je výborná. Autor ji nabídl jednomu londýnskému nakladatelství. Ředitel té firmy byl prozíravý člověk. Pročetl si ten rukopis a poslal si pro autora.

"Ta vaše knížka," řekl mu, "je moc chytrá. Já jsem se nad ní chechtal, až mi tekly slzy."

"To mě těší," odvětil polichocený Francouz. "Snažil jsem se napsat to podle pravdy, a přitom zbytečně neurážet."

"Veliká zábava to je," pokyvoval hlavou nakladatel. "Ale kdybych ji vydal jako takovou neškodnou legraci, mám dojem, že by neměla úspěch."

Autor protáhl obličej.

A nakladatel mluvil dál: "Lidi by o jejím humoru prohlašovali, že je vycucaný z prstu a přehnaný. Čtenáře myslící a inteligentní by ovšem pobavila, jenže tuhle část veřejnosti se z obchodního hlediska nevyplatí brát v úvahu. Mám ale nápad." Rozhlédl se po místnosti, aby se ujistil, že jsou sami, a pak se k autorovi naklonil a ztlumil hlas až k šeptu. "Vydáme tu knížku jako seriózní školní učebnici."

Autor vykulil oči a nevzmohl se na jediné slovo.

"Znám anglické školomety," pravil nakladatel. "Těm se bude tahle kniha líbit. Ta zapadne přesně do jejich metod. Nikdy nemůžou objevit nic bláznivějšího, nic méně vhodného k příslušnému účelu. Po téhle knížce se budou olizovat, jako se štěně olizuje po krému na boty."

A autor obětoval umění lačnosti po zisku a svolil. Změnili titul a přidali slovníček, ale text nechali beze změny.

Výsledek zná každý školák. "Ahn" se stal paládiem filologické výuky v Anglii. A jestli dneska už není tak všudypřítomný, pak jedině proto, že od té doby bylo vymyšleno něco, co příslušnému účelu odpovídá ještě méně.

A aby snad anglický školák přece jen o té franštině nezískal třeba i z takových "Ahnů", nějaké mlhavé zdání, vymyslel si pro něj anglický vzdělávací systém další handicap a přidělil mu ku pomoci něco, co je v prospektech označováno jako "rodilý Francouz". Tento rodilý Francouz - bývá to, mimochodem, většinou Belgičan - je nepochybně pán svrchovaně počestný a jistě se dorozumí svým vlastním jazykem dosti plynne. Ale tím jsme s jeho kvalifikací hotovi. Vždycky, bez výjimky, je to člověk pozoruhodně

neschopný kohokoli čemukoli naučit. Při jeho výběru se dokonce přihlíží ani ne tak k tomu, může-li mládež vzdělávat, jako spíš k tomu, může-li jí sloužit pro legraci. Vždycky je to komická figurka. Francouze důstojného vzhledu by na žádné anglické škole nezaměstnali. Ale když ho příroda obdařila několika neškodnými podivnůstkami, s nimiž se dá počítat jako se zdrojem veselí, pak si ho jeho zaměstnavatelé velice váží. A třída se pak na něj pochopitelně dívá jako na živého tatrmánka. Na ty dvě až čtyři hodiny, které se každý týden záměrně promarní touhle starobylou fraškou, se chlapci těší jako na zábavné mezihry v jinak monotónním školním životě. A když potom hrdý rodič vezme svého syna a dědice do Dieppe a zjistí, že ten mládenec nedovede ani zavolat drožku, laje nikoli systému, ale jeho nevinné oběti.

Omezil jsem tyto své poznámky na francouzštinu, poněvadž to je jediná cizí řeč, které se snažíme naši mládež naučit. Na Angličánka, který by uměl německy, by lidi zhlíželi jako na špatného vlastence. Ale proč maříme tolik času, abychom zrovna té franštině vyučovali popsanou metodou, to odjakživa nedovedu pochopit. Když někdo nějakou cizí řeč neumí vůbec, tak mu to nikterak neubírá na cti. Ale s tímhle francouzským blábolením jsme - když si odmyslíme komické žurnalisty a dámy spisovatelky, pro jejich povolání je nezbytné - všude jen pro legraci.

V německých školách mají trochu jiné metody. Každé cizí řeči je věnována jedna hodina denně. Vychází se z úvahy, že mládeži by neměli mít mezi jednotlivými hodinami tolik času, aby to, co se v té předešlé naučili, zase zapomněli; naopak, že by na to měli navazovat. Nemají žádného komického cizince, zjednaného, aby je obveseloval. Cizí řeči vyučuje Němec, který ji od a až do zet zná zrovna tak důkladně jako svou mateřštinu. Tento systém motná nevybaví německou mládež tím dokonalým cizím přízvukem, pro který britský turista budí v každé zemi pozornost, má ale jiné výhody. Studenti neříkají svému profesorovi "Zvonikvodmatkybóži" nebo "Džitnajs" a nechystají pro hodiny franštiny nebo angličtiny žádné hrubozrné fóry. Sedí prostě v lavicích a snaží se, už sami kvůli sobě, naučit tomu cizímu jazyku s pokud možno nejmenší námahou. A když vyjdou ze školy, dovedou rozmlouvat nikoli o perořízečích, zahradnicích a tetách, ale o evropské politice, o historii, o Shakespearovi nebo o hudební výchově, prostě o tom, k čemu se stočí konverzace.

Když se budu na Němce dívat z anglosaského hlediska, možná že si v této knize najdu příležitost, abych je kritizoval; ale jinak je toho dost, čemu bychom se od nich měli přiučit; podkud jde o to, jak použít při výchově zdravého rozumu, to nám mohou dát jakýkoli náskok a ještě nás porazí jednou rukou.

Na jihu a na západě lemuje Hannover krásný les Eilenriede, a tam došlo k smutnému dramatu, v němž význačnou roli sehrál Harris.

V pondělí odpoledne jsme tím lesem projížděli na kolech, a to spolu s mnoha jinými cyklisty, neboť za slunných odpolední je to pro Hannoverany oblíbené výletní místo a jeho stinné stezky se hemží šťastnými, bezstarostnými lidmi. Mezi nimi jela na kole, které zářilo novotou, mladá a krásná dívka. Byla to očividně cyklistka zcela nezkušená. Dalo se předpokládat, že nastane okamžik, kdy ta dívka bude potřebovat pomoc, a Harris, rytířský jako vždy, nadhodil, že bychom se měli držet v její blízkosti. Harris, jak Georgeovi i mně příležitostně vykládá, má dcery, či přesněji řečeno dceru, která s postupujícími lety určitě přestane pouštět v zahradě, zrovna pod okny, rachejtle a vyroste v krásnou a slušnou slečnu. Následkem čehož má Harris pochopitelně zájem o všechny krásné slečny do pětatřiceti nebo tak nějak; připomínají mu totiž, jak to aspoň tvrdí, domov.

Ujeli jsme asi tři kilometry, když jsme kousek před sebou, na prostranství, kde se sbíhalo patero cest, spatřili mkuže s hadicí, který kropil vozovku. Hadice, opatřená všude tam, kde byla nastavována, dvěma malými kolečky, se při každém pohybu za ním svíjela, a připomínala tak obrovitého červa, který ze sebe chrílil, jak ho ten chlapík oběma rukama pevně svíral a jak jím mířil chvilku sem, chvilku tam a jak mu jednou krk zvedl, jindy zase stlačil k zemi, mocný proud vody v síle aspoň čtyř litrů za vteřinu.

"Oč lepší je tahle metoda než ta naše!" poznamenal nadšeně Harris. Má chronický sklon přísně kritizovat všechna britská zařízení. "Oč jednodušší, rychlejší a hospodárnější! No jen se podívejte, símhle způsobem dokáže jeden chlap pokropit v pěti minutách takový kus cesty, na jaký by ten náš nemotorný, rachotící kropicí vůz potřeboval půl hodiny."

George, který seděl za mnou na tandemu, k tomu podotkl:

"Ano, ale taky by tímhle způsobem dokázal postříkat hezkou řádku lidí mnohem dřív, než by se dostali z jeho dosahu."

George, pravý opak Harrise, je Brit až do morku kostí. Vzpomínám si, jak se jednou vlastenecky rozhorlil, když Harris navrhoval, že by se v Anglii měla zavést gilotina.

"Je o tolik úhlednější," pravil Harris.

"To je mně úplně jedno," řekl George; "já jsem Angličan, mně stačí šibence."

"Naše kropcí vozy mají možná své nevýhody," pokračoval George teď, "ale mohou ti ohrozit leda nohy, a i tomu se dá uniknout. Kdežto člověk s tímhle zařízením se za tebou dostane i za roh a nahoru na schody."

"Mně imponuje," stál na svém Harris, "jak jsou tihle kropiči šikovní. Ve Strassburgu jsem viděl chlapa, který z jednoho rohu kropil celý rynek plný lidí a žádné ženské nesmáčel ani lem sukně. Oni úžasně dovedou odhadnout vzdálenost. Dostříknou ti těsně ke špičkám bot a pak ti přestříknou hlavu, takže ti voda dopadá zrovna za paty. Dokážou..."

"Zastav na minutku," povídá najednou George.

"Proč?" ptám se.

"Já se uklidím z cesty a zbytek té podívané si dopřeju někde v úkrytu za stromem. Možná že v tomhle oboru opravdu existují vyslovení majstři, jak říká Harris; ale tenhle kumštýř má zjevně jisté nedostatky. Zrovna zlíl nějakého psa a teď vydatně sprchuje sloup se směrovkami. Já radši počkám, až s tím kropením přestane."

"Neblázni," pravil Harris, "ten tě nepoleje."

"To právě chci mít zaručeno," řekl George, načež seskočil, uchýlil se za nápadně krásný jilm, vytáhl si dýmku a začal si ji nacpávat.

Mně se nechtělo šlapat na tandemu samotnému, a tak jsem seskočil taky, kolo jsem nechal u jednoho stromu a připojil jsme se ke Georgeovi. Harris na nás zavolal něco v tom smyslu, že děláme hanbu zemi, která nás zrodila, a jel dál.

V příští chvíli jsem uslyšel zoufalý ženský výkřik. Pocházel, jak jsem zjistil, když jsem vykoukl za kmenem stromu, od té elegantní slečny, o níž jsem se už zmínil a na kterou jsme v rozhovoru o kropiči pozapomněli. Ted' na tom svém bicyklu vytrvale šlapala přímo skrze hustý příval vody z hadice. Leknutí ji zřejmě tak ochromilo, že nedokázala ani seskočit ani uhnout s kolem stranou. Každým okamžikem byla zmáčenější a ten chlap s hadicí byl buď opilý nebo slepý, protože na ni s naprostou lhostejností lil vodu dál a dál. Desítky hlasů na něj řvaly a nadávaly mu, ale on to vůbec nebral na vědomí.

Harris, jehož otcovské city to pobouřilo do nejzazších hlubin, učinil v tom momentě to, co se v té situaci učinit slušelo a patřilo. A kdyby byl celou akci provedl stejně chladně a uvážlivě, jak ji zahájil, mohl z té události vyjít jako hrdina dne, místo aby, jak se stalo, musel prchat za doprovodu urážek a vyhrožování. Bez nejmenšího zaváhání zahrnul přímo ke kropiči, seskočil u něho, popadl hadici za násadec a pokoušel se mu ji vykroutit z rukou.

Co udělat měl a co by byl udělal každý, kdo by v okamžiku, kdy se do toho vložil, neztratil hlavu, bylo uzavřít přívod vody. Pak mohl toho chlapa použít jako míče a zahrát si s ním podle libosti fotbal nebo volejbal nebo košíkovou; a těch dvacet či třicet lidí, co se mu hnalo na pomoc, by mu bylo jen tleskalo. Jeho snahou však bylo, jak nám později vysvětlil, zmocnit se hadice a za trest ji obrátit proti tomu pitomci. Jenže kropič měl stejnou šanu, totiž podržet si hadici jako zbraň, kterou by mohl postříkat Harrise. To mělo ovšem za následek, že oba dva zlili všechno živé i neživé do vzdálenosti padesáti metrů, jenom ne jeden druhého. Jakýsi muž, kterého to pomohlo tak dokonale, že už mu bylo úplně jedno, co se s ním stane dál, se rozzuřeně vrátil do té arény a rovněž přiložil ruku k dílu. Všem třem společně se pak podařilo stříkat postupně do všech světových stran. Obrátili hadici k nebi a voda cedila na lidi v podobě lijavce z doby rovnodennosti. Obrátili hadici k zemi a vytvářeli divé proudy, které lidem podrážděly nohy nebo je zasahovaly v krajině žaludeční, takže se bolestí lámali v pase.

Ani jeden z těch tří ne a ne tu hadici pustit z ruky, ani jednoho nenapadlo zastavit vodu. Člověk by byl řekl, že se rvou s nějakou odvěkou přírodní silou. Ve čtyřiceti pěti vteřinách, jak prohlásil George, který to stopnul, vymetli z širokého okruhu všechno živé, až na jednoho psa, z kterého kapalo jako z najády a který se pod nápojem vody válel chvilku na jednu stranu, chvilku zas na druhou, ale znova a znova se udatně zvedal na vrávorající nohy, aby vyštěkal svůj vzdor proti tomu, co očividně považoval za pekelné síly, puštěné ze řetězu.

Muži i ženy nechávali své velocipedy ležet na zemi a utíkali do lesa. Za každým trochu statnějším stromem vykukovaly mokré, rozzlobené hlavy.

Konečně se na scéně objevil člověk, který si zachoval zdravý rozum. Nedbaje všeho nebezpečí, připlazil se k železnému klíči, který stále trčel z hydrantu, a otočil jím. Načež z úkrytů za čtyřiceti stromy začaly vylézat více či méně promoklé lidské bytosti, z nichž každá toho měla hodně na srdci.

Já jsem v první chvíli propadl úvahám, zda pro dopravu Harrisových pozůstatků do hotelu budou vhodnější nosítka nebo košíky na prádlo, a uznávám, že Harrisovi tehdy zachránila život pohotovost Georgeova. Protože byl suchý, mohl George běžet rychleji, a byl tedy na místě dřív než ten dav. Harris chtěl postiženým všechno vysvětlit, ale George ho rázně umlčel.

"Na tohle si vyskoč," řekl, přistrkuje k němu svoje kolo, "a jed'! Lidi nevědí, že my dva patříme k sobě, a můžeš nám slepě důvěřovat, že to tajemství neprozradíme. Budeme se tu chvilku motat a překážet jim. A ty jed' cikcak, pro případ, že by stříleli."

Přeji si, aby tato kniha byla strohým záznamem faktů, nezkreslených přeháněním, a proto jsem své vyličení této události dal přečíst Harrisovi, aby se tam nevloudilo nic kromě suchého popisu. Harris tvrdí, že to přehnané je, připouští však, že dva tři lidi možná "pokropil". Navrhl jsem mu, že proti němu ze vzdálenosti pětadvaceti metrů obrátím hadici a pak se ho zeptám, zda "pokropený" je přiléhavý výraz, ale on tu zkoušku odmítl. Dále trvá na tom, že lidí, které postihla ta katastrofa, bylo nanejvýš pět šest a že čtyřicet je údaj přemrštěný. Já mu na to navrhl, že se s ním vrátím do Hannoveru a že celou tu věc nesmlouvavě přešetříme, ale on i tuto mou nabídku odmítl. Za těchto okolností musím prohlásit, že o této události, na kterou jistý počet Hannoveranů dodnes trpce vzpomíná, podávám pravdivou a věcnou zprávu já.

Téhož večera jsem odjeli z Hannoveru a zrovna včas, abychom se navečeřeli a vyšli si na večerní procházku, jsme dorazili do Berlína. Berlín vás zklame; jeho centrum je lidmi přecpáno, jeho okrajové čtvrti jsou úplně bez života, jeho jediná pověstná třída, Unter den Linden, pokus zkombinovat Oxford Street se Champs Elysées, na vás neudělá vůbec žádný dojem, protože na to, jak je krátká, je moc široká; jeho divadla jsou hezounká a milá, větší důraz než na výpravu a na kostýmy se tam klade na herce a neměnný repertoár je tam věcí neznámou - úspěšné hry se sice znova a znova reprizují, ale ne v nepřetržitém sledu, takže do jednoho berlínského divadla můžete chodit celý týden a každý večer uvidíte něco jiného; jeho budova pro operu je pro operu nedůstojná; jeho dvě varieté, zbytečně působící tuctově a vulgárně, jsou mizerně vybavena a moc veliká, aby se v nich člověk cítil dobře. V berlínských kavárnách a restauracích je největší provoz od půlnoci do tří. A přitom lidi, kteří tam chodí, musejí většinou vstávat už v sedm. Berličani buď rozřešili ten veliký problém moderního života, jak se obejít bez spánku, nebo se, jako Carlyle, už nemohou dočkat, až budou na věčnosti.

Já sám nevím o žádném jiném městě, kde by byly v oblibě takhle pozdní noční hodiny - leda snad v Petrohradě.

Jenomže v Petrohradě se zas tak časné nevstává. V petrohradských varieté, kam je v módě chodit po divadle - a v rychlých saních tam jedete půl hodiny - začínají představení až o půlnoci. Na Něvském prospektu se ve čtyři hodny ráno musíte doslova prodírat davem; a lidem, kteří někam cestují, jsou nejmilejší vlaky, vyjíždějící kolem páté ráno. Ty vlaky ušetří Rusovi protivné ranní vstávání. Rus dá svým přátelům dobrou noc, po večeři pohodlně odjede do města na nádraží a nikoho v domě v noci neobtěžuje.

Postupim, berlínské Versailles, je moc krásné městečko uprostřed lesů a jezer. Na stinných cestičkách jeho tichého, rozsáhlého parku Sans-Souci si člověk snadno představí, jak tudy hubený, ušňupaný Bedřich "čundral" s ječivým Voltairem.

George a Harris dali na mou radu a souhlasili s tím, že se v Berlíně dlouho nezdržíme a pojedeme do Drážďan. Skoro všechno, čím se Berlín může pochlubit, může člověk vidět jinde v lepším provedení, a tak jsme se dohodli, že se spokojíme s jednou projíždkou ulicemi. Portýr v hotelu nám opatřil drožkáře, pod jehož vedení, jak nás ujistil, lze v nejkratší možné době vidět všechno, co za vidění stojí. Ten chlapík pro nás přijel v devět ráno a byl přesně podle našich přání. Měl humor a inteligenci a hodně toho věděl; jeho němčině bylo dobře rozumět a znal i pár anglických slov, kterými si příležitostně vypomáhal. Jemu se tedy nedalo nic vytknout; zato jeho kůň, to bylo to nejprotivnější hovado, za jakým jsem kdy seděl.

K nám pojal hned na první pohled nechut'. Já vyšel z hotelu první a on otočil hlavu a chladným, skleněným pohledem si mě změřil od hlavy až k patě; načež se podíval přes ulici na jiného koně, zřejmě kamaráda, který stál hlavou k němu. A já přesně věděl, co mu říká. Měl totiž velice výmluvný výraz a vůbec se nesnažil zastírat, co si myslí. Privil:

"Psina, co?, na jaký figury tu jeden v létě nenarazí!"

Hned za mnou vyšel George a zůstal stát za mými zády. Kůň znova otočil hlavou a prohlížel si ho. V životě jsem nepotkal koně, který by se dovedl tak zkroutit. Jednou jsem viděl žirafu, která vyváděla s krkem moc pozoruhodné kousky, ale tohle zvíře se spíš podobalo takové té obludě, o jaké se člověku zdá po prашním dni v Ascotu, zakončeném večeří ve společnosti šesti starých kamarádů. Kdyby na mě oči toho koně vykukovaly mezi jeho vlastníma zadníma nohama, asi by mě to bylo nepřekvapilo. George mu byl zřejmě ještě víc k smíchu než já. Zase se otočil k tomu svému příteli.

"Neuvěřitelný, co?" řekl. "Tohle přeci musej někde extra pěstovat." A s levého ramene si začal slízávat

mouchy. Uvažoval jsem, jestli jako hříbě nepřišel o matku a jestli ho snad nevychovala nějaká kočka.

Vlezl jsem s Georgem do drožky, usadili jsme se a čekali na Harrise. Přišel za chvíli. Já měl dojem, že mu to docela sluší. Měl na sobě bílý flanelový oblek s kalhotami jen po kolena, který si dal ušít speciálně pro jízdu na kole za horkého počasí; klobouk měl možná kapánek neobvyklý, ale určitě ho chránil proti slunci.

Kůň mu věnoval jediný pohled, řekl tak zřetelně, jak jen kdy nějaký kůň promluvil: "Gott in Himmel!" a vyrazil ostrým klusem po Friederich Strasse, nechávaje Harrise i kočího stát na chodníku. Drožkář na něj volal, aby se zastavil, ale kůň si toho nevšímal. Harris i drožkář museli tedy za námi utíkat a dohonili nás až na rohu Dorotheen Strasse. Neslyšel jsem všechno, co drožkář koni pověděl, protože mluvil rychle a rozčileně, pochytil jsem jenom několik vět, jako třeba:

"Ňák si na živobyetí vydělávat musím, nemyslíš?" - "Kdo se tě ptal, co ty si o tom myslíš?" - "Jo, tobě to může bejt fuk, ty nažrat dostaneš."

Kůň ten rozhovor přerušil jednoduše tím, že vykročil a na vlastní pěst zahrnul do Dorotheen Strasse. Drožkáři řekl asi něco v tomto smyslu:

"Tak už nech těch řečí a jedem, ať to rito máme za sebou. A kde to jen trochu pude, vemem to postranníma ulicema."

Naproti Braniborské bráně omotal náš drožkář opratě přes bič, zapíchnutý vedle kozlíku, slezl dolů a přišel nám udělat přednášku. Ukázal nám, kde je Tiergarten, a pak se rozhovořil o budově Reichstagu. Podle vzoru průvodců nás poučil o její přesné výšce, délce a šířce. Potom obrátil naši pozornost k samotné Braniborské bráně. Řekl nám, že je zbudována z pískovce a že napodobuje athénské "properlájé".

Po tomto slově jeho kůň, který tu chvíli oddechu věnoval olizování vlastních noh, k němu otočil hlavu. Neřekl nic, prostě se na něj podíval.

Drožkář znervózněl a spustil znova. Tentokrát prohlásil, že ta brána napodobuje "propydlárie".

A tu kůň vykročil po třídě Unter den Linden a od rozhodnutí vykročit po třídě Unter der Linden ho nic nemohlo odradit. Jeho majitel se s ním chvíli hádal, ale kůň se dal v klus. Podle způsobu, jakým při tom klusu krčil rameny, jsem vytušil, že říká:

"Bránu viděli, tak co? To jim musí stačit. A ty už stejně nevíš, co mluvíš, a i kdybys to věděl, tak oni by ti stejně nerozuměli. Mluvíš totiž německy."

A tak to šlo po celé třídě Unter den Linden. Kůň byl ochoten postát u každé pozoruhodnosti tak dlouho, abychom se na ni mohli podívat a abychom se dověděli, co to je. Ale dalším výkladům a popisům zabránil prostě tím, že se vždycky zas vydal na další cestu.

"Tihle chlapi přeci nechtějí nic jinýho," říkal si zřejmě v duchu, "než aby mohli doma říct, že to tady všecko viděli. A jestli jim křivdím, jestli jsou inteligentnější, než se zdají, tak se přeci mnohem víc dovědí z tištěnýho průvodce než od toho mýho starýho trouby. Kdo chce vědět, jak je vysoká náká kostelní věž? A když se to jednomu řekne, tak si to stejně nepamatuje dýl než pět minut, a když si to dýl pamatuje, tak jenom proto, že nemá v hlavě nic jinýho. Mě ty vejklady prostě otravujou. Kdybysme to radši vzali trapem, ať se všichni dostanem domů k obědu!"

Ted', když o tom uvažuju, si nejsem tak docela jist, jestli ta stará bestie s těma vypoulenýma očima neměla vlastně pravdu. Rozhodně jsem zažil cicerony, při jejichž výkladu by mě bylo moc potěšilo, kdyby byla zakročila.

Ale lidé jsou náchylní "nevážít si darů štěstěny", jak říkají Skotové, a tak jsme tenkrát toho koně proklínali, místo abychom mu byli vděční.

George se diví - Německá pořádkumilovnost - "Sbor kosů z Černého lesa koncertuje v sedm" - Porcelánový les - Čím vyniká nad všechny psy - Němec a sluneční soustava - Úhledná krajina - Horské údolí, jak by mělo vypadat podle německých představ - Spád vodních toků v Německu - Rozruch v Drážďanech - Harrisův komický výstup - Jak se setkal s nepochopením - George a jeho teta - George, polštářek a tři slečinky.

VII

Když jsme jeli vlakem z Berlína do Drážďan, řekl najednou George, který se už čtvrt hodiny velice soustředěně díval z okénka:

"Co to mají v tom Německu za zvyk, že si schránky na dopisy dávají do korun stromů? Proč si je, jako my, nepřidělají na domovní dveře? To by mě pěkně otravovalo, kdybych si pro dopisy musel denně vyšplhat na strom. Nemluvě o tom, že to není slušné vůči listonošům. Takhle muset doručovat poštu, to je přece hrozně vyčerpávající dřina. A pro člověka ne zrovna šikovného to ještě navíc musí být vysloveně nebezpečné, zvláště za větrných nocí. A když už si ty schránky na stromy dávat musejí, proč si je nevěší někam níž, proč je přidělávají až mezi nejhořejší větve? Ale moment! Možná, že té zemi křivdím," pravil dále George, neboť ho v tu chvíli napadlo něco nového, "možná že Němci, kteří jsou v mnoha věcech před námi, zdokonalili službu poštovních holubů. Ale i tak si myslím, že bylo rozumnější nacvičit ty ptáky, když už je stejně cvičili, aby ty dopisy doručovali blíž k zemi. Vytahovat si denně poštu z těchle bedýnek, to musí být i pro typického Němce v nejlepších letech dost těžký problém."

Podíval jsem se tam, kam se díval a povídám:

"To nejsou schránky na dopisy, to jsou ptačí budky. Tomuhle národu musíš rozumět. Němec má ptáky rád, ale musejí to být ptáci spořádaní. Normální pták, když se to nechá na něm, si postaví hnízdo, kde ho napadne. A takové hnízdo, to podle Němcova názoru na úhlednost není pranic úhledného. Nikde na něm není žádná malůvka, žádná sádrová štukatura, dokonce ani žádný praporeček. A když si hnízdo dostaví, tak si ten pták stejně žije mimo ně. A všecko pouští dolů do trávy; větvičky, nedojedené červy, no zkrátka všechno. A chová se neslušně; naprosto veřejně se miluje se svou paničkou, hádá se s ní a krmí děti. A to německého domácího šokuje. Řekne tedy ptákovi: „Já tě mám pro leccos rád. Rád se na tebe kouknu. Rád si tě poslechnu, když zpíváš. Ale nemám rád tvoje způsoby. Tumáš budku, v té nechávej všecko svoje smetí, ať je nevidím. Ven vylez, jkenom když chceš zpívat. Ale svoje domácí záležitosti si koukej vyřizovat uvnitř. Drž se prostě v téhle budce a nedělej mi virvár na zahradě!" "

V Německu do sebe lidé nasávají pořádkumilovnost přímo se vzduchem, v Německu chřestí batolata chřestítky do taktu a i německý pták už dospěl tak daleko, že dává přednost budce a s pohrdáním zhlíží na těch pár necivilizovaných vyvrhelů, co si pořád ještě stavějí hnízda ve stromech a v živých plotech. Časem, to je jisté, bude mít každý německý pták své patřičné místo v kompletním chóru. Tohle nahodilě štěbetání bez ladu a skladu musí, to se vycítí, jít pedantické německé nátuře na nervy; vždyť to nemá žádný řád. Hudbymilovný Němec to zorganizuje. Nějakého silného ptačího jedinice s obzvlášť dobře vyvinutým voletem vycvičí k tomu, aby ten sbor dirigoval, a každý pták, místo aby mrhal svým talentem ve čtyři ráno někde v lese, bude v hodinu oznámenou na plakátech zpívat za doprovodu piana v zahradní

pivnici. Tam směřuje všechen vývoj.

Němec miluje přírodu, ale v jeho představách vypadá příroda jako přesně seřazené struny v harfě. Velice se stará o svou zahradu. Na její severní stranu zasadí sedm stromků růží a sedm jich zasadí na stranu jižní, a když všechny nevyrostou do stejné výšky a stejných obrysů, dělá mu to takové starosti, že celé noci nespí. Každou kytku přiváže k tyčce. To se sice s jeho názorem na kytky nesrovnává, ale skýtá mu to klid, protože ví, že jsou, kde být mají, a že se chovají, jak se sluší a patří. Jezírko si obloží zinkem, a ten jednou týdně odstraní, odnese do kuchyně a vydrhne. Do geometrického středu trávníku, který někdy není větší než ubrus a obvykle bývá oplocen, postaví porcelánového psa. Psy Němci velice milují, ale zpravidla dávají přednost těm porcelánovým. Porcelánový pes nenadělá totiž nikdy jámy do pažit, aby si tam zahrabal kosti, a nikdy nerozhází zadníma nohama do všech světových stran hlínu na záhonec. Z německého hlediska je to prostě pes ideální. Zůstane tam, kam ho postavíte, a jakživ se nukáže tam, kde ho mít nechcete. Může to být po všech stránkách vzor dokonalosti podle nejnovějších požadavků Kynologického klubu; nebo můžete popustit uzdu své fantazii a opatřit si něco zcela jedinečného. Tady nejste, jako u jiných psů, odkázáni jenom na existující plemena. Z porcelánu si můžete opatřit třeba psa modrého, nebo i růžového. A chcete-li se pochlubit úplnou raritou, můžete mít psa dvouhlavého.

Jednoho přesně stanoveného dne na podzim skloní Němec všechny své květiny a keře, připevní je k zemi a přikryje je rohožemi; a jednoho přesně stanoveného dne na jaře je zase odkryje a narovná. Je-li náhodou výjimečně pěkný podzim nebo výjimečně pozdní jaro, tím hůř pro nebohou vegetaci. Žádný pravověrný Němec by nepřipustil, aby do pořádku, který si zavedl, zasahovalo něco tak nesystematického, jako je sluneční soustava. Když už nemůže počasí řídit, tak je aspoň ignoruje.

Ze stromů má Němec nejraději topol. Půvaby rozsochatého dubu, rozložitého kaštanu, nebo rozevzlátého jilmu ať si opěvují ty druhé, ty nepořádné národy. Němci jsou všechny takové stromy s těmi jejich individualistickými, neukázněnými způsoby trnem v oku. Topol, ten roste tam, kde byl zasazen, a tak, jak je zasazen. Ten nemá žádné nepatřičné, bouřlivácké vlastní nápady. Ten nechce ani vlát, ani se košatit. Ten roste řádně a rovně, jak německý strom růst má; a tak Němec všechny ostatní stromy postupně vyvrátí z kořene a na jejich místa zasadí topoly.

Němec má přírodu rád, ale víc se mu líbí tak, jak by se byl té jedné dámě líbil ten urozený divoch - ve slušnějším úboru. Tuze rád se projde lesem - k hostinci. Ale ta cesta nesmí moc příkře stoupat, musí mít po jedné straně rigolek z cihel, aby se na ní nedržela voda, a každých dvacet metrů musí u ní stát lavička, aby si Němec mohl odpočívat a stírat si pot s čela; neboť sednout si do trávy, to by Němce zrovna tak nenapadlo, jako by nenapadlo anglického biskupa válet sudy po Trafalgar Square. Rád se rozhlédne s vrcholku kopce, ale přeje si tam najít kamennou desku, která mu doporučí, čeho si má povšimnout, a stůl a lavici, kde by si mohl střídavě pochutnat na pivu a na belegte Semmel, což obojí si prozíravě přinesl s sebou. Jestliže tam navíc objeví někde na stromě policejní vyhlášku, která mu to či ono zakazuje, pak jeho pocit pohodlí a bezpečí je obzvlášť povznášející.

Němec není dokonce ani proti divoké scénérii, ovšem za předpokladu, že není příliš divoká. Když se mu příliš divoká zdá, okamžitě ji začne krotit. Vzpomínám si, jak jsem v okolí Drážďan objevil malebné těsné údolíčko, svažující se k Labi. Klikatá silnička se vinula podél horské bystřiny, která se asi tak půldruhého kilometru vzdouvala a pěníla mezi zalesněnými břehy přes balvany a skaliska. Šel jsem po té silničce celý okouzlený a najednou jsem za jednou zatáčkou narazil na hordu asi osmdesáti nebo sta dělníků. Ti to údolí velice pilně uhlazovali a tu bystřinu učili slušnosti. Všechny kameny, které překážely přímému toku vody, pečlivě odstraňovali a odváželi. Stromy a keře, které z lesní stěny přechínaly, stejně tak jako všecku spleť popínavých rostlin vykopávali i s kořeny nebo aspoň přistříhovali. O něco dále jsem pak došel k dílu už dohotovenému - k horskému údolí, jak podle německých představ vypadat má. Říčka, tady už široká a loudavá, tekla přes uhrabané drobné kamínky vyrovnaným korytem mezi dvěma

zdmi a kamennými římsami. Každých sto metrů způsobně sestupovala po třech nízkých dřevěných stupínkách. Břehy měla do jisté šíře oholené a v pravidelných vzdálenostech osázené mladými topoly. Každý ten strůmek byl obehnan proutěným pletivem a podepřen železnou tyčí. Místní úřady doufají, že v několika málo letech to údolí "dobudují" po celé délce, takže v něm pro pořádek horujícímu německému milovníku přírody nebude při procházce vůbec nic vadit. Každých padesát metrů tam bude lavička, každých sto metrů policejní vyhláška a každých sedm set metrů hostinec.

A takhle se to dělá od Němenu až po Rýn. Takhle se zúhledňuje celá zem. Moc dobře se pamatuju na údolí řeky Wehry. To byla kdysi nejromantičtější rokline z celého Černého lesa. Když jsem tam byl naposled, tábořily tam stovky italských dělníků, kteří se tvrdě dřeli, aby tu divokou Wehru vyškolili, jak a kudy má téci; tuhle jí vyzdívali břehy, tamhle vyhazovali do povětří skály, které jí stály v cestě, a jinde v ní zase stavěli z cementu schůdky, po kterých by mohla putovat střízlivě a bez všelijakých skopičin.

Neboť v Německu se nevedou žádné nesmyslné řečičky o nespoutané přírodě. V Německu se příroda musí umět chovat slušně a řádně, aby dítkám nedávala špatný příklad. Německý básník, kdyby někde ušel vodní tok, řítící se z výše tak, jak líčí (ne docela přesně) Southey řítící se vodopád lodorský, byl by tak šokován, že by ho ani nenapadlo se zastavit a napsat o něm aliterující verše. Německý básník by okamžitě odpěchal a podal o té vodě raport na policii. A to pění a burácení by mělo moc krátké trvání.

"No, no! Copak je tohle za pořádek!" přísně by k tomu vodnímu toku zahovořil hlas příslušného německého funkcionáře. "Takovéhle věci tady nestrpíme! Koukej stékat hezky pokojně! Kde si myslíš, že jsi?"

A místní úřední osoby by tu bystřinu vybavily zinkovým potrubím a dřevěnými žlaby a točitým schodištěm a přiměly by ji stékat dolů ukázněně, hezky po německu.

To je totiž spořádaná země, tohle Německo!

Ve středu večer jsme dorazili do Drážďan a zůstali jsme tam přes neděli.

Když se to vezme kolem a kolem, tak Drážďany jsou snad nejatraktivnější město v celém Německu; ale tam by měl člověk spíš nějakou tu chvíli žít, než tam přijet jen na krátkou návštěvu. Ta muzea a galérie, ty paláce a zahrady, to krásné a historicky bohaté okolí, to všechno vám může poskytnout potěšení na celou zimu, ale když na to máte jen týden, tak se vám z toho zatočí hlava. Drážďany nemají tu veselost, co má Paříž nebo Vídeň, veselost, které se ale dost rychle přejíte; půvab Drážďan je německy solidnější, trvalejší. Je to Mekka hudebníků. Za pět šilinků získáte v Drážďanech křeslo v opeře, ale s ním bohužel i silnou nechuť vyslechnout ještě někdy nějaké představení v opeře anglické, francouzské nebo americké.

Největší rozruch dělá v Drážďanech dodnes postava Augusta Silného, toho "hříšného muže", jak mu vždycky říkal Carlyle. Mezi lidmi má pověst člověka, který hodil Evropě na krk přes tisíc dětí. Co je tu hradů, v nichž věznil tu či onu odkopnutou milenku - jednu z nich, která umíněně uplatňovala nárok na vyšší titul, dokonce prý, chuděru, čtyřicet let! Pořád ještě vám ukazují těsné světničky, v nichž se žalem utrápila k smrti. Zámků, zostouzených tou či onou Augustovou hanebností, je tu v okolí jako kostí na bojišti; a většina historek, které vám vypravují průvodci, není zrovna pro uši mladého člověka, vychovaného v Německu. Králův portrét v životní velikosti visí v tom vznešeném Zwiengeru, který si dal vystavět jako arénu pro zápasy dravých šelem, když na tržišti se už na ně lid nemohl dívat; muž s převislým obočím, plný nezastírané smyslnosti, ale i s jistou kultivovaností a vkusem, jaké tak často smyslnost provázejí. Moderní Drážďany jsou mu nepochybně za leccos zavázány.

Nač ale cizinec v Drážďanech nejvíc vyvaluje oči, to jsou tramvaje. Ty obrovské vehikly frčí ulicemi

patnácti až třicetkilometrovou rychlostí a zatačky berou stylem irských vozků. Jezdí jimi kdekdo, až na důstojníky v uniformě; ti do nich nesmějí. Dámy ve večerních toaletách, jedoucí do plesu nebo do opery, tam sedí bok po boku s poslíčky, kteří drží na klíně koše. Tramvaje mají na ulicích hlavní slovo a všechno a všichni jim horempádem letí z cesty. Kdybyste jim z cesty neuskočili a náhodou byli pořád ještě naživu, až by vás pak sesbírali, tak byste po uzdravení museli zaplatit pokutu, že jste jim neuskočili z cesty. A to by vás naučilo mít se před nimi na pozoru.

Jednou odpoledne si Harris vyšel na "čundr" na vlastní pěst. A večer, když jsme seděli v Belvederu a poslouchali tamní kapelu, řekl najednou bez zvláštní souvislosti: "Ti Němci ale nemají vůbec žádný smysl pro humor."

"Proč myslíš?" zeptal jsem se ho.

"Ale dneska odpoledne," odpověděl, "jsem naskočil do jedné té tramvaje. Chtěl jsem se dívat po městě, a tak jsem zůstal stát na takové té plošině - no jak tomu tady říkají?"

"Stehplatz," pomohl jsem mu.

"Ano, správně," pravil Harris. "No a to přece víte, jak se ty vozy kymácejí a jak se musíte připravit na každou zatačku a dávat na sebe pozor, když se to zastavuje nebo rozjíždí."

Přikývl jsem.

"Takhle nás tam stálo asi tak šest," pokračoval Harris, "a já pochopitelně, nemám ty zkušenosti. Tramvaj se prudce rozjela a odhodila mě dozadu. Padl jsem na jednoho tlustého pána, který stál zrovna za mnou. Ten sám nestál moc pevně, a tak po tom nárazu naletěl na nějakého kluka, který si vezl zelené soukenné pouzdro s trubkou. Ani jeden z těch dvou se neusmál, ani ten chlap ani ten kluk s trubkou; prostě tam stáli a mračili se. Chtěl jsem se jim omluvit, ale než jsem ze sebe vypravil jediné slovo, tramvaj z nějakého důvodu přibrzdila, a to mnou zas pochopitelně mrsklo dopředu, takže jsem vrazil do staršího bělovlasého chlapíka, který na mě dělal dojem profesora. No prosím, a ani ten se neusmál. Ani brvou nehnul."

"Třeba myslel na něco jiného," nadhodil jsem.

"Přece nemohli všichni na té plošině myslet na něco jiného," odvětil Harris. "A já během té jízdy vrazil do každého z nich apoň třikrát. Oni totiž už vědí, kdy přijde zatačka, a na kterou stranu se tedy mají naklonit. Já jako cizinec jsem samozřejmě tuhle výhodu neměl. A to, jak jsem se válel a potácel po té plošině, jak jsem se zuřivě chytal jednou toho, podruhé jiného, to přece musela být strašná legrace. No intelektuální humor to nebyl, to neříkám, ale většinu lidí by to rozesmát muselo. Ale ti Němci v tom vůbec nic zábavného neviděli - vypadali spíš polekaně, nic víc. Byl tam jeden chlap, takový mrňous, který se zády opíral o to kolo od brzdy; na toho jsem spadl pětkrát, počítal jsem to. Tak byste přece čekali, že se aspoň při tom pátém žuchnutí rozchechtá; ale nerozchechtal se. Tvářil se jenom otráveně. To je ale mrzoutský národ!"

Taky George zažil v Drážďanech dobrodružství. Nedaleko Altmarktu tam byl krámeček, kde měli ve výloze několik polštářků, které byly na prodej. Vlastním artiklem toho krámků bylo sklo a porcelán; s těmi polštářky to zřejmě jenom zkoušeli. Byly to moc krásné polštářky, z atlasu a ručně vyšíváné. Šli jsme kolem toho krámků dost často a George se tam pokaždé zastavil a prohlížel si ty polštářky. Říkal, že takový polštářek by jistě udělal radost jeho tetě.

Na tu svou tetu myslel George po celou cestu. Denně jí psal dlouhatánské dopisy a z každého města, kde jsme se zdrželi, jí poslal nějaký dárek. Podle mého názoru to hrozně přehání a já jsem mu to už

nejednou rozmlouval. Jeho teta se sejde s jinými tetami a všechno jim to poví; a to celou čeleď tet nebezpečně dezorganizuje a dezorientuje. Jakožto synovec ostře odmítám ten nemožný standart, který George takto zavádí. Ale George ne a ne poslechnout.

A tak nás v sobotu po obědě opustil a že prý si zajde do toho krámku a koupí tetě jeden polštářek. Že prý se vrátí co nevidět, ať na něj počkáme.

Čekali jsme na něj podle mého mínění hezky dlouho. Když se konečně vrátil, vůbec nic nenesl a vypadal ustaraně. Ptali jsme se ho, kde má polštářek. Řekl nám, že ho nekoupil, že si to rozmyslel, že o polštářek by teta patrně nestála. Bylo nám jasné, že něco popletl. Snažili jsme se to vyzvědět, ale jemu nebylo zrovna do řeči. Po naší dvacáté nebo bůhvíkolikáté otázce už odpovídal velice stroze.

Až večer, když jsem s ním náhodou zůstal o samotě, sám o té věci začal.

"V některých věcech," povídá, "jsou ti Němci dost nepochopitelní."

"Co se stalo?" ptám se ho.

"Inu, jde o ten polštářek, co jsem chtěl koupit."

"Pro tetu," dodal jsem.

"No a proč ne?" odsekl. Okamžitě se naježil; v životě jsem nepoznal člověka, který by byl tak nedůtklivý na zmínku o tetě. "Proč bych nemohl své tetince poslat polštářek?"

"Nerozčiluj se," chlácholil jsem ho. "Já ti to přece nevytýkám, já si tě proto vážím."

Uklidnil se a vykládal dál:

"Byly čtyři v té výloze, jestli si vzpomínáš, moc se od sebe nelišily a na každém bylo na cedulce zřetelně napsáno dvacet marek. Já netvrdím, že německy mluvím plyně, ale s troškou námahy se obvykle vyjádřím dost srozumitelně, a to, co se říká mně, taky pochopím, když ten druhý zrovna nedrmolí. Tak jsem teda vešel do toho krámku. Přivítala mě tam mladá dívka; moc hezká, taková tichounká, dalo by se říct až upejpavá. No rozhodně nepatřila k holčákům, od jakých bys něco takového čekal. V životě mě nic tak nepřekapilo."

"No a co tě tam překvapilo?" ptal jsem se.

George vždycky předpokládá, že už víte, jak to všechno dopadlo, když vám to teprv začíná vypravovat; ta jde na nervy, ta jeho metoda.

"To, co se stalo," odvětil George. "Vždyť ti to zrovna povídám. Ta dívka se usmála a co prý si přeju. Tomu jsem naprosto správně porozuměl, v tom nemohlo dojít k žádnému omylu. Tal jsem položil na pult dvacet marek a povídám:

„Dejte mi, prosím, jeden polštářek.“

A ona na mě vykulila oči, jako kdybych chtěl celou peřinu. Myslel jsem, že mě dobře neslyšela, tak jsem to opakoval hlasitěji. Ani kdybych ji byl pošimral pod bradíčkou, tak se na mě nemohla koukat s větším úžasem a rozhořčením.

A řekla, že jde asi o nějaký omyl.

Nechtěl jsem se pouštět do dlouhé konverzace a pak nevědět, kudy kam. Prohlásil jsem, že nejde o žádný omyl, ukázal jsem na tu svou dvacetimarkovou bankovku a potřetí jsem opakoval, že bych chtěl jeden polštářek, „polštářek za dvacet marek“.

Ted' přišla zezadu jiná dívka, starší; a ta první jí opakovala, co jsem řekl; zřejmě ji to vysloveně rozrušilo. Ta druhá jí nevěřila - že prý nevypadám na člověka, který by takhle chtěl polštářek. A pro jistotu se mě sama zeptala:

„Vážně jste řekl, že byste chtěl polštářek?“

„Řekl jsem to už třikrát,“ povídám jí, „a řeknu to teda ještě jednou: Chtěl bych polštářek.“

„Tak ten teda nedostanete!“ ona na to.

To už mě rozzlobilo. Kdybych byl o ten polštářek tolik nestál, tak jsem už z toho krámu odešel; ale ty polštářky jsou tam přece ve výloze - výslovně na prodej, neviděl jsem důvod, proč bych jeden z nich nemohl dostat.

„Dostanu ho!“ povídám. To je docela jednoduchá věta. A řekl jsem ji se vší rozhoností.

V tu chvíli se objevila třetí dívka. Ty tři představují patrně veškeren personál toho krámků. To byla taková koketka s bystrými kukadly, tahle poslední. Za jiných okolností bych se s ní moc rád seznámil. Ale ted' mě to spíš naštválo, že přišla. Na tuhle záležitost jsem přece tři děvčata nepotřeboval.

Ty první dvě holky začaly té třetí všechno vykládat, ale dřív než se dostaly do polovičky, ta třetí se začala hihňat - no byl to ten typ holky, co se hihňá všemu. Načež si všechny tři začaly šuškat a štěbetaly jako sýkorky; a za každým pátým slůvkem se koukly po mně; a čím déle se po mně koukaly, tím víc se ta třetí hihňala; a než doštěbetaly, tak už se hihňaly všechny tři, ty káci pitomé; já jsem si připadal jako šašek, který vystupuje na soukromém představení.

Když se ta třetí holka natolik vzpamatovala, že se mohla udržet na nohou, tak udělala pár kroků ke mně; ale to se pořád ještě hihňala. A povídá:

„A když ho dostanete, půjdete hned pryč?“

Já jsem jí hned nerozuměl, tak to řekla ještě jednou:

„Ten polštářek totiž. Když ho dostanete, půjdete pryč? Okamžitě?“

No já jsem si nic jiného nepřál, než jít pryč. A taky jsem jí to řekl. Ale, dodal jsem, bez toho polštářku pryč nepůjdu; ted' už jsem byl pevně rozhodnut ten polštářek dostat, i kdybych měl v tom krámků čekat přes noc.

Ta třetí šla zpátky k těm druhým dvěma. Myslel jsem si, že mi ten polštářek přinesou, a tím že to konečně vyřídíme. Ale místo toho se stalo něco naprosto neuvěřitelného. Ty dvě poslední dívky si stouply za tu první - všechny tři se při tom pořád pňhvíproč chichotaly - a strkaly ji ke mně. Přistrkali mi ji těsně na tělo a ona mi najednou, dřív než jsem si mohl uvědomit, oč jde, položila ruce na ramena, stoupla si na špičky a dala mi pusy. A pak si schovala obličej do zástěry a utekla z krámků a ta druhá dívka za ní. Ta třetí mi otevřela dveře a tak očividně očekávala, že z toho krámků odejdu, že jsem v tom zmatku

opravdu odešel a nechal těch dvacet marek ležet na pultě. Neříkám, že mi ta pusa nechutnala, i když jsem žádnou pusu nechtěl. Chtěl jsem ten polštářek. Ale do toho krámku se mi už nechce. Protože tomu všemu vůbec nerozumím."

"Cos od té slečny vlastně chtěl?" zeptal jsem se.

"No polštářek."

"To vím," řekl jsem. "Rád bych ale věděl, jak jsi to řekl německy."

"No Kuss," odpověděl George.

"Tak nemáš nač si naříkat," povídám. "On je v tom trochu zmatek. Kuss neznámá polštářek, Kuss znamená pusu, polibek; polštářek se řekne Kissen. Ty sis ty dva výrazy popletl - jako se to už stalo mnohým jiným. Já sám se v těchhle věcech moc nevyznám. Ale tys chtěl pusu za dvacet marek, a vzhledem k tomu, jak mi tu dívku vyličil, leckdo by tu cenu považoval za přiměřenou. Ale snad bychom to neříkali Harrisovi. Ten má, jestli si dobře vzpomínám, taky nějakou tetu."

Pán a slečna Jonesovi z Manchesteru - Výhody kakaa - Pokyn pro Mírovou společnost - Okno jako středověký argument - Oblíbená rekreace křesťanů - Jazyk průvodců - Jak napravit, co natropil čas - George zkouší lektvar - Osud pijáka německého piva - Harris a já se rozhodujeme vykonat dobrý skutek - Takový ten běžný pomník - Harris a jeho přátelé - Ráj bez pepře - Ženy a města.
VIII

Už jsme byli na cestě do Prahy a čekali jsme v ohromné dvoraně drážďanského nádraží, až nám příslušné úřady dovolí odebrat se na nástupiště. George, který si odskočil ke stánku s knihami, se k nám najednou vrátil s očima plnými děsu a povídá:

"Tak jsem to viděl!"

"Co totiž?" zeptal jsem se ho.

Byl příliš rozčilen, aby se vzmohl na rozumnou odpověď.

"Je to tady! A jde to sem, oba dva sem jdou! Počkejte chvíli a uvidíte to taky. Nedělám si legraci; doopravdy to existuje!"

Jako vždycky v této roční době, i tentokrát se v novinách objevily více či méně seriózně míněné články o tom tajuplném mořském hadovi, a tak jsem si v první chvíli myslel, že George mluví o něm. Ale už po vteřinovém přemýšlení jsem si uvědomil, že uprostřed Evropy, skoro pět set kilometrů od mořského pobřeží, se něco takového vyskytovat nemůže. Ale než jsem mohl George začít zpovídat, popadl mě za rameno.

"Hele!" povídá. "Tak co? Přeháním?"

Otočil jsem se a spatřil jsem něco, co určitě spatřilo jen pramálo mých krajanů - cestujícího Angličana s dcerou, oba přesně podle představ evropského kontinentu. Kráčeli směrem k nám, a pokud jsme nesnili, byli z masa a kostí, živoucí a konkrétní - anglický "milord" a anglická "mís", jak je už řada generací zobrazuje v kontinentálních humoristických časopisech a na kontinentálních jevištích. Do posledního

puntíku byli naprosto dokonalí. Ten pán byl vysoký a hubený, měl pískové vlasy, obrovský nos, žádné vousy, ale zato dlouhatánské licousy. Přes oblek z látky pepř a sůl měl lehký převlečník, který mu sahal téměř k patám. Bílou tropickou přílbu mu zdobil zelený závoj; přes jedno rameno měl divadelní kukátko a v ruce, oděné rukavicí levandulové barvy, třímал alpskou hůl, o něco delší, než byl sám. Jeho dcera byla vyčouhlá a kostnatá. Její úbor popsat nedovedu; to by byl možná dokázal jen můj dědeček, dej mu Pánbu slávu; jemu by snad byl připadal povědomý. Stačí, když řeknu, že mi připadal neuváženě krátký, neboť vystavoval na obdiv kotníky - budiž mi prominuto, že se o takových věcech vůbec zmiňuji - které z hlediska uměleckého přímo volaly po tom, aby byly zakryty. Její klobouk mi připomněl paní Hemansovou; proč, to bych těžko vysvětloval, snad pro tu její omšele květnatou poezii. Na nohou měla botky vykládané česanou přízí - lastinky se jim tuším říká - na ruku rukavice bez prstů, na nose skřípec. I ona třímala alpskou hůl (v okruhu sto padesáti kilometrů nejsou kolem Drážďan žádné hory) a k pasu měla řemínky připevněnou černou kabelu. Zuby jí trčely z úst jako králíkovi a postavou se podobala matraci na chůdách.

Harris honem sháněl svůj fotoaparát a samozřejmě ho nenašel; jakživ ho nenajde, když ho potřebuje. Kdykoli začne Harris lítat sem a tam jako pes, který se ztratil, a křičet: "Kde mám aparát? Kam jsem si ksakru dal aparát? Nevzpomínáte si, kam jsem si dal aparát?", hned víme, že toho dne poprvé uviděl něco, co by stálo za snímek. Později si vzpomněl, že ten aparát měl v příruční brašně; tam v takových případech bývá vždycky.

S tím, že se nám zjevili, se ti Angličané nespokojili; sehráli svou roli do posledního písmene. Při každém kroku zevlovali na všechny strany. Pán měl v ruce rozevřeného Baedekra, dáma konverzační příručku. Mluvili franštinou, které nemohl nikdo rozumět, a němčinou, kterou si sami nedokázali překládat. Pán se snažil upoutat pozornost nádražních zřízců tím, že do nich šťouchal tou svou alpskou holí, a dáma, spatřivši plakát na nějakou sortu kakaa, zvolala "šoking!" a odvrátila hlavu.

V tomhle ji ovšem bylo možno omluvit. I v Anglii, která si obzvlášť potrpí na dekorum, se sice člověk dovídá, že dáma, když pije kakao, zřejmě už nic jiného - alespoň podle těch reklam soudě - na tomto světě nepotřebuje; nanejvýš metr průhledného mušelínu. A na kontinentě se, jak se zdá, obejde vůbec beze všech životních potřeb. Kakao je pro ni nejen pokrmem a nápojem, ale podle představ výrobců kakaa dokonce i oděvem. Ale to jen tak mimochodem.

Ti dva se samozřejmě ihned stali terčem všech pohledů. Využil jsem té výhody, že jim mohu trochu pomoci, a pět minut jsem se s nimi bavil. Byli velice milí. Ten pán mi řekl, že se jmenuje Jones a že pochází z Manchesteru, ale nevěděl, z které manchesterské čtvrti, ani kde Manchester leží. Ptal jsem se ho, kam mají namířeno, ale to zřejmě taky nevěděl. Prý přijde na to. Ptal jsem se ho, jestli ta alpská hůl není pro procházky v přelidněných městech rekvizita trochu nešikovná; připustil, že sem tam se opravdu plete chodcům pod nohy. Ptal jsem se ho, jestli mu ten závoj nepřekáží v rozhledu; vyložil mi, že ten se nosí jen tehdy, když mouchy jsou už moc dotěrné. Na té dámě jsem vyzvídal, jestli se jí nezdá, že vítr tady fičí studně; pravila, že si toho skutečně všimla, zvláště na nárožích. Ty otázky jsem nekladl takhle po pořádku, jak jsem je teď zapsal; jen jsem jimi prokládal všeobecný hovor. Rozloučili jsme se v dobrém.

Hodně jsem o tomto zjevení uvažoval a dospěl jsem k definitivnímu závěru. Jeden člověk, s kterým jsem se později setkal ve Frankfurtu a kterému jsem tu dvojici popsal, mi řekl, že on ji viděl v Paříži, a to tři neděle potom, co vyvrcholila fašodská krize a Francie byla na Horním Nilu nucena ustoupit Anglii; zatímco jeden obchodní cestující z jistých anglických oceláren, s kterým jsem mluvil ve Štrasburku, viděl ten párek v Berlíně, zrovna když tam vládlo rozčilení nad problémem Transvaalu. A tak jsem došel k závěru, že to jsou herci, kteří jsou zrovna bez angažmá a jsou najímáni, aby takhle vystupovali, v zájmu udržení světového míru. Francouzské ministerstvo zahraničí si přálo utlumit hněv pařížské luzy, volající po válce s Anglií, a tak si sehnalo ten podivuhodný párek a poslalo ho, aby se procházel po Paříži. Když je vám něco k smíchu, tak to přece současně netoužíte zabít. Francouzský lid uviděl anglického občana a

anglickou občanku - ne jako karikatury, ale jako živoucí skutečnost - a jeho rozhořčení se vybilo chechtotem. Úspěch tohoto strategického tahu přiměl tak ty dva, že nabídli své služby i vládě německé - a všichni víme, jak blahodárné to přineslo výsledky.

Z toho by si měla vzít příklad i naše vlastní vláda. Možná že by nám to taky přišlo vhod, kdybychom si někde poblíž Downing Street pěstovali několik maličkých tlust'oučkových Francouzů, které bychom, kdyby to okolnosti vyžadovaly, vyslaly honem na venkov, aby tam, když už jim říkáme žabožrouti, pojídali žabí sendviče; anebo bychom si mohli najmout četu neelegantních Němců s ježkem, aby pochodovali ulicemi, kouřili z dlouhých fajfek a říkali "so". Lidi by se smáli a křičeli: "S těmhle válčit? Kdepak, to by byl holý nesmysl!" Nemá-li zájem vláda, doporučuji tento postup mírovým společností.

Návštěvu Prahy jsme byli nuceni poněkud prodloužit. Praha je totiž jedno z nejzajímavějších měst v Evropě. Její kameny jsou prosáklé historií a bájemi; každé její předměstí určitě bylo někdy bojištěm. To je to město, co počalo reformaci a vysedělo třicetiletou válku. Ale poloviny všech svých útrap mohla být Praha patrně ušetřena, kdyby měla méně veliká a ne tak lákavě příhodná okna. První z těch mohutných katastrof uvedla v pohyb tím, že vyhodila sedm katolických konšelů z oken své radnice na píky husitů. A k té druhé dala později signál tím, že z oken starobylého hradu na Hradčanech vyhodila zase královské místodržící - to byla druhá pražská defenestrace. Od těch dob se v Praze rozhodovalo ještě o mnoha fatálních problémech; ale jelikož se vyřešily bez násilí, lze patrně usoudit, že se projednávaly ve sklepích. Okno jakožto argument by zřejmě pro každého roduvěrného Pražana znamenalo vždycky příliš silné pokušení.

V Týnském chrámě stojí červotočí rozrytá kazatelna, z které kázal Jan Hus. Dnes je z téhož místa slyšet hlas kněze papeženského, zatímco v daleké Kostnici hrubě otesaný kamenný kvádr, zpola zarostlý břečťanem, označuje místo, kde Hus a Jeroným byli upáleni na hranici. Na takové drobné ironie si historie potrpí. V témž chrámě je pohřben Tycho de Brahe, astronom, který se dopustil toho běžného omylu, že zemi s těmi jedenácti sty vyznáními a jediným lidstvem pokládal za střed vesmíru; ale jinak se na hvězdy díval správně.

Špinavými pražskými uličkami, vroubenými paláci, se v divém spěchu často hnál slepý Žižka a ne zrovna moc skrupulózní Valdštejn - toho Praha pasovala na hrdinu; a je vážně hrdá na to, že byl jejím měšťanem. V jeho pochmurném paláci na Valdštejnském náměstí vám jako posvátné místo ukazují pokojík, kde se modlíval, a sami sebe, jak se zdá, přesvědčují, že měl doopravdy duši. Příkré, klikaté pražské cesty musely být mnohokrát ucpány, jednou prchajícími vojsky Zikmundovými, za nimiž se řtili krvelačně rozlícení táborité, jindy sinalými protestanty, pronásledovanými vítěznými katolíky Maxmiliánovými. Do pražských bran hřímali a na pražských mostech se bili tu Sasové, tu Bavoři, tu Francouzi, tu "světci" Gustava Adolfa, tu ocelové válečné stroje Bedřicha Velikého.

Význačným rysem Prahy jsou odedávna židé. Občas pomáhají křesťanům v jejich oblíbeném řemesle vzájemného vyvražďování a veliký prapor, visící od klenby "Altneuschule", je svědectvím odvahy, s kterou podporovali katolického Ferdinanda v bojích proti protestantským Švédům. Pražské ghetto bylo jedno z prvních v Evropě a v malé synagoze, jež dosud stojí, konají pražští židé pobožnosti už osm set let; jejich ženské naslouchají těm pobožnostem zvenčí, s ušima u úzkých otvorů, zřízených pro ně v masívních zdech. Přilehlý židovský hřbitov, "Bethchajim, čili dům života", vypadá, jako by byl mrtvými přeplněn k prasknutí. Staletý řád přikazuje, že jen zde, v tomto stísněném poličku, smějí kosti izraelitů odpočívat. A tak tu omšelá a zpřerážená náhrobní kameny leží nahloučeny v zmatených kupách, jako kdyby je v zápase o místo vyvracely a přehazovaly ty zástupy pod nimi.

Zdi ghetta jsou už dávno srovnány se zemí, ale pražští židé pořád ještě lnou k svým páchnoucím uličkám, ačkoli už jsou ty uličky rychle nahrazovány pěknými novými třídami, které slibují, že se tahle čtvrt' nakonec změní v nejsličnější část města.

V Drážďanech nám radili, abychom v Praze nemluvili německy. Všude v Čechách vře už po léta národností nenávisť mezi německou menšinou a českou většinou, a být omylem považován za Němce, to je v určitých pražských ulicích moc nepříjemné pro člověka, jehož zdatnost v běhu o závod už není to, co bývala. Ale my jsme v těch určitých pražských ulicích přece jen mluvili německy; nezbyvalo nám totiž nic jiného než mluvit buď německy nebo nijak. Čeština je prý jazyk velice starobylý a vysoce vědecky pěstěný. Její abeceda má čtyřicet dvě písmena, takže cizinci připomíná čínštinu. To není řeč, kterou by člověk mohl rychle pochytit. A tak jsme se shodli v tom, že své zdraví vystavíme mnohem menšímu riziku, když se budeme držet němčiny, a musím říci, že se nám nic nestalo. Proč, to se jenom dohaduji. Pražáci jsou lidé neobyčejně bystří; a do naší němčiny se možná vloudily drobné chybičky, pokud šlo o přízvuk, nepatrné nepřesnosti, pokud šlo o gramatiku, a to asi Pražanům odhalilo fakt, že přes všechny vnější známky přece jen nejsme rodilí Němci. Nikterak za tímto vysvětlením nestojím; předkládám je pouze jako jedno z možných.

Ale abychom se vyhnuli zbytečnému nebezpečí, vydali jsme se na prohlídku Prahy s ciceronem. Ani jediný z ciceronů, které jsem dosud poznal, nebyl dokonalý. Tenhle měl dva jasné nedostatky. Jeho angličtina byla nesporně ubohá. Vlastně to ani nebyla angličtina. Nevím, za co by se to dalo prohlásit. Ale to nebyla tak docela jeho chyba; učil se anglicky u jedné dámy ze Skotska. Já rozumím skotštině dost dobře - má-li člověk držet krok s moderní anglickou literaturou, tak je to nezbytné -, ale porozumět horalské skotštině, vyslovované se slovanským akcentem a občas zpestřené německými přehláskami, to klade na inteligenci příliš vysoké požadavky. Hodinu nám trvalo, než jsme se zbavili dojmu, že se ten člověk dusí. Nejdřív jsme každou chvíli čekali, že nám dokoná v náručí. Během dopoledne jsme si však na něj zvykli a postupně jsme ovládali instinktivní nutkání praštit ho pokaždé, když otevřel ústa, do zad, nebo strhat z něho šaty. Později jsme dokonce jistému procentu z toho, co říkal, přece jen porozuměli, a to nás přivedlo k objevu jeho druhého nedostatku.

Nedávno zřejmě vynalezl vodičku pro růst vlasů a přemluvil nějakého místního lékárníka, aby ji vyráběl a inzeroval. A teď strávil polovinu času tím, že nás upozorňoval nikoli na krásy Prahy, ale na dobrodiní, jež by z používání té jeho smíchaniny vzešlo lidstvu; a konvenční přikyvování, s kterým jsme pod dojmem, že se tak výmluvně rozohňuje nad vyhlídkami a architekturou, přijímali jeho nadšení, si vykládal jako chápavý zájem o ten ztracený lektvar.

To mělo za následek, že už ho od tohoto tématu nebylo možno odvrátit. Pobořené paláce a drolící se kostely odbýval kratičkými zmínkami, jako kdyby šlo o bezvýznamné hlouposti, které hovějí jen dekadentním zálibám. Svou povinnost spatřoval nikoli v tom, aby nás vedl k zadumání nad spoustami, jež natropil čas, ale spíš aby zaměřil naši pozornost k prostředkům, jež ty spousty mohou zahladit. Co nám bylo do hrdinů s rozbitou hlavou nebo do světců s hlavou bez vlasů? Náš zájem by se měl rozhodně týkat světa živoucího; dívek a jejich bohatých vrkočů, či spíš těch bohatých vrkočů, které by mohly mít, kdyby uvážlivě používaly vodičky "Kofka", mladíků a jejich bujných knírů - no prostě všeho toho, co zobrazuje nálepka na lahvičce.

Bezděky si v duchu rozdělil svět na dvě oddělení. Na svět minulý ("Před použitím"), což je svět nanicovatý, nezajímavý, už na pohled protivný; a na svět budoucí ("Po použití"), což je svět žírný, bujarý, v němž je každému požehnáno. A v důsledku toho neměl potřebnou způsobilost k průvodcování po výjevech ze středověku.

Každému z nás poslal pak jednu láhev toho přípravku do hotelu. Patrně jsme se jí v počátečním stádiu rozhovoru s ním nevědomky dožadovali. Pokud jde o mě, nemohu tu vodičku ani pochválit, ani zatratit. Po dlouhé řadě zklamání už nemám v tyhle věci důvěru; nemluvě o tom, že neustálý pach po parafínu, třeba slabý, může vyvolat různé poznámky, zvláště když je člověk ženatý. Kdepak, teď už se ani vzorek neodvažuji vyzkoušet.

Svou láhev jsem věnoval Georgeovi. Sám o ni požádal, že prý ji pak v Anglii pošle jednomu svému známému do Leedsu. Později jsem se dověděl, že Harris mu tu svou láhev věnoval taky, pro téhož známého.

Od chvíle, kdy jsme odjeli z Prahy, nám pořád něco neodbytně připomínalo cibuli. I George to musel uznat. Ale připisoval to té spoustě česneku, co se v Evropě používá při vaření.

Ještě v Praze jsme Harris a já prokázali Georgeovi přátelskou službu. Už hodnou dobu jsme pozorovali, jak si George čím dál víc pochutnává na plzeňském pivu. A to je zákeřný nápoj, tohle německé pivo, zvláště když je horko; tím se člověk nesmí moc napájet. Do hlavy vám sice nestoupne, ale po nějakém čase vám zničí linii. Kdykoli přijíždím do Německa, tak si říkám:

"A teď žádné pivo! Když, tak nějaké to zdejší bílé víno s kapkou vody. Sem tam možná skleničku minerálky nebo sodovky. Ale pivo, to nikdy - nebo teda zřídka." "

To je správné a prospěšné rozhodnutí, které doporučuji všem, kdož cestují. Kéž bych se ho sám dokázal držet. George, ačkoli jsem ho snažně prosil, se však rozhodně odmítl podřídit takovému striktnímu omezení. Když se prý pije s mírou, tak je německé pivo přímo zdravé.

"Jedna sklenice dopoledne," prohlásil, "a jedna nebo i dvě večer, to nikomu neublíží."

V tom měl možná pravdu. Harrisovi a mně však působilo starosti, že těch sklenic vypil obvykle šest.

"To bychom mu měli nějak zatrhnout," pravil Harris. "To už je na pováženou."

"U něho je to dědičné, jak mi sám vykládal," pravil jsem já. "Celá jeho rodina trpí žízní v jednom kuse."

"No, byla by tu apollinárská kyselka," uvažoval Harris. "Ta, když se do ní vymačká kousek citrónu, je úplně neškodná. Já myslím hlavně na jeho figuru. Takhle přijde o tu svou vrozenou ladnost."

Důkladně jsme to prodebatovali, a jelikož nám přišla na pomoc sama prozířetelnost, dojednali jsme si pevný plán. K ozdobě města zrovna v Praze odlili nový pomník. Čí pomník to byl, to už jsem zapomněl. Vím jenom, že v podstatě to byl takový ten běžný pomník, představující takového toho běžného pána s takovým tím běžně strnulým krkem a na takovém tom běžném koni - na takovém tom koni, co vždycky chodí po zadních nohách a předními hrabe do vzduchu a do taktu. Ale v podrobnostech byl ten pomník osobitý. Místo běžné šavle nebo hůlky coby odznaku moci držel ten pán v natažené ruce svůj vlastní klobouk s chocholem; a jeho kůň měl místo běžného vodopádu coby ocasu dosti prořídlý přívěsek, který se jaksi nehodil k tomu jeho okázalému postoji. Člověk měl pocit, že kůň s takovýmhle ocasem by se neměl tak pyšně vzpínat.

Ten pomník stál na malém náměstíčku nedaleko staroměstského konce Karlova mostu, ale stál tam jen dočasně. Městská správa se rozhodla - velice rozumně - že než stanoví jeho definitivní umístění, vyzkouší prakticky, kde by se vyjímal nejlíp. A tak dala ještě zhotovit tři hrubé kopie toho pomníku - jenom takové dřevěné siluety, na které se nesmělo koukat zblízka, ale které při pohledu z větší dálky dělaly ten žádoucí efekt. Jedna ta kopie se tyčila na cestě k mostu Františka Josefa, druhá stála na prostranství za divadlem a třetí uprostřed Václavského náměstí.

"Jestli George není do tohohle tajemství zasvěcen," pravil Harris - chodili jsme už hodinu sami dva po městě a George seděl v hotelu a psal dopis své tetě - "jestli si všech těchhle soch nevšiml, tak z něho s jejich pomocí udělám ještě dnes večer člověka lepšího a štíhlejšího."

Při večeři jsme obratně sondovali, jak to s ním je; a když jsme zjistili, že o tom všem vůbec nic neví, vyzvali jsme ho na procházku a postranními uličkami jsme ho zavedli k tomu pravému pomníku. George se na něj podíval a hned chtěl jít dál - takový poměr má ke všem pomníkům - ale my jsme ho přiměli, aby se zastavil a prohlédl si ho pořádně. Provedli jsme ho kolem toho výtvaru čtyřikrát a předvedli jsme mu ho ze všech možných stran. Asi jsme ho tím dost otrávil, ale šlo nám o to, aby mu všechno pevně uvízlo v paměti. Vyprávěli jsme mu historii toho pána na tom koni, poučili jsme ho, jak se jmenuje umělec, který ho vysochal, a kolik ta socha váží a měří. Voperovali jsme mu ten pomník do mozku. Když jsme ho konečně nechali na pokoji, věděl o tom pomníku víc, než do té chvíle věděl o čemkoli jiném. Celého jsme ho do toho pomníku ponořili a nakonec jsme ho pustili dál jenom pod podmínkou, že tam s námi znova zajde zítra ráno, až bude na všechno líp vidět, a dohlédli jsme na to, aby si za tím účelem zapsal do notýsku, kde vlastně ten sochařský výtvar stojí.

Pak jsme s ním šli do jeho oblíbené pivnice, sedli si k němu a vyprávěli mu historky o lidech, kteří vypili spoustu německého piva, ačkoli na ně nebyli zvyklí, a zešíleli z něho a propadli vražedným máníím; o lidech, kteří si pitím německých piv připravili v mladém věku smrt; o zamilovaných mládencích, u nichž pivo zavinilo, že se rozešli s překrásnými dívkami.

V deset hodin jsme vykročili na zpáteční cestu k hotelu. Noc vypadala na bouřku, přes nadýchnutý měsíc se honily těžké mraky.

"Zpátky nepůjdeme tou cestou, kterou jsme sem přišli," prohlásil Harris, "půjdeme podél řeky. Tam je to moc hezké, když svítí měsíc."

A jak jsme tak šli, vypravoval o smutném osudu jednoho svého známého, který skončil v ústavu pro neškodné blbečky. Teď si prý na něj vzpomněl z toho důvodu, že byla zrovna takováhle noc, když toho chudáka naposled viděl. To se prý procházeli po temžském nábřeží a ten člověk Harrise velice vyděsil, protože umíněně tvrdil, že na konci Westminsterského mostu vidí sochu vévody z Wellingtonu, která, jak každý ví, stojí na Piccadilly.

Přesně v tom okamžiku jsme došli k první z těch dřevěných kopií. Stála na protější straně vozovky, uprostřed malého náměstíčka, obehnaného železným plotem. George se znenadání zarazil a opřel se o kamenné zábradlí nad vodou.

"Copak?" ptal jsem se ho. "Máš závrat'?"

"Trošku," řekl George. "Odpočijme si tady chvíličku."

A zůstal tam stát a nemohl odtrhnout oči od té kopie.

"Když už je řeč o sochách," promluvil chraptivě, "tak mě vždycky znova překvapí, že jsou jedna přesně jako druhá."

"To s tebou nesouhlasím," řekl Harris. "Obrazy, prosím. Některé obrazy jsou opravdu skoro stejné jako jiné obrazy, ale socha, ta se vždycky od těch druhých soch nápadně liší. No vem si třeba ten pomník, co jsme viděli zkraje večera, než jsme šli na pivo. Ten, co na něm je ten muž na koni. Pomníků s muži na koni uvidíš v Praze dost, ale ani jeden takový jako tamten."

"Ale ano! Všecky jsou stejné," řekl George. "Na všech je stejný kůň, na všech je stejný chlap. Všecky jsou úplně stejné. To je blbost, tvrdit, že stejné nejsou."

A vypadal, jako kdyby se na Harrise zlobil.

"Proč myslíš?" zeptal jsem se ho já.

"Proč myslím?" odsekl George, otáčeje se ke mně. "Koukni se támhle na tu sakramentskou potvornost!"

"Na jakou sakramentskou potvornost?" řekl jsem.

"No támhle na tu!" křikl George. "Jen se na ni koukni! Zase ten samý kůň s půlkou ocasu a stojící na zadních, zase ten samý chlap bez klobouku, zase ten samý..."

"No to mluvíš o tom pomníku, co jsme viděli před večerí," přerušil ho Harris.

"Ale kdepak!" křikl George. "Mluvím o té soše, co stojí támhle!"

"O jaké soše?" ptal se Harris.

George se na něj zadíval; ale Harris, kdyby se byl jen trochu snažil, mohl být slušným hercem v ochotnickém divadle. Jeho obličej nevyjadřoval nic jiného než znepokojení a zármutek přítele. Pak vyřeštil George oči na mě. Já se snažil, seč jsem byl, napodobit výraz Harrisův, a ještě jsme do něj z pilnosti přidal stín výčitky.

"Nechceš jet drožkou?" zeptal jsem se co nejlaskavěji. "Já nějakou honem seženu."

"Co s drožkou, kruci?" utrl se na mě. "Odkdy pak nemáte smysl pro legraci, vy dva? To jsem si rovnou mohl vyjít s parkem přitroublých starých bab!" Načež vykročil k mostu a my museli za ním.

"To jsem moc rád, že sis jenom dělal legraci," řekl Harris, když jsme George dohonili. "Vím totiž o případu, kdy měknutí mozku začínalo právě..."

"Ách, ty blboune pitomá!" skočil mu do řeči George. "Ty víš vždycky o všem!"

Choval se opravdu velice nepříjemně.

Vedli jsme ho dál podél řeky, za divadlo. Tvrdili jsme, že tamtudy to máme blíž, a vlastně jsme ani nelhali. Na prostranství za divadlem stálo druhé z těch dřevěných zjevení. Když je George uviděl, zase se zastavil.

"Copak?" ptal se vlídně Harris. "Tobě je nějak zle, ne?"

"Já myslím, že tudyhle to blíž nemáme," řekl George.

"Máme, určitě," ujišťoval ho Harris.

"No já půjdu radši jinudy," prohlásil George, otočil se a šel zpátky; a my zase za ním.

Celou cestu po Ferdinandově třídě jsme se Harris a já bavili o soukromých ústavech pro choromyslné, které, jak říkal Harris, nejsou v Anglii vedeny zrovna nejlíp. Jeden jeho přítel, říkal Harris, který je pacientem v takovém ústavu pro choromyslné...

George ho přerušil: "Máš zřejmě spoustu přátel v blázinci."

Řekl to tónem nesmírně urážlivým, jako kdyby chtěl naznačit, že většinu Harrisových přátel jinde ani hledat nelze. Ale Harrise to nerozhněvalo; docela mírně odpověděl:

"Inu, když se nad tím člověk zamyslí, tak je to opravdu zvláštní, že jich už tolik takhle skončilo. Už mě to začíná znervózňovat."

Na rohu Václavského náměstí se Harris, který šel pár kroků před námi, zastavil.

"Tohle je moc hezká ulice, vidíte?" řekl, strkaje ruce do kapes a s obdivem se rozhlížeje po náměstí nahoru.

George i já jsme se řídili jeho příkladem. Dvě stě metrů od nás, zrovna uprostřed náměstí, stál ten třetí strašidelný pomník.

Ten byl, řekl bych, ze všech nejlepší - nejvěrněji napodoboval originál a nejsnáž mohl diváka poplést. Výrazně se rýsoval proti dramatické obloze: kůň vzpínající se na zadních nohách a s tím podivně zkráceným ocasem; jezdec s nepokrytou hlavou a ukazující svým kloboukem s chocholem k měsíci, který bylo teď vidět celý.

"Hele, jestli proti tomu nic nemáte," řekl George - promluvil tónem skoro až tklivým, vůbec už ne agresivním - "tak já bych přeci jen radši jel drožkou, kdyby tu nějaká byla po ruce."

"Mně se zdálo, že vypadáš divně," pravil laskavě Harris. "Hlava, co?"

"Vypadá to tak," odvětil George.

"Já jsem si všiml, že to na tebe leze," povídal Harris, "ale nechtěl jsem o tom mluvit. Máš halucinace, vid'?"

"Ne, ne! To ne!" honem se bránil George. "Já nevím, co to se mnou je."

"Já to vím," pravil rozšafně Harris, "a povím ti to. To máš z toho piva. To já znám případ, kdy jeden člověk..."

"Teď mi o něm nic neříkej," prosil George. "Ne že bych ti nevěřil, to ne, ale teď o něm slyšet nechci."

"Nejsi prostě na to pivo zvyklý," řekl Harris.

"Ode dneška se ho ani nedotknu," přikyvoval George. "Asi máš pravdu. Zřejmě mi nedělá dobře."

Zavezli jsme ho domů a uložili jsme ho do postele. Choval se velice krotce a vděčně.

O mnoho později jsme mu jednou večer, po celodenní jízdě na kole a po nesmírně chutné večeři, zapálili tlustý doutník, odstranili jsme z jeho dosahu všechny těžší předměty a prozradili jsme mu, jakou lest jsme si na něj pro jeho blaho v Praze vymyslili.

"Kolik říkáte, že jsme viděli těch kopií?" zeptal se George, když jsme mu všecko dopověděli.

"Tři," odvětil Harris.

"Jenom tři?" pravil George. "To víte jistě?"

"Naprosto jistě," přikývl Harris. "Proč?"

"Ale nic," mávl rukou George.

Ale mám dojem, že Harrisovi moc nevěřil.

Z Prahy jsme jeli vlakem do Norimberka, a to přes Karlovy Vary. Říká se, že hodní Němci se po smrti dostanou do Karlových Varů, jako se hodní Američané dostanou do Paříže. Já o tom pochybuji, Karlovy Vary jsou dost malé, veliké zástupy by se tam nevešly. Vstává se tam v pět, protože vyjít si na promenádu je nóbl v době mezi šestou a osmou ráno; to hraje na kolonádě hudba a k "Sprudlu" se táhne hustá fronta, skoro dva kilometry dlouhá. A mluví se tam větším počtem jazyků, než kolik se mohlo odrážet od babylónské věže. Na každých deseti dvaceti metrech se tam vyskytují polští židé a ruská knížata, čínští mandarini a turečtí pašové, Norové, kteří vypadají, jako kdyby vystoupili z Ibsenových her, slečinky z boulevardů, španělští grandové a anglické hraběnky, horalové z Černé Hory a milionáři z Chicaga. Karlovy Vary poskytují svým návštěvníkům veškeren luxus, co ho je na světě - až na pepř. Pepř nedostanete v okruhu osmi kilometrů za žádné peníze; a za dobré slovo ho dostanete tak málo, že to nestojí za odnešení. Pepř je totiž pro "játraře", kteří tvoří čtyři pětiny karlovarských pacientů, vyslovený jed; a ježto prevence je lepší než léčba, je pepř z širokého okolí pečlivě vymýcen. A v Karlových Varech se tvoří "pepřové party", které pořádají výlety do míst mimo hranice lázeňské oblasti a oddávají se pepřovým orgiím.

Norimberk, jestli čekáte město vzezření středověkého, vás zklame. Kuriózních koutků a pitoreskních záběrů je tu plno, ale všechno to obklopuje a prostupuje moderna, a ani to starobylé není zdaleka tak starobylé, jak byste si mohli myslet. Každé město je konec konců jako žena - je tak staré, jak staře vypadá; a Norimberk je dáma pořád ještě žádoucí a pod tím svěžím naličením a napudrováním je v záři plynového i elektrického světla dost těžké uhadnout její skutečný věk. Jen když se podíváte moc zblízka, uvidíte vráscitě zdi a prošedivělé věže.

Harris porušuje zákon - Pozorný člověk; nebezpečí, jimž je vystaven - George se dává na zločineckou dráhu - Komu by Německo mohlo připadat jako ráj - Anglický hřišník; jaká ho čekají zklamání - Německý hřišník; jak výjimečné má výhody - Co nesmíte dělat se svými peřinami - Jak si levně zahýřit - Německý pes; jeho prostoduchá dobrota - Broučí nezpůsoby - Lid, jenž jde cestou, kterou jít má - Německý hošík; jak miluje právní řád - Jak se lze dostat na scestí s dětským kočárkem - Německý student; jak se trestá jeho bujnost.

IX

Než jsme z Norimberka dojeli do Černého lesa každý z nás tří se tak či onak dostal do maléru.

Zahájil to Harris, a to tím, že ve Stuttgartu urazil úřední osobu. Stuttgart je hezké město, čisté a veselé, takové menší Drážďany. A navíc má tu výhodu, že kvůli tomu málu, co je v něm k vidění, nemusí člověk nikam daleko; prostředně veliká obrazárna, malinké muzeum starožitností a půl paláce - a tím jste se vším hotovi a můžete se jít bavit. Harris netušil, že to je úřední osoba, to, co uráží. Považoval to za hasiče (taký to jako hasič vypadalo) a řekl tomu "dummer Esel".

Ale v Německu se úřední osobě "osle pitomá" říkat nesmí, a tohle úřední osoba nepochybně byla. Došlo k tomu takhle: Harris byl v městském parku a chtěl se z něho dostat ven, a tak když před sebou viděl otevřenou branku, překročil nějaký drát a vyšel na ulici. Harris tvrdí, že si žádné tabulky nevšiml, ale na

tom drátu nesporně tabulka s nápisem "Durchgang verboten!" visela. Chlapík, který stál u branky, Harrise zastavil a tu tabulku mu ukázal. Harris mu za to poděkoval a šel dál. Ten chlapík ho dohonil a vyložil mu, že takhle jakoby nic se ta věc vyřídit nedá; aby svůj přestupek napravil, musí prý Harris přes ten drát zpátky do parku. Harris toho muže upozornil, že tabule průchod brankou zakazuje, a že kdyby tedy znovu vešel do sadu touto cestou, přestoupil by zákon podruhé. To ten muž musel uznat, a navrhol, aby se přes tuto nesnáz přenesl Harris tím, že zpátky do parku vejde normálním vchodem, který je za rohem, a týmž vchodem že zas okamžitě vyjde ven. A nato mu Harris řekl "vy osle pitomá". To nás zdrželo o celý den a Harrise to stálo čtyřicet marek.

Já jsem se Harrisovým příkladem řídil v Karlsruhe; ukradl jsem tam kolo. Nechtěl jsem ovšem to kolo ukrást, chtěl jsem být prostě užitečný. Vlak, z kterého jsme právě vystoupili, se už zas chystal k odjezdu, když tu jsem si všiml, že v zavazadlovém vagónu zůstalo Harrisovo kolo; byl jsem přesvědčen, že je to Harrisovo. A nikde nikdo, aby mi pomohl. Tak jsem do toho vagónu skočil sám a to kolo jsem vyvlekl ven; v posledním okamžiku. Když jsem je triumfálně vedl po nástupišti, narazil jsem na Harrisovo kolo; bylo opřeno o zeď za nějakými bandaskami na mléko. To kolo, co jsem zachránil, nepatřilo Harrisovi, ale někomu jinému.

Byl jsem v trapné situaci. Stát se mi to v Anglii, šel bych k přednostovi stanice a vysvětlil mu, jak jsem si to popletl. Ale v Německu to nestačí, když takovou maličkost vysvětlíte jednomu člověku; tam vás vodí od jednoho k druhému a musíte to vysvětlovat aspoň šesti lidem; a když některý z těch šesti není náhodou po ruce, nebo nemá zrovna čas vás vyslechnout, mají ve zvyku nechat si vás tam přes noc a vy to musíte dovysvětlit druhý den ráno. Tak jsem si řekl, že to kolo dám radši někam, kde nebude na očích, a otom žře se beze všech cavyků nenápadně kousek projdu. Uviděl jsem kůlnu na dříví, která mi připadala pro ten účel jako stvořená, ale když jsem do ní ten bicykl vedl, zahlédl mě bohužel nějaký úředník v červené čepici, který se naparoval jako polní maršálek ve výslužbě, a zamířil ke mně.

"Co to děláte s tím velocipedem?" ptal se.

"Chci ho dát tuhle do kůlny, aby tady nepřekážel," řekl jsem. Svým tónem jsem se pokoušel vyjádřit, že tu akci podnikám z laskavosti a pozornosti a že by mně za ni nádražní funkcionáři měli poděkovat; ale jeho to nedojalo.

"Je to váš velociped?" zeptal se.

"Nu... ani ne," odvětil jsem.

"A čím je?" vyštěkl ostře.

"To vám říct nemohu," odpověděl jsem. "Čím je, to nevím."

"Kde jste ho vzal?" zněla další otázka. Jeho tón byl až urážlivě podezřivý.

"Ve vlaku," odpověděl jsem s tou nejkliďnější důstojností, jaké jsem byl v tom okamžiku schopen. "Já jsem se totiž," dodával jsem upřímně, "dopustil chyby..."

Nenechal mě domluvit. Poznamenal pouze, že si to hned myslel, a zapískal na píšťalku.

Vzpomínky na to, co následovalo, nejsou moc veselé, aspoň ne pro mě. Zázračně šťastnou náhodou - nad některými z nás prý bdí prozřetelnost - se to nedopatření přihodilo právě v Karlsruhe, kde je jeden Němec, dosti významný úřední činitel, mým přítelem. Nad tím, jaký osud by mě byl stihl, kdyby to nebylo nádraží v Karlsruhe, nebo kdyby ten můj přítel nebyl doma, se radši ani nezamýšlím; takhle jsem

vyvázl tak říkajíc o chlup. Moc rád bych ještě dodal, že jsem z Karlsruhe odjel bez poskvrny na své pověsti, ale to bych lhal. Že jsem se z toho dostal beztravně, to tamní policejní kruhy dodnes pokládají za hrubý výsměch právnímu řádu a spravedlnosti.

Všechny lehčí prohřešky se však propadají do bezvýznamnosti vedle zločinného jednání Georgeova. Ten incident s kolem nám udělal čáru přes rozpočet a ještě se nám při něm ztratil George. Později vyšlo najevo, že na nás čekal před policejní budovou, ale to jsme tenkrát nevěděli. Mysleli jsme si, že odjel napřed do Badenu, a protože jsme se už nemohli dočkat, abychom byli daleko od Karlsruhe, a patrně jsme si to všechno jaksepatří nerozmysleli, skočili jsme do prvního vlaku, který jel tím směrem, a jeli jsme za Georgem. A zatím George, když ho to čekání omrzelo, šel zpátky na nádraží a tam zjistil, že jsme pryč a že jsou pryč taky jeho zavazadla. A Harris měl jeho jízdenku; a já byl bankéřem celé party, takže George měl v kapse jenom pár drobných. Po zralé úvaze, nalézaje v těchto okolnostech sám pro sebe omluvu, se tedy dal na zločineckou dráhu, nad kterou se Harrisovi i mně, když jsme si později přečetli, jak se o ní bez okolků vyjadřují soudní protokoly, ježily vlasy.

Na vysvětlenou bych snad měl říci, že v Německu je cestování poněkud komplikované. V místě, odkud jedete, si do místa, do kterého jet zamýšlíte, zakoupíte jízdenku. Asi se domníváte, že tato jízdenka vám umožní, abyste se do onoho místa dostali, ta vám to však neumožní. Když vám přijede vlak, pokoušíte se do něho protlačit; ale průvodčí vás velkopanským gestem zarazí. Kde máte cestovní doklady? Ukážete mu jízdenku. Průvodčí vám vyloží, že jízdenka sama o sobě vám není k ničemu; jejím zakoupením jste se možnosti cestovat přiblížili teprve o první krok; musíte zpátky k pokladně a přikoupit si něco, co se nazývá "Schnellzugkarte". Když se s tím vracíte, domníváte se, že máte po starostech. A taky smíte nastoupit, prosím, to ano. Ale posadit se, kam chcete, to nesmíte a taky nesmíte nikde zůstat stát a taky nesmíte chodit po vagónech sem a tam. Musíte si koupit další lístek, tentokrát zvaný "Platzkarte", a ten vás opravňuje zaujmout určité místo na určitou vzdálenost.

Často jsem přemýšlel, co by asi směl člověk, který by trval na tom, že si víc než ten první lístek nekoupí. Měl by aspoň právo utíkat za vlakem mezi kolejnicemi? Nebo by si mohl na sebe nalepit cedulku s adresou a jít do vagónu pro zavazadla? A jak by naložili s člověkem, který by měl lístek Schnellzug, ale přikoupit si Platzkarte by zarytě odmítl, nebo nemohl, protože by na ni neměl; dovolili by mu, aby si lehl do sítě na deštníky, nebo aby se pověsil ven z okna?

Ale vraťme se k Georgeovi. Ten měl jen tolik peněz, že si do toho Badenu mohl koupit lístek třetí třídy a do osobního vlaku. Víc neměl. Aby se tedy vyhnul zvědavosti průvodčího, počkal, až se vlak rozjel, a pak do něj naskočil.

To byl jeho první hřích:

- a) Vstoupil do vlaku, který už byl v pohybu;
- b) přestože byl úřední osobou upozorněn, aby to nedělal.

Druhý hřích:

- a) Cestoval vlakem vyššího řádu, než pro jaký měl jízdenku.
- b) Byl úřední osobou vyzván, aby rozdíl jízdného vyrovnal, odmítl tak učinit. (George říká, že to učinit "neodmítl", že tomu člověku prostě řekl, že na to nemá.)

Třetí hřích:

a) Cestoval ve vagónu vyšší třídy, než pro jakou měl jízdenku.

b) Byl úřední osobou vyzván, aby rozdíl jízdného vyrovnal, odmítl tak učinit. (I zde George namítá, že hlášení je nepřesné. Obrátil prý naruby kapsy a nabídl tomu člověku všechny německé drobné, které měl, což přepočteno na měnu anglickou činilo asi osm pencí. Byl prý také ochoten přestěhovat se do třetí třídy, ale v tom vlaku třetí třída nebyla. Byl prý dále ochoten přestěhovat se do vagónu zavazadlového, ale o tom nechtěli ani slyšet.)

Čtvrtý hřích:

a) Zaujal místo k sezení, aniž svrchupsané předem zaplatil.

b) Zdržoval se v chodbičce. (Co měl ale dělat, když mu nedovolili, aby se posadil, ježto za místo k sezení nezaplatil, a když za místo k sezení zaplatit nemohl?)

Ale vysvětlení se v Německu nebere jako omluva; a tak Georgeova cesta z Karlsruhe do Badenu je snad nejdražší cesta v celé historii cestování.

Když se člověk zamyslí nad tím, jak snadno a jak často se v Německu může dostat do maléru, musí nakonec usoudit, že průměrnému mladému Angličanovi by tato země asi připadala jako učiněný ráj. Pro studujícího medicíny, pro kandidáta advokacie, pro důstojníka na dovolené je život v Londýně hrozná nuda. Zdravý Brit se baví, jen když porušuje zákon, jinak se nebaví vůbec. Nic z toho, co dělat smí, mu nepůsobí to pravé potěšení. Jedinou jeho představou blaha je mít na krku nějaký malér. Ale v tomto ohledu mu Anglie poskytuje pramálo příležitostí; dostat se do pěkného průšvihů, to vyžaduje od mladého Angličana moc vytrvalou snaživost.

Na toto téma jsem jednou hovořil s naším kostelním kurátorem. Bylo to ráno 10. listopadu a oba jsme s jistými obavami probírali policejní hlášení. Policie totiž sebrala obvyklý houf mladíků, protože v noci ze včerejška, po obvyklém průvodu na oslavu nastolení londýnského starosty, ztropili obvyklé výtržnosti v Criterionu. Můj přítel kurátor má taky synáčky a jeden můj synovec, kterého střežím otcovským zrakem, je, jak předpokládá jeho milující máti, v Londýně pouze za tím účelem, aby studoval strojařinu. Ale v seznamu mládenců, kteří zůstali ve vazbě, nebylo šťastnou náhodou žádné nám známé jméno, a tak jsme se s úlevou pustili do moralizování o té bláznivé a zpustlé mládeži.

"To je zajímavé," pravil můj přítel kurátor, "jak si Criterion udržuje v tomhle ohledu svou pozici. Když já byl mladý, tak to bylo zrovna tak: ten večer vždycky skončil randálem v Criterionu."

"A vždycky nesmyslně," poznamenal jsem.

"A vždycky na jedno brdo," dodal. "Nemáš ponětí," pokračoval pak a do zbrázděné tváře se mu vkradl zasněný výraz, "jak nevýslovně to člověka utahá, než ho dovedou od Piccadilly Circus k policejnímu komisařství ve Vine Street. Ale co jiného jsme mohli dělat? Naprosto nic. Sem tam jsme zhasli nějakou tu pouliční lampu, ale vždycky se odněkud vynořil lampář a zase ji rozsvítil. Když někdo z nás tupil policajta, tak ten policajt si toho prostě nevšímal. Snad ani nepochopil, že ho někdo uráží; nebo jestli to pochopil, tak si z toho prostě nic nedělal. Mohl ses porvat s vrátným v tržnici Covent Garden, když sis na něco takového troufal. Ve většině případů si ovšem přišel na své ten vrátný; když si na své přišel, tak tě to stálo pět šilinků, když ne, dělala pokuta půl zlatky. Já jsem zrovna tomuhle sportu moc neholdoval. Jednou jsem se pokusil ujet s drožkou. To se pokládalo za zlatý hřeb moderního uličnictví. Šlohnul jsem tu drožku pozdě v noci před jednou hospodou v Dean Street, a už na Golden Square na mě s křikem mávala nějaká stará paní, obklopená třemi děcký, z nichž dvě brečela a to třetí napůl spalo. Než jsem stačil zmizet, šoupla mi ty haranty do vozu, zapsala si moje číslo, zaplatila mi napřed, o šilink víc, jak

prohlásila, než kolik to podle úředního sazebníku mělo dělat, a nařídila mi, abych tu havěť zavezl tam a tam, což prý je jenom kousíček za Severním Kensingtonem. Ukázalo se ale, že je to až bůhví kde za Willesdenem. Kůň byl už unavený, a tak nám ta jízda trvala dobré dvě hodiny. No byl to ten nejzdlouhavější fůr, na jaký jsem se kdy vzmohl. Jednou nebo dvakrát jsem se snažil ty faky přemluvit, aby se nechali zavézt zpátky k té staré paní; ale jak jsem na ně promluvil, ten nejmenší, to byl kluk, začal pokaždé vriskat. A když jsem nabízel jiným drožkářům, že jim to rito přenechám, většinou mi na to odpověděli slovy písničky, která byla tehdy populární: "Nemyslíš, hochu, že zacházíš příliš daleko?" Jeden ten chlapík se mi nabídl, že mé ženě vyřídí jakýkoli můj poslední vzkaz, a jiný mi zase slíbil, že zorganizuje dobrou partu a že mě na jaře přijdou z těch pustin vyhrabat. Když jsem na ten kozlík lezl, tak jsem si představoval, jak si mě najme takový nakvašený starý plukovník a jak já ho zavezu do nějakých končin, kde lišky dávají dobrou noc a kde se nesežene drožka, aspoň deset kilometrů do místa, kam se chtěl dostat, a tam jak ho nechám u patníku nadávat. Takhle to mohla být psina; taky nemusela, toť se ví, to by bylo záleželo na okolnostech a na tom plukovníkovi. Ale v životě mě nenapadlo, že bych si mohl vyjet do nějaké horoucí tramtárie a vzít si na starost sirotčinec, plný bezmocných kojenců. Kdepak Londýn," končil můj přítel kurátor s povzdechem, "ten milovníkům nezákonností poskytuje pramálo příležitostí."

Kdežto v Německu, tam je to naopak hračka, opatřit si malér. Mnoho z toho, co se v Německu dělat nesmí, se totiž dá dělat docela snadno. Každému mladému Angličanovi, který prahne po tom, aby se dostal do nějakého průšvihů, a ve své vlasti se v tomto ohledu cítí omezován, upřímně radím, aby si koupil jízdenku do Německa; jenom tam, nikoli zpáteční, ta platí jenom jeden měsíc, a tak by to byly vyhozené peníze.

V policejním rádci německého Vaterlandu najde úplný seznam činů, které, když se jich dopustí, budou mít pro něj půvab a vzrušení. V Německu nesmíte vyvěšovat z oken peřiny. Tím tedy může začít. Když vytřepe z okna peřiny, může se dostat do maléra už před snídaní. Doma se může vyvěsit z okna sám, a pokud nebude zaclánět před něčím oknem, nebo pokud nesletí a neporaní dole nějakého chodce, tak to nikomu nebude vadit.

V Německu nesmíte vyházet na ulici v maškarním kostýmu. Jeden můj známý ze skotské vysočiny, který přijel na celou zimu do Drážďan, strávil celých prvních pár dní svého pobytu tím, že se se saskými úřady dohadoval o tomto předpisu. Příslušní činitelé se ho ptali, co tam dělá v tom obleku. Nepotrpěl si na žádné špásování, a tak odpověděl, že v něm chodí. Ptali se ho dále proč v něm chodí. Odvětil, že proto, aby mu nebylo zima. Řekli mu naprosto otevřeně, že mu nevěří, a poslali ho v uzavřeném landauru zpátky do jeho bytu. Sám anglický vyslanec musel osobně ujistit úřady, že skotský kroj je běžným oděvem mnoha úctyhodných a zákonů dbalých britských poddaných. Z diplomatických důvodů se saské úřady musely s tím prohlášením spokojit, ale svůj soukromý názor na tu věc dodnes neodložily. Na anglické turisty si už jakž takž zvykli; ale jeden pán z Leicestershiru, kterého několik německých důstojníků pozvalo na hon, byl okamžitě, jakmile se objevil před hotelem, odveden, i s koněm a se vším všudy, a musel se ze své necudnosti zodpovídat před soudem.

Další věc, kterou v ulicích německých měst dělat nesmíte, je krmení koní, mul nebo oslů, ať už vašich vlastních, nebo cizích. Když vás popadne nezkontrolovatelná touha nakrmit něčího koně, musíte si s tím zvířetem dát schůzku a hostina se musí konat na místě k tomu účelu úředně stanoveném. Na ulicích, ba vlastně ani na jiných veřejných prostranstvích, nesmíte rozbíjet sklo a porcelán; a když to přece jen uděláte, musíte sesbírat všechny střepy. Co s těmi střepy, když jsou konečně pohromadě, máte udělat, to už vám nepovím. Jen jedno vím jistě: že je nepřípustné je někde pohodit, někde nechat ležet, prostě jakkoli se jich zbavit. Pravděpodobně se od vás očekává, že je budete mít u sebe, dokud nezemřete, a pak že se s nimi dáte pochovat; nebo - to je možné - je smíte spolykat.

V německých ulicích nesmíte střilet z kuše. Německý zákonodárce nemá, jak vidno, dost na

nepravostech tuctového člověka - na zločinech, kterých by se asi lidi běžně dopouštěli, kdyby směli; německý zákonodárce si pracně vymýšlí, co všechno by mohl provádět volně pobíhající šílenec. Zatím neexistuje v Německu zákon, stíhající člověka, který by se uprostřed ulice postavil na hlavu; něco takového tam zákonodárce ještě nenapadlo. Ale jednoho krásného dne si nějaký německý státník vyjde do cirkusu, a až tam uvidí akrobaty, hned se nad tím opomenutím zamyslí. A rovnou se pustí do práce a znovelizuje zákon doložkou, jež lidem zakáže stavět se uprostřed ulice na hlavu, a vyměří na to pokutu. To je to hezké na německém právním řádu: že každé provinění je v Německu přesně otaxírováno. Tam vás nenechají, jako v Anglii, celou noc bdít a uvažovat, jestli z toho vyváznete tím, že složíte kauci, jestli vám napaří čtyřicet šilinků pokuty, nebo jestli kápnete na soudce zrovna ve chvíli, kdy na vás nebude mít náladu, a vyfásknete sedm dní. V Německu přesně víte, co vás která legrácka bude stát. Můžete si už napřed rozložit peníze po stole, otevřít si Policejního rádce a napláňovat si dovolenou až do posledního padesátníku. Chcete-li si jeden večer užít zvlášť levně, doporučuji procházet se po nesprávné straně chodníku, zvlášť po výslovném upozornění, že se to nesmí. Počítám, že když si vyberete vhodnou čtvrt' a budete se držet v tichých postranních uličkách, můžete se po té nesprávné straně chodníku procházet celý večer za pouhé tři marky a něco.

Po německých městech se po setmění nesmíte potulovat "ve shlucích". Kolik lidí takový "shluk" tvoří, to mi není jasné a žádná z úředních osob, s nimiž jsem o tom hovořil, se necítila dost kompetentní, aby udala přesný počet. Jednou jsem jistému svému německému příteli předložil k úvaze, jestli vzhledem k tomuto speciálnímu nařízení příliš neriskuje, když se chystal s manželkou, s tchýní, s pěti svými dětmi, se sestrou, s jejím snoubencem a se dvěma neteřemi do divadla. Nevzal tu mou připomínku jako vtip. Přelétl tu skupinu osob pohledem a řekl:

"No snad to dopadne dobře. Vždyť jsme jedna rodina."

"Ten paragraf se o žádném rodinném shluku zvlášť nezmiňuje," namítl jsem, "ten ktergoricky říká shluk. Já to nemyslím nikterak nelichotivě, ale i já, když to vezmu etymologicky, se na to vaše kolegium musím dívat jako na shluk. Jestli to policie bude brát takhle nebo jinak, to se ukáže. Já vás prostě varuju."

Můj přítel byl ochoten mávnout nad mými obavami rukou, ale jeho manželka nechtěla riskovat, že by policie tu jejich společnost hned na počátku večera rozehnala, a tak se rozdělili na menší skupinky a smluvili si, že všichni se zase sejdou až ve vestibulu divadla.

Jiný chtíč, který v Německu musíte držet na uzdě, je ten, co vás nabádá, abyste házel různé věci z okna. Kočky nejsou pro vás žádnou omluvou. V prvním týdnu mého pobytu v Německu mě v jednom kuse budily kočky. Jedné noci mě to už rozzuřilo. Shromáždil jsem si takový malý arzenál - dva tři kusy uhlí, několik tvrdých hrušek, pár nedohořených svíček, jedno staříčké vejce - to jsem našel na stole v kuchyni - jednu láhev od sodovky a ještě několik podobných předmětů - otevřel jsem okno a začal jsem bombardovat místo, odkud, jak se mi zdálo, ten kočičí řev vychází. Patrně jsem se ani jednou nestrefil; neznám člověka, který se někdy do nějaké kočky strefil, i když ji viděl, leda snad omylem, když mířil na něco jiného. Viděl jsem prvotřídní střelce, ověšené medailemi ze střeleckých závodů - ano, takové sekáče - pálit do koček ze vzdálenosti padesáti metrů z brokovnic - a nezasáhli ani chlup. Často si říkám, že za opravdického mistra ve střelbě by měl být prohlášen ne ten, co provrtá přesný střed terče, pádící vysokou a takové ty cíle pro děti, ale ten, kdo by se mohl pochlubit, že odprásknul kočku.

Ty moje kočky ale přece jen zmizely; možná že jim zkazilo náladu to vejce; už když jsem je s toho stolu sbíral, všiml jsem si, že nedělá dobrý dojem. A tak jsem si vlezl zpátky do postele a myslel jsem si, že ta epizoda je uzavřena. Ale za deset minut se mi zuřivě rozdmčel elektrický zvonek. Pokusil jsem se ho ignorovat, ale zvonil tak umíněně, že jsem na sebe hodil župan a sešel dolů k brance. Tam stál strážník. Všecky věci, které jsem prve vyházel z okna, měl před sebou na hromádce; všecky až na to vejce. Zřejmě je pečlivě sesbíral.

"Jsou tyto předměty vaše?" zeptal se.

"Byly moje," řekl jsem, "ale už mě, upřímně řečeno, omrzely. Ať si je vezme, kdo chce. Třeba vy si je můžete vzít."

Mou nabídku ignoroval.

"Tak vy jste je vyhodil z okna," prohlásil.

"Nemýlíte se," přisvědčil jsem, "vyhodil jsem je."

"Proč jste je z toho okna vyhodil?" otázal se. Německý strážník má pořad otázek přesně stanovený; a nikdy je nezpřehází a nikdy žádnou nevynechá.

"Házel jsem je po nějakých kočkách," odpověděl jsem.

"Po jakých kočkách?" zeptal se.

To jsou ty otázky, co vám němečtí strážníci běžně kladou. Odvětil jsem s takovou mírou sarkasmu, jakou jsem do svého akcentu byl schopen vložit, že mu ke své hanbě opravdu nemohu říci, jaké kočky to byly. Vysvětlil jsem mu, že osobně žádnou z nich neznám. Nabídl jsem se mu však, že když si policie všechny kočky z této čtvrti předvolá, rád přijdu a podívám se, jestli bych ty inkriminované nemohl identifikovat podle vřiskotu.

Německý strážník nerozumí žertu, což je asi moc dobře, neboť na žertování s kteroukoli německou uniformou je určitě těžká pokuta; říkají tomu "opovážlivé jednání vůči úřední osobě". A tak mi ten strážník stroze odpověděl, že policie není povinna mi při identifikaci koček pomáhat; je pouze povinna mě pokutovat za vyhazování předmětů z okna.

Zeptal jsem se ho, co má člověk v Německu dělat, když ho noc co noc budí kočky ze spaní, a on mi vyložil, že mohu podat udání na majitele takové kočky, nečež ho policie napomene, případně, bude-li nutno, nařídí, aby řečená kočka byla utracena. Kdo ji utratí a co bude ta kočka do té doby dělat, to mi už nevyložil.

Zeptal jsem se ho, jak mi radí postupovat, abych majitele kočky vypátral. Na chvíli se zamyslel a pak mi navrhoval, abych kočku až do jejího domova stopoval. Po tomto prohlášení jsem s ním už raději dál nedeboval; určitě bych byl řekl něco, co by mi bylo ještě víc přitížilo. I tak mě ta noční zábavička stála dvanáct marek. A ani jeden ze čtyř vyšších německých funkcionářů, kteří mě v té věci vyslyšeli, neviděl na celém tom postupu od začátku do konce pranic směšného.

Ale většina lidských poklesků a bláznivín neznamena v Německu relativně vůbec nic vedle hanebnosti, které se dopustíte, když vstoupíte na trávník. Na trávník nesmíte v Německu vstoupit nikde a za žádných okolností. Tráva, to je v Německu fetiš. Dotknout se nohou německé trávy, to by byla stejně strašlivá svatokrádež jako tancovat na muslimském modláku tarantelu. Německou travu respektuje i ten pes; žádného německého psa by ani ve snu nenapadlo, aby na ní spočinul tlapkou. Když v Německu uvidíte psa skotačícího po trávníku, můžete vzít jed na to, že je to pes nějakého bezbožného cizáka. V Anglii, když chceme, aby nám někde necourali psi, tak to místo ohradíme dva metry vysokým drátěným plotem, podepřeným pevnými kůly a nahoře opatřeným bodci; v Německu postaví doprostředka takového místa tabulku "Hunden verboten" a pes, který má v žilách německou krev, se na tu tabulku jednou koukne a už peláší pryč. V jednom německém parku jsem viděl zahradníka, který v plstěných papučích vkročil

opatrně na trávník, zvedl tam nějakého brouka a pak ho vážně a důrazně postavil na cestičku; a potom přísně dohlížel, aby se ten brouk nepokusil lézt zpátky na pažit; a ten brouk, celý zahanbený, honem odkvačil do rigolku a za okamžik zahrnul na pěšinu, označenou šipkou a nápisem "Ausgang".

V německých parcích mají různé cestičky pro různé čeledě občanstva a žádná osoba nesmí pod trestem odnětí svobody i majetku chodit po cestičce pro jinou osobu. Existují tam speciální stezky pro "bicyklisty" a speciální stezky pro "pěší", áleje pro "jezdce na koních", široké třídy pro občany v lehkých povozech a ještě širší třídy pro občany v těžkých povozech; pěšiny pro děti a pro "osamělé dámy". Že ještě nebyla zřízena žádná zvláštní trasa pro holohlavé muže nebo pro "moderní ženy", to považuji za vážné opomenutí.

V Grosser Garten v Drážďanech jsem jednou narazil na starou dámu, která bezradně a nerozhodně stála na křižovatce sedmi cest. Před každou se tyčila na stráži výhružná tabule, odhánějící každého, pro koho ta která cesta nebyla určena.

"Nezlobte se, že vás obtěžuji," řekla ta stará dáma, když zjistila, že hovořím anglicky a čtu německy, "ale byl byste tak laskav a řekl mi, co jsem s kudy musím jít?"

Pozorně jsem si ji prohlédl. A usoudil jsem, že je "dospělá" a "pěší", ukázal jsem jí tedy příslušnou stezku. Podívala se na ni a zatvářila se nespokojeně.

"Ale tamtudy já jít nechci," pravila. "Nemohla bych se dát tudyhle?"

"Probůh, madam, jen to ne!" odvětil jsem. "Tato cestička je vyhrazena pro děti."

"Ale vždyť já bych jim neublížila," usmála se dáma. A vskutku nevypadala na dámu, která by ubližovala dětem.

"Madam," řekl jsem jí, "kdyby to záleželo na mně, klidně bych vás na tu cestičku pustil, i kdyby na jejím druhém konci stál můj prvorozený. Ale já pro vás nemohu udělat nic jiného, než podat vám informaci o zákonech této země. Kdybyste se vy, zcela dospělá osoba ženského pohlaví, na tuto stezku odvážila, šla byste vstříc neodvratné pokutě, ne-li dokonce uvěznění. Pro vás je tamhle ta stezka, ta s tím zjevným označením "Nur für Fussgänger", a já vám důtklivě radím, abyste se po ní honem rozběhla; takhle tady stát a rozmýšlet se, to není dovoleno."

"Ale ta cestička nevede ani přibližně tím směrem, kterým já chci jít," namítla mi ta stará dáma.

"Vede tím směrem, kterým byste měla chtít jít," řekl jsem a odporoučel jsem se.

V německých parcích jsou zvláštní lavičky s nápisem "Pouze pro dospělé" (Nur für Erwachsene), a když si ten nápis přečte německý chlapec, který by se mohl rád posadit, jde okamžitě dál a najde si lavičku, na níž si smějí odpočinout děti. A teprve na tu usedne a dává pozor, aby se zabláčenými botičkami nedotknul jejího sedátka. Představte si, že by taková lavička s cedulkou "Pouze pro dospělé" stála v Regent's Parku nebo v St. James's parku! Na tu by se snažilo posadit kdekteré dítě v okruhu sedmi kilometrů a tahalo by z ní všechny děti, které se už na ni dostaly. A pokud jde o "dospělé", z těch by se k ní ani jediný nedostal na kratší než tři čtvrtě kilometrovou vzdálenost, takový by kolem ní byl nával děcek. Kdežto německý hošík, který na takovou lavičku nedopatřením a jen z nepozornosti přece jen usedl, s úlekem okamžitě vstane, když je na svůj omyl upozorněn, a vzdálí se se svěšenou hlavou, a zardívá se studem a kajícími až po kořínky vlasů.

Ale ne že by se otcovská vláda o německé dítě nestarala. V německých parcích a veřejných zahradách

jsou pro ně zařízeny zvláštní plácky (Spielplätze), z nich každý je vybaven hromadou písku. Zde si to dítě může udělat tolik báboviček z blátíčka a vystavět tolik hradů z písku, kolik jen srdce ráčí. Bábovička udělaná z jiného blátíčka než z toho blátíčka by německému dítěti připadala jako bábovička nemorální. A nikterak by je neuspokojila; jeho dušička by se proti ní bouřila.

"Tato bábovička," řeklo by si dítě v duchu, "není, jak by to být mělo, zhotovena z vládního blátíčka, speciálně k tomu účelu určeného; není dále vyrobena na místě vládou pro výrobu báboviček stanoveném a udržovaném; nemůže mi tužid působit opravdové potěšení; vždyť je to bábovička ilegální." A doufá, že jeho otec nezaplatí patřičnou pokutu a ono samo neobdrží patřičný výprask, nepřestane se trýznit výčitkami svědomí.

Jiná skvělá rekvizita, s jejíž pomocí si lze v Německu opatřit vzrušení, je obyčejný dětský kočárek. Co smíte, máte-li s sebou Kinderwagen (tak se mu tam říká), a co nesmíte, to v německém zákoníku zabírá řady stránek; ty když si pročtete, dojdete k přesvědčení, že člověk, který dokáže prostrkat dětský kočárek skrze celé německé město, aniž poruší zákon, je předurčen pro diplomatickou kariéru. S kočárkem se nemíte loudat, ale taky s ním nesmíte příliš pospíchat. S kočárkem se nesmíte nikomu plést do cesty, a když se někdo připlete do cesty vám, musíte se mu vyplést z cesty. Když se s kočárkem chcete zastavit, musíte dojet na některé ze speciálních míst, na nichž se stání kočárků povoluje; ale když na takové místo dojedete, tak tam zastavit musíte. S kočárkem nesmíte přejít přes ulici; jestliže vy i děcko bydlíte náhodou na druhé straně ulice, je to vaše chyba. Kočárek nesmíte nechat stát bez dozoru, kde vás napadne, a jen na určitá místa si ho smíte přitáhnout s sebou. Jsem si jist, že když si v Německu vyjdete s kočárkem, můžete si za půl hodiny zajistit tolik malérů, že vám vydrží na celý měsíc. Mladý Angličan, který prahne po půtkách s policií, nemůže udělat nic lepšího, než zajet si do Německa a vzít si s sebou dětský kočárek.

V Německu nesmíte po desáté hodině večerní nechat nezamčeny domovní dveře a po jedenácté nesmíte ve svém vlastním domě hrát na piano. V Anglii se mi po jedenácté hodině v noci nikdy nezachce hrát na piano nebo poslechnou ti, jak hraje někdo jiný; ale když vám někdo řekne, že hrát nesmíte, tak je to hned něco jiného. Tady v Německu až do jedenácti večer o piano moc nestojím, ale po jedenácté bych vydržel sedět hodiny a hodiny a s rozkoší naslouchat Modlitbě panny nebo ouvertuře k opeře Zampa. Pro zákonumilovného Němce vaša hudba po jedenácté přestává být hudbou; stává se hříchem a jakžto taková ho už neuspokojuje.

Jediné individuum v celém Německu, které si smí dovolit jednat protizákonně, je německý student, a i ten pouze po jistou, výslovně vytyčenou hranici. Podle zvykového práva se mu dopřávají jistá privilegia, jsou však striktně vymezena a jasně formulována. Tak například: německý student se smí opít a usnout v rigolu u chodníku a stojí ho to pak ráno jenom spropitné policajtoví, který ho našel a dopravil domů. Ale musí si k tomu účelu vybrat rigol v nějaké postranní ulici. Když si tedy německý student uvědomí, že se kvapem blíží okamžik, kdy pro něj přestane existovat svět, sebere všechnu svou zbývající energii a zahne někde za roh, kde může bez obav padnout. V jistých oblastech smí taky zvonit u dveří; čínže v těchto končinách je totiž nižší než v ostatních čtvrtích města; obyvatelstvo čelí této nepříjemnosti tím, že si členové každé rodiny smluví tajný způsob zvonění, aby věděli, jestli mají jít otevřít nebo ne. Když do takové domácnosti jdete pozdě v noci na návštěvu, uděláte dobře, když se s tím jejich signálem seznámíte, nebo se vám při vytrvalém zvonění může stát, že vám vyšpláchnou na hlavu škopek vody.

Německému studentovi se také dovoluje zhasínat v noci pouliční lampy, ale kdyby jich zhasínal příliš mnoho, to už by se námitky ozvaly. Špásující německý student si to obvykle vypočítá správně a spokojí se s pěti šesti lucernami nočně. Rovněž smí při návratu domů až do půl třetí v noci na ulicích řvát a zpívat; a v určitých hostincích je přípustno, aby bral kolem pasu obsluhující Fräulein. Aby to nebudilo ani sebemenší zdání neslušnosti, jsou číšnice v hostincích, kam chodí studenti, vždy pečlivě vybírány z žen usedlých a postarších, následkem čehož si německý student může dopřávat rozkoši flirtu beze všeho

strachu a nebezpečí, že komukoli způsobí újmu na pověsti.

Inu, je to národ dbalý předpisů, tihle Němci.

Baden Baden z hlediska návštěvníkova - Krása časného jitra, jak ji vidíme den předtím odpoledne - Vzdálenost, když ji měříme kružítkem - Táž, když ji měříme nohama - George se vypořádává se svým svědomím - Líná mašina - Cyklistika, jak ji líčí plakát: samá pohoda - Cyklista z plakátu; jeho odění; jeho metoda - Okřídlený lev coby domácí mazlíček - Pes, která má svou hrdost - Kůň, jemuž se spílalo.
X

Z Badenu, o němž se nedá říci nic jiného, než že je to zábavní letovisko mimořádně podobné ostatním zábavným letoviskům tohoto typu, jsme už vážně odstartovali na kolech. Měli jsme v plánu desetidenní túru, do níž kromě důkladného průzkumu Černého lesa měla být zahrnuta i projížďka údolím Dunaje, které v úseku těch třiceti kilometrů mezi Tuttlingenem a Simaringenem je snad tím nejhezčím údolím v celém Německu; Dunaj, ještě užoučký, se tu kroučí kolem neporušených starosvětských vesniček; kolem věkovitých klášterů, schoulených mezi zelenými pastvisky, na jejichž svazích dosud střeží své ovečky bosonohý a prostovalý fráter s provazem utaženým kolem beder a s pastýřskou holí v ruce; skrze lesy plné skal; mezi sráznými stěnami útesů, jejichž každíčkou strmící špici korunují rozvaliny pevnosti, kostela nebo hradu. A taky jsme chtěli mrknout na Vogézy, kde polovina obyvatelstva krutě trpí, když na ni mluvíte francouzsky, druhá polovina se urazí, když ji oslovíte německy, a obě poloviny ohruují nos, jakmile uslyší první slůvko anglické; za tohoto stavu věcí je ovšem konverzace s cizinci poněkud rozčilující.

Celý ten program se nám však splnit nepodařilo, neboť činy člověka vždycky pokulhávají za jeho úmysly. Ve tři hodiny odpoledne se moc snadno řekne i uvěří, že "ráno vstaneme v pět, v půl šesté lehce posnídáme a v šest vyrazíme."

"Takže až začne horko, budeme už mít notný kus cesty za sebou," poznamenává jeden.

"V tomhle ročním období je časné jitro ta nejkrásnější část dne, vidíte?" dodá druhý.

"To je bez debaty."

"Je takový svěží chládek!"

"A to polosvětlo, to je taková nádhera!"

První ráno ty své závazky splníte. Parta se opravdu shromáždí už v půl šesté. Je velice zamlklá; někteří jedinci mají poněkud kousavou náladu; jsou náchylni vrčet na jídlo a vůbec na všechno; ovzduší je nahuštěno kompresovanou nedůtklivostí, která hledá ventil. Večer se pak ozve hlas Pokušitelův:

"Já myslím, že když vyjedeme v půl sedmé, přesně ovšem, tak bude pořád ještě dost času."

Zaprotestuje hlas Ctnosti; značně nesměle: "Ale to porušíme svoje předsevzetí."

Na to odvěti Pokušitel: "Sloužit mají předsevzetí lidem, ne lidi předsevzetím." Ďábel umí parafrázovat Písmo, jak to zrovna potřebuje. "Nemluvě o tom, že takhle burcujeme celý hotel; myslíte taky trochu na ten ubohý personál."

Hlas Ctnosti pokračuje, ale už docela slabounce: "Ale tady přece vstávají časně všichni."

"Nevstávali by, kdyby nemuseli, chudáci! Tak teda snídat se bude v půl sedmé, na chlup, co říkáte? Tak apsoň nebudeme nikoho tahat z postele."

Takto se Hřích maskuje jako Dobro a člověk spí až do šesti a vykládá svému svědomí, které mu pochopitelně stejně nevěří, že to dělá jen a jen z nesobeckých ohledů k bližním. Takové ohledy se, jak jsem poznal, dovedou protáhnout až do sedmi.

Zrovna tak vzdálenost je docela jiná, když ji měříme kružítkem na mapě, než když ji pak ve skutečnosti měříme nohama.

"Patnáct kilometrů za hodinu a sedm hodin jízdy: sto pět kilometrů. To se udělá za den jako nic."

"A nemusíme do nějakých namáhavých kopců?"

"Na druhé straně zas pojedem vždycky dolů. Ale prosím: tak teda deset kilometrů za hodinu a za den řekněme takových osmdesát. Gott in Himmel! Jestli nedokážeme ujet za hodinu deset kilometrů, tak jsme si měli radši vyjet v křeslech pro invalidy." Člověku vážně připadá, že míň ujet nemůže - na papíře.

Ale ve čtyři odpoledne nezní už hlas Povinnosti jako jásavá polnice:

"No, tak abychom snad zase nasedli."

"Neblázni, prosím tě! Času dost! Tady je takový pěkný rozhled. No ne?"

"Moc pěkný. Ale nezapomeňte, že do Svatého Blažeje máme ještě osmatřicet kilometrů."

"Kolik?"

"Osmatřicet, ne-li o něco víc."

"Snad nechceš říct, že jsme dneska ujeli jenom dvaatřicet kilometrů?"

"Nanejvýš."

"Blbost! Té tvé mapě se nedá věřit."

"Hele, to je přece úplný nesmysl. Až sem jsme jeli v jednom kuse, hned od rána."

"Nejeli jsme v jednom kuse. Předně jsme vyrazili až v osm..."

"Ve tři čtvrtě na osm!"

"No prosím, tak ve tři čtvrtě; a každých deset kilometrů jsme zastavili."

"Ale jenom abychom se rozhlédli po krajině. To by přece nemělo žádnou cenu, vyjet si do nějaké země a pak se tam ani nerozhlédnout."

"A museli jsme vyšlapat pár pořádných kopců."

"A dneska je taky mimořádné vedro."

"No já jenom, abyste si uvědomili, že do Svatého Blažeje máme ještě osmatřicet kilometrů."

"A nějaké kopce?"

"Dva. Oba nahoru a zas dolů."

"Vždyť jsi říkal, že do Svatého Blažeje je to s kopce."

"Taky že je. Ale jenom posledních patnáct kilometrů. A odtud je do Svatého Blažeje třicet osm."

"A není něco na poloviční cestě? Co je to za hnízdo, tadyhle u toho jezera?"

"No Svatý Blažej to není a není to ani poblíž Svatého Blažeje. A takhle začínat je nebezpečné."

"Nebezpečné je přepínat síly. Všeho s mírou! To musí být hezoučké hnízdečko, tohle Titisee, aspoň podle mapy. Vypadá to tam na moc dobrý vzduch."

"Prosím, já proti němu nic nemám. To vy dva jste chtěli dojet až do Svatého Blažeje."

"Ále, já po Svatém Blažejí nijak žhavě netoužím. Taková díra v dolíku! V Titisee to je určitě o moc hezčí."

"A máme tam blízko, co?"

"Asi osm kilometrů."

Sbor: "Zůstaneme v Titisee."

George ten rozdíl mezi teorií a praxí objevil hned první den naší jízdy.

"Pokud se pamatuju," řekl George - šlapal sólo a Harris a já jsme jeli kousek před ním na tandemu - "tak nahoru na kopce se mělo jezdit vlakem a jenom dolů na kole."

"V podstatě ano," přikývl Harris. "Ale na každý kopec v Černém lese vlaky nejezdí."

"Toho jsem se obával," zabručel George; a na chvíli zavládlo mlčení.

"Ostatně," podotkl Harris, který se nad tou otázkou zřejmě zadumal, "jezdit pořád jen s kopce, to bys přece ani ty nechtěl. To by nebylo fér. Není přece růže bez trní."

Opět nastalo ticho, které tentokrát přerušil po chvíli George:

"Ne abyste se vy dva štvali do úpaduz jenom kvůli mně!"

"Jak to myslíš?" ptal se Harris.

"No tak," vysvětloval George, "abyste tam, kde do těch kopců dráha vede, neměli strach, že se to dotkne mého lepšího já, když nahoru vyjedeme vlakem. Já osobně jsem připraven vyjet na všechny tyhle kopce vlakem, i kdyby to nakrásně nebylo fér. To už bych si se svým svědomím vyřídil; celý týden

vstávám den co den v sedm, a tak už mi moje svědomí něco málo dluží. Na mě se prostě v té věci neohlížejte."

Slíbili jsme mu, že si to zapíšeme za uši, a zase jsme se pohroužili do zarytého mlčení, které zase přerušil George.

"Jaké jsi říkal, že to je kolo, tohle tvoje?"

Harris mu to pověděl. Co to bylo za značkku, to už jsem zapomněl; a to je taky vedlejší.

"To víš jistě?" dotíral George.

"Ovšemže to vím jistě," odpověděl Harris. "Proč se ptáš? Co se ti na něm nezdá?"

"No, neodpovídá tomu plakátu," řekl George.

"Jakému plakátu?" ptal se Harris.

"No plakátu, co tomuhle výrobku dělá reklamu," vykládal George. "Jeden jsme si den nebo dva před naším odjezdem prohlížel na takové ohradě v Sloane Street. Je na něm chlap, který jede na kole téhle značky a třímá v ruce žerd' s nějakým praporem. Ten chlap se ani trochu nenamáhu, to je nad slunce jasnější; jen si na té mašině sedí a zlehka vdechuje čistý vzduch. A ten jeho bicykl si jede sám od sebe a jede znamenitě. Kdežto tahle tvoje mašina nechává všecku dřinu na mně. Je to líná bestie. Když ji nepostrkuješ, tak se ani nehne. Já na tvém místě bych na to kolo podal reklamaci."

Když se nad tím člověk zamyslí, tak opravdu moc málo bicyklů odpovídá reklamě. Vzpomínám si jenom na jeden jediný plakát, na němž se ten zobrazený jezdec trochu namáhal. Ale toho pronásledoval býk. Jinak má tvůrce plakátu za úkol přesvědčit ještě zcela nerozhodnutého adepta cyklistiky, že za normálních okolností se tento sport provozuje tak, že si člověk sedne na přepychově pohodlné sedlo a neviditelnými nebeskými silami se dává hbitě unášet tam, kam si unesen být přeje.

Jezdcem je zpravidla dáma a my cítíme, že jde-li o dokonalý odpočinek těla, spojený s naprostým osvobozením ducha od jakékoli tísně, nemůže se sladké zdřímnutí na nejkomfortnější lůžku ani zdaleka vyrovnat jízdě na kole po kopcovité cestě. Soudě podle plakátu, nemohla by ta dívka na velocipedu vidět svět růžověji, ani kdyby si cestovala na pohádkovém letím obláčku. Má na sobě úbor, který je pro cyklistiku za horkého počasí přímo ideální. Je sice pravda, že staromódní hostinské by jí možná nedovolily posadit se k obědu a úzkoprsé policejní orgány by možná měly sto chutí ji zatknout a zahalit do deky, aby ji mohly předvést k soudu. Leč takoví lidé jsou pro ni vzduch. Z vršků i do vršků, skrze hustý dopravní ruch, jaký by i na důmyslnost kočky kladl nadměrné požadavky, po vozovkách, na jakých by se rozsypal i solidní parní válec, uhání ta dívka jako vidina bezstarostné líbeznosti; plavé vlasy jí vlají po větru, vznáší se bez tíže jako sylfida, jednu nožku na sedle, druhou zlehka na svítilně. Někdy se blahosklonně na to sedlo i posadí; pak si opře nožky o přední rámové tyče, zapálí si cigaretu a nad hlavou mává lampiónem.

Méně často jede na takovém kole tvor obyčejného pohlaví mužského. To už nebývá tak vynikající akrobat jako ta dáma; ale tak prostinké cviky jako stát na sedle a mávat vlaječkami, nebo pít za jízdy pivo či bujón, předvést dokáže a taky předvádí. Inu, něčím se nepochybně zaměstnávat musí; hodiny a hodiny sedět bez hnutí na kole, nemít co dělat a o čem přemýšlet, to musí každého čínorodého muže velice otravovat. Proto ho vídáme, jak stojí na pedálech, když se už blíží k vrcholku nějaké vysoké hory, aby pronesl zdravici slunci nebo v rýmech oslovil scenérii kolem sebe.

Sem tam zobrazuje ten plakát párek cyklistů; a v takovém případě je nám okamžitě zcela jasné, oč vhodnější k flirtování je moderní velociped než staromódní salón nebo tolikrát už obehnaná zahradní vrátka. On a ona nasednou na kola, když se ovšem napřed ujistili, že jsou to kola té správné značky, a pak už nemusí myslet na nic jiného než na tu líbeznou starou pohádku. Bermondseyský bezpečně bezporuchový bezkonkurenční britský bicykl nebo Hertfordská hypermoderní heuréka vesele sviští stinnými alejemi a skrze čilý ruch měst, v nichž je zrovna trh. Není třeba šlapat, není nutno se starat o řídítka. Stačí popustit kolům uzdu a říci jim, kdy chcete být doma - o víc se vás neprosí. Zatímco se Edwin naklání se sedla, aby Angelině zašeptal do ouška ty miloučké prastaré nicůtky, a zatímco Angelina, aby neprozradila, jak se rdí, otáčí tvářinky k obzoru za sebou, ty čarovné bycykly stejnoměrně udržují svůj vytyčený kurs.

A vždycky svítí slunce a cesty jsou vždycky suché. A vzadu nikdy nejede přísný rodič, vedle nikdy nepřekáží tetička, za rohem nikdy nevykukuje d'áblík bratříček, nikdy nedojde ke smyku. Ach Bože! Proč ani Bermondseyský bezkonkurenční ani Hertfordská heuréka nebyly k dostání, když my jsme byli mladí?

Nebo taky Bermondseyský bezkonkurenční, či Hertfordská heuréka stojí u nějakých vrátek; asi na ně přišla únava. Celé odpoledne ty velocipedy nosily mladé lidi. Ti teď plni soucitu seskočili, aby svým strojům dopřáli odpočinek. Sedí v trávě ve stínu ladných větví; ta tráva je vysoká a suchá. U nohou milenců proudí potůček. Samý klid a mír.

A to je právě to, co si umělec tvořící plakát na bicykl vždycky klade za úkol vyjádřit - klid a mír.

Ale to nemám pravdu, když říkám, že na plakátech se žádný cyklista nenamáhá. Teď si uvědomuji, že přece jen znám plakáty zobrazující pány, kteří se na bicyklech nemáhají velice těžce - skoro by se dalo říci, že se lopotí div ne k padnutí. Jsou hubení, až vychrtlí z té těžké rachoty, na čele se jim perlí pot; je vám jasné, že jestli je někde mimo plaká čeká ještě další stoupání, musí buď sestoupit z kola, nebo umřít. Jenže to je důsledek jejich vlastní zpozdilosti. Takhle to s nimi dopadá, protože umíněně jezdí na kolech podřadných značek. Kdyby nasedli na Putneyský populár nebo na Hampsteadského hrubiána, jako to učinil ten rozumný mladý muž uprostřed plakátu, vši té zbytečné dřiny mohli být ušetřeni. Pak by se od nich nepožadovalo nic jiného, než aby se - už z vděčnosti - tvářili šťastně; a snad ještě, aby sem tam maloučko přibrzdili, kdyby se jejich kolo v té své mladické bujarosti na chvíli utrhl a rozjelo se až moc hbitě.

Vy unavení mladíci, sklesle sedící na patnících, příliš vyčerpaní, abyste se šli někam schovat před vytrvalým deštěm, který vás promáčí skrz naskrz; vy zemdlé dívky s mokrými, zplihlými vlasy, zoufalé, že už je tak pozdě, a toužící klít a nadávat, jen kdybyste to dovedly; vy obtlouští plešatí pánové, viditelně se scvrkající při tom funění a supění po nekonečných silnicích; vy zřalovělé, utýrané paničky, s posledním úsilím nutící k pohybu to pomalé, neochotné kolo; proč jen jste si nekoupili Bermondseyský bezkonkurenční nebo Hertfordskou heuréku? Proč všude po naší vlasti tolik převládají bicykly podřadných značek?

Nebo je to snad s cyklistikou zrovna tak, jako se vším ostatním? Že by život ani v jediném případě nesplnil to, co slibuje na plakátech?

Co mě v Německu vždycky znova okouzlí a uchvátí, to jsou psi. V Anglii se do omrzení chovají pořád ta stejná stará plemena; všechna už je známe jako svoje boty: mastif, dalmatin, teriér (černý, bílý, drsnosrstý, to jak kdy, ale vždycky svárlivý), kolie, buldok; nikdy nic nového. Kdežto v Německu najdete rozmanitost. Tam potkáte psy, jaké jste v životě neviděli; dokud nezačnou štěkat, nepoznáte ani, že to jsou psi. A to je takové osvěžení, to vás tak upoutá! George nás v Sigmaringenu upozornil na jednoho psa, s kterým se zastavil. Ten vypadal, jako kdyby to byl kříženec tresky a pudla. A já bych si

netroufal tvrdit, že to nebyl kříženec tresky a pudla. Harris si ho chtěl vyfotografovat, ale ten tvor se najednou vyšplhal na plot a zmizel v nějakém křoví.

Nevím, čeho to němečtí chovatelé psů chtějí vlastně dosáhnout; zatím to chovají v tajnosti. George je toho názoru, že jejich metou je ten heraldický okřídlený lev. Pro tuto teorii toho mluví dost a musím říci, že v jednom či dvou případech, s nimiž jsem se setkal, se mohlo zdát, že v tomto směru bylo už téměř dosaženo úspěchu. Nicméně se zdráhám uvěřit, že to nebyla jen a jen nešťastná náhoda. Němec je přece člověk praktický a já si nedovedu představit, k jakému účelu by okřídlený lev mohl sloužit. Pouhá kurióznost zjevu konečným cílem toho chovatelského úsilí být nemůže; vždyť už mají jezevčíka!; co by tedy chtěli víc? Nemluvě o tom, že v domácnosti by okřídlený lev nesmírně překážel; kdekdo by mu v jednom kuse šlapal na ocas. Já osobně se domnívám, že se Němci pokoušejí vypěstovat mořskou pannu, kterou by mohli vycvičit k lovu ryb.

Neboť Němec u žádného živoucího tvora nepodporuje zahálčivost. I svého psa rád vidí pracovat a německý pes taky práci miluje; o tom není nejmenší pochyby. Jak žije pes anglický, to mu určitě připadá jako hrozná mizérie. No jen si představte, že silný, podnikavý a inteligentní živočich výjimečné energie je odsouzen k tomu, aby den co den celých čtyřiaadvacet hodin prolenošil! Jak vám by se to líbilo? Pak není divu, že má pocit, jako by ho někdo nechápal, že prahne po všem nedosažitelném a neustále se dostává do malérů.

To německý pes má pořád čím se zaměstnávat. Má co dělat a ví, že k něčemu je. Jen se na něj podívejte, jak si vykračuje, když ho zapráhli do mlékařské kárky. Ani církevní kurátor, když vybírá na kostel, nemůže pocítovat a dávat najevo větší uspokojení sám nad sebou. A ani se ten pes vlastně moc nenamáhá; kárku strká to člověčí stvoření vzadu, on jenom štěká; tak si taky představuje dělbu práce. Říká si v duchu:

"Ta babka sice neumí štěkat, ale umí strkat. No prosím."

Je radost se dívat, s jakým zájmem a s jakou pýchou si hledí živnosti. Jiný pes, jdoucí kolem, udělal - možná - nějakou uštěpačnou poznámku, znevažující tučnost jeho mléka. Mlékařský pes se bez ohledu na čilý provoz na ulici náhle zastaví.

"Promiňte, cože jste to říkal o našem mlíku?"

"O vašem mléku jsem se ani nezmínil," odpoví druhý pes tónem důstojné nevinnosti. "Poznamenal jsem jenom, že je dneska hezky, a ptal jsem se, co teď stojí křída."

"Ale! Tak vy jste se ptal, co stojí křída! Vážně to chcete vědět?"

"Ano. Díky. Já jsem si myslel, že vy byste mi to mohl říct."

"A to jste měl pravdu. Můžu. Tak teda křída..."

"Tak dělej! Hni sebou!" křikne stařenka; je unavená, je jí horko a ráda by byla s tou rozvážkou brzo hotova.

"Jo, hned! Copak jsi, ksakru, neslyšela, co tady ten utrousil o našem mlíku?"

"Ale nech ho bejt! Jede sem tramvaj. Už je támhle za rohem. Ať nás nepřejede!"

"Nemůžu ho nechat bejt! Mám přeci svou hrdost. Ptal se, co stojí křída, a doví se to! Tak teda křída

stojí přesně dvacetkrát víc..."

"Vážně nás kvůli tobě přejedou, to už vidím," hořekuje srdceryvně babka a ze všech svých chabých sil se snaží psa odtáhnout. "Jézuskote! Že já jsem tě nenechala doma!"

Tramvaj už se na ně rítí. Křičí na ně nějaký drožkář. Od protějšího chodníku spěchá přes ulici jiné ohromné psisko; to za sebou vleče vozík s pečivem, ale doufá, že dorazí včas, aby se do té rozepře mohlo taky vložit; za ním utíká vriskající holčička. Shlukuje se dav lidí. A na scénu přibíhá strážník.

"Křída stojí přesně dvacetkrát víc," říká mlékařský pes, "než zač budeš stát ty, až si to s tebou rozdám!"

"Myslíš, jo?"

"Jo, myslím, ty nevlastní vnuku francouzského pudla, ty kapustožroute, ty..."

"No! Já to věděla, že nás kvůli tobě přejedou!" brečí ubohá mlékařka. "Já mu říkala, že nás kvůli němu přejedou!"

Ale pes ještě není se vším hotov a vůbec si jí nevšímá. Teprve po pěti minutách, když už je zase obnovena doprava, když už si ta malá pekařka sesbírala všechny své umazané rohlíky a strážník už je pryč i se jmény a adresami kdekoho, kdo byl na ulici, teprve pak se pes dá pohnout k tomu, aby se ohlédl.

"No, je z toho kapánek mišmaš, to jo," připouští. Ale pak se sebe střepe všechny starosti a dodá vesele: "Ale že jsem mu to vytmavil, zač je křída! Ten si na nás podruhý netroufne!"

"To teda doufám," řekne babka, sklíčeně se rozhlížeje po ulici plné mléka.

Ale jeho nejoblíbenějším sportem je čekat na vršku kopce, až se tam objeví jiný pes, a pak si s ním dát závod dolů. Jeho druh musí potom pádit za ním a sbírat rozházené předměty, bochníky, hlávky zelí, košile, prostě všechno to, co vyletuje z vozíku. Na úpatí kopce se pes zastaví a na svého přítele počká.

"Pěkný závod, co?" heká udýchaně, když ten Člověk konečně přichází, napakovaný až po bradu. "A moh jsem ho vyhrát, nebejt toho pitomýho malýho kluka. Připletl se mi do cesty, zrovna když jsem zahrnul za roh. Jó, ty sis ho všim? Já ho bohužel neviděl, fákana zatracenýho. Proč tam tak ječí? Že jsem ho povalil a přejel vozejkem? To je těžká věc, když se mi neuhnul. To je stejně hanebnost, jak lidi nechávají svoje děti bez dozoru a nestarají se o to, jestli je někdo povalí. A jéje! Tohle všechno se z vozejčku vysypalo? Tos to teda moc pečlivě nezabalil, na takovýhle možnosti máš pamatovat. Že tě ani ve snu nenapadlo, že bych si to moh z toho kopce hasit třicetikilometrovou rychlostí? Ale jdi! Tak špatně mě přeci neznáš, aby sis moh myslet, že se jen tak beze všeho nechám předběhnout od toho čokla starýho Schneidera. Jenže ty holt vůbec málo myslíš. To víš jistě, žeš to sebral všechno? Že doufáš? Já bych moc nedoufal, bejt tebou; já bych se na ten kopec rozběhl znova a přesvědčil bych se. Že seš moc utahanej? No dobrá, ale jestli bude něco chybět, tak nedávej vinu mně."

Taky je hrozně umíněný. Prohlašuje s naprostou jistotou, že doprava má zabočit na druhém rohu, a nic ho nepřesvědčí, že až na třetím. Je přesvědčen, že přes ulici se dostane včas, a nedá si to vymluvit, dokud nevidí, že vozík je na cucky. Pak se velice omlouvá, to ano. Ale to už nepomůže. Jelikož má obyčejně rozměry i sílu mladého býčka a jeho lidský společník je zpravidla stařík nebo babka s roztrěsenými koleny, nebo dokonce malé děcko, prosadí si pochopitelně vždycky svou. Největším trestem pro něho je, když ho jeho majitel nechá doma a táhne si vozík sám. Ale Němec je takový dobrák, že tohle udělá málokdy.

Všechno nasvědčuje tomu, že pes je do vozíku zapřahán pro své vlastní potěšení, nikoli pro potěšení někoho jiného; a já jsem přesvědčen, že ty titerné postroje a ty maličké kárky si němečtí venkované zhotovují především s nadějí, že se zavděčí svým psům.

V jiných zemích - v Belgii, v Holandsku, ve Francii - často vídám, jak se s těmi tažnými psy špatně zachází a jak jsou přetěžováni; v Německu se s něčím podobným nesetkáte nikdy. Němec zvířatům jen strašlivě spílá. Viděl jsem, jak se jeden Němec postavil před svého koně, koukal mu do očí a zasypával ho všemi nadávkami, které mu přišly na jazyk. Ale kůň si z toho nic nedělal. Jiný Němec se řvaním na svého koně už tak utahal, že si zavolal ženu, aby mu s tím pomohla. Když přišla, pověděl jí, co kůň provedl. Ženu to rozpálilo skoro zrovna tak jako jeho. A tak si před koně stoupli oba a oba mu spílali dál. Spílali jeho mrtvé matce, uráželi jeho otce; kousavě se vyjadřovali o jeho osobním vzhledu, o jeho inteligenci, o jeho morální odpovědnosti a o jeho koňských schopnostech vůbec. Zvíře snášelo ten přívál hodnou chvíli s příkladnou trpělivostí; pak udělalo to nejrozumnější, co se za těchto okolností udělat dalo. Aniž se samo rozčílilo, dalo se zničehonic klidně na pochod. Paní se vrátila ke svému prádlu a chlap šel za koněm po ulici a nadával mu dál.

Dobrosrdečnější lid, než je v Německu, už ani být nemusí. Krutost vůči zvířatům nebo dětem v té zemi skoro vůbec neexistuje. Bič je v rukou Němce jen hudební nástroj; jeho práskání je slyšet od rána do večera. Jakéhosi italského vozku, který ho v Drážďanech použil jinak, rozhořčený dav před mýma očima bezmála lynčoval. Německo je jediná země v Evropě, kde se turista může v drožce, kterou si najal, uvelebit naprosto pohodlně a s vědomím, že jeho milý, ochotný přítel mezi postraňky nebude ani přetěžován ani týrán.

Statek v Černém lese; jaká v něm vládne družnost - Jak voní - George rozhodně odmítá zůstat po čtvrté hodině ráno v posteli - Cesta, na které nelze zabloudit - Můj zvlášť výjimečný instinkt - Nevděčná parta - Harris coby vědec - Jeho bujará sebedůvěra - Vesnice; kde byla a kde být měla - George; jeho plán - Promenujeme á la Franç ais - Německý drožkář ve spánku a za bdění - Člověk, jenž šíří za hranicemi anglický jazyk.

XI

Jednou, protože jsme už byli utahaní a široko daleko nebylo žádné městečko ani žádná vesnice, jsme v Černém lese přespali v jednom statku. Na statcích v Černém lese je nejpůvabnější ta družnost, co v nich vládne. V místnosti vedle vás jsou krávy, nad vámi koně, v kuchyni husy a kachny, a prasata, děti a kuřata jsou po celém domě.

Oblékáte se, a za zády uslyšíte zachrochtání:

"Dobrýtro. Nemáte tu náhodou nějaký šlupky vod brambor? Nemáte, jak vidím. Tak sbohem."

Hned potom se ozve kdákot a strčí k vám krk stará slepice.

"Pěkné ráno, co? Vidíte, že vám to nevadí, že jsem si tohoto červa přinesla sem k vám? V tomhle domě je hrozně těžké najít místo, kde si jeden může pochutnat na jídle hezky v klidu. Já jsem se už jako kuře s jídlem vždycky loudala, a když vás je dvanáct... No bodejt', já to věděla, že mi nedají pokoj. Každá bude chtít kousek. Vidíte, že si můžu vyskočit nahoru na postel? Tam si mě snad nevšimnou."

Jak se oblékáte dál, začne k vám dveřmi nakukovat několik střapatých hlav; mají zřejmě dojem, že ta

místnost se dočasně proměnila v menažérii. Nedá se uhadnout, jestli ty hlavy patří klukům nebo holčkám; pouze doufáte, že jsou všechny pohlaví mužského. Zavřít dveře nemá smysl, protože se nedají ničím zajistit, a jak od nich odejdete, ta drobotina do nich hned zase strčí a otevře si je. Snídáte tak, jak je zpravidla při jídle zobrazován marnotratný syn: společnost vám dělají dvě tři prasata; ode dveří vás kritizuje parta postarších hus; z jejich syčení a navíc z jejich pohoršeného výrazu usoudíte, že vás pomlouvají. Snad i nějaké krávy se uráčí do té místnosti nakouknout.

Toto uspořádání na způsob Noemovy archy, to je patrně to, co statkům v Černém lese dává jejich jedinečnou vůni. To není taková vůně, jaká vám připomene jednu určitou věc. Tohle je, jako kdybyste vzali růže a uleželý sýr a olej na vlasy, trochu vřesu a pár cibulí, broskve a mydlinky, k tomu závan mořského vzduchu a jedné mrtvoly - a všechno to smíchali dohromady. Ani jeden ten odér nemůžete přesně vymezit, cítíte však, že jsou tam všechny - všechny odéry zatím ve světě objevené. A lidé, kteří v těchto domech žijí, velice tuto směs milují. Neotvírají okna, a tak ani o špetku z ní nepřijdou; udržují si ji pečlivě zazátkovanou. Když zatoužíte po nějaké jiné vůni, můžete si vyjít ven a přivonět si třeba k fialkám nebo k sosnám; ale uvnitř, uvnitř je vůně domu; a na tu si prý za čas tak zvyknete, že bez ní nemůžete existovat a že už v žádné jiné atmosféře nedokážete usnout.

Příští den jsme měli před sebou dlouhou pěší túru, a tak jsme si přáli vstát časně, dokonce třeba už v šest, kdyby to šlo bez obav, že zburcujeme celou domácnost. Ptali jsme se paní domu, jestli se to tak zařídit dá, a ona řekla, že snad ano. Ona sama prý tou dobou asi doma nebude, protože ten den chodívá do města, kam je takových dvanáct kilometrů, a zpátky zřídka přichází před sedmou; ale možná že se přibližně v ten čas vrátí domů najíst její muž nebo některý syn. No někoho prý určitě domů pošlou, aby nás vzbudil a udělal nám snídani.

Jak se potom ukázalo, žádné buzení jsme nepotřebovali. Vstali jsme ve čtyři, sami od sebe. Vstali jsme ve čtyři, protože nás bolela hlava z hrozného rámusu a randálu. Kdy vlastně sedlák z Černého lesa v létě vstává, to nemůžu říct; my jsme měli dojem, že vstává celou noc. A první, co obyvatel Černého lesa po probuzení udělá, je, že si obuje mohutné boty s dřevěnými podešvemi a vydá se na zdravotní procházku po domě. Dokud nevyjde třikrát do schodů a třikrát z nich nesejde zas dolů, nemá pocit, že je vzhůru. Ale jakmile vzhůru je, běží nahoru do stáje a probudí koně. (V Černém lese jsou statky zpravidla vystavěny na svahu nějakého příkrého kopce a přízemí je nahoře a seník dole.) I kuň si musí zřejmě dát zdravotní procházku po baráku; a když se o ni sedlák postará, jde dolů do kuchyně a začne štípat dříví, a když ho rozštípal dostatečné množství, má sám ze sebe radost a dá se do zpěvu. Vzhledem k tomu všemu jsme usoudili, že bude pro nás nejlepší, když i my se tím skvělým příkladem budeme řídit. Dokonce i George toho rána koukal, aby co nejrychleji vstal.

V půl páté jsme se skrovně nasnídali a v pět jsme už vyrazili. Naše cesta vedla před jednu horu a podle toho, co jsme zjistili dole ve vsi, to byla taková ta cesta, na které vůbec nemůžete zabloudit. Tyhle cesty každý z vás jistě zná. Zpravidla vás dovedou zpátky na místo, z kterého jste startovali; a když vás tam nedovedou, tak moc litujete, že vás tam nedovedly, protože to byste aspoň věděli, kde jste. Já od samého počátku tušil zradu, a ta nás taky po několika kilometrech postihla. Cesta se dělila do tří směrů. Červotočivý ukazatel udával, že ta stezka doleva vede k místu, o němž jsme v životě neslyšeli a které nebylo na žádné mapě. Druhé rameno, které mělo ukazovat směrem té prostřední cesty, zřejmě už dávno neexistovalo, a cesta doprava, na tom jsme se všichni shodli, zjevně vedla zpátky do vesnice.

"Ten dědek říkal výslovně," připomínal nám Harris, "že se máme dát po úbočí kopce."

"Kterého kopce?" zeptal se případně George.

Před námi se totiž tyčilo aspoň šest kopců, některé vysoké, některé nižší.

"Říkal taky," dodal Harris, "že se dostaneme do lesa."

"To zcela nepochybně," poznamenal George, "ať se dáme kteroukoli z těch cest."

Opravdu, všechny ty kopce byly porostlé hustým lesem.

"A ještě říkal," bručel Harris, "že na vršku budeme za půldruhé hodiny."

"A z toho právě vidím," pravil George, "že se mu nedá věřit."

"Tak co teda budeme dělat?" ptal se Harris.

Já mám náhodou orientační smysl. To není žádná zvláštní přednost a já se tím nechci chlubit. Nijak jsme se o to nezasloužil, je to prostě takový živočišný instinkt. Že se mi občas připlete něco do cesty - hory, propasti, řeky a podobné překážičky - za to pochopitelně nemohu. Můj instinkt je naprosto správný, to země si to někdy poplete. Vedl jsem přátele tou prostřední cestou. Že ta prostřední cesta neměla tolik slušnosti, aby vždycky aspoň půl kilometru pokračovala stejným směrem, a že po pěti kilometrech stoupání a klesání skončila najednou ve vosím hnízdě, to se přece nemělo klást za vinu mně. Kdyby byla ta prostřední cesta šla tím směrem, kterým jít měla, tak nás určitě dovedla tam, kde jsme být chtěli, o tom jsem pevně přesvědčen.

Ale i když to dopadlo jinak, byl bych s radostí znova využil svého talentu a objevil další cestu, kdyby se se mnou bylo jednalo, jak se sluší a patří. Ale nejsem žádný anděl - k tomu se otevřeně přiznávám - a exponovat se pro nevděčníky a sprostáky, to odmítám. Pochybuji ostatně, že by Harris a George byli ještě na můj úsudek dali. A tak jsem si v té věci umyl ruce a vedení převzal Harris.

"Doufám," řekl Harris, "že jsi s výsledkem své činnosti spokojen."

"Velice," odpověděl jsem s hromady kamení, na níž jsem seděl. "Až sem jsem vás dovedl bez nejmenší nehody. A klidně bych vás vedl dál, ale žádný umělec nemůže pracovat, když ho nikdo nepovzbuzuje. Vy dva se mnou zřejmě spokojeni nejste, protože nevíte, kde jste. Ale jak můžete vědět, že nejste zrovna tam, kde jste být chtěli? Ale prosím, nechme toho, já už nic neříkám. A nečekám žádné díky. Dál budiž po vašem, já už pro vás nehnu ani prstem."

Snad jsem to říkal trochu trpce, ale nemohl jsem si pomoci. Za celou tu strastiplnou cestu se mi nedostalo jediného vlídného slůvka.

"Abys nám špatně nerozuměl," pravil Harris. "George i já jsme si plně vědomi, že tam, kde jsme, bychom se byli bez tvého přičinění nedostali. To ti ochotně přiznáváme. Ale instinkt se může někdy zmýlit. Takže já navrhuji, abychom ho nahradili vědou, ta je spolehlivější. Tak kdepak máme slunce?"

"Nemyslíš," řekl George, "že kdybychom se vrátili stejnou cestou zpátky do té vesnice a najali si tam za jednu marku nějakého kluka, aby nám dělal vůdce, že bychom ušetřili spoustu času?"

"Kdepak, tím bychom spoustu hodin ztratili," pravil velice rozhodně Harris. "Jen to nech na mně. Já tyhle věci studuju, moc mě zajímají." Vytáhl hodinky a začal se točit dokolečka.

"To je jednoduché jako abeceda," pokračoval. "Malou ručičku namíříte k slunci, úhel mezi ní a dvanáctkou rozpůlíte, a máte sever."

Chvíli se tím všelijak mořil a nakonec to určil.

"No - a je to!" prohlásil. "Tamhle je sever - tam, co je to vosí hnízdo. A teď mi dejte mapu."

Podali jsme mu mapu a on se posadil tváří k těm vosám a začal mapu zkoumat.

"Todtmoos je odtud... jiho-jihozápadně," řekl za okamžik.

"Jak to myslíš - odtud?" ptal se George.

"No odtud, z toho místa, kde teď jsme," odsekl Harris.

"A kde jsme?" řekl George.

To Harrisovi trošku zamotalo hlavu, ale nakonec se uklidnil.

"To je úplně jedno, kde jsme," pravil. "Ať jsme, kde jsme, Todtmoos je jiho-jihozápadně. Pojd'me, takhle jen maříme čas."

"Já sice nechápu, jak jsi na to přišel," řekl George, vstal a vzal si na záda svůj tlumok, "ale asi je to opravdu úplně jedno. Jsme tady kvůli zdraví a hezky je tu všude."

"Všecko půjde jako na drátku," usmál se sebejistě Harris. "Nic se neboj, před desátou budeme v Todtmoosu, a tam si dáme něco k jídlu."

On sám si prý představuje biftek a po něm nějakou omeletku. George řekl, on že o tom začne uvažovat, teprve až uvidí Todtmoos.

Pochodovali jsme asi půl hodiny a potom, když jsme se vynořili z lesa na otevřené prostranství, uviděli jsme pod sebou, asi tak ve vzdálenosti tří kilometrů, tu vesnici, co jsme jí ráno procházeli. Stál v ní takový prapodivný kostel s venkovním schodištěm na věži; to bylo dost nezvyklé.

Mně se při pohledu na něj udělalo smutno. Chodili jsme tvrdě tři a půl hodiny a ušli jsme zřejmě asi tak pět kilometrů. Ale Harris byl nadšen.

"No konečně víme, kde jsme!" zvolal.

"Ale vždyť jsi říkal, to že je úplně jedno," připomněl mu George.

"Taky, že je," odvětil Harris, "ale mít jistotu, to taky není špatná věc. Teď mám mnohem víc sebedůvěry."

"V tom nevidím zrovna moc velkou výhodu," zabručel George. Ale Harris to tuším neslyšel.

"Teď jsme od slunce na východ," pokračoval Harris, "a Todtmoos je odtud na jihozápad. Takže když..." Najednou se zarazil. "Mimochodem," řekl, "nevzpomínáte si, jak jsem to říkal? Že symetrála toho úhlu na hodinkách ukazuje k severu nebo k jihu?"

"Říkal jsi, že ukazuje k severu," odvětil George.

"Jistě?" naléhal Harris.

"Jistě," odpověděl George. "Ale tím se v těch svých výpočtech nenech ovlivňovat. S největší pravděpodobností sis to popletl."

Harris chvíličku přemýšlel; pak se mu čelo zas vyjasnilo.

"Správně!" řekl. "Ovšemže ukazuje k severu. Musí to být k severu. Jak by mohla ukazovat k jihu? Takže my se teď musíme dát takhle k západu. Pojd'te."

"Já se beze všeho dám k západu," pravil George, "nebo ke kterékoli jiné světové straně, pro mě jsou všechny stejně dobré. Chtěl bych pouze poznamenat, že teď právě jdeme přímo k východu."

"Ale kdepak!" odsekl Harris. "Jdeme k západu!"

"Říkám ti, že jdeme k východu," stál na svém George.

"Prosím tě, neopakuj to pořád," křikl Harris, "celého mě popleteš!"

"To je mi fuk," odsekl George. "Radši tě popletu, než abych šel špatným směrem. Znova tě upozorňuju, že jdeme přímo k východu."

"Co to plácáš za nesmysly?" utrl se na něho Harris. "Slunce je támhle!"

"Slunce vidím," odpověděl George, "a to docela jasně. Ale ať už je tam, kde podle tebe a vědy být má, nebo není, já vím jen jedno: když jsme byli v té vesnici dole, byl tamhleten prazvláštní vrch s tím prazvláštním skalním útvarem od nás na sever. Takže teď se díváme k východu."

"Máš pravdu!" zvolal Harris. "Já na moment zapomněl, že jsme se úplně otočili."

"To bych si, být tebou, vždycky hned poznamenal," bručel George. "Takový manévř asi ještě provedeme víckrát."

Udělalí jsme čelem vzad a vykročili jsme opačným směrem. Po čtyřicetiminutovém šlapání jsme se zase vynořili z lesa a ta vesnice zase ležela dole pod námi. Tentokráte od nás na jih.

"No tohle!" žasl Harris.

"Já na to nevidím nic zvláštního," řekl George. "Když chodíš vytrvale kolem nějaké vesnice, tak ji přirozeně sem tam zahlédneš. Já osobně jsem dokonce moc rád, že ji vidím. Je to pro mě důkaz, že jsme ještě nezabloudili naprosto beznadějně."

"Ale měla by být od nás na opačnou stranu," řekl Harris.

"To bude, asi tak za hodinku, když budeme takhle chodit dál," pravil George.

Já moc nemluvil; já se zlobil na oba dva. Ale s radostí jsem pozoroval, jak se George čím dál víc vzteká na Harrise. Ona to byla od Harrise pitomost, myslet si, že se dokáže orientovat podle slunce.

"Kdybych já věděl jistě," dumal Harris, "jestli ta symetrála ukazuje k severu nebo k jihu!"

"To už by sis měl definitivně ujasnit," řekl George. "To je dost důležité."

"Ne, k severu ukazovat nemůže," pravil Harris. "A hned ti řeknu proč."

"Nenamáhej se," zarazil ho George. "Já ti ochotně věřím, že k severu ukazovat nemůže."

"Ale vždyť jsi jen teď říkal, že může," řekl Harris vyčítavě.

"Nic takového jsem neříkal," pravil George. "Říkal jsem, že ty jsi říkal, že může - to je něco docela jiného. Ale když teda myslíš, že nemůže, pojďme opačným směrem. To bude aspoň změna."

Harris tedy udělal nový výpočet, na základě opačných předpokladů, a zase jsme se ponořili do lesa; a zase jsme po půlhodinovém prudkém stoupání měli pod sebou tu vesnici. Tentokrát, pravda, jsme nad ní byli o něco výš a slunce bylo mezi ní a námi.

"Já si myslím," řekl George, když jsme tam stáli a dívali se na ni, "že odtud je ta vyhlídka na ni nejhezčí - zatím. Ale už nám zbývá jenom jedna jediná světová strana, z které jsme ji neviděli. A potom bychom snad do ní mohli sejít a trochu si odpočinout."

"Já nevěřím, že je to pořád ta samá vesnice," prohlásil Harris. "Nemůže to být ta samá."

"Nemůžeš přece nepoznat tenhle kostel," řekl George. "Ledaže by to byl stejný případ jako s těmi čtyřmi sochami v Praze. Třeba si místní úřady daly pořídit několik modelů té vesnice, v životní velikosti, a rozhodily je tady po lesích, aby viděly, kde se to bude nejlíp vyjímat. Ale to nic, teď je důležité, kudy máme jít."

"Já nevím," pravil Harris, "a už je mi to taky jedno. Dělal jsem, co jsem mohl; tys nehnul ani prstem, jenom jsi remcal a pletl mě."

"Snad jsem do vás obou kapánek ryl, to je možné," připouštěl George, "ale zamyslete se nad tím vším z mého stanoviska. Jeden mi říká, že má instinkt, a zavede mě do vosího hnízda uprostřed lesa..."

"Za to já nemůžu, že si vosy stavějí hnízda v lese," namítl jsem.

"Já taky neříkám, že za to můžeš," odvětil George. "Já se nehádám, já jenom konstatuji nezvratná fakta. Ten druhý, co mě celé hodiny vodí do vršků a s vršků podle zásad přísně vědeckých, nerozezná sever od jihu a jakživ neví, jestli jde zpátky nebo pořád dopředu. Já o sobě netvrdím, že kromě těch běžných instinktů mám ještě nějaké další, a vědec nejsem taky žádný. Ale tamhle za tím druhým polem vidím nějakého mužského. Nabídnou mu, že mu dám tolik, kolik by dostal za tu trávu, co seká na sušení - odhaduju to na marku padesát -, když mě dovede na dohled k Todtmoosu. Jestli vy dva chcete jít se mnou, prosím. Jestli ne, vymyslete si nějaký další systém a sami si už podle něj vypočtete, kudy půjdete."

Georgeův návrh se sice nevyznačoval ani originalitou ani sebedůvěrou, ale v tu chvíli se nám zamlouval. Naštěstí jsme se jen docela málo vzdálili od místa, kde jsme se původně dali špatným směrem; a tak jsme se s pomocí toho pána s kosou dostali na správnou cestu a do Todtmoosu jsme dorazili o čtyři hodiny později, než jsme měli naplánováno, a s takovou chutí k jídlu, že jsme se museli bez oddychu a za naprostého mlčení činit celých pětadvaceti minut, než nás přešla.

Z Todtmoosu jsme měli původně v úmyslu dojít pěšky až k Rýnu; ale s ohledem na tu nepředpokládanou ranní námahu jsme se rozhodli zapromenovat si v kočáře, jak by řekl Francouz; a za tím účelem jsme si najali malebný povoz, tažený koněm, o kterém bych byl řekl, že je jako sud, kdyby nebylo jeho kočího, jelikož při porovnání s ním vypadal vychrtle. V Německu je každý povoz seřízen pro dva koně, ale

zpravidla ho táhne jen jeden. Ekvipáž tedy vypadá, jako kdyby se na jednu stranu kácela, ale to nevadí, jen když se zachovává styl. Má se totiž budít dojem, že obvykle jezdíte s párem koní, ale toho jednoho že jste momentálně někam zašantročili. Německý kočí není to, čemu říkáme suverén. Ještě nejlíp to s ním jde, když spí. Pak aspoň nenadělá žádnou škodu; a kůň, který bývá celkem vzato inteligentní a zkušený, vás v tom případě povoží poměrně bezpečně. Kdyby se koně v Německu dali vycvičit k tomu, aby na konci projížďky vyinkasovali peníze, nebylo by tam kočích vůbec zapotřebí. A to by byla pro pasažéry úžasná úleva, protože když je německý kočí vzhůru a nepráská zrovna bičem, má obvykle plné ruce práce, aby se dostal do nějakého maléru - nebo z něho. Do maléru se umí dostat mnohem líp.

Vzpomínám si, jak jsem jednou v Černém lese sjížděl v kočáře s několika dámami s velmi příkrého kopce. Bylo to na takové té silniče, co se točí po srázu jako vývrtka. Ten vrch se napravo od nás v úhlu pětasedmdesáti stupňů zvedal a nalevo od nás v úhlu pětasedmdesáti stupňů padal do hlubin. Jelo se nám velice pěkně, protože kočí, jak jsme k svému potěšení zjistili, měl zavřené oči; ale najednou ho něco, buď nějaký ošklivý sen nebo bolení žaludku, probudilo. A hned se chopil opratí a šikovným manévrem strhl podsedního koně přes okraj silnice; tam ten chudák zůstal viset v postraňkách. Našeho kočího to očividně ani trochu nepřekvapilo a nevyvedlo z míry; a já jsem si uvědomil, že i oba koně jsou zřejmě na takovou situaci zvyklí. Všichni jsme vystoupili a kočí slezl z kozlíku. Zpod svého sedátka vytáhl ohromný zavírák, který s sebou určitě vozil jen pro tyto případy, a obratně přeřezal ty levé postraňky. Uvolněný kůň se kutálel dolů a zarazil se zase až na silnici, takových osmnáct metrů pod námi. Tam se vyškřábal na nohy zůstal stát a čekal na nás. My jsme znova nasedli do vozu a s tím jedním koněm jsme dojeli až k němu. A kočí ho s pomocí nějakých provazů zase zapřáhl a pokračovali jsme v jízdě. A mě na tom nejvíce ohromilo poznání, že kočí i koně jsou na tenhle způsob sjíždění s kopců naprosto zvyklí.

Připadalo jim to zřejmě jako výhodná zkratka. Vůbec by mě bylo nepřekvapilo, kdyby byl ten chlap navrhl, že se přpoutáme řemenem a že se až dolů skutálíme všichni, i s kočářem a se vším všudy.

Jinou zvláštností německého kočího je, že se nikdy nesnaží popustit nebo přitáhnout oště. Neřídí rychlost kočáru tím, že určuje krok koně, nýbrž tím, že manipuluje s brzdou. Má-li se jet rychlostí takových dvanácti kilometrů v hodině, zatočí brzdu jen maličko, takže o kola pouze škrábe, neustále vydávajíc zvuk, jako když se brousí pila; pro rychlost šestikilometrovou přitáhne brzdu víc, takže cestujete za doprovodu skučení a skřípoty, připomínajících symfonii umírajících vepřů. A když si přeje zastavit, utáhne brzdu docela. Když má dobrou brzdu, má vypočteno, že povoz zastaví - není-li jeho kůň tahoun mimořádně silný - za necelé dvě koňské délky. Ani německý kočí ani německý kůň nemají zřejmě tušení, že povoz lze zastavit mnoha jinými způsoby. Německý kůň prostě táhne a táhne ze všech sil, dokud nezjistí, že už tou károu nepohne ani o centimetr; teprve pak se zastaví. V ostatních zemích se koně milerádi zastaví, když se jim to prostě nějak naznačí. Znam koně, kteří jsou ochotni kráčet i docela pomaloučku. Ale německý kůň je, jak se zdá, uzpůsoben jen pro jednu určitou rychlost a od té není schopen se odchýlit. Mluví ryzí, ničím nepřikrášlenou pravdu, když říkám, že jsem v Německu viděl kočího, který trnul hrůzou, že nezarazí včas, aby zabránil srážce, ale přitom nechal opratě zplihle viset přes blatník a oběma rukama jenom zběsile utahoval brzdu.

Ve Waldshutu, což je jedno z těch městeček ze šestnáctého století, jimiž na svém horním úseku protéká Rýn, se nám naskytla podívaná, v Evropě tak nesmírně běžná: narazili jsme na cestujícího Brita, udiveného a rozzlobeného nad tím, že cizinci neovládají subtilnosti anglického jazyka. Když jsme přišli na nádraží, vykládal právě velice čistou angličtinou, byť s nepatrným somersetshireským přízvukem, už podesáté, jak nám sdělil, svému nosiči prostinký fakt, že ačkoli má jízdenku do Donaueschingenu a opravdu chce jet do Donaueschingenu, aby viděl prameny Dunaje, které tam nejsou, přestože se tvrdí, že tam jsou, přeje si, aby kolo mu poslali do Engenu a kufr do Kostnice, a tam aby to nechali až do jeho příjezdu. To vysvětlování ho celého rozpálilo a rozčililo. Nosič byl člověk ještě mladý, ale v tu chvíli vypadal staře a zbědovaně. nabídl jsem jim své služby. Kéž bych to byl neudělal! Ale jistě mnohem vroucněji si to později přál ten člověk, co vzteky málem oněměl. Nosič nám vykládal, že všechna ta tři

spojení jsou komplikovaná, že zásilky je nutno několikrát překládat z vlaku do vlaku. Aby se to všechno vyřešilo v klidu, na to nebyl čas, protože náš vlak měl odjet už za několik minut. Angličan byl hrozně mnohmluvný - to je vždycky chyba, když se má objasnit něco zamotaného - a nosič koukal, aby to už měl z krku a mohl si oddychnout. O deset minut později, když jsem o tom problému znova uvažoval ve vlaku, mi najednou svítl, že když jsem dal tomu portýrovi za pravdu, že bicykl by se měl poslat přes Immendingen, a souhlasil jsem, aby ho přes Immendingen poslal, zapomněl jsem mu dát instrukce, kam ho má dát poslat z Immendingenu. Kdybych měl sklon k depresím, dodnes bych se musel týrat představou, že to kolo pořád ještě trčí v Immendingenu. Ale já zastávám filosofii, že se člověk má snažit dívat se na všechno z té příjemnější stránky. Třeba ten nosič sám od sebe to mé opomenutí napravil, nebo třeba došlo k nějakému prostému zázraku a to kolo se vrátilo k svému majiteli ještě před ukončením výletu. Kufr jsme poslali do Radolfzelli; ale tady se utěšuji vzpomínkou, že na jeho nálepce stálo Kostnice; a tak si myslím, že když nádražní úředníci v Radolfzelli viděli, že se o něj nikdo neshání, poslali ho za nějaký čas do Kostnice.

Ale tohle všechno není důležité pro mravní naučení, které chci z té příhody vytěžit. Podstatné na té situaci bylo rozhořčení toho Angličana, když zjistil, že nádražní nosič není schopen se dorozumět anglicky. Když jsme na něj promluvili, dal to své rozhořčení najevo naprosto nepokrytě.

"Děkuju vám, moc vám děkuju," pravil. "Jde o věc nesmírně jednoduchou. Já sám chci jet vlakem do Donaueschingenu; z Donaueschingenu hodlám jít pěšky do Geisengenu; z Geisengenu pojedou zase vlakem do Engenu; a z Engenu bych rád jel na kole do Kostnice. Ale nechci s sebou tahat kufr; ten si chci vyzvednout v Kostnici, až tam dojedu. A to se už celých deset minut pokouším vysvětlit tomuhle pitomci, a on ne a ne to pochopit."

"To je opravdu ostuda," přitakal jsem. "Tihle němečtí dělníci neumějí většinou jinak než německy."

"Probíral jsem to s ním u jízdního řádu," dál se zlobil ten Angličan, "vysvětloval jsem mu to pantomimicky. Ale pořád mu to marně vtoukám do palice."

"To je k neuvěření," pravil jsem. "Člověk by řekl, že je to nabílední."

Harris dostal na toho člověka vztek; chtěl mu vynadat, proč je tak hloupý, že cestuje po odlehlých končinách cizích krajů a ještě si tam vymýšlí složité dopravní transakce, když neumí ani slovo z jazyka té země. Ale já jsem tu Harrisovu vznětlivost pokrotil a upozornil jsem ho, že ten muž přispívá nevědomky k vznešené a výborné akci.

Shakespeare a Milton se možná maloučko přičinili o to, že se znalost anglického jazyka poněkud rozšířila i mezi méně favorizovanými obyvateli Evropy. Newton a Darwin mají možná zásluhu na tom, že se jejich rodná řeč stala nezbytností pro vzdělané a hloubavé cizince. Dickens a Ouida (vy, co si myslíte, že čtenářská obec dá na úsudky literární kritiky, byste se moc divili, jakou tato dáma, doma tolik vysmívaná, má pozici v cizině) pomohli možná angličtinu ještě víc zpopularizovat. Ale ten, kdo znalost angličtiny rozšířil od mysu sv. Vincence až po Ural, to je Angličan, který, ačkoli není buď schopen, nebo ochoten se naučit jedinému slůvku z kteréhokoli cizího jazyka, cestuje s peněženkou v ruce do všech koutů evropského kontinentu. Možná že vás šokuje jeho ignorace, možná že vám jde na nervy jeho omezenost, možná že vás zlobí jeho drzost. Ale to pranic nemění na tom praktickém faktu, že je to on, kdo poangličtíuje Evropu. To kvůli němu se švýcarský venkovan plahočí za zimních večerů sněhem, aby se zúčastnil kursů angličtiny, které se konají v kdekteré vesnici. To kvůli němu se drožkáři a průvodčí, pokojské a pradelny zahloubávají do učebnic anglické mluvnice a do příruček anglické konverzace. To kvůli němu ty tisíce cizích obchodníků i obchodníčků posílají své synáčky a dcerušky do všech anglických měst na studie. To kvůli němu každý evropský hoteliér i hostinský připojuje k oznámením, jimiž shání personál: "Přijmou se pouze osoby s dokonalou znalostí angličtiny."

Kdyby si anglicky hovořící národy osvojily zásadu, že se musejí domluvit i jinak než anglicky, to báječné pronikání anglického jazyka do celého světa by se rázem zastavilo. Člověk hovořící anglicky stojí mezi ostatními cizinci a cinká svým zlatem.

"Sem!" volá. "Tady je odměna pro každého, kdo umí anglicky!"

To je ten veliký vychovatel. Teoreticky snad na něj můžeme nadávat; ale prakticky bychom před ním měli smeknout. Vždyť je to misionář anglického jazyka.

Zarmucují nás přízemní sklony Němců - Skvostná vyhlídka, ale žádný hostinec - Co si Evropan myslí o Angličanovi - Že ani neví, jak se dostat z deště pod střechu - Vstupuje zemdlý turista s cihlou - Honička na psa - Nevhodné místo k usídlení - Úrodný kraj - Na kopec vystupuje veselý stařík - George, polekán, že už je tak pozdě, spěchá dolů na druhou stranu - Harris běží za ním, aby mu ukázal cestu - Nerad jsem někde sám, běžím tedy za Harrisem - Výslovnost, určená speciálně pro cizince.
XII

Co urozenou anglosaskou duši velice zlobí, to jsou ty přízemní sklony, které Němce vedou k tomu, aby u cíle každého výletu postavili hostinec. Na vrcholku hory, v pohádkové úžlabině, na opuštěném sedle, u vodopádu nebo klikaté bystřiny - všude vždycky stojí prosperující Wirtshaft. A jak může člověk pět rapsodií o čarokrásné vyhlídce, když je obklopen pivem politými stoly? Jak se může hroužít do snění o dávné minulosti v oděru telecí pečeně se špenátem?

Jednoho dne, zabráni do povznášejících myšlenek, jsme stoupali spleť lesních houštin.

"A na vrcholku," pravil trpce Harris, když jsme se zastavili, abychom nabrali dech a o jednu díрку si utáhli pásky, "bude stát nevkusná hospoda a lidi tam budou baštit bifteky a švestkové koláče a chlemtat bílé víno."

"Myslíš?" prohodil George.

"Určitě," odpověděl Harris. "Vždyť je znáš. Ani jediný háječek ti tu nevěnují pro samotu a rozjímání; ani jedinou výšinu neponechají neznesvěcenou vulgaritou a materialismem, aby potěšila milovníka přírody."

"Počítám," poznamenal jsem já, "že tam budeme krátce před jednou, když se ovšem nebudeme lajdat."

"No, to bude zrovna připravený Mittagstich," zasténal Harris, "a patrně budou mít zase ty modré pstroužky, co je v těchhle končinách chytají. V tom Německu se člověk jakživ nezbaví jídla a pití. To už je k zbláznění!"

Znova jsme rázně vykročili a v té kráse, kterou jsme procházeli, jsme zapomněli na své rozhořčení. Ukázalo se, že můj odhad byl správný.

Ve tři čtvrti na jednu zvolal Harris, který šel v čele:

"Tak jsme tady; už vidím vrcholek."

"A co hospoda?" ptal se George.

"Tu nevidím," odvětil Harris. "Ale určitě tam někde je, na to můžeš vzít jed. Ďas aby ji vzal!"

Za pět minut jsme stáli na nejvyšším bodě. Podívali jsme se na sever, na jih, na východ a na západ; a pak jsme se podívali jeden na druhého.

"Skvostná vyhlídka, co?" řekl Harris.

"Nádherná," přitakal jsem.

"Velkolepá," přidal se George.

"Jednou měli konečně tolik rozumu," pravil Harris, "že tu hospodu postavili tak, aby nebyla zrovna na ráně."

"No! Zřejmě ji někam schovali," dodal George.

"A to už tak člověku nevadí, když mu ji nestrkají přímo pod nos," řekl Harris.

"Když je na svém místě," poznamenal jsem, "tak je taková hospoda docela dobrá věc."

"To bych rád věděl, kam ji šoupli," rozhlížel se George.

"Což abychom se po ní podívali?" řekl z náhlého vnuknutí Harris.

Ten nápad se nám líbil. Já sám jsem byl zvědav. Dohodli jsme se, že každý budeme pátrat jiným směrem a že se zas vrátíme na ten vrcholek a podáme hlášení, jak jsme dopadli. Za půl hodiny jsme se tam sešli znova. Nebylo třeba slov. Obličej každého z nás jasně oznamoval, že jsme v německé přírodě konečně objevili kouteček, neposkvrněný mrzkou připomínkou jídla a pití.

"Já bych byl nevěřil, že to je vůbec možné," řekl Harris. "Vy ano?"

"Tohle je patrně jediných pět set čtverečních metrů v celém Vaterlandu," odpověděl jsem mu já, "kde není hospoda."

"A zrovna my jsme na to místo kápli!" řekl George. "Tři cizinci! A ani jsme se o to nesnažili."

"Vážně," přikývl jsem. "Pouhou šťastnou náhodou je nám teď dopřáno vystrojit hostinu našim delikátnějším citům, aniž cokoli láká naše nízké pudy. Pohled'te jen, jak jsou ozářeny támhlety vzdálené horské štíty; není to úchvatné?"

"Když už mluvíme o přírodě," pravil George, "kterápak je asi nejkratší cesta dolů?"

"Ta vlevo," odvětil jsem, nahlédnuv do turistického průvodce. "Ta nás dovede za necelé dvě hodiny do Sonnensteigu - tam, jak koukám, se velice vychvaluje Zlatý orel. Cesta vpravo je sice o něco delší, ale zato poskytuje mnohem rozsáhlejší výhledy do dálky."

"No, ty výhledy," pravil Harris, "jsou jeden jako druhý; nemyslíte?"

"Já," prohlásil George, "já jdu tou cestou doleva." A Harris i já jsme šli za ním.

Ale nebylo nám souzeno dostat se dolů tak rychle, jak jsme předpokládali. V těch končinách dochází často k náhlým bouřkám a už po čtvrt hodinové chůzi jsme měli na vybranou, buď najít honem nějaký úkryt, nebo prožít zbytek toho dne v šatech prosáklých vodou. Rozhodli jsme se pro tu první alternativu a vybrali jsme si strom, který by nám za normálních okolností poskytl ochranu víc než dostatečnou. Ale bouře v Černém lese, to není okolnost normální. V první chvíli jsme se uklidňovali vzájemným ujišťováním, že takhle prudký liják nemůže trvat dlouho. Později jsme se pokoušeli najít útěchu v úvaze, že kdyby přece jen trval dlouho, budeme co nevidět tak promoklí, že se nebudeme muset bát, že promokneme ještě víc.

"Vědět, že to dopadne takhle," pravil Harris, "tak bych byl skoro uvítal, kdyby tam nahoře byla nějaká hospoda."

"V tom teda vážně nevidím žádnou výhodu, když jsem nejen mokrý skrz naskrz, ale ještě k tomu hladový," řekl George. "Dám tomu lijáku ještě pět minut na rozmyšlenou, a pak jdu dál."

"Tyhle horské samoty," poznamenal jsem, "jsou moc půvabné, když je hezky. Ale když prší a člověk je navíc už ve věku, kdy..."

V tom okamžiku na nás zavolal hlas, vycházející z tlustého pána, který stál asi tak patnáct metrů od nás pod obrovským parapletem.

"Není libo jít dovnitř?" ptal se ten tlustý pán.

"Kam dovnitř?" zakřičel jsem v odpověď. Myslel jsem si nejdřív, že je to takový ten vtipálek, co musí v jednom kuse žertovat, i když nikdo nemá na žerty ani pomyšlení.

"No do hostince," odpověděl tlouštík.

Vyběhli jsme ze svého útočiště a spěchali k němu. Přáli jsme si dovědět se o tom všem něco víc.

"Já už jsem na vás volal z okna," pravil tlustý pán, když jsme k němu doběhli, "ale vy jste mě zřejmě neslyšeli. Tahle bouřka může trvat ještě celou hodinu, to byste strašně promokli."

Byl to přelaskavý stařík; a tolik se o nás bál.

Řekl jsem mu: "To je od vás moc hezké, že jste pro nás přišel. My nejsme šílenci, vážně ne. Nemyslete si, že jsme celou tu půl hodinu, co jsme stáli pod tím stromem, věděli, že dvacet metrů od nás je v listí schovaný hostinec. My neměli ani tušení, že tady nějaký hostinec stojí."

"Mě napadlo, že to asi nevíte," pravil stařík, "proto jsem přišel."

Ukázalo se, že nás okny té hospody pozorovali všichni, co byli uvnitř, a že se nestačili divit, proč stojíme pod stromem a tváříme se tak žalostně. A nebýt toho roztomilého staříka, tak se na nás ti pitomci vydrželi dívat zřejmě až do večera. Hostinský řekl na svou omluvu, že jsme mu připadali jako Angličani. A to se nedá brát jako metafora. V Evropě si lidé doopravdy myslí, že každý Angličan je cvok. O tom jsou zrovna tak pevně přesvědčeni, jako je každý anglický venkovan přesvědčen, že Francouzi se živí žábami. A i když při přímém osobním styku děláte všechno možné, abyste je z toho bludu vyvedli, můžete se často setkat s neúspěchem.

Byla to útulná malá hospůdka, kde se dobře vařilo a kde i Tischwein byl docela ucházející. Zůstali jsme tam pár hodin, usušili jsme se a nakrmili a popovídali jsme si o pěkné vyhlídce z okna. A když už jsme se

chtěli zvednout k odchodu, došlo k příhodě, která ukazuje, oč virulentnější jsou v tomto světě vlivy zla než vlivy dobra.

Vstoupil jakýsi turista. Vypadal velice ustaraně. V ruce nesl cihlu, přivázanou ke kusu provazu. Vstoupil s nervózním chvatem, pečlivě za sebou zavřel dveře, přesvědčil se, jestli pevně zapadly, dlouze a vážně se díval oknem ven a teprve pak odložil s úlevným povzdechem tu svou cihlu vedle sebe na lavici a objednal si jídlo a pití.

Na celém tom výjevu bylo něco tajuplného. Každý se jistě v duchu divil, k čemu má ten člověk tu cihlu, proč za sebou tak pečlivě zavřel dveře, proč se tak bojácně díval z okna; ale jeho zoufalý výraz nevybízel k rozhovoru, a tak jsme se zdrželi všech otázek. Když se dal do jídla a do popíjení, začal mít trochu lepší náladu a vzdychal už méně často. Nakonec si pohodlně natáhl nohy, zapálil si ohavně páchnoucí doutník a klidně a spokojeně pufal.

A pak se to stalo. Tak znenadání, že podrobné vyličení události je zhola nemožné. Vzpomínám si, že z kuchyně vešla do lokálu jedna číšnice s mísou v ruce. Viděl jsem ještě, že zamířila ke dveřím vedoucím ven. A v příštím okamžiku už po celém lokále řádil zmatek a vřava. Připomínalo to proměnu v té vánoční pohádkové férii, kdy z prostředí plujících obláčků, pomalé hudby, kývajících se květin a ladně odpočívajících víl jste zčistajasna přehozeni mezi řvoucí policajty, padající přes ječící dětičky, mezi hejsky, peroucí se s Pantalony, mezi uzenky a Harlekýny, šašky a namazané klouzačky. Jak se ta číšnice s mísou jen dotkla dveří, okamžitě se rozletěly dokořán, jako kdyby se do nich byli zvenku opíraly veškeré pekelné mocnosti. Do lokálu se vříteli dva vepři a jedna slepice; v kočce, která spala na sudu s pivem, se náhle rozsršel nezkrotný život. Číšnice vyhodila mísu do vzduchu a plácla sebou na podlahu. A pán s cihlou vyskočil tak prudce na nohy, že převrhl stůl, za kterým seděl, se vším, co na něm bylo.

Zapátrali jsme po příčině té pohromy; a vzápětí jsme ji objevili v postavičce zparchantělého teriéra se špičatýma ušima a veverčím ocáskem. Z nějakých dalších dveří se přihnal hostinský a chtěl toho psa z lokálu vykopnout. Ale místo něho nakopl jedno z těch čuňat, to tlustší. Byl to rasantní, znamenitě zasazený kopanec a to čuň ho slízlo celý; nic z něj nepřišlo nazmar. Měli jsme s tím ubohým zvířetem veliký soucit; ale ani ten největší soucit, jaký s ním kdokoli mohl mít, se nedal srovnat se soucitem, který ten vepřík pocíťoval sám se sebou. Přestal pobíhat sem a tam; posadil se doprostředka lokálu a dovolával se svědectví celé sluneční soustavy, jaké nespravedlnosti se stal obětí. Jeho nárek muselo být slyšet ve všech okolních údolích a lidé se tam určitě divili, k jaké živelní katastrofě to došlo nahoře v horách.

Ta slepice, ta se s kdákotem pletla všude současně. To byl vůbec podivuhodný pták; hladce dokázal vyběhnout po zdi až ke stropu; on a ta kočka shodili všechno, co se ještě po podlaze neválelo. Ani ne ve čtyřiceti vteřinách bylo už v lokále devět lidí a všichni se snažili nakopnout jednoho psa. Tomu či onomu se to patrně občas podařilo, protože chvílemi přestal pes štěkat, aby mohl zavýt. Ale pořád ještě se nevzdával. Za všechno se musí platit, uvažoval zřejmě, i za hon na prasata a slepice; a tahle legrace mu za těch pár kopanců stála.

A navíc si s velikým zadostiučiněním uvědomoval, že za každý kopanec, který slíznu sám, většina ostatních živých tvorů v lokále slízla dva. To nešťastné čuň - to, co v jednom kuse nehybně dřepělo uprostřed místnosti a kvílelo -, to se dokonce pokaždé vzmohlo na čtyři. Pokoušet se nakopnout toho psa, to bylo jako hrát fotbal s míčem, který pořád mizí - ne když se ho chystáte nakopnout, ale v okamžiku, kdy jste to nakopnutí už rozjeli a jste s ním v tak pokročilém stádiu, že je už nemůžete stornovat, takže v každém případě musíte dokopnout a jenom doufáte, že vaše noha najde nakonec nějaký pevný cíl, o který se zarazí, protože jinak byste s žuchnutím hrcli na zem. Když se někdo přece jen střelil do toho psa, tak jenom náhodou, když už ani nečekal, že se do něho střelí; takže to každého tak nesmírně překvapilo, že jen psa nakopl, už se přes něj přerazil. Kromě toho se každý každé půl

minuty převalil přes to prase, přes to sedící, co prostě nebylo schopné se kamkoli uhnout z cesty.

Těžko říci, jak dlouho by ta skrumáž byla trvala. Ale ukončilo ji rozvážné jednání Georgeovo. Už chvíli se snažil polapit nikoli toho psa, ale toho druhého vepřika, toho, co byl pořád ještě schopen pohybu. Nakonec ho zahnal do kouta a tam ho přemluvil, aby přestal lítat pořád dokolečka po lokále a aby se radši běžel proběhnout ven. A čuník s táhlým zakvilením vyrazil ze dveří.

Vždycky si přejeme to, co zrovna nemáme. Jedno prase, jedna slepice, devět lidí a jedna kočka, to všechno neznamenalalo najednou pro toho psa nic vedle té kořisti, která mizela. A tak neuváženě vystřelil za ní a George za ním přirazil dveře a zavřel je na závoru.

Hostinský se zvedl a obhlédl všechno, co se válelo po podlaze.

"Hravej pejsek, ten váš," řekl chlapíkovi, co prve přišel s tou cihlou.

"To není můj pejsek," odvětil ten muž ponuře.

"A čípak teda je?" ptal se hostinský.

"Já nevím, čí je," odpověděl turista.

"Tak s tímhle si na mě nepřijdete," řekl hostinský, zvedaje shozený portrét německého císaře a stíraje s něho rukávem pivo.

"To já vím," přikývl turista. "S tím jsem počítal. Já už jsem z toho málem bez sebe, jak kdekomu v jednom kuse říkám, že to není můj pes. Nikdo mi to nechce věřit."

"A proč s ním teda chodíte na špacír, když není váš?" pravil hostinský. "Co se vám na něm tak líbí?"

"Já s ním na žádné špacíry nechodím," odvětil turista. "To on chodí se mnou. Přidal se ke mně dneska dopoledne v deset hodin a ne a ne se ode mě odtrhnout. Když jsem vešel sem k vám, tak už jsem si myslel, že jsem se ho konečně zbavil. Utekl jsem totiž od něho asi čtvrt hodiny cesty odtud, když velice soustředěně trhal nějakou kachnu. Tu budu určitě muset zaplatit, až se budu vracet."

"Zkoušel jste po něm házet kamením?" ptal se Harris.

"No jestli!" odvětil turista opovržlivě. "Kamením jsem po něm házel tak dlouho, že mě od toho bolí ruka; ale on si myslel, že si s ním chci hrát, a všechny ty kameny mi nosil zpátky. Celou poslední hodinu s sebou tahám tuhle zatracenou cihlu a pořád doufám, že se mi podaří ho utopit. Ale on se ke mně jakživ nepřiblíží natolik, abych ho mohl čapnout. Sedne si tak, abych na něj nemohl dosáhnout, a s otevřenou tlamou po mně pokukuje."

"No takovouhle legraci jsem teda hezky dlouho neslyšel," řekl hostinský.

"To jsem rád, že to aspoň někoho pobavilo," pravil turista.

Rozloučili jsme se s ním, když pomáhal hostinskému sbírat všecko, co se rozbilo, a vydali jsme se zase na cestu. To věrné zvíře čekalo asi deset metrů ode dveří na svého přítele. Vypadalo utahaně, ale spokojeně. Byl to zřejmě pes s prazvláštními a nenadálými rozměry a chvíli jsme měli strach, aby nenašel zalíbení v nás. Ale my jsme mu byli lhostejní a nechal nás klidně přejít. Jeho loajalita k tomu citům nepřístupnému pánovi byla až dojemná; a my jsme neudělali nic, čím bychom ji podkopali.

Když jsme k své plné spokojenosti procestovali Černý les, jeli jsme na kolech přes Alt Breisach a Kolmar do Münsteru; odtamtud jsme se vydali na krátký průzkum Vogéz, kde podle nynějšího německého císaře přestává lidstvo. Alt Breisach, opevněné město na skalách, kolem něhož teče řeka hned z jedné strany, hned zase z druhé - v té své nezkušené mladosti Rýn totiž zřejmě neví, kudy se má vlastně dát - musel jako místo k usídlení mimořádně lákat milovníky změn a vzruchů. Ať kdokoli s kýmkoli vedl válku a ať to byla válka o cokoli, Alt Breisach se do ní vždycky zapletl. Kdekdo ho obléhal a spousta obléhatelů ho dobyla; a většina z nich o něj zase přišla; nikdo, jak se zdá, nebyl schopen si ho udržet. Obyvatel Alt Breisachu jakživ nevěděl s jistotou, komu vlastně patří a co vlastně je. Jednoho dne se stal Francouzem, ale dřív než se mohl naučit natolik francouzsky, aby mohl platit daně, už z něho byl Rakušan. Pak, zatímco se snažil zjistit, co má člověk dělat, aby byl dobrým Rakušanem, objevil najednou, že už není Rakušanem, že se z něho stal Němec, ale který zrovna Němec z těch desítek různých německých národností, to mu nikdy nemohlo být docela jasné. Jednoho dne vypátral, že je katolík, a hned nazítří zjistil, že je horlivý protestant. To jediné, co jeho existenci dávalo jakous takous stabilitu, byla neměnná nutnost těžce platit za tu výsadu, že může být tím, čím zrovna je. Ale jak o těchto věcech začne člověk přemýšlet, musí se divit, proč ve středověku kdokoli kromě králů a výběřčích daní vynakládal vůbec nějakou námahu, aby zůstal naživu.

Vogézy se ani rozmanitostí ani krásou nevyrovnají vrchům Černého lesa. Pro turistu mají přednost jenom v tom, že v nich vládne mnohem větší chudoba. Vogézský venkovan nemá ten neromantický vzhled spokojené zámožnosti, který člověku vadí u jeho protějšku na druhé straně Rýna. Tady mají vesničky i statky spíš půvab zchátralosti. A další věc, kterou vogézká oblast vyniká, jsou její zříceniny. Mnohé z jejích četných hradů sedí na takových skalních hrotech, kde byste řekli, že si leda orlové mohou postavit hnízdo. A v jiných, jež začali budovat Římané a dobudovali trubaduři a jež bludištěm svých dostud stojících hradeb pokrývají celé akry země, můžete bloudit hodiny a hodiny.

Ve Vogézách naznají živnost ovocnáře a zelináře. Většina jejich zboží tam roste divoce, stačí je jenom sbírat. Když procházíte Vogézami, těžko můžete dodržet nějaký cestovní program, protože pokušení zastavit se a najíst se ovoce je tam za horkých dní příliš silné, abyste mu mohli odolat. Maliny, nejlahodnější, jaké jsem kdy ochutnal, jahody, rybíz a angrešt tam rostou na stráních v takové hojnosti jako u anglických lesních cest ostružiny. Vogézké kloučky nic neláká, aby se vydali na lup do ovocného sadu; mohou si zkazit žaludek, aniž se dopustí hříchu. Těch ovocných sadů je ve vogézských horách spousta; ale vniknout do nich za účelem krádeže ovoce, to by bylo zrovna tak absurdní, jako kdyby se ryba chtěla dostat bez placení na plovárnu. Ale i tam, toť se ví, může dojít k omylu.

Jednou odpoledne, když jsme lezli do kopce, jsme se dostali na takovou planinku, kde jsme zůstali hrozně dlouho a snědli mnohem víc ovoce, než nám bylo zdrávo; ono ho totiž bylo kolem nás plno, a nejrozmantějších druhů. Začali jsme s několika opožděnými jahodami a od těch jsme přešli k malinám. A pak objevil Harris stromek s ranými rynglemi - no prostě báječnými.

"Tak tohle je zatím to nejlepší, nač jsme přišli," prohlásil George. "Těm bychom se měli zvlášť věnovat," Což, vzhledem k tomu, jak ty ryngle vypadaly, byla dobrá rada.

"Škoda," řekl Harris, "že hrušky jsou ještě trochu tvrdé."

To ho chvíli mrzelo, ale pak přišel na pár zvlášť výtečných žlutých rynglí a ty ho trochu utěšily.

"Na ananasy je to tady asi moc na severu, ne?" pravil George. "Takový čerstvý ananas by mně zvlášť přišel k chuti. Tohle obyčejného ovoce se člověk za chvilku přejí."

"Je tady moc toho ovoce, co roste na keřích, a málo toho, co roste na stromech, v tom já vidím

nedostatek," řekl Harris. "Já například bych si dal ještě nějakou tu ryngli."

"Támhle leze do kopce nějaký chlapík," upozornil jsem je, "který vypadá jako domorodec. Ten bude možná vědět, kde by se ty ryngle daly ještě najít."

"Vykračuje si zdatně, na to, jak je starý," poznamenal Harris.

Ten člověk opravdu šplhal nahoru obdivuhodným tempem.

A navíc byl, pokud jsme to na tu vzdálenost mohli posoudit, v neobyčejně dobré náladě, protože zpíval a křičel z plných plic a všelijak gestikuloval a mával rukama.

"To je ale veselý dědek," řekl Harris. "Radost ho pozorovat. Ale proč má tu hůl přes rameno? Proč se o ni do toho kopce neopírá?"

"Poslechni, mně se nezdá, že je to hůl," pravil George.

"A co by to teda mohlo být?" ptal se Harris.

"No mně to spíš připadá," řekl George, "jako puška."

"Že bychom byli něco provedli, co myslíš?" nadhodil Harris. "Že by tohle byl soukromý sad, co myslíš?"

"Vzpomínáte si na tu tragédii, co k ní asi tak před dvěma lety došlo v jižní Francii?" připomněl jsem jim. "Jak si ten voják utrhl pár třešní, když šel kolem jednoho stavení, a jak ten sedlák, co mu ty třešně patřily, vyletěl ven a bez jediného slova výstrahy toho vojáka zastřelil?"

"Ale to se přece nesmí, ani ve Francii, zastřelit někoho jenom proto, že si utrhl nějaké ovoce," řekl George.

"Ovšemže se to nesmí," odpověděl jsem. "To bylo naprosto protizákonné. A to jediné, co obhájce mohl uvést jako omluvu, bylo, že ten sedlák má strašně výbušnou náтуру a že si zrovna na tomhle druhu třešní zvlášť zakládal."

"Že se o tom případu zmiňuješ," pravil Harris, "tak si na něj trochu vzpomínám. A mám dojem, že ta obec, kde se to stalo, - ta komuna, jak tomu tam tuším říkají - musela pozůstalým po tom vojákově zaplatit obrovské odškodné; a to bylo zcela správné."

Vtom řekl George. "Mě už to tady nebaví. Nemluv o tom, že je už dost pozdě."

A Harris řekl: "Jestli George bude pořád upalovat tímhle tempem, tak se natáhne a něco si udělá. Nemluv o tom, že ani nezná cestu."

Mně bylo najednou teskno, když jsem tam nahoře zůstal sám a neměl s kým promluvit. Nemluv o tom, že už jako malý kluk jsem hrozně rád běhal dolů s příkrých kopců, a tak jsem si řekl, že schválně zkusím, jestli z toho pořád ještě mohu mít požitky. Člověk se při tom dost protřepe, ale je to zdravé pro játra.

Tu noc jsme přespali v Barru, příjemném malém městečku na cestě k St. Ottilienbergu, což je zajímavý starobylý klášter v horách, kde vás obsluhují opravdické jeptišky a účet vám předkládá páter. Když jsme v Barru čekali na večeri, vstoupil do lokálu osamělý turista. Vypadal sice jako Angličan, ale mluvil jazykem, který se nepodobal žádnému z těch, co jsem dosud slyšel. Ale byl to jazyk elegantní a

libozvučný. Hostinský na toho cizince jen zaraženě civěl a hostinská vrtěla hlavou. Cizinec si povzdychl a zkusil to s jinou řečí, která ve mně sice probouzela jakési zasuté vzpomínky, ale v tu chvíli jsme ji nemohl nikam zařadit. A zase mu nikdo nerozuměl.

"Ksaku!" ulevil si hlasitě.

"Á, vy jste Angličan!" zvolal hostinský a jeho tvář se rozjasnila.

"A monsieur vypadá unaveně," dodala čilá maličká hostinská. "Monsieur hned dostane večeři."

Oba mluvili výtečně anglicky, skoro stejně dobře, jako mluvili francouzsky a německy; a hned se kolem hosta začali točit a dělali mu všemožné pohodlí. U večeře seděl hned vedle mne a dali jsme se spolu do řeči.

"Povězte mi," požádal jsem ho - byl jsem na to velice zvědavý - "jakým jazykem jste to mluvil, když jste sem vešel?"

"Německy," pravil.

"Á, tak to promiňte," omlouval jsem se.

"Vy jste mi nerozuměl?" ptal se.

"To byla asi moje chyba," odpověděl jsem, "já umím německy moc málo. Na cestách člověk sem tam něco pochytí, ale to pochopitelně nestačí."

"Ale oni mi taky nerozuměli," divil se, "hostinský a jeho žena; a němčina je přece jejich rodná řeč."

"Myslím, že ne," řekl jsem. "Děti tady sice mluví německy, to je pravda, a náš hostinský a jeho žena do jisté míry taky. Ale jinak po celém Alsasku a Lotrinsku hovoří lidé, zvláště ti starší, pořád ještě francouzsky."

"Však já jsem na ně promluvil francouzsky taky," řekl turista, "a oni mi nerozuměli o nic víc."

"To je teda divné," připustil jsem.

"To je víc než divné," pravil, "v mém případě je to přímo nepochopitelné. Já mám státnici z moderních jazyků. Stipendium na universitu jsem dostal jen na základě svých znalostí franštiny a němčiny. A v koleji považovali správnost mých větných vazeb a čistotu mé výslovnosti za zcela mimořádné. A přesto mi v cizině nerozumí nikdo ani slovo. Můžete mi to vysvětlit?"

"Myslím, že ano," odpověděl jsem. "Vaše výslovnost je až příliš bezvadná. Vzpomeňte si, co řekl ten Skot, když poprvé v životě ochutnal ryzí whisky: "Možná, že je čistá, ale pít se nedá." A zrovna tak je to s vaší němčinou. Ta lidem připadá spíš jako artistická exhibice než jako řeč. Jestli vám smím radit, tak vyslovujte tak špatně, jak jen to dokážete, a mrskněte tam všechny chyby, které si umíte vymyslet."

Takhle je to totiž všude. V každé zemi se udržuje jedna speciální výslovnost, určená k tomu, aby jí užívali výhradně cizinci - výslovnost, které doma nikoho užívat nenapadne a které by tam nikdo ani nerozuměl, kdyby se jí užilo. Jednou jsem slyšel, jak jistá Angličanka vykládala jednomu Francouzi, jak má vyslovit sloveso "have".

"Vy to stále vyslovujete," pravila vyčítavě, "jako kdyby se to psalo h-a-v. Ale tak se to nepíše. Na konci je ,e' ."

"Ale já měl dojem," pravil žák, "že ani u vás se to ,e' na konci ,have' neozve."

"No! A u vás se taky ozvat nesmí," vykládala učitelka. "To je tak zvané nehlasné ,e' ; modifikuje však výslovnost předcházející souhlásky."

Do té chvíle říkával žák ,have' docela inteligentně. Potom, kdykoli se v řeči k tomu slovu dostal, najednou se zarazil, soustředil všechno svoje myšlení a nakonec vydal zvuk, kterému se dalo porozumět jen z celkového kontextu.

Když nechám stranou utrpení prvních křesťanských mučedníků, jsem přesvědčen, že jen málo lidí prošlo větším martyriem, než jakým jsem prošel já, když jsem se pokoušel osvojit si správnou výslovnost německého výrazu pro kostel - Kirche. Než jsem se s tím vypořádal, umiňoval jsem si, že radši nepůjdu v Německu nikdy do kostela, než abych se takhle trápil.

"Ne, ne," říkával můj učitel - byl to pán velice svědomitý -, "vy to říkáte, jako kdyby se to psalo K-i-r-ch-k-e. Tam žádné ,k' není. To se musí..." A znova, už podvacáté toho dopoledne, mi předváděl, jak se to musí vyslovit; nejsmutnější na tom bylo, že já jsem za živý svět nemohl nikdy postřehnout sebemenší rozdíl mezi tím, jak to říká on, a tím, jak to říkám já. A tak to zkoušival s nějakou novou metodou.

"Vy to říkáte z hrdla," vykládal. Měl pravdu, opravdu jsem to říkal z hrdla. "Ale já chci, abyste to říkal až odtud zdola." A tlustým ukazováčkem mi vždycky ukázal na končiny těla, v nichž jsem měl to slovo vytvářet. Po lopotném úsilí, jehož výsledkem bývaly zvuky naznačující všechno jiné, jenom ne místo pro bohoslužby, jsem se pokaždé omlouval.

"Já se vážně bojím, že to nesvedu," říkával jsem. "Víte, leta už mluvím takříkajíc ústy. Netušil jsem, že člověk může mluvit taky žaludkem. A abych se to i já naučil, na to už je u mě, myslím, pozdě."

Ale když jsem strávil spousty hodin v temných zákoutích a k hrůze náhodných mimojdoucích cvičil a cvičil v tichých uličkách, přece jen jsem se nakonec naučil vyslovovat to slovo správně. Můj učitel mnou byl nadšen, a než jsem poprvé přijel do Německa, i já sá jsem měl ze sebe radost. V Německu jsem však zjistil, že nikdo nechápe, co tím slovem myslím. Jakživ jsem se s ním nedostal do blízkosti nějakého kostela. Musel jsem se vzdát té správné výslovnosti a pracně se vrátit k té své původní, k té špatné. Pak teprve se na mě lidi usmívali a říkali mi, že je to za rohem, nebo první ulicí dolů, prostě podle okolností.

Já si myslím, že výslovnosti cizího jazyka by se mělo vyučovat jinak než tím, že se od žáka vyžadují tyhle interní akrobatické výkony, které jsou většinou neproveditelné a vždycky bezúčelné. Člověk obyčejně dostane nějaký takovýhle návod:

"Přitiskněte mandle k spodním partiím hrtanu. Poté, sklenuv dolní přepážku čelistní nosní dutiny tak, aby se skoro - nikoli úplně! - setkala s čípkem, pokuste se špičkou jazyka dosáhnout štítné žlázy. Naberte dech a zmáčkněte hlasivky. Načež, aniž otevřete rty, řekněte ,Garoo' ."

Ale i kdybyste to všechno dokázali, učitel by stejně nebyl spokojen.

Průzkum povahy a chování německého studenta - Buršácká mensura - Očima sběratele dojmů - Užívání

a zneužívání toho, co se vžilo - Humorná stránka věci - Recept, jak dělat divochy - Jungfrau; její zvláštní vkus, pokud jde o obličej - Knajpa - Jak se tře salamandr - Rada cizincům - Příhoda, která mohla skončit špatně - O dvou mužích a dvou ženách - Ve společnosti starého mládence.

XIII

Do programu zpáteční cesty domů jsme zařadili návštěvu jednoho německého universitního města, protože jsme si přáli vidět na vlastní oči, jak žije německý student; tuto zvědavost nám umožnila uspokojit laskavost jistého našeho německého přítele.

V Anglii si chlapec až do patnácti let hraje a pak do dvaceti pracuje. V Německu naopak pracuje dítě a hraje si jinoh. Německý chlapec má školu v létě od sedmi, v zimě od osmi a ve škole se učí. Výsledkem toho je, že v šestnácti má důkladné vědomosti z klasické filologie a z matematiky, že z historie toho ví tolik, kolik je rozumné, aby věděl člověk, který bude nucen být příslušníkem jisté politické partaje, a že získal dobré základní znalosti moderních jazyků. Takže těch osm semestrů na universitě, zabírajících víc než čtyři roky, má zbytečně - když nepočítáme mladíky, jejichž cílem je profesura - bohatou náplň. Německý jinoh není sportovec, což je škoda, protože by byl dobrým sportovcem. Maličko hraje fotbal a ještě méně jezdí na kole; mnohem víc se v zakouřených kavárnách věnuje kulečnicku. Ale hlavně utrácí německý student - nebo aspoň většina německých studentů - svůj čas bumlováním po korze, pitím piva a souboji. Je-li synáčkem bohatého otce, vstoupí do nějakého Korpsu - členství v korpsu elitním stojí asi čtyři sta liber ročně. Je-li to mládenec z rodiny středostavovské, dá se zapsat do nějakého Burschenschaftu nebo Landsmannschaftu, kde je to o něco lacinější. Tyto spolky se rozpadají na menší kroužky, které se snaží o udržení národnostního rázu. Jsou tam Swabiáni ze Švábska; Frankoniáni, pocházející z říše francké; Thuringiáni a tak podobně. V praxi to samozřejmě dopadá tak, jak to dopadá u všech podobných pokusů - já jsem přesvědčen, že polovinu členů londýnského Spolku skotských horalů tvoří Londýňané - ale aspoň je dosaženo toho malebného cíle, že každá universita je rozdělena na několik desítek separátních studenských sdružení, z nichž každé má své odlišné čapky a barvy - a což je stejně důležité - svou vlastní pivnici, do které nesmí vstoupit žádný student, nosící barvy jiné.

Hlavní pracovní náplní těchto studentských organizací je bít se mezi sebou nebo s nějakým rivalským korpsem či schaftem v soubojích naostro, v té proslulé buršácké mensuře.

Mensura byla už popsána tolikrát a tak důkladně, že nehodlám čtenáře nudit jejím podrobným líčením. Vystupuji zde pouze jako sběratel dojmů a schválně nechci popsat nic jiného než dojem, jaký na mě udělala první mensura, kterou jsem viděl, protože si myslím, že první dojmy jsou pravdivější a užitečnější než názory otupené delším poznáváním nebo poopravené cizími vlivy.

Francouz nebo Španěl vás hledí přesvědčit, že býčí zápasy se konají především pro blaho býků. A kuň, o němž vy jste přesvědčeni, že řící bolestí, se prý jenom tak chechtá, když vidí, jak komicky vypadají jeho vlastní vnitřnosti. Váš francouzský nebo španělský známý staví jako slavnou a vzrušující smrt v aréně proti chladnokrevné brutalitě, k jaké dochází na dvorku koňského řezníka. A když nemáte rozum pevně v hrsti, vracíte se domů s předsevzetím zahájit agitaci, aby na podporu rytířskosti byly býčí západy zavedeny i v Anglii. Torquemanda byl určitě přesvědčen, že inkvizice je humánní; pro tlustého pána, trpícího třeba svalovými křečemi nebo revmatismem, je prý takový hodinka na skřipci hotovým tělesným dobrodiním; cítí se pak pohyblivější v kloubech - elastičtější, dalo by se říci - než se cítil dřív. Angličtí lovci se zas dívají na lišku jako na tvora, kterému nutno závidět; má možnost si jeden den báječně a zadarmo zasportovat a ještě je při tom středem všeobecné pozornosti.

To, co se vžilo, zaslepuje člověka vůči tomu, co nechce vidět. Z německých pánů, které potkáváte na ulicích, každý třetí je poznamenán, a bude poznamenán až do hrobu, dvacítkou až stovkou duelů, které vybojoval ve svých studentských dnech. Německé děti si hrají na mensuru už v dětských pokojích a cvičí

se na ni už v gymnasiu. Němci sami sebe neustále ujišťují, že na ní není nic brutálního - nic odporného, nic ponižujícího. Argumentují tím, že školí německou mládež v chladnokrevnosti a udatnosti. I kdyby se to dalo dokázat, byl by to, zvláště v zemi, kde je každý muž voják, argument značně jednostranný. Copak jsou morální kvality zápasníka, kterému jde o cenu, totéž co morální kvality vojákovy? To sotva. V poli je určitě mnohem víc platná odhodlanost a ráznost než neuvažující lhostejnost k tomu, co se s člověkem děje. Ostatně německý student by mnohem víc statečnosti potřeboval k tomu, aby se nebil. Bije se totiž nikoli proto, že mu to působí potěšení, ale proto, aby se zalíbil veřejnému mínění, které pokulhává dvě stě let za dnešní dobou.

To jediné, k čemu mensura studenta vychovává, je surovost. Prý se při ní může blýsknout obratností - tak mi to bylo řečeno - ale to není moc zjevné. Souboj sám se ničemu tolik nepodobá jako zápolení s těžkými širokými palaši ve varieté; a celá ta podívaná je úspěšný pokus spojit směšnost s nechutností. V aristokratickém Bonnu, kde si potrpí na styl, a v Heidelbergu, kde je pořád plno návštěvníků jiných národností, se při tom snad zachovávají jakés takés formality. Tam prý se ta utkání konají v pěkných místnostech, raněné obskakují šedovlasí lékaři a hladové olivrejovaní sloužící a všechno od začátku do konce se provádí s jistou dávkou malebné obřadnosti. Ale na typičtěji německých universitách, kde se cizinci vyskytují jen vzácně a kde se o ně ani moc nestojí, se hledí pouze na ty nejpodstatnější náležitosti, a ty celé té věci moc velkou reklamu nedělají.

Jsou dokonce tak hrozně znechucující, že důtklivě doporučuji, aby citlivý čtenář i tento jejich popis přeskočil. O tomhle tématu se uhlazeně psát nedá a já se o to ani nechci pokoušet.

Místnost je holá a zaneřáděná; stěny má pocákané pivem, krví a voskem ze svíček; strop začazený; podlahu posypanou pilinami. Kolem dokola se mačkají studenti; smějí se, kouří, povídají si, někteří dřepí na podlaze, jiní sedí na stoličkách a lavicích.

Uprostřed stojí čelem k sobě duelanti, podobní japonským válečníkům, jak je známe z japonských čajových podnosů. V té podivné ztuhlosti, s těmi okuláry na očích, s těmi vlněnými šály omotanými kolem krku, s tím záballem kolem těla, který vypadá jako ze špinavých prošívaných dek, s těmi pravicemi, chráněnými vycpávkami a napřaženými šikmo do výše, by mohli představovat pár neohrabaně vyřezaných figur z nějakého orloje. Sekundanti, také více nebo méně obalení tlustými vycpávkami a s obličejí chráněnými ohromnými koženými štítky na čapkách, je narafoří do patřičných postojů. Člověk má skoro dojem, že slyší cvakat natahovací pérka. Pak zaujme své místo rozhodčí, zazní povel a vzápětí se ozve pět krátce po sobě jdoucích třesnutí dlouhých rovných šavlí. Dívat se na ten souboj, to vás nemůže bavit: není v něm žádný pohyb, žádná obratnost, žádná ladnost (mluvím o svých vlastních dojmech). Zvítězí ten nejsilnější, ten, který v tlustě omotané paži, pořád tak nepřírozeně natažené, udrží tu velikánskou nemotornou šavli nejdéle a nezeslábně natolik, aby nebyl schopen se krýt nebo sekat.

Všechno zájem je soustředěno na zranění. K těm dochází na dvou místech - nahoře na hlavě nebo na levé straně obličeje. Někdy úplně odletí kus vlasatého skalpu nebo část tváře, což si potom hrdý vlastník, či přesněji řečeno bývalý vlastník, pečlivě zabalí a chová, aby to mohlo kolovat při veselých nočních pitkách; a z každé takové rány tryská samozřejmě mocný proud krve. Ta pocáká doktory, sekundanty i diváky; stříká na strop a na stěny; promočí bojovníky a dělá si rybníčky v pilinách. Po každém kole se k duelantům přirítí doktoři a tak dost už zkrvavenými prsty jim stahují široce rozpuklé rány, snažíce se je osušit malými chuchvalečky navlhčené vaty, které má asistent připravené na podnose. Jakmile se však duelanti znova postaví proti sobě a začnou se zase bít, krev se z nich pochopitelně řine nanovo, napůl je oslepuje a z podlahy pod nimi dělá klouzačku. Sem tam uvidíte, jak se některému soupeři obnažily skoro až k uchu všechny zuby, takže pro zbytek souboje vypadá, jako by se na polovičku diváků šklebil a druhou stranu obličeje vyjadřoval naprostou vážnost; a někdy zas někomu rozseknou nos, což mu při dalším boji dodává nesmírně arogantního výrazu.

Jelikož metou každého studenta je odejít z univerzity s nejvyšším možným množstvím jizev, velice pochybuji, že se někdo zvláště snaží se krýt, třeba jen v té omezené míře, jakou takovýhle způsob boje vůbec připouští. Skutečný vítěz je ten, kdo z duelu vyjde s největším počtem zranění; ten, kdo potom, sestehovaný a záplatovaný tak, že se téměř nepodobá lidskému tvorů, může celý měsíc promenovat po korze a je předmětem závidi německých jinochů a obdivu německých děv. Kdo utržil jen málo a bezvýznamných ran, ten se mrzutě a zklamaně drží v ústraní.

Ale ta řežba, to je teprve začátek celé zábavy. Druhé jednání toho týatru se odehrává v šatně. Lékařskou péči tu mají na starosti vlastně ještě medikové - mládenci, kteří zrovna dostali diplom a třesou se na praxi. Úcta k pravdě mě nutí prohlásit, že ti, co jsem já s nimi přišel do styku, byli hrubiáni, kteří si na té své práci zrovna pochutnávali. Ale to se asi nedá vyčítat jim. Patří totiž k věci, aby doktor způsobil zraněnému co nejvíc dalšího trápení, a o takovu práci by asi slušný lékař moc nestál. A jak student snáší ošetření svých ran, to je stejně důležité jako to, jak je přijímá. Každá operace se musí provádět tak surově, jak jen to jde, a kamarádi při ní ošetřovaného bedlivě pozorují, jestli se ke všemu tváří klidně a potěšeně. Vrcholným přáním všech zúčastněných je rána hezky zjevná, široce rozšklebená. Proto je schválně sešívána lajdácky; všichni titíž doufají, že v tom případě vydrží jizva až do konce života. Běžně se počítá s tím, že taková rána, celý příští týden uvážlivě jitřená a rozšťourávaná, zajistí svému šťastnému nositeli ženušku s věnem, vyjádřeným číslem nejméně pětímístným.

Existují normální mensury, konané dvakrát týdně, jichž průměrný student vybojuje do roka asi tak dvanáct. Ale existují i jiné, k nimž nejsou připouštěni hosté. Když se o některém studentovi usoudí, že se při souboji nějakým nepatrným úhybným pohybem hlavy nebo těla, třeba jen bezděčným, zostudil, může svou prestiž znovu získat jedině tím, že se postaví nejlepšímu šermíři ze svého korpsu. Jeho soupeř mu pak zasadí tolik a tak krvavých ran, co se jich dá snést. A povinností oběti je předvést kamarádům, že vydrží nehnutě stát, i když se mu odsekává od lebky div ne půlka hlavy.

Pochybuji, že existuje argument, který by vážně mluvil ve prospěch německé mensury; ale i kdyby existoval, mohl by se týkat pouze těch dvou bojujících. Na diváky může mensura působit - a taky působí, o tom jsem přesvědčen - pouze zhoubně. Znam sám sebe dost dobře, abych věděl, že nemám nadměrně krvežíznivou povahu. Účinek, který měla mensura na mne, lze tedy označit jako účinek běžný. Zpočátku, než došlo k vlastní akci, jsem pociťoval zvědavost smíšenou s obavou, do jaké míry mě ta podívaná rozruší, i když jsem díky svým mizivým zkušenostem z pitevny a z operačních sálů nebyl tolik na pochybách, jak bych byl býval bez toho. Když začala téci krev a byly obnažovány nervy a svaly, zakoušel jsem směs znechucení a útrpnosti. Ale při druhém duelu, to musím přiznat, začalo mé lepší já ustupovat do pozadí; a když se rozběhl ten třetí a místnost se plnila tím podivně horkým pachem krve, začínal jsem, jak říkají Američané, vidět rudě.

A chtěl jsem víc. Podíval jsem se kolem sebe z tváře na tvář a ve většině z nich jsem jako v zrcadle viděl své vlastní pocity. Jestli je správné probouzet v moderním člověku tuto žízeň po krvi, pak je mensura zařízení užitečné. Ale je to správné? Chvástáme se, jak jsme civilizovaní a humánní, ale ti z nás, kteří nepřehánějí své pokrytectví až k sebeklamu, dobře vědí, že pod našimi naškrobenými náprsenkami číhají divoši se všemi divošskými pudry ničím nedotčenými. Tu a tam je těch divochů možná zapotřebí a vůbec se nemusíme bát, že vyhynou. Ale z druhé strany mi naopak připadá nerozumné je příliš vykrmovat.

Ve prospěch normálního souboje, když ho posuzujeme naprosto vážně, lze uvést řadu důvodů. Ale mensura neslouží vůbec žádnému dobrému účelu. Je to dětinství a dětinskosti ji nezbavuje ani fakt, že je to zábava krutá a brutální. Rány samy o sobě nemají žádnou opravdickou cenu; vznešenosti jim může dodat jen příčina, z které vznikly, nikoli jejich rozměr. Mezi světové hrdiny patří právem Vilém Tell; ale co bychom si pomysleli o členech klubu otců, založeném jenom za tím účelem, aby se ti otcové dvakrát týdně scházeli a sestřelovali kuší jablka s hlav svých synáčků? Ti mladí němečtí panáčci by přece všech

těch výsledků, na které jsou tak pyšní, zrovna tak dosáhli, kdyby škádli divoké kočky. Ale když někdo vstupuje do nějakého spolku jen a jen proto, aby se dal zohavit spoustou šrámů, tak se snižuje na úroveň tancujícího dervise. Cestovatelé nám vypravují o divoších z nitra Afriky, kteří vyjadřují své pocity při slavnostních příležitostech tím, že poskakují a do krve se mrskaří bičem. Aby je napodobovali v Evropě, to snad není nutné. Mensura je vlastně reductio ad absurdum skutečného souboje; a jestli Němci opravdu nevidí, jak je směšná, pak je můžeme pouze litovat, že nemají smysl pro humor.

Ale i když s veřejným míněním, které ospravedlňuje a nařizuje mensuru, nelze ani souhlasit, lze je aspoň pochopit. Mnohem těžší je najít nějaké vysvětlení pro universitní řád, který, i když ne zrovna doporučuje, tak přinejmenším schovává trpí opilství. V Německu se neopíjejí všichni studenti; těch, co nepijí, ba pilně studují, je dokonce většina. Ale tu menšinu, které se klidně přiznává nárok na to, aby mládež reprezentovala, tu zachraňuje před naprosto nepřetržitou ožralostí pouze schopnost - získaná ovšem za značnou cenu - proclatit půl dne a celou noc a zůstat i při tom jakž takž při smyslech. Na každého to stejně nepůsobí, ale mladík, ani ne dvacetiletý, který má postavu jako Falstaff a pleť jako Rubensův Bacchus, je v každém universitním městě zjev zcela běžný. Že německou děvku může uchvátit obličej pořezaný a posekaný tak, že vypadá jako smontovaný z všelijakých různorodých materiálů, které se k sobě vůbec nehodí, to je prokázán fakt. Ale sotva ji může vábit nafouklá tvář plná uhrů a "arkýř", který z ní trčí v takových rozměrech, že se kvůli němu celá ta konstrukce div nezřítí. Ale co se dá čekat, když pít piva zahajuje u něj už v deset dopoledne Frühschoppen a zakončuje ve čtyři ráno Kneipe.

Knajpa je něco takového, čemu my bychom řekli "pánská jízda", a může být velice nevinná nebo velice rabijácká, podle toho, jak je sestavena parta. Jeden student pozve své spolužáky, deset nebo sto, někam do lokálu a poskytne jim tolik piva a laciných doutníků, o kolik si řeknou, aby se dobře poměli a aby to sneslo jejich zdraví; hostitelem může být i sám Korps. I zde, jako všude, se setkáte s německým smyslem pro disciplínu a pořádek. Jakmile vstoupí nějaký nový příchozí, všichni, co sedí kolem stolu, vstanou, srazí podpatky a zasalutují. Když je společnost kompletní, zvolí se předseda, a ten má za povinnost udávat čísla písní, které se mají zpívat. Tištěné knížky s těmito písněmi jsou rozloženy po stole, vždycky jedna pro dva muže. Předseda ohlásí třeba číslo dvacet pět. "První sloka!" křikne a okamžitě všichni spustí; každou knížku mají mezi sebou dva a zpívají z ní zrovna tak, jak by dva věřící zpívali z jednoho zpěvníku v kostele. Po každé sloce je pauza, dokud předseda nedá povel k sloce další. Jelikož každý Němec je rutinovaný zpěvák a většina jich má slušný hlas, působí to dost pozoruhodně.

Způsob přednesu připomíná sice zpívání v kostele, ale slova těch písní moc často ten dojem zkorigují. Ať už jsou to však písně vlastenecké nebo sentimentální balady nebo odrhovačky, jaké by průměrného mladého Angličana hrozně šokovaly, všechny se od začátku do konce zpívají s přísnou vážností, bez jediného zasmání, bez jediného falešného tónu. Po poslední sloce zvolá předseda "prosit!", kdekdo odpoví "prosit!" a v příštím okamžiku jsou všechny sklenice prázdné. Pianista vstane a ukloní se a celá společnost se na oplátku ukloní jemu; a pak vstoupí Fräulein a znova naplní sklenice.

Mezi jednotlivými písněmi se pronášejí vzájemné připitky, ale je při nich pramálo veselí a ještě méně smíchu. Mezi německými studenty se pokládá za vhodnější pouhý úsměv a vážné přikývnutí na souhlas.

Neobvykle slavnostně se pije mimořádný připitek, zvaný salamandr, adresovaný některému z hostů jako zvláštní vyznamenání.

"Nyní," řekne předseda, "budeme 'třetí salamandra' (,Einen Salamander reiben')." Všichni vstaneme a stojíme v pozoru jako regiment.

"Sind die Stoffe parat?" táže se předseda.

"Sunt," odpovídáme jednohlasně.

"Ad exercitium salamandri," zvolá předseda a my se připravíme.

"Eins!" Drhneme sklenicemi do kruhu o stůl.

"Zwei!" A sklenice drnčí znova; a na "Tři!" opět.

"Pijte! („Bibite!“)"

Jako kdybychom byli řízení jediným mechanismem, všichni současně vyprázdníme sklenice a zvedneme je do výše.

"Eins!" zvolá předseda. Dna vyprázdněných sklenic krouží po desce stolu a vydávají zvuky, jako když ustupující vlna shrabuje oblázky s kamenité pláže.

"Zwei!" Ten rachot zaburácí znova a znova zmlkne.

"Drei!" Sklenice s jediným třesknutím dopadnou na stůl a my už zase sedíme na svých židlích.

Za povyražení se při knajpě pokládá, když se dva studenti navzájem urazí (žertem ovšem) a pak se vyzvou na souboj v pití. Určí se rozhodčí, naplní se dvě obrovité sklenice, ti dva mladíci si sednou proti sobě, každý s rukou na uchu nádoby, a kdekdo na ně upře pohled. Rozhodčí dá povel - a do hrdel duelantů začne okamžitě klokotat pivo. Vítězem je ten, kdo první třískne o stůl dokonale vyprázdněnou sklenicí.

Cizinec, který se chce zúčastnit knajpy a rád by si při ní počínal po německu, udělá dobře, když si ještě před zahájením všech procedur přišpendlí na klopku sáka lísteček se svým jménem a adresou. Německý student je vtělená zdvořilost, a ať je sám v jakémkoli stavu, vždycky se postará o to, aby se jeho host dostal nějakým způsobem ještě přede dnem bezpečně domů. Nemůže se ovšem od něho chtít, aby si pamatoval všechny adresy.

Kdosi mi vyprávěl, co se přihodilo třem hostům jedné berlínské knajpy, a jak to s nimi mohlo dopadnout tragicky. Ti cizinci byli odhodláni vzít to všechno zgruntu. Tento svůj úmysl jasně prohlásili, stržili potlesk, každý pak napsal svou adresu na vizitku a tu vizitku si přišpendlil před sebe na ubrus. A to byla chyba. Ty vizitky si měli, jak jsem už řekl, důkladně přišpendlit na sáka. Člověk si přece někdy přesedne jinam, najednou, aniž si to uvědomuje, se třeba octne na opačné straně stolu; ale ať se stěhuje kamkoli, stěhuje se v saku.

Někdy po půlnoci nadhodil předseda, že by ti, co se ještě udrží na nohou, mohli chovat bezstarostněji, kdyby napřed někdo dopravil do postelí pány, kteří už nejsou schopni zvednout hlavu se stolu. Mezi těmi, kteří už o všechno, co se kolem nich děje, nadobro ztratili zájem, byli i ti tři Angličané. O těch bylo rozhodnuto naložit je pod dohledem jednoho relativně střízlivého studenta do drožky a vrátit je domů. Kdyby byli celý večer zůstali sedět na svých původních místech, všechno mohlo být v pořádku; ale oni naneštěstí pobíhali sem a tam a teď nikdo nevěděl, který pán patří ke které vizitce; především to nevěděli oni sami. Ale za toho všeobecného rozjaření si z toho zřejmě nikdo nedělal těžkou hlavu. Byli tu tři páni a tři adresy. Usoudilo se nejspíš, že i kdyby došlo k omylu, ráno se to stejně správně roztřídí. No odnesli prostě ty tři pány do drožky, ten relativně střízlivý student si vzal do ruky ty tři vizitky a drožka odstartovala, zatímco celá společnost hulákala "sláva!" a "dobré pořízení!"

Německé pivo má jednu výhodu: člověk po něm není opilý tak, jak výrazu opilý rozumíme v Anglii. Většinou se nechová závadně; prostě zvadne. Není mu do řeči; chce být sám a touží spát; a je mu úplně

jedno kde - kdekoli.

Vedoucí té čtyřčlenné party dal zastavit u nejbližší adresy. Vyvlekl z drožky svůj nejhorší případ; vrozený instinkt mu radil, toho aby se zbavil nejdřív. Spolu s drožkářem ho vynesl na schody penziónu a zazvonil. Otevřít přišel ospalý portýr. Odtáhli své břímě do domu a rozhlíželi se, kam je složit. Dveře do jednoho pokoje byly náhodou otevřeny; a nikdo tam nebyl; co lepšího si mohli přát? Zanesli ten svůj ranec dovnitř. Zbavili ho jen toho, co se z něho dalo stáhnout snadno, a uložili ho do postele. A pak se student i drožkář, sami se sebou velice spokojení, vrátili do vozu.

U další adresy zastavili znova. Tentokrát se po jejich zazvonění objevila dáma v kimonu a s knížkou v ruce. Německý student se podíval na hořejší z těch dvou vizitek, co mu zbyly v ruce, a ptal se, má-li to potěšení hovořit s paní Y. Náhodou měl a šlo samozřejmě pouze o potěšení z jeho strany. Vyložil paní Y, že ten pán, co momentálně spí na zemi u zdi, je její manžel. To, že se s ním zase shledává, v ní nevyvolalo pražádné nadšení; otevřela prostě dveře do ložnice a vzdálila se. Drožkář a student odnesli toho spícího dovnitř a položili ho na postel. S jeho svlékáním se už neobtěžovali, na to byli moc unavení. Domácí paní už ani nezahlédlí, a tak se vytratili, aniž se odporoučeli.

Poslední vizitka patřila starému mládenci, ubytovanému v jednom hotelu. Svého posledního spáče odvezli tedy do toho hotelu, tam ho svěřili nočnímu portýrovi a víc se o něj nestarali.

Vraťme se teď na adresu, kam byl doručen ten první balík. Tam to bylo takhle: Asi tak osm hodin před tím doručením pravil pan X paní X: "Už jsem ti říkal, miláčku, že jsem na dnešní večer pozván na takovou sešlost, které se, tuším, říká knajpa?"

"Ano, o něčem takovém ses mi zmínil," odpověděla paní X. "Co to je, ta knajpa?"

"To je taková mládenecká parta, miláčku, kde se scházejí studenti, aby si zazpívali a popovídali... a zakouřili a... a tak podobně, víš."

"Aha. Tak to doufám, že se tam budeš dobře bavit," řekla paní X, která byla moc milá a rozumná.

"No, bude to zajímavé," soudil pan X. "Už dlouho si přeju to poznat. Možná že..." dodal, "chci říct, že není vyloučeno, že přijdu domů kapánek pozdě."

"Čemu říkáš pozdě?" ptala se paní X.

"To je těžké odhadnout," odpověděl pan X. "Víš, tihle studenti, to je nevázaná chasa, a když je jich víc pohromadě... A pak, tam jsou, myslím, pořád samé přípitky. Já nevím, jak to na mě bude působit. Když se mi naskytne nějaká příležitost, tak se ztratím brzy. ...ovšem, když to bude možné tak, abych je tím neurazil. Ale když to nepůjde..."

Na to řekla paní X, což, jak jsem se už zmínil, byla žena rozumná: "Měl by sis těm lidem, co jim ten penzión patří, říct, aby ti půjčili klíč od domu. A já budu dneska spát s Dolly, takže mě nebudeš rušit, ať už přijdeš kdykoli."

"To je báječný nápad," souhlasil pan X. "To by mě mrzelo, kdybych tě v noci rušil. Ale já stejně přijdu jako myška a rovnou vklouznu do postele."

Někdy uprostřed noci, či možná už k ránu, se Dolly, což byla sestra paní X, posadila na posteli a chvíli naslouchala.

"Jenny," řekla, "jsi vzhůru?"

"Jsem, holka" odpověděla paní X. "To nic. Spi dál."

"Ale co to je?" ptala se Dolly. "Nemyslíš si, že je to požár?"

"Já si myslím," odvětila paní X, "že to je Percy. Patrně ve tmě o něco zakopl. Nic se neboj, holka, a klidně spi dál."

Ale jen Dolly znova zadřímala, paní X, která byla dobrou manželkou, si řekla, že se tiše vykrade z ložnice a dohlédne, aby bylo s Percym všechno v pořádku. A tak si vzala župan a trepky a plížila se chodbou ke svému vlastnímu pokoji. Ale probudit toho pána, co tam ležel na posteli, to by bylo chtělo zemětřesení. Paní X si rozsvítila svíčku a přikradla se k němu.

Ale nebyl to Percy; ani to nebyl nikdo Percymu podobný. Tento muž, to bylo paní X naprosto jasné, se nikdy, za žádných okolností, nemohl stát jejím manželem. Tak, jak vypadal teď, probouzel u ní dokonce vyslovený odpor. Jejím jediným přáním bylo, aby se ho co nejrychleji zbavila.

Ale bylo na něm něco, co jí připadalo povědomé. Přistoupila k němu blíž a podívala se na něj pozorněji. A pak si vzpomněla. No ovšem, to je přece pan Y, u něhož hned ten první den, jak přijeli do Berlína, byli s Percym na večeři.

Ale co dělá tady? Postavila svíčku na stůl, posadila se a hlavou v dlaních se zamyslela. A najednou jí svítko. S tímhle panem Y šel přece Percy na tu knajpu. A došlo k omylu. Pan Y byl dopraven na adresu Percyho. A Percy v tuhle chvíli...

Vyvstaly před ní hrůzné možnosti, vyplývající z této situace. Vrátila se do pokoje k Dolly, spěšně se oblékla a potichu se odplížila dolů. Na ulici chytila naštěstí drožku a dala se zavést k paní Y. Drožkáři řekla, aby na ni počkal, a vyletěla nahoru a neodbytně zazvonila. Zase přišla otevřít paní Y, pořád v tom kimonu a s tou knížkou v ruce.

"Paní X!" zvolala. "Co vás k nám přivádí?"

"Můj manžel!" - To bylo to jediné, nač se v tom okamžiku paní X vmohla. - "Je tady?"

"Paní X!" zajíkla se paní Y a vytáhla se do své plné výšky. "Jak se opovažujete...?"

"Jéje, prosím vás, nevykládejte si to špatně," žadonila paní X. "Všechno je to jenom takové strašlivé nedopatření. Chudáka Percyho museli zřejmě místo k nám domů přinést sem k vám, určitě ho sem museli přinést. Jděte se, prosím vás, kouknout."

"Nerozčilujte se, drahoušku," pravila paní Y, která byla mnohem starší a mnohem mateřštější. "Přinesli ho sem ani ne před půl hodinou, a já, abych vám řekla pravdu, jsem se na něj ani nepodívala. Je támhle v tom pokoji. Myslím, že si ani nedali tolik práce, aby mu stáhli boty. Když zachováte klid, dostaneme ho dolů a domů a nikdo kromě nás dvou o tom nebude nic vědět."

Paní Y byla, jak vidno, přímo žhavá, aby paní X pomohla.

Rázně otevřela dveře ložnice a paní X tam vstoupila. A v momentě z ní byla zase venku a tvář měla bílou a vyděšenou.

"To není Percy," vydechla. "Co mám dělat?"

"Tak takovýhle omyl byste se dopouštět neměla!" řekla paní Y a sama vykročila k ložnici.

Paní X ji zarazila. "Ale váš manžel to taky není."

"Nesmysl!" řekla paní Y.

"Není, vážně," trvala na svém paní X. "Já to musím vědět, protože od toho zrovna jdu, ten spí v Percyho posteli."

"A jak se tam dostal?" zahřměla paní Y.

"Dopravili ho tam, uložili ho tam," vysvětlovala paní X a dala se do pláče. "To právě mě přivedlo na myšlenku, že Percyho museli dát k vám."

Ženy zíraly jedna na druhou; hodnou chvíli bylo ticho, přerušované pouze chrápáním toho pána za dveřmi, které zůstaly pootevřeny.

"Ale kdo je teda tamten?" promluvila konečně paní Y, která se vzpamatovala první.

"Nevím," odpověděla paní X, "toho jsem nikdy neviděla. "Nemůže to být nějaký váš známý?"

Ale paní Y pouze přibouchla dveře.

"Co budeme dělat?" ptala se paní X.

"Já vím, co udělám já," řekla paní Y. "Já pojedu s vámi k vám a vyzvednu si svého manžela."

"Ale on tvrdě spí," namítala paní X.

"Ten spí, co ho znám," odvětila paní Y, zapínajíc si plášť.

"Ale kam se poděl Percy?" vzlykala chudinka paní X, když spolu sestupovaly se schodů.

"To je otázka," pravila paní Y, "kterou musíte zítra položit jemu."

"Když vyvádějí takovýhle přehmaty," řekla paní X, "tak se vůbec nedá říct, co všechno s ním mohli provést."

"Ráno to všechno vyšetříme," konejšila ji paní Y.

"Ty knajpy, to je pěkná ohavnost," prohlásila paní X. "Do žádné už Percyho nepustím. Nikdy. Jaktěživa."

"Drahoušku," poznamenala paní Y, "když si bude hledět svých povinností, sám už nebude do žádné chtít." A proslýchá se, že doopravdy nechtěl.

Ale, jak jsem už řekl, chyba byla v tom, že si vizitky přišpendlili na ubrusy, a ne na saka. A za každou zmýlenou bývá člověk na tomhle světě moc přísně potrestán.

Kapitola, jak se na kapitolu na rozloučenou sluší, vážná - Němec z anglosaského hlediska - Prozřetelnost v uniformě a s přílbou - Ráj pro pitomce, kteří si s ničím nevědí rady - Německé svědomí; jeho agresivnost - Jak se patrně v Německu věší - Co se stane s hodnými Němci, když umřou - Vojácké pudy; stačí na všechno? - Němec coby obchodník - Jak se drží při životě - Moderní žena, zde jako všude jinde - Co se dá říci proti Němci jakožto národu - Je po čundru.

XIV

"Téhle zemi by dokázal vládnout každý," pravil George. "I já bych jí dokázal vládnout."

Seděli jsme v zahradě Kaiser Hofu v Bonnu a dívali jsme se dolů na Rýn. Byl to poslední večer našeho čundru; zítřejší časně ranní vlak měl už být začátkem konce.

"Všechno, co bych chtěl, aby národ dělal, bych napsal na kus papíru," pokračoval George, "dal bych to u nějaké dobré firmy ve spoustě kopií vytisknout, ty kopie bych dal vyvěsit po všech městech a vesnicích - a tím by bylo všechno vyřízeno."

V tom mírném, poddajném Němci z dneška, jehož jedinou ctižádostí je, jak se zdá, platit daně a dělat to, co mu nařizují osoby, jež se Prozřetelnosti zlíbilo mu určit za vrchnost, je upřímně řečeno těžké odhalit nějaké stopy po jeho divokém předkovi, který si svou osobní svobodu opatroval jako oko v hlavě; který si sice ustanovil soudce, ale jen jako poradce, a právo výkonu rozsudku ponechal svému kmeni; který byl sice věrný svému náčelníkovi, ale poslouchat ho, to by bylo bývalo pod jeho důstojnost. V dnešním Německu se toho hodně namluví o socialismu, ale to je socialismus, který by byl pořád tím starým despotismem, jenže pod jiným jménem. Individualismus nemá pro německého voliče pražádný půvab. On si přeje, ba přímo touží být ovládán, a ve všem všudy řízen. O vládě nad sebou vůbec nediskutuje, pouze o její formě. Policajt, to je pro něj - a podle všeho bude vždycky - náboženství. V Anglii se na ty své muže v modrém díváme jako na neškodnou nutnost. Průměrnému občanovi posouzí nanejvýš jako ukazatelé cesty, ačkoli v rušných částech města se najednou projeví jejich užitečnost, když převádějí přes ulici staré dámy. Za tyto služby k nim pocít'ujeme vděčnost, ale jinak se jimi v myšlenkách moc nezabýváme. Naproti tomu v Německu je policajt uctíván jako nějaký malý bůh a milován jako anděl strážce. Německému dítěti představuje kombinaci svatého Mikuláše a bubáka. To od něho má veškerou dobro: Spielplätze, kde si může hrát a kde jsou houpačky a kolovadla, kupy písku, o které se dá válčit, koupaliště a zábavné parky; a on taky trestá každé darebáctví. Každý hodný chlapec a každá hodná holčička v Německu žijí v naději, že se zavděčí policajtům. Když se na ně policajt usměje, tak se neznají pýchou. S německým dítětem, jež policajt pohladil po hlavince, je to k nevydržení; jeho nadutost je nesnesitelná.

Německý občan je voják a policajt je jeho důstojník. Policajt mu nařizuje, kudy má kráčet po ulici, a jak rychle má kráčet. Policajt stojí před každým mostem, aby Němci řekl, jak má ten most přejít; kdyby tam žádný policajt nestál, Němec by se tam asi posadil a čekal, až odteče řeka. Na nádraží ho policajt zamkne do čekárny, kde si nemůže ublížit. A když přijde patřičný čas, vytáhne ho ven a předá ho průvodčímu, což je zase policajt, jenže v jiné uniformě. Průvodčí mu řekne, kam si má ve vlaku sednout a kdy má vystopit, a dohlédne na to, aby skutečně vystoupil. V Německu na sebe neberete žádnou odpovědnost. Všecko se zařídí za vás a zařídí se to dobře. Že byste se o sebe dovedli postarat sami, to se nepředpokládá; a taky se vám nevyčítá, že se o sebe postarat nedokážete; postarat se o vás, to je povinností německého policajta. A když se vám něco stane, tak pro něj není omluvou, že jste třeba pitomec, který si s ničím neví rady. Ať jste kdekoli a děláte cokoli, jste pod jeho dozorem a on o vás pečuje - a dobře o vás pečuje, to se mu nedá upřít.

Když se ztratíte, on vás najde, když ztratíte něco, co vám patří, on vám to objeví. Když nevíte, co

vlastně chcete, on vá to poví. Když chcete něco, co byste mít měl, on vám to sežene.

V Německu není zapotřebí soukromých právních poradců. Když chcete koupit nebo prodat dům či pole, celý ten převod provede stát. Když vás někdo ošidil, stát za vás vede proces. Stát vás ožení, pojistí, a dokonce si s vámi o nějaký ten pakatýlek i zahraje.

"Ty se postarej o to, aby ses narodil," říká německá vláda německému občanovi, "o všechno další se už postaráme my. Doma i mimo domov, ve zdraví i v nemoci v zábavě i v práci, všude ti řekneme, co máš dělat, a dohlédneme, abys to skutečně dělal. Ty si prostě s ničím nedělej starosti."

A Němec si je nedělá. Když nemůže najít žádného policajta, tak putuje a putuje, až dojde k nějaké policejní vyhlášce na zdi. Tu si přečte; a pak jde udělat to, co ta vyhláška nařizuje.

Vzpomínám si, že jsem v jednom německém městě - které to bylo, to už jsem zapomněl, ale to taky není důležité, protože tohle se mohlo stát v kterémkoli německém městě - viděl otevřenou bránu do zahrady, kde se měl zrovna pořádat koncert. Nikomu, kdo by byl chtěl tou bránou vstoupit a dostat se tak na koncert bez placení, nestálo vůbec nic v cestě. Z těch dvou bran, které byly asi čtyři sta metrů od sebe, tahle byla dokonce mnohem příhodnější. A přece se ani jediný člověk z toho davu, který proudil kolem, nepokusil tou bránou projít. Všichni se v žáru slunce usilovně plahočili až k tomu druhému vchodu, kde stál chlapík, který vybíral vstupné.

Viděl jsem německé kluky, jak roztouženě stojí na pokraji prázdné ledové plochy na zamrzlé řece. Celé hodiny tu mohli bruslit a nikdo by o tom byl nevěděl. Policajti stáli u přeplněného kluziště, které bylo skoro kilometr odtud za záhybem řeky. Nic tedy těm klukům nebránilo, aby na ten led vstoupili, jenom vědomí, že tady se to nesmí.

Takovéhle věci nutí člověka k vážnému zamyšlení, jsou-li vůbec ti Teutoni příslušníky toho hříšného řádu lidí. Není možné, že ten krotký, učenlivý lid jsou vlastně andělé, sestoupivší na zem kvůli sklenici piva, která, jak je jim známo, jenom v Německu stojí za pití?

V Německu jsou silnice na venkově vroubeny ovocnými stromy. Muže nebo chlapce, který by si chtěl utrhnout a sníst nějaké ovoce, nezaráží žádný jiný hlas než hlas svědomí. V Anglii by něco takového vyvolalo veřejné pohoršení. Děti by po stovkách umíraly na cholera. Lékaři by si ubíhali nohy, jak by se snažili zdolat přirozené následky nezřízeného požívání kyselých jablek a nezralých ořechů. Hlas veřejnosti by se dožadoval toho, aby takové ovocné stromy byly oploceny, a tím zneškodněny. To by se pěstitelům ovoce rozhodně netrpělo, aby ve snaze ušetřit si výlohy za zdi a ploty rozsévají po celém národě choroby a smrt.

Ale v Německu ujde takový kluk spoustu kilometrů po liduprázdné silnici, lemované ovocným stromovím, aby si ve vesnici na druhém konci té cesty koupil pár laciných hrušek. Že miji ty nehlídané stromy, prohýbající se pod tíhou zralých plodů, tak nevšímavě, to duch anglosaský považuje za hanebné promrhání příležitosti, za pohrdání požeňnými dary prozřetelnosti.

Nevím, je-li tomu tak doopravdy, ale jak jsem poznal německou povahu, vůbec bych se nepodivil, kdybych slyšel, že když v Německu odsoudí někoho k smrti, dají mu kus provazu a řeknou mu, aby se šel pověsit sám. To by státu ušetřilo spoustu starostí a já si takového německého kriminálního dovedu živě přestavit, jak si ten kus provazu nese domů, tam jak si pozorně předčítá policejní instrukce a jak je ve své vlastní kuchyňce do puntíku splňuje.

Němci jsou hodní lidé. Jako celek jsou snad nejhodnější na světě; jsou to lidé milí, nesobečtí, laskaví. Jsem přesvědčen, že většina jich přijde do nebe. Když je člověk porovná s jinými křesťanskými národy

světa, tak ho to dokonce nutí k závěru, že celé nebe je výrobek převážně německý. Jenom nechápu, jak se tam vlastně dostanou. Že by dušička německého jednotlivce měla tolik iniciativy, aby sama od sebe vyletěla nahoru a zaklepala u svatého Petra na bránu, tomu věřit nemohu. Já osobně si myslím, že ty dušičky jsou tam dopravovány po skupinkách a vpouštěny dovnitř pod dozorem zesnulého policajta.

Carlyle říká o Prusech - a platí to o celém německém národě - že jejich hlavní předností je učenlivost, s jakou se nechají vydrilovat. O Němcích se dá říci, že je to národ, který půjde kamkoli a udělá cokoli, když se mu to nařídí. Vycepujte si Němce a pošlete ho pod dozorem někoho v uniformě do Afriky nebo do Asie, a určitě z něho bude znamenitý kolonizátor, který dokáže čelit všem nesnázím zrovna tak, jako by dokázal čelit i samému d'áblu, kdyby se mu to poručilo. Ale těžko si ho lze představit jako průkopníka. Kdyby měl něco zařizovat samostatně, to by moc brzy ztratil glanc a umřel, nikoli proto, že by mu chyběla intelligence, ale proto, že by si sám prostě na nic netroufl.

Němec je už tak dlouho vojákem Evropy, že mu vojáctví přešlo do krve. Vojáckých ctností, těch má přemíru; ale projevují se na něm i stinné stránky vojenského výcviku. Slyšel jsem o jednom německém sluhovi, nedávno puštěném z kasáren, kterému jeho pán nařídil, aby do jistého domu odnesl dopis a počkal si na odpověď. Ubíhaly hodiny a ten chlapík se nevracel. Jeho pán, udivený a zneklidněný, šel tedy za ním. A našel ho stát před tím domem, kam ho poslal, s odpovědí v ruce. Sluha tam čekal na další rozkazy. Ta historka zní přehnaně, ale já osobně jí věřím.

Zvláštní je, že tentýž člověk, který coby jednatel je bezradný jako děcko, se v momentě, kdy si oblékne uniformu, změní v inteligentního tvora, schopného převzít odpovědnost a iniciativu. Němec umí vládnout jiným a vládě jiných se podrobit, ale sám sobě vládnout neumí. Snad by se tomu dalo odpomoci tím, že by se každý Němec vycvičil na důstojníka a pak se stal podřízeným sebe samého. V tom případě by si dozajista velel rozvážně a prozíravě a dbal by i na to, aby sám sebe vzorně a akurátně poslouchal.

Že se německá povaha dostala do těchto kolejí, za to pochopitelně nesou odpovědnost především školy. Ustavičným jejich učivem je plnění povinností. Krásný ideál pro každý národ; ale než se člověk do toho plnění dá, měl by si přát mít jasně vyloženo, co to vlastně je, ta jeho povinnost. Němec si pod tím pojmem podle všeho představuje "slepu poslušnost vůči všemu, co má na sobě uniformu". To je pravý protiklad názorů anglosaských; ale ježto jak Anglosasové tak i Germáni prosperují, musí být na obou těch metodách něco dobrého. Němci měli až dosud setsakramentské štěstí, že byli mimořádně dobře vedeni a řízeni; půjde-li to tak dál, bude to s nimi dobré. Do malérů se dostanou, až se v té mašinérii, co jim vládne, nějakým nedopatřením něco porouchá. Ale možná že ta jejich metoda má tu výhodu, že produkuje nepřetržitou zásobu dobrých vládců; zatím to na to vypadá.

Jako obchodník bude Němec, jestli se jeho povaha důkladně nezmění, podle mého náhoru vždycky pokulhávat za svým anglosaským konkurentem; a to kvůli svým ctnostem. Pro něho totiž život znamená něco mnohem důležitějšího než pouhou honbu za bohatstvím. Národ, který uprostřed dne zavírá na dvě hodiny své banky a poštovní úřady, aby se mohl rozejít do svých domovů, pochutnat si v kruhu rodinném na vydatném obědě a jako zákusek si patrně ještě dát šlofika, nemůže přece doufat - a pravděpodobně si to ani nepřeje - že by mohl konkurovat národu, který jí vstojí a spí s telefonem u postele. V Německu ovšem neexistují, aspoň zatím, tak značné třídní rozdíly, aby z boje o postavení byla otázka života a smrti, jako je tomu v Anglii. S výjimkou pozemkové šlechty, do jejíhož panství proniknout nelze, nehrají společenské stupně valnou roli. Paní profesorová a paní svícnařová se každý týden scházejí na Kaffeeklatsch a vyměňují si klípky jako rovný s rovným. Pronajímatel koňských potahů a lékař spolu družně popíjejí ve své oblíbené pivnici. Mohovitý stavitel, když se s prostorným krytým vozem chystá na výlet do přírody, pozve svého políra a svého krejčího, aby i se svými rodinami jeli s ním. Každý dodá příslušný příděl pití a proviantu, a když se vrací domů, všichni zpívají sborem stejné písničky. Dokud se tyto poměry udrží, nebude Němec nucen obětovat nejlepší léta svého života na to, aby si nahromadil dost peněz k zabezpečení stáří. Jeho choutky a - což je ještě důležitější - choutky jeho ženy jsou nenákladné.

V bytě nebo ve vilce má rád zařízení se spoustou červeného plyše a hodně pozlacené a nalakované; tak se mu to líbí; a asi to není o nic nevкусnější než padělaný nábytek alžbětinský, kombinovaný s imitací Ludvíka XIV., to vše v záři elektrického světla a pod záplavou fotografií. Stěny domu si zvenčí dá patrně omalovat od místního umělce; bude tam mít krvavou bitvu, v jejíchž spodních partiích se budou dost nevhodně vyjímat domovní dveře, ale zato kolem oken ložnice se mu bude v jakémsi oparu trepotavě vznášet Bismarck. Pokud jde o staré mistry, úplně mu stačí, že je má ve veřejných obrazárnách; a jelikož statut Vaterlandu neobsahuje dosud heslo "slavné osobnosti do vašich domovů", nic Němce nenutí, aby vyhazoval peníze za přeměnu svého obydlí ve skladiště starožitností.

Němec je bumbrlíček. V Anglii pořád ještě existují statkáři, kteří sice tvrdí, že hospodařit na statku rovná se hladovět, ale s chutí se sedmkrát denně důkladně najedí. Po celém Rusku se jednou do roka pořádají týden trvající hody, během nichž umře mnoho lidí, protože se přejedli lívanci; ale to jsou náboženské svátky a je to výjimka. Ale Němec, když se to vezme kolem dokola předčí jako jedlík všechny národy světa. Vstává časně a už při oblékání do sebe hodí několik šálků kávy a aspoň šest teplých rohlíků namazaných máslem. Ale teprve v deset hodin zasedne k něčemu, čemu se opravdu dá říci jídlo. V jednu nebo v půl druhé se pak koná hlavní oběd. Ten bere Němec velice vážně a prosedí u něho pár hodin. Ve čtyři se odebere do kavárny, kde jí dorty a napájí se čokoládou. Večer zasvěti jídlu celý - nikdy, nebo jen málokdy, jedné večeri o několika chodec, ale celé sérii drobných zakousnutí; tak asi v sedm si dá láhev piva a jednu nebo dvě belegte Semmeln; o přestávce v divadle další láhev piva a malý Aufschnitt; před návratem domů láhvinku bílého vína a Spiegeleier; a než zaleze na kutě, ještě kousek sýra nebo páreček, což spláchne zase nějakým tím pivem.

Ale není gurmán. Francouzští kuchaři a francouzské ceny nejsou v jeho restauracích pravidlem. Svému pivu a levným domácím bílým vínům dává přednost před mnohem dražšími víny bordeauxskými a šampaňskými. A vlastně asi dělá dobře; člověka totiž maně napadá, že francouzskému vinaři, když dodává láhev vína do německého hotelu nebo obchodu, musí strašit v hlavě Sedan. Byla by to ovšem bláhová pomsta, protože to zpravidla není Němec, kdo to víno vypije; ten trest by stihl nějakého nevinného Angličana na cestách. Ale kdoví, možná, že si ti francouzští dodavatelé vzpomínají i na Waterloo a říkají si, že skórují v každém případě.

Luxusní zábavy se v Německu nenabízejí a nikdo se o nich neshání. Všude po celém Vaterlandu se žije domácky a kamarádsky. Němec nepěstuje nákladné sporty, které by ho stály peníze, nebuduje honosné obchodní budovy, které by musel udržovat, nechodí do společností pyšných na své měšce, kvůli kterým by se musel parádit. Svě hlavní potěšení, sedadlo v opeře nebo na koncertě, si může pořídit za pár marek; a jeho žena a jeho dcery tam chodí v šatech spíchnutých doma a s šálem přes hlavu. Ten nedostatek okázalosti po celé zemi je pro oko Angličanovou namouduši až osvěžující. Privátní kočár tam člověk uvidí jednou za uherský měsíc a drožku si Němec zavolá, jenom když se nedá použít levnější a čistší tramvaje.

Takovým způsobem si Němec uchovává svou nezávislost. Německý obchodník se ani k svémku zákazníkovi servilně nelísá. Jednou jsem v Mnichově doprovázel jistou Angličanku, když si vyšla na nákup. Byla zvyklá nakupovat v Londýně a v New Yorku a tak nad vším, co jí mnichovský obchodník ukazoval, ohrnovala nos. Ne že by se jí to zboží nelíbilo; ale měla už takovou metodu. Vykládala, že většinu těch věcí by jinde mohla dostat levněji a v lepším provedení; nemyslela si to doopravdy, byla prostě toho názoru, že takhle se s obchodníky mluvit má. Řekla mu, že to, co má na kladě, je nevкусné - ale nemyslela to urážlivě, to byla, jak už jsem řekl, její metoda - a že má malý výběr; že jeho zboží není moderní, že je tuctové, že vypadá neslušivě. Obchodník se s ní nepřel; nic jí nevymlouval. Dal všechny ty věci zpátky do patřičných krabic, krabice uložil zpátky do patřičných regálů, odešel do pokojíku za krámem a zavřel za sebou dveře.

"To už se sem nevrátí?" ptala se ta dáma, když uplynulo několik minut.

Její tón vyjadřoval ani ne tak otázku, jako spíš projev čiré netrpělivosti.

"Pochybuji," odvětil jsem.

"A proč ne?" ptala se velice udiveně.

"Asi je z vás otrávený," odvětil jsem. "S největší pravděpodobností si teď za temi dveřmi čte noviny a pokuřuje z dýmky."

"Co je to za divného obchodníka," pravila má známá, sebrala své balíčky a rozhořčeně vyšla z krámu.

"To je jejich způsob," vysvětloval jsem jí. "Tady máte zboží; jestli chcete, můžete je mít. Jestli je nechcete, tak jsou skoro radši, když vůbec nepůjdete dovnitř a nebudete o něm mluvit."

Jindy jsem v kuřáckém salónku jistého německého hotelu vyslechl od jednoho mladého pána z Anglie historku, kterou bych si byl, být na jeho místě, nechal pro sebe.

"Vůbec nemá smysl," pravil ten mladý pán, "chtít s Němcem smlouvat. To je něco, pro co nemá buňky. V jednom krámu na George Platz jsem viděl první vydání Loupežníků. Šel jsem dovnitř a ptal jsem se, kolik ta knížka stojí. Za pultem stál takový divný starý pavouk. Povídá, 'Pěťadvace marek,' a dál si četl. Já mu povídám, že jsem před několika dny viděl ještě zachovalejší výtisk za dvacku - tak se přece mluví, když chce člověk smlouvat, to už je taková usance. Ale on se zeptal: 'Kde?' Povídám mu, že v jednom krámě v Lipsku. A on mi navrhl, ať se tam teda vrátím a koupím si to tam; bylo mu zřejmě úplně jedno, jestli se mnou udělá obchod, nebo ne. Povídám:

„Tak kolik za to doopravdy chcete?“

„Jak jsem řek,' odpověděl. 'Pěťadvacet marek.' Byl to hrozně nerudný dědek.

Povídám: „Takovou cenu to nemá.“

„To já neříkám, že má,' štěkl na mě.

Povídám: „Dám vám za to deset marek.' A myslel jsem si, že nakonec vezme dvacet.

Dědek se zvedl. Říkal jsem si, že vyleze před pult, aby tu knížku vyndal z výlohy. Ale on šel místo toho přímo ke mně. Byl to dost veliký chlap. Popadl mě za ramena, vystrkal mě z krámu na ulici a s prásknutím za mnou zabouchl dveře. V životě mě nic tak nepřekvapilo."

"Třeba ta knížka za těch pěťadvacet marek stála," nadhodil jsem.

"Ovšemže za ně stála!" odvětil. "Ale takhle se přece nekšeftuje!"

Jestli něco změní německou povahu, tak to bude německá žena. Ona sama se mění velice rychle - dělá pokroky, jak my tomu říkáme. Ještě před deseti lety by si žádná německá žena, dbalá své reputace a hledící se provdat, nebyla troufla sednout na kolo; dneska jich po celé zemi sviští tisíce. Staří lidé nad nimi kroutí hlavou; ale mladíci, jak jsem viděl, je dohánějí a pak jedou vedle nich. Ještě před nedávnem se v Německu pokládalo za neženské, aby slečna dovedla na kluzišti dělat kroužky. Pro slečnu se při bruslení slušelo, aby se bezvládně pověsila na nějakého mužského příbuzného. Teď už si někde v koutě trénuje osmičky, a když jí nepřijede na pomoc nějaký mládenec, tak trénuje samostatně. Hraje tenis a

jednou jsem pozoroval - z bezpečného místa ovšem - jak řídí lovecký dvoukolák s kabinkou pro psy.

Skvěle vzdělaná, to je odjakživa. V osmnácti mluví dvěma až třemi jazyky a z literatury toho už mnohem víc zapomněla, než kolik průměrná Angličanka vůbec přečetla. Ale zatím jí to její vzdělání nebylo k ničemu. Po svatbě se ulidila do kuchyně a honem koukala, aby si z hlavy všechno vyházela a nechala si tam místo jenom na špatné vaření. Ale dejme tomu, že se jí v té hlavě rozbřeskne a přijde na to, že žena zrovna tak nesmí zasvětit celý život domácí dřině, jako ze sebe muž nepotřebuje dělat jen a jen stroj na kšeftování. Dejme tomu, že se v ní zrodí ctižádost podílet se na životě společnosti a národa. Pak by vliv takového partnera, tělesně zdravého, a proto duševně průbojného, byl rozhodně trvalý a dalekosáhlý.

Je totiž nutno mít na paměti, že německý muž je mimořádně sentimentální a vlivu žen nesmírně snadno podléhá. Říká se o něm, že je to výtečný milenec, ale mizerný manžel. Ale to si zatím zavinují samy ženy. Němka, jakmile se provdá, neodsune jenom všechnu romantiku na vedlejší kolej; ona s ní udělá něco mnohem horšího: popadne koště a vůbec ji vymete z domu. Už jako děvče se jakživa neuměla strojit; ale ako manželka svlékne i to, co přece jen dřív nosila, a začne se balit do všech nejrozimanitdějších hadrů, jaké v domě vystrachá; takový aspoň dělá dojem. A postavu, která by často mohla být ke cti Junoně, a plet', za jakou by se nemusel stydět zdravý anděl, začne soustavně a rozvážně ničit. Své vrozené právo na obdiv a zbožňování prodá za porci sladkostí. Odpoledne co odpoledne ji uvidíte, jak se ve své kavárně cpe těžkými šlehačkovými dorty, které splachuje mohutnými loky čokolády. A tak je zakrátko tlustá, rozkynutá, nepohyblivá a naprosto nelákavá.

Až Němka nechá svého odpoledního kafička a svého večerního piva, až bude pěstovat pohyb, aby si udržela postavu, a až bude v manželství číst něco jiného než kuchařku, zjistí německá vláda, že má co dělat s novou a neznámou veličinou. Už teď se člověk všude po celém Německu setkává s neomylnými známkami faktu, že německé Frauen ustupují modernějším Damen.

Právně můžeme být zvědaví, co z toho vzejde. Vždyť německý národ je ještě mladý a pro svět je důležité, jak dospěje. Němci jsou lidé dobří a roztomilí, kteří by mohli vydatně napomáhat k tomu, aby svět byl lepší.

Mají, toť se ví, své chybičky. Ale sami nevědí, že je mají; jsou o sobě přesvědčeni, že jsou dokonalí, a to je od nich zpozdilost. V tom svém sebevědomí jdou dokonce tak daleko, že si myslí, že jsou lepší než Anglosasové; a to už je nepochopitelné; to už si snad jenom tak hrají.

"Mají sice své přednosti," pravil George, "ale jejich tabák, to je celonárodní hřích. Já jdu spat."

Vstali jsme, opřeli jsme se o nízké kamenné zábradlí a pozorovali jsme, jak po mírné, temné řece tancují světýlka.

"Když se to vezme kolem dokola, tak to byl moc příjemný čundr," pravil Harris. "Docela se už těším domů, ale zároveň, jestli mi rozumíte, mě mrzí, že už je po všem."

"Co je to vlastně ,čundr' ?" zeptal se mne George. "Jak bys to vyložil?"

"Čundr," vysvětloval jsem, "to je putování, ať už dlouhé nebo krátké, které nikdy nekončí. To jediné, čím se řídí, je nutnost vrátit se ve stanovený čas na místo, z kterého člověk vyšel. Někdy se jde živými ulicemi, někdy po polích nebo álejemi; někdy máme na tu vycházku několik hodin, ale někdy i několik dní. Ale ať už trvá dlouze nebo krátce, ať už vede tudy nebo jinudy, nikdy se nezbavíme myšlenky na ten sypající se písek. Na mnohé lidi cestou kývneme a na mnohé se usmějeme; s některými se zastavíme na chvilku řeči; a s několika nemnohými jdeme kousek společně. Moc věcí nás zaujme a často se cítíme dost unavení. Ale celkem vzato se příjemně bavíme a moc nás mrzí, když je po všem."

